

Еллен Уайт

Дії апостолів

ББК 86.376

У 13

Переклад з англійської

Е. Уайт

У13 Дії апостолів: Пер. з англ.—Київ: Джерело життя, 2012.—
416 с.

Автор книги — відома християнська письменниця Еллен Уайт (1827-1915) із США. Основною її працею є серія книг під назвою «Конфлікт віків», у якій ідеться про походження, розвиток і знищення зла. Книга «Дії апостолів» — передостання із цієї серії. Вона містить життєпис учнів Ісуса Христа й інших видатних діячів першоапостольської Церкви, охоплюючи період від вознесіння Господа до отримання Іваном Богословом Об'явлення на острові Патмос.

ББК 86.376

© Review and Herald Publishing Association
Washington, DC 20039-0555
Hagerstown, MD 21740

© 2004, 2012 видавництво «Джерело життя»

БОЖИЙ ПЛАН ЩОДО ЙОГО ЦЕРКВИ

Церква — це визначений Богом засіб для спасіння [9] людей. Вона була створена для служіння, і її місія полягає в тому, щоб нести Євангеліє світові. Від початку Божий план передбачав, щоб Його Церква віддзеркалювала у світі Його повноту і щедроти. Члени Церкви, яких Він покликав із темряви до чудового Свого світла, повинні являти Його славу. Церква — сховище скарбів благодаті Христової, і через неї в кінцевому результаті буде виявлена *«правителям і владам на небесах багатогранна Божя премудрість»* (Ефес. 3:10).

У Святому Письмі міститься чимало чудових обітниць щодо Церкви. *«Мій дім буде названий домом молитви для всіх народів»* (Ісаї 56:7). *«Я вирощу в них буйну рослинність, ніхто не буде більше гинути з голоду на землі, і вони не зазнаватимуть [10] більше зневаги від народів. Вони зрозуміють, що Я, Господь, — Бог їхній, що Я з ними, а вони, дім Ізраїля — Мій народ, — слово Господа Бога. Ви — Мої вівці, вівці Мого пасовиська, а я — Бог ваш, — слово Господа Бога»* (Єзек. 34:29-31).

«Ви свідки Мої, говорить Господь, та Мій слуга, якого Я вибрав, щоб ви знали й Мені повірили, та зрозуміли, що це Я. До Мене не було Бога, який міг би бути створений передо Мною, і не може бути такого, що був створений по Мені! Я, Я — Господь, і крім Мене немає Спасителя! Я сказав, спас, оголосив, а не чу-

жий бог між вами. Ви ж свідки Мої... Я, Господь, покликав Тебе для перемоги, і буду міцно тримати Тебе за руки, Я берегтиму Тебе, поставлю Тебе у Заповіт народів, Світлом язичникам, щоб очі відкрити незрячим, щоб вивести в'язнів з в'язниці, а з темниці — тих, що сидять у темряві» (Ісаї 43:10-12; 42:6, 7).

«Я вислухаю Тебе в час сприятливий, у день спасіння Тобі допоможу. Я стерегтиму Тебе, і поставлю Тебе у заповіт народів, щоб оновити землю, щоб поділити спустошену спадщину, щоб в'язням сказати: “Виходьте”, а тим, хто в темноті: “Покажіться!” При дорогах вони будуть настися; будуть по всіх верховинах їхні пасовиська. Ні голоду, ні спраги не зазнають; і не вдарить їх спека, ані сонце, — бо Той, Хто [11] їх милує, водитиме їх, і до водних джерел поведе їх. І зроблю дорогами всі гори, шляхи будуть піднесені!..

Радійте, небеса, звеселися, земле, вигукуйте весело, ви, гори, бо Господь потішив Свій народ, і змилосердився над Своїми пригніченими! А Сіон сказав: Господь покинув мене, і Владика мій про мене забув... Та чи забуде жінка своє немовля, щоб не пожаліти сина утробі своєї? Та хоча б вона й забула, то Я не забуду тебе! Глянь! Я записав тебе на долонях Своїх, твої мури завжди передо Мною» (Ісаї 49:8-16).

Церква — це Божа фортеця, Його місто-сховище в бунтівливому світі. Усяке відступництво Церкви — це зрада по відношенню до Того, Хто викупив людство кров'ю Свого Єдинородного Сина. Від початку Церква на землі складалася з вірних душ. У кожному столітті Господь мав Своїх вартових, які вірно свідчили сучасникам. Ці вартові звіщали вістку перестороги, і, коли одні змушені були скласти свою зброю, інші продовжували їхню справу. Бог уклав заповіт зі Своїми свідками, об'єднавши земну Церкву з Церквою Небесною. Він посилав Своїх ангелів на служіння Церкві, і пекельні ворота не могли здолати Його народ.

Упродовж багатьох століть переслідувань, боротьби й темряви Бог підтримував Свою Церкву. Жодна хмара не затьмарила її без Його волі. Жодна протидіюча сила не повставала без Його відома. Він не залишав Свою Церкву, а відкривав у пророцтвах подальший хід подій; і те, що провіщали натхненні Його Духом пророки, збувалося у визначений [12]

час. Усі Його наміри виконаються. Його Закон непорушно з'єднаний з Його престолом, і жодні сили зла не зможуть знищити його. Істина — богонатхненна; вона охороняється Богом і здатна подолати будь-який опір.

Упродовж віків духовної темряви Церква Божа була подібна до міста, розташованого на пагорбі. Із віку у вік протягом багатьох поколінь в її середовищі викладалося чисте небесне вчення. Хоч часом може видаватися, що Церква слабка і недосконала, вона завжди є об'єктом особливої уваги Бога. Це те місце, де завжди діє Його благодать і де Він з особливим задоволенням виявляє Свою силу, здатну перетворювати серця.

«До чого, — запитує Христос, — уподібимо Царство Боже? Або до якої притчі прирівняємо його?» (Марка 4:30). Він не міг порівняти його із царствами світу, оскільки в цьому світі Він не знайшов нічого, до чого можна було б його уподібнити. Панування земних царств можливе завдяки застосуванню фізичної сили; для Христового ж Царства сила зброї чи насильство — неприйнятні. Воно покликане підносити й облагороджувати людство. Божа Церква — оплот святого життя; вона наділена різноманітними дарами та силою Святого Духа. Її члени знаходять щастя, ошчасливлуючи своїх ближніх, допомагаючи та приносячи їм благословення.

Господь бажає здійснити через Свою Церкву велику [13] справу, щоб Його Ім'я було прославлене. Ця робота образно представлена у видінні Єзекіїля про цілющий потік: *«Ця вода тече в східний край; вона пливе степом й увіллється в море, й вода в ньому стане здоровою. Скрізь, де пройде той потік, кожна жива тварина, що рухається в ньому, буде жити... А понад потоком, на його берегах, по цім і по тім боці, ростимуть усякі плодові дерева; його листя не буде в'янути, і не перестане родити плід його; щомісяця достигатимуть плоди, бо вода для них тече зі святині. Плоди його будуть на їжу, а його листя на ліки» (Єзек. 47:8-12).*

Від початку Бог посилав благословення світові через Свій народ. Бог зробив Йосифа джерелом життя для народу стародавнього Єгипту. Завдяки чесності й благопристойності Йосифа було збережене життя усього того народу. Через Даниїла

Бог урятував життя всім мудрецам Вавилону. Ці приклади визволення є наочними уроками; вони показують, які духовні благословення пропонуються світові через зв'язок із Богом, Якому поклонялися Йосиф і Даниїл. Людина, у серці якої перебуває Христос і яка являє світові Його любов, є співпрацівником Божим для благословення людства. Коли вона отримує від Спасителя благодать, щоб передавати іншим, усе її єство випромінює потоки духовного життя.

[14] Бог обрав Ізраїля, щоб через нього відкрити Свій характер людям. Він бажав, аби вони стали джерелами спасіння у світі. Їм були довірені небесні істини — одкровення Божої волі. На світанку історії Ізраїлю народи світу через своє розтління втратили Богопізнання. Колись вони знали Його, однак через те, що *«не прославили Його як Бога, не подякували Йому... їхні думки стали нікчемними, а нерозумні їхні серця — оповиті темрявою»* (Римл. 1:21). Однак Бог у Своїй милості не знищив їх. Він бажав дати їм ще одну можливість познайомитися з Ним за допомогою Його вибраного народу. Через учення про жертвоприношення Христос мав бути звеличений перед усіма народами, і кожний, хто дивитиметься на Нього, житиме. Христос був основою юдейської релігійної системи. Уся сукупність образів і символів являла собою Євангеліє в мініатюрі: у символах були відображені обітници про викуплення.

[15] Але ізраїльський народ випустив з уваги свої високі привілеї, що належали їм як представникам Бога. Вони забули Бога і не виконали своєї святої місії. Дари, котрі вони отримували, не приносили благословення світові. Усі свої переваги вони використовували для самопрославляння. Щоб уникнути спокус, вони ізолювалися від світу. Заборону вступати в тісні зв'язки з ідолопоклонниками, дану Богом для того, щоб уберегти їх від запозичення язичеських звичаїв, вони використали як засіб для спорудження стіни розділення поміж ними та іншими народами. Вони обкрадали Бога, позбавляючи Його того служіння, якого Він вимагав від них; вони також обкрадали ближніх, залишаючи їх без духовного керівництва і святого прикладу.

Священики й начальники опинилися в міцних лабетах обрядності. Їх влаштовувала законницька релігія, а тому вони

не могли передати іншим живих небесних істин. Вважаючи себе достатньо праведними, вони не бажали приймати нічого нового. Божу милість до інших людей вони сприймали не як те, що від них не залежить, а пов'язували її зі своїми заслугами і добрими вчинками. Віра, що діє любов'ю й очищує душу, не мала нічого спільного з релігією фарисеїв, яка складалася з обрядів і людських постанов.

Бог сказав про Ізраїль: *«Я насадив тебе, як виноградину добірну, усю з найліпшого насіння; як же це ти перетворилась на дикий паросток лози, Мені чужої?»* (Єрем. 2:21). *«Ізраїль — буйний виноград, що родить подібне собі»* (Осії 10:1).

«Отож, мешканці Єрусалиму й мужі Юдеї, розсудить між Мною та Моїм виноградником! Що ще Я мав був учинити виноградникові Моєму, а не вчинив? Чому, коли Я сподівався, що вродить добрі грона, він уродив лише кислі?»

Отож Я вам скажу, що зроблю з Моїм виноградником: зруйную його огорожу, нехай його спустошать! Повалю його мур, нехай його топчуть! Я залишу його пустою: не будуть його ні обрізувати, ні обкопувати більше, і виростуть на ньому будяки й тернина. Та й хмарам повелю Я не пускати [16] більше дощу на нього. Виноградник Господа сил — то дім Ізраїля, а мужі юдейські — любе Його садиво. І ждав Він правосуддя, — аж тут пролиття крові; ждав правди, — аж тут голосіння» (Ісаї 5:3-7). *«Слабку не зміцняєте, а хворої не лікуєте, і пораненої не перев'язуєте, сполошеної не вертаєте, і заблудлої не шукаєте, але пануєте над ними силою та жорстокістю!»* (Єзек. 34:4).

Вожді єврейського народу вважали себе надто мудрими, щоб мати потребу в настановах, надто праведними, аби потребувати спасіння, надто високошанованими, аби мати потребу в честі, що походить від Христа. Спаситель відвернувся від них і довірив іншим ті переваги, якими вони зловживали, і ту справу, якою вони знехтували. Божа слава мала бути явлена світові, а Його Слово утвердженим. Царство Христа мало бути встановлене у світі. Про Боже спасіння мали дізнатися у найвіддаленіших містах, тому учні Христа були покликані звершити саме ту роботу, якої не виконали вожді єврейського народу.

ПРИГОТУВАННЯ ДВАНАДЦЯТЬОХ

[17] **Д**ля здійснення Своєї роботи Христос не обрав учених красномовних мужів з єврейського синедріону або представників римської влади. Пройшовши повз упевнених у власній праведності єврейських учителів, Великий Трудівник обрав простих неосвічених людей, щоб вони проголошували істини, які повинні були сколихнути світ. Він мав намір навчити і підготувати їх, щоб вони могли очолити Його Церкву. Вони ж, у свою чергу, повинні були навчати інших і послати їх на проповідь Євангелія. Для успіху у виконанні дорученої справи їм необхідно було прийняти силу Святого Духа. Євангеліє мало звіщатися не людською силою чи мудрістю, а силою Божою.

Три з половиною роки учні навчалися в найбільшого з учителів, яких будь-коли знав світ. Христос особисто готував їх до Свого служіння. Щодня вони ходили і розмовляли з Ним, слухали Його слова підбадьорення, звернені до втомлених та обтяжених, бачили прояви Його сили, коли Він [18] допомагав хворим і страждальцям. Деколи Він навчав їх, сидячи з ними на схилі гори; інколи — біля моря або під час мандрівок. Він відкривав їм таємниці Царства Божого. Усюди, де серця були відкриті для прийняття Божественної вістки, Він викладав істини про шлях спасіння. Він не наказував учням робити ту чи іншу справу, натомість закли-

кав їх: «*Ідіть за Мною*». Він брав їх із Собою в подорожі по містах і селах, аби вони могли бачити, як Він навчає народ. Вони мандрували з Ним від одного місця до іншого. Вони ділили з Ним Його скромну трапезу; як і Він, іноді бували голодними і часто втомленими. Учні були з Ним усюди: на багатолюдних вулицях, біля озера, у безлюдній пустелі. Перед ними проходило все Його життя.

Посвячення дванадцятьох через покладання рук було першим кроком на шляху організації Церкви, яка після вознесіння Христа мала продовжувати Його справу на землі. Про це посвячення Святе Письмо говорить: «*Ісус вийшов на гору і закликав тих, кого Сам хотів, і вони прийшли до Нього. Він призначив дванадцятьох, яких назвав апостолами, аби були з Ним, і щоб посылати їх проповідувати*» (Марка 3:13, 14).

Яка зворушлива картина! Погляньте на Велич Неба в оточенні дванадцятьох Його обранців! Він має намір відокремити їх на служіння. Через ці слабкі посудини, силою Свого Слова і Духа, Він бажає зробити спасіння доступним для всіх.

З великою радістю Бог і ангели спостерігали за цією сценою. Отцеві було відомо, що через цих мужів небесне світло осяватиме всіх; що слово їхнього свідчення про Його Сина [19] буде передаватися з покоління в покоління аж до кінця часу.

Учні мали стати свідками Христа, сповіщаючи світові, що вони бачили й чули. Їхнє служіння було найважливішим з усіх, до яких будь-коли були покликані люди. Воно поступалося лише служінню Самого Христа. Вони повинні були стати співпрацівниками Божими в справі спасіння людей. Подібно до дванадцятьох патріархів, котрі були представниками Ізраїлю в старозавітні часи, дванадцять апостолів є представниками євангельської Церкви.

Під час Свого земного служіння Христос почав руйнувати стіну розділення між юдеями та язичниками, проповідуючи спасіння усьому людству. Бувши юдеєм, Він вільно спілкувався з самарянами, нехтуючи звичаями, котрі встановили фарисеї щодо цього зневажаного ними народу. Він ночував у їхніх оселях, їв разом з ними, навчав на вулицях їхніх міст.

Спаситель прагнув відкрити Своїм учням істину про зруйнування «*серединної перегородки*» поміж Ізраїлем та іншими

народами — істину про те, що язичники є співпадкоємцями з юдеями і *«співучасниками обітниць в Ісусі Христі через Євангеліє»* (Ефес. 2:14; 3:6). Ця істина частково була відкрита, коли Він винагородив віру римського сотника в Капернаумі, а також коли проповідував Євангеліє мешканцям Сихара. Вона була ще повніше розкрита під час відвідин Фінікії, де Він оздоровив доньку хананеянки. Ці досвіди допомогли учням зрозуміти, що серед тих, кого вони вважали не гідними спасіння, були душі, які прагнули світла правди.

Таким чином Христос намагався донести до свідомості учнів правду про те, що в Божому Царстві не існує територіальних меж, немає ані каст, ані аристократії; і вони повинні йти до всіх народів з вісткою про любов Спасителя. Лише згодом учні цілковито усвідомили: *«Створив Він з одного весь людський рід, щоб жив по всій поверхні землі, визначивши заздалегідь окреслені пори та межі їхнього проживання, щоб шукали Бога: може, відчують Його і знайдуть, бо ж недалеко Він від кожного з нас»* (Дії 17:26, 27).

Ці перші учні, котрі помітно відрізнялися один від одного своїми характерами, повинні були стати вчителями для світу. Для успішного виконання роботи, до якої їх було покликано, ці мужі, котрим були властиві різні життєві нахили та звички, повинні були досягти єдності почуттів, думок і дій. Метою Христа було об'єднати їх, але щоб це могло стати реальністю, вони мали досягти єдності з Ним. Про характер роботи, здійснюваної Христом для Його учнів, свідчить Його молитва до Отця: *«...щоб усі були одне, — так, як Ти, Отче, в Мені, а Я в Тобі, — щоб і вони в Нас були... аби світ пізнав, що Ти Мене послав і полюбив їх, так як і Мене полюбив»* (Івана 17:21, 23). Він постійно молився про те, щоб вони були освячені істиною. Він молився впевнено, знаючи, що таким було рішення Всемогутнього ще до створення світу. Йому було відомо, що Євангеліє Царства буде проповідуване всім народам на свідчення, що істина, озброєна Всемогутнім Святим Духом, переможе в боротьбі зі злом, і закривавлений прапор переможно майорітиме над Його послідовниками.

У міру того як земне служіння Христа наближалось до завершення, Він, розуміючи, що скоро повинен буде

залишити Своїх учнів продовжувати Його справу без Його особистої присутності, намагався підбадьорити їх і приготувати до майбутнього. Ісус не тішив їх марними надіями. Ніби читаючи з розгорнутої книги, Він говорив їм про те, що має статися. Він знав, що скоро розлучиться з ними і залишить їх як овець серед вовків. Він усвідомлював, що вони зазнають переслідувань, що їх виганятимуть із синагог і кидатимуть у в'язниці. Знав Він і те, що за свідчення про Нього як Месію декого з них спіткає смерть. Він попередив їх про це. Ясно й виразно говорив Він, що чекає на них, аби під час прийдешніх випробувань вони могли згадати Його слова і зміцнитися у вірі в Нього як Викупителя.

Він говорив їм також слова надії й мужності. *«Хай не тривожиться ваше серце, — сказав Він, — вірте в Бога і в Мене вірте. В домі Мого Отця багато осель. А якби не так, то Я сказав би вам, оскільки йду приготувати вам місце. І коли піду та приготую вам місце, то Я знову прийду і візьму вас до Себе, щоб де Я, там і ви були. А куди Я йду, ви дорогу знаєте»* (Івана 14:1-4). Задля вас Я прийшов у світ, для вас [22] Я трудився. Коли ж Я відійду, то й далі ревно працюватиму для вас. Я прийшов у світ, аби відкритися вам, щоб ви могли повірити. Я йду до Отця Мого і вашого, щоб разом з Ним працювати для вас.

«Знову й знову запевняю вас, що хто вірить у Мене, той робитиме діла, які Я роблю, — навіть більші від них зробить, бо Я йду до Отця» (Івана 14:12). Говорячи це, Христос не мав на увазі, що учні чинитимуть щось більш величне, ніж чинив Він, але що їхня праця матиме більші масштаби. Це стосувалося не тільки звершення чудес, але й усього того, що здійснюватиметься силою Святого Духа. *«Коли [ж] прийде Утішитель, — сказав Він, — Якого Я вам пошлю від Отця, Дух Істини, Який походить від Отця, то Він засвідчить про Мене. Та й ви свідчать, бо ви від початку зі Мною»* (Івана 15:26, 27).

Ці слова виконалися чудовим чином. Після злиття Святого Духа учні сповнилися такою любов'ю до Нього і тих, за кого Він помер, що серця слухачів були розчулені їхніми словами і молитвами. Вони говорили із силою Святого Духа, і під впливом цієї сили тисячі людей наvertsалися до Бога.

Апостоли, як представники Христа, мали справити на світ глибоке враження. Той факт, що вони були вихідцями з простого народу, мав не послаблювати, а посилювати їхній вплив, оскільки увага слухачів зосереджуватиметься не на них самих, а на Спасителеві, Котрий невидимо працював разом з ними. Чудове вчення апостолів, виголошені з мужністю й вірою слова мали переконати всіх у тому, що вони діяли не своєю силою, а силою Христа. Упокоюючись, вони проголошували, що Розп'ятий юдеями є Князем життя, Сином Живого Бога, і в Його Ім'я вони чинять діла, які раніше чинив Він.

У прощальній розмові зі Своїми учнями в ніч перед розп'яттям Спаситель промовчав про Свої минулі й майбутні страждання. Він не говорив про приниження, якого мав зазнати, а намагався привернути їхню увагу до того, що зміцнило б їхню віру і дало можливість жити надією на радість, що чекає переможців. Він тішився думкою, що може зробити для Своїх послідовників більше, ніж обіцяв; що від Нього виходитимуть любов і співчуття, які очищують храм душі, уподібнюючи людей до Нього; що Його істина, проголошувана силою Святого Духа, перемагатиме, покоряючи людські серця.

«Це Я сказав вам, щоб у Мені ви мали мир. У світі зазнаєте страждання, але будьте відважні: Я переміг світ.» (Івана 16:33). Христос не відступив і не розчарувався; і учні також мали виявляти таку ж непохитну і незламну віру. Вони повинні були працювати так, як працював Він, відчуваючи залежність від Його сили. І хоч на їхньому шляху з'являтимуться, здавалося б, нездоланні труднощі, силою Його благодаті вони мали йти вперед, не зневіряючись і завжди зберігаючи надію.

[24] Христос виконав доручену Йому справу. І Він залишав на Землі тих, котрі мали продовжувати її. Він сказав: *«І все Моє — Твоє, а Твоє — Моє, і Я прославився в них. Я більше не є у світі, а вони у світі; Я ж іду до Тебе! Отче Святий, збережи їх у Твоє Ім'я — тих, яких Ти Мені дав, — щоб були одне, як і Ми! Та благаю не лише за них, а й за тих, що повірять у Мене через їхнє слово, щоб усі були одне... Я в них, а Ти — в Мені, хай будуть досконалі в єдності, аби світ пізнав, що Ти Мене послав і полюбив їх, так як і Мене полюбив» (Івана 17:10, 11, 20-23).*

ВЕЛИКЕ ДОРУЧЕННЯ

Після смерті Христа учні були майже зламани розчаруванням. Їхній Учитель був відкинутий, засуджений і розп'ятий. Священики та начальники тоді говорили з презирством: *«Інших спасав, а Себе Самого не може спасти?! Він, Цар ізраїльський, нехай зійде тепер з хреста — і повіримо в Нього»* (Матв. 27:42). Сонце надії для учнів зайшло, і їхні серця огорнула ніч. Вони часто повторювали: *«А ми сподівалися, що Він Той, Хто має визволити Ізраїля»* (Луки 24:21). Самотні, вони з тугою в серці пригадували Його слова: *«Бо коли із зеленим деревом це роблять, то що станеться із сухим?»* (Луки 23:31).

Ісус кілька разів намагався відкрити Своїм учням майбутнє, але тоді вони не бажали замислитися над Його словами. Тому Його смерть стала для них несподіванкою, і пізніше, озираючись на минуле й споглядаючи плоди свого невір'я, вони сповнювалися сумом. Коли ж Христа розп'яли, вони [25] не повірили, що Він воскресне. Він ясно говорив їм, що третього дня устане з мертвих, та їм важко було зрозуміти, що Він мав на увазі. Таке нерозуміння стало причиною того, що в час Його смерті вони втратили надію і впали в гріке розчарування. Віра учнів не могла пробитися крізь морок, яким сатана затьмарив перед ними горизонт. Усе здавалося непевним і загадковим. Якби вони повірили словам Спасителя, то від скількох важких переживань були б захищені!

Пригнічені горем і розпачем, учні зібралися у верхній світлиці і міцно замкнули двері, побоюючись, аби доля їхнього улюбленого Вчителя не спіткала і їх. Саме там Спаситель і з'явився їм після Свого воскресіння.

Сорок днів Христос залишався на землі, готуючи учнів до майбутньої роботи і пояснюючи їм те, чого вони раніше не могли збагнути. Він нагадував їм пророцтва про Його Прихід, відкинення юдеями та смерть, указуючи, як ці пророцтва збулися у всіх подробицях. Він говорив, що виконання цих пророцтв вони повинні вважати запевненням у тому, що в майбутній роботі їм буде дана сила Святого Духа. Ось що читаємо: *«Тоді розкрив їхній розум, — щоб зрозуміли Писання. І Він сказав їм: Так написано, і [необхідно було] постраждати Христові та воскреснути з мертвих на третій день, щоб, почавши з Єрусалима, проповідувалося в Ім'я Його покаяння для прощення гріхів між усіма народами. Ви [ж є] свідками цього»* (Луки 24:45-48).

[27] Протягом тих днів, які Христос провів зі Своїми учнями, вони набули нового досвіду. Коли вони слухали, як їхній улюблений Учитель пояснював Писання у світлі нещодавніх подій, їхня віра в Нього цілковито утвердилася. Тепер вони могли сказати про себе: *«Я знаю, в Кого повірив»* (2Тим. 1:12). Вони почали розуміти характер і масштаби роботи й усвідомлювати, що повинні проголошувати світові доручені їм істини. Події із життя Христа, Його смерть і воскресіння, пророцтва, що вказували на ці події, таємниці Плану спасіння, влада Ісуса прощати гріхи — про все це вони повинні були тепер сповістити світові. Вони мали проповідувати Євангеліє миру і спасіння через покаяння та силу Спасителя.

Перед вознесінням на небо Христос дав Своїм учням доручення. Він наказав їм виконати Його заповіт, у якому передавав світові скарби вічного життя. *«Ви були свідками Мого жертвовного життя задля спасіння світу, — сказав Він їм. — Ви бачили, як Я трудився для Ізраїлю, і хоч Мій народ не прийшов до Мене, щоб отримати вічне життя, хоч священники та начальники зробили зі Мною те, що хотіли, і відкинули Мене, їм буде надана ще одна можливість прийняти Сина Божого. Я охоче приймаю всіх, хто приходить до Мене, визнаючи свої гріхи. Того, хто приходить до Мене, не прожену*

геть. Вам, Моїм учням, Я доручаю цю вістку милості. Вона має бути проповідана як юдеям, так і язичникам; спочатку [28] Ізраїлеві, а потім кожному народові, племені та язичу, аби всі, хто увірує, були зібрані в одну Церкву».

Доручення проповідувати Євангеліє — це великий місіонерський привілей Христового Царства. Учні мали горливо працювати для спасіння душ, несучи всім запрошення милості. Вони не повинні були чекати, поки люди самі прийдуть до них, натомість іти до людей зі своєю вісткою.

Учні були покликані продовжувати справу в Ім'я Христа. Кожним своїм словом і вчинком вони мали привертати увагу людей до Його Імені, в якому містилася життєва сила для спасіння грішників. Їхня віра мала зосереджуватися на Тому, Хто є джерелом милості й сили. У Його Ім'я вони могли заносити свої прохання до Отця та отримувати відповіді. Вони повинні були хрестити людей в Ім'я Отця, Сина і Святого Духа. Ім'я Христа мало стати їхнім гаслом і відмітною ознакою, об'єднуючою силою, авторитетною підставою їхньої діяльності та джерелом успіху. У Його Царстві визнається лише те, що носить Його Ім'я та напис.

Коли Христос сказав учням: *«Ідіть в Моє Ім'я та збирайте до Церкви всіх віруючих»*, — Він ясно вказав їм на необхідність зберігати простоту. Чим меншими будуть хизування та зовнішній блиск, тим сильнішим буде їхній добрий вплив. Учні мали говорити так само просто, як це робив Христос. Вони повинні були доносити до свідомості людей науку, якої Він їх навчав.

Христос не говорив учням, що їхня праця буде легкою. Він указував їм на велике об'єднання сил зла, що шикується проти них. Їм доведеться провадити боротьбу з *«началами, з [29] владами, зі світовими правителями темряви цього [віку], з піднебесними духами злоби»* (Ефес. 6:12). Однак вони не будуть вести боротьбу власними силами. Він запевнив, що перебуватиме з ними, якщо вони з вірою йтимуть уперед. Він закликав їх бути мужніми й незламними, бо в їхніх рядах перебуватиме Той, Хто могутніший за ангелів, — Вождь Небесного війська. Він подбав про все необхідне для виконання цієї роботи і взяв на Себе відповідальність за її успіх. Доки вони будуть

слухняними Його Слову і працювати разом із Ним, доти не зазнають поразки. *«Ідіть до всіх народів, — звелів Він. — Ідіть у найвіддаленіші куточки земної кулі з упевненістю, що Я перебуватиму з вами й там. Працюйте з вірою і довір'ям, бо Я ніколи не залишу вас. Я завжди перебуватиму з вами, допомагаючи виконувати ваш обов'язок, скеровуючи, потішаючи, освячуючи і підтримуючи вас. Я вкладу в ваші уста слова, які будуть спрямовувати погляд людей до неба».*

Жертва Христа заради людини була повною і досконалою. Умову викуплення було виконано, справу, задля якої Він прийшов у цей світ, було здійснено. Він відвоював царство, відібравши його в сатани, і став Спадкоємцем усього. Він направлявся до Божого престолу, аби прийняти почесні від небесного воїнства. Наділений безмежною владою, Він дав [30] учням доручення: *«Отож, ідіть і навчіть усі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все, що Я заповів вам. І ось, Я з вами по всі дні аж до кінця віку!» (Матв. 28:19, 20).*

Залишаючи учнів, Христос зрозумілими словами знов виклав їм істину про природу Свого Царства. Він нагадав те, що вже говорив раніше: Він не має наміру встановлювати в цьому світі земне царство або посісти Давидів престол як земний монарх. Коли учні запитали: *«Чи не в цей час Ти відновиш царство Ізраїля?»* — Він сказав їм: *«Не вам знати час і строки, котрі Отець встановив Своєю владою» (Дії 1:6, 7).* Їм не потрібно було бачити майбутнє далі, ніж було дано в об'явленні. Він не наділив їх такою здатністю, їхнім завданням було проголошувати євангельську вістку.

Невдовзі Христос мав залишити учнів. Позбавлені Його видимої присутності, вони, натомість, мали отримати новий дар сили. Дух Святий мав злитися на них повною мірою, запечатаючи їх для звершення їхньої роботи. *«І ось, — сказав Спаситель, — Я посилаю на вас обітницю Мого Отця, а ви залишайтеся в місті [Єрусалимі], доки не зодягнетесь силою з висоти!» (Луки 24:49).* *«Бо Іван хрестив водою, ви ж за кілька тих днів будете хрещені Духом Святим... Ви приймете силу, коли Святий Дух зійде на вас, і будете Моїми свідками в Єрусалимі, по всій Юдеї та Самарії — і аж до краю землі!» (Дії 1:5,8).*

Спаситель знав, що жодні аргументи, якими б логічно- [31] ми вони не були, не зможуть пом'якшити запеклі серця або пробитися крізь товщу егоїзму і захоплення земними інтересами. Він знав, що Його учням необхідно прийняти небесний дар і що Євангеліє стане дійовим лише тоді, коли його проповідуватимуть люди, серця котрих будуть зігріті, а уста помазані живим знанням Того, Котрий є Дорогою, і Правдою, і Життям. Робота, доручена учням, вимагатиме від них великої підготовленості й уміння, бо потік зла, з яким їм доведеться боротися, глибокий і сильний. Вождь сил темряви пильний та рішучий, і послідовники Христа зможуть відстоювати правду лише з допомогою, яку Бог посилатиме їм через Свого Духа.

Христос сказав учням, що вони повинні почати свою роботу в Єрусалимі. Єрусалим став місцем, де задля спасіння людства була принесена Його гідна подиву жертва. Тут, зодягнутий у людське єство, Він ходив, розмовляв з людьми, але мало хто з них усвідомлював, як близько прихилилося Небо до землі. Тут Він був засуджений і розп'ятий. Жителі Єрусалима таємно вірили, що Ісус із Назарета — Месія; однак чимало було й ошуканих священиками та начальниками. Вони також повинні були почути євангельську вістку. Таких потрібно було закликати до покаєння і дати зрозуміти чудову істину про те, що тільки через Христа можна отримати прощення гріхів. Саме в той час, коли увесь Єрусалим сколихнули хвилюючі події кількох останніх тижнів, проповідь учнів мала справити найглибше враження.

Під час Свого служіння Ісус постійно нагадував учням, [32] що вони повинні стати одне з Ним, аби виконати Його справу звільнення світу від рабства гріха. Посилаючи дванадцятьох, а згодом і сімдесят'я учнів проповідувати Царство Боже, Він вказав їм на обов'язок передати іншим те, що Він відкрив їм. Він готував їх до самостійної праці, масштаби якої повинні були розширюватися в міру того, як зростала їхня чисельність, і врешті-решт досягти найвіддаленіших куточків Землі. Останній урок, який Він виклав Своїм послідовникам, полягав у тому, що їм довірена радісна Вістка спасіння, котру вони повинні проголосити світові.

Перед Своїм вознесенням Христос повів учнів до Віфанії. Зібравши їх навколо Себе і простягнувши руки в благословенні, немовби запевняючи їх у Своїй турботі й захисті, Він почав повільно підноситися вгору. *«І сталося, що коли благословляв їх, Він віддалився від них і почав підійматися на небо» (Луки 24:51).*

У той час як учні пильно дивилися вгору, щоб востаннє побачити свого Господа, Котрий возносився на небо, Він був з радістю прийнятий небесними ангелами. Супроводжуючи Його до небесних осель, вони тріумфально співали: *«Царства землі, — співайте Богові, славте Господа, що верхи їздить небесами, небесами одвічними... Визнайте Божу силу, величність Його над Ізраїлем, а Його потуга в хмарах» (Псал.68:33-35).*

[33] Учні ще продовжували уважно вдивлятися в небо, як раптом *«два мужі в білих одежах постали перед ними і сказали: Галилейські мужі, чого стоїте і вдивляєтеся в небо? Цей Ісус, що вознісся від вас на небо, прийде так само, як оце ви бачили, коли Він відходив на небо!» (Дії 1:10, 11).*

Обітниця Другого приходу Христа завжди мала залишатися свіжою в пам'яті Його учнів. Той Самий Ісус, Який на їхніх очах вознісся на Небо, прийде знову, щоб узяти із Собою тих, хто тут, на Землі, присвятив себе на служіння Йому. Той самий голос, який сказав їм: *«І ось, Я з вами по всі дні аж до кінця віку!»* — запросить їх увійти до Нього в Небесне Царство.

Як первосвященик у прообразному служінні здіймав свої первосвященицькі шати і звершував служіння в білому лляному одязі простого священика, так і Христос зняв із Себе Свою царську одягу, зодягнувся в людське єство і приніс Себе в жертву, ставши одночасно і священиком, і жертвою. Подібно до того, як первосвященик після завершення служіння у Святому святих виходив до очікуючого збору у своїх первосвященицьких шатах, так і Христос прийде вдруге, зодягнутий у таку білосніжну одягу, *«що жодний білійник на землі не зміг би так вибілити!» (Марка 9:3).* Він прийде у Своїй славі та славі Свого Отця, і все ангельське військо супроводжуватиме Його.

Так виконається обітниця Христа учням: *«Я знову прийду, візьму вас до Себе» (Івана 14:3)*. Тих, котрі любили Його й чекали на Нього, Він увінчає славою, честю і безсмертям. Померлі праведники вийдуть зі своїх могил і разом з живими святими вознесуться назустріч Господеві в повітрі. Вони почують голос Ісуса, мелодійніший за будь-яку почуту смертною людиною музику. Він скаже їм: *«Ваша боротьба закінчена. “Прийдіть, благословенні Мого Отця, успадкуйте Царство, приготоване вам від сотворення світу!”» (Матв. 25:34)*. [34]

І учні тішилися в надії на повернення Свого Господа.

П'ЯТИДЕСЯТНИЦЯ

(Дії апостолів 2:1-39)

[35] **К**оли учні поверталися з Оливної гори до Єрусалима, люди сподівалися побачити на їхніх обличчях сум, збентеженість або розгубленість, натомість зауважили радість і торжество. Тепер учні не журилися з приводу несправджених надій. Вони бачили воскреслого Спасителя, а слова Його прощальної обітниці все ще звучали в їхніх вухах.

Слухняні наказові Христа, вони чекали в Єрусалимі на обіцяне від Отця злиття Духа. Їхнє чекання не було бездіяльним. У Святому Письмі записано: *«І були постійно в храмі, [хвалючи і] прославляючи Бога» (Луки 24:53)*. Вони також зустрічалися, аби підносити свої прохання до Отця в Ім'я Ісуса, знаючи, що в них є Представник на Небі, Заступник біля престолу Бога. В урочистій шанобливості схилялися вони в молитві, повторюючи обітницю: *«Чого тільки попросите від Отця в Моє Ім'я, — дасть вам. Дотепер ви не просили нічого в Моє Ім'я. Просіть — і отримаєте, щоб ваша радість була повна» (Івана 16:23, 24)*. Усе вище й вище простягали вони руки віри, маючи могутню підставу: *«Христос, Який помер і воскрес; Який по правиці Бога, — Він і заступається за нас!» (Римл. 8:34)*.

Чекаючи на виконання обітниці, учні впокорювали свої серця в щирому розкаянні та визнавали своє невір'я. Пригадуючи слова, сказані Христом перед Його смертю, вони краще розуміли їхнє значення.

В їхній пам'яті оживали забуті істини, вони переказували їх один одному. Вони докоряли собі за те, що мали неправильне уявлення про Спасителя. Одна за одною перед ними проходили сцени з Його дивовижного життя. Роздумуючи про це чисте й святе життя, вони усвідомлювали, що жодна праця не видаватиметься їм надто важкою, жодна жертва не буде надто великою, аби тільки своїм життям вони могли засвідчити про красу Христового характеру. О, якби можна було наново прожити ці три роки, наскільки іншою була б їхня поведінка! О, якби можна було знову побачити Вчителя, як віддано намагалися б вони довести Йому Свою любов, як щиро жалкували б із приводу того, що засмучували Його своїми словами та вчинками невір'я. Але їх потішала думка, що вони прощені. Вони вирішили, наскільки можливо, спокутувати своє невір'я, безстрашно свідкуючи світові про Спасителя.

Учні щиро й серйозно молилися, прохаючи Господа при- [37] готувати їх до роботи з людьми, щоб у своєму щоденному спілкуванні з ними вони могли знаходити слова, котрі приводили б грішників до Христа. Усунувши всі розбіжності, усяке прагнення до першості, вони згуртувалися в християнське братство. Чим ближче вони ставали до Бога, тим більше усвідомлювали, яким великим привілеєм було для них тісне спілкування із Христом. Печаль наповнювала їхні серця, коли вони думали про те, як часто засмучували Його своєю нетямущістю, своєю нездатністю засвоїти науку, котру Він намагався викласти їм задля їхнього добра.

Ці дні приготування були для них днями глибокого дослідження серця. Усвідомлюючи свою духовну потребу, учні благали Господа про святе помазання, яке зробило б їх здатними трудитися задля спасіння людських душ. Вони просили благословення не лише для себе. Вони розуміли, що на них лежить відповідальність за спасіння душ і що Євангеліє має бути проповідане світові, тому просили в Христа обіцяної їм сили.

У часи патріархів сила Святого Духа часто виявлялася помітним чином, але ніколи вона не була виявлена в усій своїй повноті. Тепер же слухняні слову Спасителя учні звершували

молитви про цей дар, а Христос на Небі додавав до неї Своє клопотання перед Отцем. Він просив обіцяного дару Духа, щоб злити Його на Свій народ.

«Коли настав день П'ятидесятниці, всі вони були однодушно разом. Раптом з неба долинув шум, наче подув бурхливий вітер, і наповнив увесь дім, де вони сиділи».

[38] Дух зійшов на учнів, котрі чекали й молилися, в усій повноті, досягнувши кожного серця. Безмежний відкрився Церкві у Своїй силі. Здавалося, що ця сила протягом віків стримувалася, і тепер Небо раділо можливості злити на Церкву багатства благодаті Духа. Під впливом Духа слова покаяння і сповідання змішувалися з похвальними піснями за прощені гріхи. Лунали слова подяки й пророцтва. Усе Небо низько схилилося над землею, щоб споглядати мудрість цієї незрівнянної, незбагненної любові та захоплюватися нею. Глибоко вражені апостоли вигукнули: «У цьому Божя любов!» Вони прийняли посланий дар. Якими ж були результати? Меч Духа, знову відточений і загартований сямом небесних блискавок, торував шлях крізь невір'я. Тисячі наvertsалися за один день.

«Краще для вас, щоб Я пішов. Бо якщо Я не піду, то Утішитель не прийде до вас. Якщо ж піду, — пошлю Його до вас. Коли ж прийде Він, Дух Істини, то поведе вас до повної істини, бо не від Себе буде говорити, але що почує, те й говоритиме, і сповістить вам, що має настати» (Івана 16:7,13).

Вознесіння Христа на Небо було знаком того, що Його послідовники отримають обіцяне благословення. На нього вони мали чекати, перш ніж узятися за виконання своєї справи. Христос, увійшовши небесними ворітьми, був посаджений на престол при загальному поклонінні ангелів. Як тільки ця церемонія була завершена, Святий Дух щедрими потоками зійшов на учнів і Христос був воістину прославлений тією славою, котру мав у Отця від віковичних часів. Злиття Духа в день П'ятидесятниці було ознакою Неба, що коронація завершилася. Згідно зі Своєю обітничею Він послав Своім послідовникам Святого Духа з Неба на знак того, що прийняв усяку владу на Небі й на Землі як Цар і Священик та є Помазаником над Своім народом.

«І з'явилися їм поділені язики, наче вогняні, й осіли на кожного з них. І всі вони сповнилися Духом Святим і почали говорити іншими мовами, як Дух велів їм промовляти». Святий Дух, прийнявши форму вогненних язиків, спочив на зібраних. Це був символ даного учням дару, який виявився в тому, що вони вільно заговорили досі незнайомими для них мовами. Вогонь символізував той гарячий запал, з яким апостоли повинні були працювати, і ту силу, котра мала супроводжувати їхню працю.

«А в Єрусалимі перебували юдеї та побожні люди з кожного народу, що під небом». Унаслідок розпорошення юдеї опинилися майже в усіх куточках населеного світу; перебуваючи на чужині, вони навчилися розмовляти різними мовами. Чимало цих юдеїв прибули в той час до Єрусалима з нагоди релігійного свята. Зібрані розмовляли всіма відомими на той час мовами. Така різномовність могла б стати великою перешкодою для проповіді Євангелія, тому Бог чудовим чином задовольнив потребу апостолів. Святий Дух учинив для них те, чого вони не змогли б самі досягти протягом усього свого життя. Тепер вони могли звіщати істини Євангелія в інших краях, вільно розмовляючи мовами тих народів, для яких працювали. Цей чудодійний дар переконливо свідчив світові про те, що дане їм доручення несло на собі печатку Неба. Відтепер мова учнів була чистою, простою й точною, незалежно від того, розмовляли вони рідною чи чужою мовою. [40]

«Коли ж стався цей шум, зібрався натовп, і були збентежені, коли почули, що кожний говорить до них їхньою власною мовою. Вони в нестямі дивувалися і говорили [одне до одного]: Хіба всі ці, що говорять, не галилейці? Як же це, що ми чуємо кожний своєю рідною мовою, в якій народилися?»

Це чудо викликало лютість священників і начальників, проте вони не наважилися дати волю своїй злості, боячись гніву народу. Вони віддали Назарянина на смерть, а тепер Його слуги, неосвічені галилейці, розповідали на всіх відомих у той час мовах історію Його життя й служіння. Священники намагалися пояснити чудодійну силу, що діяла в учнях, природним походженням, запевняючи, що вони сп'яніли, випивши надто багато нового вина, приготовленого для свята. Деякі з най-

більш неосвічених серед присутніх повірили в це, але мудріші розуміли, що це була неправда. Люди, котрі розуміли інші мови, свідчили, що учні досконало володіли ними.

- [41] У відповідь на звинувачення священників апостол Петро проголосив, що це чудо є прямим виконанням пророцтва Йоїла про те, що така сила зійде на людей, аби приготувати їх до особливої роботи. *«Мужі юдейські, усі мешканці Єрусалима! — сказав він. — Нехай це буде вам відоме, — прислухайтеся до моїх слів! Вони не п'яні, як ви гадаєте, бо щойно третя година дня. Але це те, що провістив пророк Йоїл: І буде останніми днями, — каже Бог, — Я виллю від Духа Мого на всяке тіло, і будуть пророкувати ваші сини і ваші дочки, а ваші юнаки видіння побачать, і вашим старцям будуть снитися сни. І в ті дні виллю від Духа Мого на Моїх рабів і на Моїх рабинь, і будуть пророкувати».*

Свідчення Петра про смерть і воскресіння Христа відзначалося силою й виразністю: *«Мужі ізраїльські, послухайте оці слова: Ісуса Назарянина, мужа, про Котрого вам засвідчив Бог могутніми проявами, чудесами й ознаками, які Бог вчинив через Нього серед вас, як самі знаєте; Його, виданого згідно з Божим задумом і передбаченням, ви вбили, прибивши до хреста руками беззаконників; та Бог Його воскресив, звільнивши від пут смерті, бо не під силу було їй втримати Його».*

- Для обґрунтування своєї позиції Петро не посилався на вчення Христа, оскільки знав: упередженість його слухачів була настільки великою, що всі його слова з цього приводу будуть марними. Натомість він згадав Давида, котрого юдеї вважали за одного з патріархів свого народу. *«Давид говорить про Нього: “Бачив я Господа переді мною завжди, бо Він є по моїй правиці, щоб я не захитався. Тому звеселилося серце моє і зрадів мій язик, ще й тіло моє сповниться надією, бо Ти не залишиш душі моєї в аду, і не даси Своєму Святому побачити тління...”»*
- [42]

«Мужі-брати! Потрібно сміливо сказати вам про патріарха Давида, який помер і був похований, і його гріб у нас аж дотепер. Будучи пророком і знаючи, що Бог клятвою пообіцяв йому з його нащадків [підняти Христа за тілом і] посадити на його престолі, пророче говорив він про воскресіння Христа,

що Він не залишиться в аду, і тіло Його не побачить тління. Цього Ісуса воскресив Бог, свідками чого є ми всі».

Яка дивовижна картина! Люди приходять звідусіль, аби почути свідчення учнів про істину, якою вона є в Ісусі. Вони юрмляться, заповнюючи весь храм. Там також є священики й начальники; їхні похмурі обличчя і далі зберігають вираз злоби, серця сповнені ненависті до Христа, а руки заплямовані кров'ю розп'ятого ними Викупителя світу. Вони вважали, що переслідування та вбивства залякають апостолів, але бачать, що ті вільні від будь-якого страху, сповнені Духом і переконливо проповідують про Божественність Ісуса з Назарета. Вони чують сміливе свідчення учнів: Той, Хто нещодавно був принижений, зганьблений, битий жорстокими руками і розп'ятий, є Князем Життя, Котрий нині перебуває по правиці Бога.

Деякі зі слухачів апостолів брали активну участь у за-судженні й страті Христа. Їхні голоси зливалися з вигуками черні, котра домагалася Його розп'яття. Коли Ісус і Варав- [43] ва стояли перед ними в судилищі і Пилат запитав: «Кого хочете, щоб я відпустив вам?» — вони кричали: «Не Його, а Варавву!» (Матв. 27:17; Івана 18:40). Коли Пилат віддав Христа в їхні руки, сказавши: «Візьміть і розіпніть Його ви, бо я не знаходжу в Ньому провини. Невинний я в крові цього Праведника», — вони закричали: «Кров Його на нас і на наших дітях!» (Івана 19:6; Матв. 27:24, 25).

Тепер, почувши від учнів, що розп'ятий був Син Божий, священики й начальники затремтіли. Люди відчували сором і муки сумління. «Почувши, вони розчулилися серцем і сказали Петрові й іншим апостолам: Що ж нам робити, мужі-брати?» Серед тих, хто слухав учнів, були побожні юдеї, щирі у своєму віруванні. Сила, якою супроводжувалися слова промовця, переконала їх у тому, що Ісус — воістину Месія. «А Петро [сказав] їм: Покайтеся, і нехай охреститься кожний з вас в Ім'я Ісуса Христа на прощення ваших гріхів, і приймете дар Святого Духа! Бо для вас ця обітниця, і для ваших дітей, і для всіх тих, що далеко, кого лиш покличе Господь, Бог наш!»

Петро переконував людей, котрі почали усвідомлювати свою вину, що вони відкинули Христа, бо були обмануті свя-

щениками й начальниками; і якщо вони й далі шукатимуть поради цих мужів та зволікатимуть прийняти Христа, чекаючи, коли ті першими визнають Його, то вони ніколи не приймуть Його. Ці впливові люди, які мали лише вигляд [44] благочестя, прагнули земних багатств та слави. Вони не бажали прийти до Христа, щоб отримати світло.

Під впливом цього небесного світла тексти Писань, які Христос пояснював учням, постали перед ними в повному сяйві досконалої істини. Завіса, котра заважала їм повністю побачити те, що було скасоване, тепер піднялася, і вони чітко усвідомили мету місії Христа, а також природу Його Царства. Вони тепер могли із силою свідчити про Спасителя, і коли пояснювали своїм слухачам План спасіння, чимало з них переконувалося в правдивості слів апостолів. Учення Спасителя витісняло з їхньої свідомості традиції й забобони, прищеплені священниками.

«Отже, вони, [з любов'ю]прийнявши його слово, охрестилися; і приєдналися до них того дня зо три тисячі душ».

Вожді єврейського народу сподівалися, що зі смертю Христа Його справа закінчиться, натомість стали свідками дивовижних подій Дня П'ятидесятниці. Вони чули, як учні, наділені незнаними досі силою й енергією, проповідували Христа, а їхні слова підтверджувалися ознаками й чудесами. В Єрусалимі, цій твердині юдаїзму, тисячі відкрито заявляли про свою віру в те, що Ісус із Назарета — Месія.

Учні дивувалися й раділи таким великим жнивам душ. Вони не вважали, що цей чудовий збір урожаю був результатом їхніх зусиль, розуміючи, що прилучилися до праці інших людей. Від часу гріхопадіння Адама Христос доручав Своїм вибраним слугам насіння Свого Слова, щоб вони сіяли його в людських серцях. Під час Свого земного життя Він посіяв насіння істини, поливши Його власною кров'ю. Навернення в День П'ятидесятниці було результатом цього посіву, жнивом Христової праці, котре явило силу Його вчення. [45]

Самі лише аргументи апостолів, якими б ясними й переконливими вони не були, не могли б усунути упередженості, що протистояла таким сильним доказам. Але Святий Дух закарбував ці докази в серцях і свідомості людей Божествен-

ною силою. Слова апостолів були подібні до гострих стріл Всемогутнього; вони переконували людей у їхньому жахливому гріхові відкиненні та розп'яття Господа слави.

Завдяки навчанню в школі Христа учні прийшли до усвідомлення своєї потреби в прийнятті Духа. Дух остаточно підготував їх до виконання відповідальної справи, якій вони присвятили все своє життя. Вони вже більше не були неосвіченими і брутальними. Вони вже не діяли незалежно один від одного, не сперечалися і не змагалися один з одним, їхні надії вже не зосереджувалися винятково на земній величі. Вони стали однастайними, *«мали одне серце й душу»* (Дії 2:46; 4:32). Їхні думки заповнив Христос, а їхньою метою було розповсюдження вістки про Його Царство. Розумом і характером вони уподібнилися до свого Вчителя, і люди *«пізнавали їх, що вони були з Ісусом»* (Дії 4:13).

П'ятидесятниця принесла апостолам небесне освячення. Істини, яких вони не могли збагнути, коли з ними був Христос, тепер були їм відкриті. З незаними досі вірою та [46] впевненістю приймали вони вчення Святого Письма і вже не сумнівалися, що Христос був Сином Божим. Вони знали: хоч Він був зодягнутим у людське єство, однак це дійсно Месія; вони розповідали світові про свої досвіди з упевненістю, котра переконувала людей у тому, що Бог був з ними.

Учні могли впевнено вимовляти ім'я Ісуса, оскільки Він був їхнім Другом і Старшим Братом! Близько спілкуючись із Христом, вони сиділи з Ним на Небесах. Як же палко вони свідчили про Нього! Їхні серця були переповнені такою досконалою, глибокою та щирою любов'ю до людей, що вона спонукувала їх іти в усі куточки Землі, свідкуючи про силу Христа. Вони палко бажали продовжувати почату Ним справу. Учні розуміли, чим вони зобов'язані Небесам, а тому відчували відповідальність за доручену їм роботу. Зміцнені силою Святого Духа, сповнені горливістю, вони йшли вперед, утверджуючи перемогу хреста. Дух животворив їх і промовляв через них. На їхніх обличчях сяяв мир Христа. Вони присвятили усе своє життя на служіння Йому, і навіть вираз їхніх облич свідчив, що вони цілковито підкорилися Йому.

ДАР ДУХА

[47] **К**оли Христос давав Своїм учням обітницю про Духа, Його земне служіння наближалося до свого завершення. Він стояв у тіні хреста, цілковито усвідомлюючи, що на Нього ляже тягар вини всього гріховного людства. Перш ніж принести Себе в жертву, Він дав настанови учням щодо найважливішого і найдосконалішого дару, котрим бажав наділити Своїх послідовників. Цей дар зробить доступними для них безмежні багатства Його благодаті. *«І Я попрошу Отця, — сказав Він, — і дасть вам іншого Утішителя, щоб навіки перебував з вами, — Духа Істини, Якого світ не може прийняти, бо не бачить Його і не знає [Його]. А ви знаєте Його, бо Він при вас перебуває, і у вас буде Він» (Івана 14:16, 17).* Спаситель указував на той час, коли Святий Дух, як Його намісник, прийде звершити велику справу. Злу, котре накопичувалося впродовж віків, буде дана відсіч Божественною силою Святого Духа.

[48] Що сталося після того, як Святий Дух був злитий у День П'ятидесятниці? Радісна новина про воскреслого Спасителя досягла найвіддаленіших куточків населеного світу. Коли учні проголошували вістку про спасаючу благодать, серця слухачів упокорювалися силою цієї вістки. Новонавернені прибували з усіх кінців до Церкви. Відступники поверталися до Бога. Грішники об'єднувалися з віруючими в пошуках дорогоцінної перлини. Деякі з найзапекліших противників Євангелія

ставали його захисниками. Виконалося пророцтво: *«Хто спотикається між ними, буде в той день, як Давид, а дім Давида буде як... ангел Господній»* (Зах. 12:8). Кожний християнин бачив у своєму братові одкровення Божественної любові та прихильності. Усіх об'єднувала одна мета, усі інші інтереси поступилися їй місцем. Віруючі прагнули явити світові христо-подібний характер і працювати для зростання Його Царства.

«Апостоли з великою силою свідчили про воскресіння Господа Ісуса, і велика благодать була на них усіх» (Дії 4:33). Завдяки їхній праці до Церкви приєдналися вибрані мужі; прийнявши Слово Істини, вони присвятили своє життя тому, щоб нести іншим людям надію, котра наповнювала їхні серця миром і радістю. Їх неможливо було зупинити або залякати погрозами. Господь промовляв через них; переходячи з одного місця на інше, вони проповідували Євангеліє бідним та чинили чудеса Божественною силою благодаті.

Бог може діяти з великою силою, якщо люди обирають керівництво Його Духа.

Обітниця Святого Духа не обмежується однією епохою [49] чи одним народом. Христос запевнив, що Божественний вплив Його Духа перебуватиме з Його послідовниками до кінця. Від Дня П'ятидесятниці і до теперішнього часу Утішитель посилається до всіх, хто цілковито віддав себе на служіння Господеві. До всіх, котрі прийняли Христа як особистого Спасителя, Святий Дух приходить як Порадник, як Сила для освячення, Дороговказ і Свідок. Чим тісніші взаємовідносини віруючих із Богом, тим більшою силою й виразністю відзначається їхнє свідчення про любов і спасаючу благодать їхнього Викупителя. Чоловіки та жінки, котрі впродовж довгих століть переслідувань і випробувань великою мірою відчували присутність Духа у своєму житті, стали для світу «ознакою та чудом». Перед ангелами і людьми вони свідчили про перетворювальну силу спасаючої любові.

Учні, котрі в день П'ятидесятниці отримали силу згори, не були звільнені від подальших спокус і випробувань. Свідкуючи про істину і праведність, вони зазнавали постійних нападів ворога усякої правди, котрий намагався позбавити їх досвідів християнського життя. Вони докладали всіх

даних їм Богом сил для досягнення міри зросту в Христі Ісусі. Вони щодня молилися про новий дар благодаті, щоб усе більше наближатися до досконалості. Під дією Святого Духа навіть найслабші віруючі навчилися вдосконалювати [50] дані їм здібності, освячуючи, очищаючи й облагороджуючи свої характери. Підкорившись перетворювальному впливові Святого Духа, вони отримали від повноти Божества і набули Божественної подоби.

З плином часу прощальна обітниця Христа про те, що Він пошле Святого Духа як Свого Представника, не зазнала змін. Багатства Божої благодаті не зливаються з Неба на людей не тому, що Бог стримує їх. Нині ця обітниця не виконується повною мірою через те, що люди не цінують її належним чином. Якби всі цього бажали, то сповнилися б Духом. Де присутності Святого Духа приділяють мало уваги, панують духовні посуха, темрява, деградація і смерть. Усюди, де в центрі уваги ставлять другорядні питання, зауважується брак Божественної сили, необхідної для зростання і процвітання Церкви, хоч вона і пропонується з надміром. Проте ця сила приносить із собою і всі інші благословення.

Якщо дар Духа — це засіб для одержання сили, то чому ми не відчуваємо голоду та спраги щодо цього дару? Чому ми не говоримо, не молимося і не проповідуємо про нього? Господь охоче посилає Святого Духа Своїм слугам, аніж батьки дають добрі дари власним дітям. Кожний працівник повинен просити Бога про щоденне хрещення Духом. Християнські служителі мають збиратися разом і просити особливої допомоги та небесної мудрості, щоб уміти планувати й успішно виконувати свою роботу. Особливим чином вони повинні молитися про те, аби Бог великою мірою хрестив [51] Святим Духом Своїх вибраних посланців на місіонерських полях. Присутність Духа в роботі Божих працівників надасть проповіді істини такої сили, котрої не можуть дати всі почесті і слава цього світу.

Святий Дух перебуває з посвяченим Божим працівником, де б він не перебував. Слова, сказані учням, звернені також і до нас. Утішитель обіцяний нам так само, як і їм. Дух дає силу, котра підтримує душі, що борються, у будь-якій критичній

ситуації, серед ненависті світу та розчарувань, які приходять унаслідок усвідомлення власних невдач і помилок. У смутку та скорботах, коли майбутнє видається похмурим і непевним, коли ми відчуваємося безпорадними й самотніми, у відповідь на молитву віри Святий Дух вселяє в серце мир.

Духовний екстаз, який може переживати людина за надзвичайних обставин, не може служити переконливим доказом того, що вона є християнином. Святість — це не чуттєва екзальтація, а цілковите підкорення Божій волі. Бути святим — означає жити кожним словом, яке виходить з уст Божих; виконувати волю нашого Небесного Отця; довіряти Богові під час випробувань, у темряві та при світлі; ходити вірою, а не баченням; покладатися на Бога з твердою впевненістю, спочиваючи в Його любові.

Нам зовсім не обов'язково давати точне визначення того, Ким є Святий Дух. Христос говорить, що Дух є Утішителем, Духом правди, що *«походить від Отця»*. Про Святого Духа ясно сказано, що Він провадитиме людей до повної істини і *«не від Себе буде говорити»* (Івана 15:26; 16:13).

Природа Святого Духа залишається таємницею. Люди не [52] можуть збагнути її, тому що Господь не відкрив їм цього. Люди з химерними поглядами можуть підбирати вірші зі Святого Письма, будуючи на цій основі свої людські тлумачення, однак прийняття цих поглядів не зміцнить Церкву. Коли справа стосується таємниць, які надто глибокі для людського розуміння, мовчання є золотом.

Місія Святого Духа чітко визначена в словах Христа: *«Прийшовши, Він обвинуватиме світ за гріх, за праведність і за суд»* (Івана 16:8). Дух Святий викриває гріх. Якщо грішник відгукнеться на животворний вплив Духа, він прийде до покаєння і зрозуміє важливість послуху Божественним вимогам.

Грішникові, що кається, який голодний і спраглий праведності, Святий Дух відкриває Агнца Божого, Котрий бере на Себе гріх світу. *«Він від Мого одержить і сповістить вам, — сказав Христос. — Він навчить вас усього і пригадає вам усе, що Я вам говорив»* (Івана 16:14; 14:26).

Дух посилається з метою перетворення й відродження, щоб спасіння, здобуте смертю нашого Викупителя, стало ді-

йовим. Дух постійно намагається привернути увагу людей і до великої Жертви, принесеної на Голгофському хресті, показати світові Божу любов та відкрити душі, котра усвідомлює свою гріховність, дорогоцінні скарби Святого Письма.

[53] Виявивши гріх і вказавши людині на мірило праведності, Святий Дух звільняє її від любові до земного і наповнює бажанням святості. *«Він поведе вас до повної істини» (Івана 16:13)*, — проголосив Спаситель. Якщо люди бажають перетворення, усе їхнє єство зазнає освячення. Дух закарбує в душі Божі істини. Завдяки Його силі дорога життя стане настільки простою і ясною, що кожний, хто піде нею, не заблукає.

Від самого початку Бог діяв Своїм Святим Духом через людей, здійснюючи власні наміри для добра грішного людства. Про це свідчить життя патріархів. За днів Мойсея Церкві в пустелі Бог також давав *«Духа Свого доброго, щоб зробити їх мудrimi» (Неем.9:20)*. Так само за часів апостолів Він творив великі діла для Своєї Церкви через Духа Святого. Сила, котра підтримувала патріархів, яка давала Калеву й Ісусові Навину віру та мужність, яка робила справу апостольської Церкви успішною, зміцнювала вірних Божих дітей і в усі наступні віки. Силою Святого Духа християни-вальденці в часи похмурого Середньовіччя готували дорогу для Реформації. Та ж сама сила сприяла успіхові в зусиллях благородних людей, які прокладали шлях для заснування сучасних місій і для перекладу Біблії мовами й діалектами всіх народів і племен.

[54] Сьогодні, як і колись, Бог відкриває Свої плани через Свою Церкву на Землі. Нині провісники Хреста переходять від міста до міста, від країни до країни, готуючи шлях для Другого приходу Христа. Закон Божий звеличується. Дух Всемогутнього зворушує людські серця, і хто піддається Його впливові, ті стають свідками Бога та Його істини. У багатьох місцях посвячені особистості передають інших світло, котре освітило їм шлях спасіння через Христа. І якщо вони дають можливість своєму світлу світити для інших, як це було з охрещеними Духом у День П'ятидесятниці, то вони отримуватимуть дедалі більшу силу Духа. Так уся Земля має освітитися славою Божою.

Однак є й такі люди, котрі замість того, щоб мудро використовувати дані їм можливості, проводять час у бездіяльності, чекаючи особливого духовного пробудження, яке зробило б їх здатними з особливою силою просвіщати ближніх. Вони нехтують теперішніми обов'язками та перевагами і задовольняються тьманим світлом своїх світильників, чекаючи того часу, коли, не докладаючи жодних зусиль зі свого боку, отримають особливе благословення, котре змінить їх і зробить придатними для служіння.

Наприкінці часу, коли Божа справа на Землі буде завершуватися, ревні зусилля посвячених віруючих під керівництвом Святого Духа будуть супроводжуватися особливими ознаками Божественного благовоління. Використовуючи символ Раннього та Пізнього дощу, які випадають у країнах Сходу під час сівби та жнив, єврейські пророки провіщали надзвичайно рясне злиття духовної благодаті на Божу Церкву. Злиття Духа за днів апостолів було початком Раннього, або першого, дощу, і яким же чудовим був результат! До кінця часу Дух має перебувати з істинною Церквою.

Але під кінець жнив на Землі обіцяне особливе злиття [55] духовної благодаті, котре приготує Церкву до Приходу Сина Людського. Таке злиття Духа порівнюється з пізнім дощем; саме про цю додаткову силу християни повинні благати Господа жнив «часу весняного». У відповідь *«Господь чинить блискавки, і зливний дощ посилає їм»*. *«Він... зішле вам дощу, дощу Раннього й Пізнього»* (Зах. 10:1; Йоїла 2:23).

Однак, якщо члени Божої Церкви сьогодні не матимуть живого зв'язку із Джерелом усякого духовного росту, вони не будуть готові до часу жнив. Якщо вони не потурбуються, щоб їхні каганці були приготовлені й давали світло, то вони не одержать додаткової благодаті в час особливої потреби.

Лише ті, хто постійно отримує свіжий прилив благодаті, матимуть силу, відповідну до їхніх щоденних потреб і їхньої здатності користуватися нею. Замість того щоб чекати якогось часу в майбутньому, коли внаслідок особливого злиття духовної сили вони в чудодійний спосіб стануть придатні для придбання душ, ці християни щодня упокуюються перед Богом, аби Він зробив їх посудинами для використання в

Його справі. Щодня вони шукають і використовують наявні можливості для служіння, свідкуючи про Господа всюди: чи то в скромному домашньому середовищі, чи на ниві громадського служіння.

[56] Для посвяченого працівника є чудова розрада в усвідомленні того, що навіть Христос під час Свого земного життя щодня просив у Свого Отця свіжого приливу необхідної йому благодаті; після такого спілкування з Богом Він ішов зміцнювати і благословляти інших. Подивіться на Божого Сина, Котрий схилився в молитві до Свого Отця! Хоч Він Син Божий, проте зміцнює Свою віру в молитві; спілкуючись з Небом, Він отримує силу чинити опір злу і служити людям. Як Старший Брат людського роду, Він знає потреби тих, які, хоч і підвладні немочі та живуть у світі гріха й спокуси, однак бажають служити Йому. Господь знає: послані Ним вісники — слабкі, здатні помилятися люди, однак усім, хто повністю присвячує себе на служіння Йому, Він обіцяє допомогу згори. Його власний приклад — гарантія того, що щира наполеглива молитва до Бога з вірою, що веде до цілковитої залежності від Нього та повного посвячення для Його справи, забезпечить людям допомогу Святого Духа в боротьбі з гріхом.

Кожний працівник, який наслідує приклад Христа, буде приготовлений прийняти і використати силу, котру Бог обіцяв Своїй Церкві для дозрівання жнива Землі. З дня на день, коли вісники Євангелія схиляють уранці коліна перед Господом, поновлюючи свої обітниці, Він дарує їм присутність Свого Духа з Його відроджуючою й освячуючою силою. Беручись за виконання своїх щоденних обов'язків, вони мають запевнення в тому, що невидиме посередництво Святого Духа допоможе їм стати співпрацівниками Божими.

БІЛЯ ВОРІТ ХРАМУ

(Дії апостолів 3; 4:1-31)

Учні Христа глибоко усвідомлювали власну неспроможність, а тому в покорі й молитві вони з'єднували свою слабкість з Його силою, своє нецтво — з Його мудрістю, свою недостойність — із Його праведністю, своє убогство — з Його невичерпним багатством. Зміцнюючись таким чином, вони, не вагаючись, долали всі перешкоди в служінні Господеві. [57]

Невдовзі після отримання Святого Духа, після певного часу, проведеного в ревних молитвах, Петро та Іван, ідучи до храму на богослужіння, побачили біля Гарних воріт каліку. Життя цього нещасного від народження (а він мав сорок років) було сповнене болю й страждання. Він давно мріяв побачити Ісуса, аби зцілитися, проте був практично безпомічним і перебував далеко від того місця, де трудився великий Лікар. Його благання спонукали, нарешті, декількох друзів принести каліку до воріт храму. Та, прибувши туди, [58] він дізнався, що Той, на Кому зосереджувалися всі його надії, був відданий на жорстоку смерть.

Його розчарування викликало співчуття в людей, котрі знали, як давно він очікував зцілення від Ісуса. Вони щодня приносили його до храму, аби перехожі, зглянувшись на бідолоашного, подали йому бодай невелику милостиню для задоволення насущних потреб. Коли Петро та Іван проходили повз нього, він попросив у них милостині. Учні

поставилися до нього зі співчуттям, і Петро сказав: *«Подивися на нас!»* Він пильно дивився на них, сподіваючись щось від них одержати. Але Петро промовив: *«Срібла й золота не маю»*. Коли Петро сказав про свою бідність, каліка занепав духом, проте його лице засвітилося надією, коли апостол сказав: *«Але що маю, даю тобі: в Ім'я Ісуса Христа Назарянина встань і ходи!»*

«І, взявши його за праву руку, підвів його. Відразу ж зміцніли його стопи й суглоби. Підскачавши, він встав і почав ходити. Тож ввійшов з ними в храм, ходив і підскакував, хвалячи Бога. І весь народ побачив, як він ходив і хвалив Бога. Коли ж дізналися, що це той, який сидів заради милостині біля Гарних воріт храму, переповнилися страхом і подивом від того, що з ним сталося. Оскільки він був біля Петра та Івана, то збігся до них увесь здивований народ у притвор, що називається Соломоновим».

[59] Люди дивувалися з того, що учні здатні робити ті чудеса, що й Ісус. Однак перед ними стояв чоловік, який сорок років був безпорадним калікою. Тепер же він тішився своїм зціленням, маючи здорові руки й ноги, і був щасливий, що повірив в Ісуса.

Коли учні побачили здивування на обличчях людей, Петро запитав: *«Чому дивитеся на нас так, наче ми своєю силою або побожністю зробили, щоб він ходив?»* Він запевнив їх: зцілення відбулося в Ім'я і через заслуги Ісуса Назарянина, Якого Бог воскресив із мертвих.

«І вірю в Ім'я Його, — оголосив апостол, — Його Ім'я оздоровило того, кого бачите й знаєте. Віра, що від Нього, дала йому це зцілення перед усіма вами».

Апостоли відверто говорили про великий гріх юдеїв, які зреклися й віддали на смерть Князя життя. Однак вони намагалися не доводити своїх слухачів до розпачу. *«Ви зреклися Святого й Праведного, — продовжував Петро, — а випросили звільнити вам людину-вбивцю. Володаря життя ви вбили, Бог воскресив Його з мертвих, свідками чого є ми...*

А тепер, [мужі]-брати, знаю, що зробили ви так через незнання — і так само ваші володарі. Бог звістив наперед устами всіх пророків, що Христос має постраждати; так Він і виконав». Апостол сказав, що Святий Дух закликає їх покаятися і на-

вернутися; він запевнив, що немає іншої надії на спасіння, як тільки через милість Того, Котрого вони розп'яли. Лише через віру в Ісуса їхні гріхи можуть бути прощені.

«Тож покайтеся і наверніться, — благав він, — аби були стерті ваші гріхи, щоб від обличчя Господнього прийшов час [60] відлиги, щоб послав наперед призначеного вам Ісуса Христа...

Ви сини пророків і Завіту, який Бог заповів вашим батькам, кажучи Авраамові: І в нащадкові твоєму благословляться всі народи землі! Воскресивши Слугу Свого, Бог насамперед послав Його вам, і Він благословить вас, щоб відвернувся кожний з вас від свого зла!»

Так учні проповідували про воскресіння Христа. Багато хто з їхніх слухачів чекали цього свідчення і, почувши його, повірили. Вони пригадали слова Христа і приєдналися до тих, хто прийняв Євангеліє. Посіяне Спасителем насіння зійшло і принесло плоди.

У той час як учні ще промовляли до народу, *«підійшли до них священики, начальник сторожі храму і саддукеї, обурені тим, що вони навчали народ, проповідуючи воскресіння з мертвих в Ісусі».*

Після воскресіння Христа священики поширювали фальшиві чутки, ніби учні викрали Його тіло в той час, коли римські вартівні спали. Тож не дивно, що їм було неприємно чути, як Петро та Іван проповідують про воскресіння Того, Кого вони вбили. Це особливо стурбувало саддукеїв, оскільки вони зрозуміли, що їхньому так старанно виплеканому вченню загрожує небезпека і вони ризикують втратити свою репутацію.

Кількість новонавернених віруючих швидко зростала, і фарисеї разом із саддукеями дійшли висновку: якщо вони не зупинять нових учителів, їм загрожує ще більша втрата [61] впливу на народ, ніж за життя Ісуса. Тому начальник храму з допомогою саддукеїв заарештував Петра та Івана і вкинув їх до в'язниці, оскільки того дня вже було пізно допитувати їх.

Вороги учнів не могли не переконатися, що Христос воскрес із мертвих. Докази були надто очевидними, аби сумніватися в них. Та, незважаючи на це, вони зробили запеклими свої серця, відмовляючись розкаятися в жадливому вчинку: вбивстві Ісуса. Юдейські начальники отримали чимало до-

казів того, що у своїх словах і вчинках апостоли керувалися Божественним натхненням, однак уперто протидіяли істині. Прихід Христа був не таким, якого вони сподівалися; і хоч часом ці люди переконувалися, що Він — Син Божий, вони заглушили в собі ці почуття і розп'яли Його. Бог у Своїй милості посилав їм нові докази, даючи ще одну можливість навернутися до Нього. Він послав учнів сказати їм, що вони вбили Князя Життя, однак у цьому жадливому звинуваченні можна було почути ще один заклик до каяття. Проте, почувавшись безпечно у власній праведності, юдейські вчителі відмовилися визнати, що люди, котрі звинувачують їх у розп'ятті Христа, промовляють під впливом Святого Духа.

Кожна протидія священників, які обрали для себе шлях опору Христові, робила їх дедалі запеклішими й упертішими. Це не означає, що вони не могли покоритися Богові, [62] могли, але не захотіли. Вони були позбавлені спасіння і тому, що були винні і заслуговували смерті, не через те, що стратили Сина Божого; це сталося тому, що вони стали на шлях свідомої ворожнечі з Богом. Релігійні вожді вперто відкидали світло й заглушали в собі викривальний голос Святого Духа. У них діяв той самий дух, що і в сина непокори, спонукаючи їх до жорстокого поводження з людьми, через яких діяв Бог. Їхня злоба посилювалася в міру того, як вони противилися Богові і тій вістці, яку Він доручив звіщати Своїм слугам. Відмовляючись каятися, начальники юдейського народу щодня поновлювали свій бунт, готуючись пожнати посіяне ними.

Божий гнів виголошується над нерозкаяними грішниками не через їхні гріхи, а через те, що вони відмовилися каятися, продовжують уперто чинити опір, повторюючи гріхи минулого та нехтуючи даним світлом. Якби юдейські начальники покорилися викривальній силі Святого Духа, вони були б прощені; однак ці люди твердо вирішили не робити цього. Кожний грішник, уперто противлячись істині, доходить до такого стану, коли Святий Дух уже не може вплинути на нього.

Наступного дня після зіцлення каліки Анна і Кайяфа разом з іншими священнослужителями храму зібралися на суд; до них привели в'язнів. Саме в цій залі, у присутності деко-

трих із цих людей, Петро ганебно зрікся свого Господа. Тепер, коли звершувався суд над ним особисто, він чітко пригадав усе. Зараз він мав можливість спокутувати своє боягузтво.

Люди, котрі пам'ятали, як поведився Петро під час суду [63] над своїм Учителем, тішили себе думкою, що його тепер удасться залякати ув'язненням і смертю. Але Петро, котрий зрікся Христа в найважчу для Нього годину, був запальним і самовпевненим, разюче відрізнявся від Петра, що був приведений у синедріон для допиту. Після свого падіння він навернувся. Він був уже не гордою, хвалькуватою людиною, а скромною, більше не покладався на власні сили. Петро був сповнений Святим Духом і з Його допомогою сподівався змити пляму свого відступництва та прославити Ім'я, яке колись зрадив.

Досі священики уникали розмов про розп'яття і воскресіння Ісуса. Проте зараз, аби досягти своєї мети, вони змушені були запитати в обвинувачуваних, яким чином відбулося зцілення немічного. *«Якою силою чи яким ім'ям ви це зробили?»* — запитали вони.

Зі святою відвагою, у силі Духа Петро сміливо відповів: *«Хай буде всім вам і всьому народові ізраїльському відомо: Ім'ям Ісуса Христа Назарянина, Якого ви розіп'яли. Його Бог воскресив із мертвих; це Він зцілив того, що стоїть перед вами. Він є камінь, знехтуваний вами, будівничими, — камінь, що став наріжним. І в нікому іншому немає спасіння, бо під небом нема іншого імені, даного людям, яким належить нам спастися!»*

Такий сміливий захист збентежив юдейських старійшин. Вони сподівалися, що учні, ставши перед синедріоном, відчуватимуть страх і розгубленість. Однак ці свідки [64] промовляли так, як колись Христос, — із такими ж силою й переконливістю, що примусили своїх противників замовкнути. У голосі Петра не було й натяку на страх, коли він проголосив, що Христос — це *«камінь, знехтуваний вами, будівничими, — камінь, що став наріжним»*.

Петро використав тут образ, добре відомий священикам. Пророки говорили про відкинутий камінь, і Сам Христос, звертаючись одного разу до священиків і старійшин, сказав: *«Хіба ви не читали ніколи в Писаннях: Камінь, який будівничі*

відкинули як непридатний, саме він став наріжним. Від Господа це сталося, і це дивовижне в очах наших. Тому й кажу вам, що буде забране від вас Царство Божє і дане народові, який приноситьме його плоди. І хто впаде на цей камінь, розіб'ється, а на кого він упаде, того розчавить» (Матв. 21:42-44).

Священики, почувши сміливі слова апостолів, «дивувалися, бо знали їх, що були з Ісусом».

Про учнів, які були свідками переображення Христа, сказано, що після цієї чудової події вони «нікого не побачили, крім одного Ісуса» (Матв. 17:8). Один лише Ісус, — у цих словах міститься таємниця життя й сили, котрими була позначена історія Ранняї Церкви. Уперше почувши слова Христа, учні відчували потребу в Ньому. Вони шукали Його і, знайшовши, пішли слідом за Ним. Вони були з Ним у храмі, за столом, на схилі гори, на полі. Вони були учнями великого Учителя, щоденно перебуваючи з Ним і засвоюючи від Нього уроки вічної Правди.

[65] Після вознесіння Спасителя їх не полишало відчуття Божественної присутності, сповненої любові й світла. Він особисто перебував з ними. Ісус-Спаситель, Котрий ходив, розмовляв і молився з ними, Котрий наповнював їхні серця надією та розрадою, вознісся на Небо, промовляючи до них вістку миру. Коли Його прийняла колісниця ангелів, до них долинули Його слова: «І ось, Я з вами по всі дні аж до кінця віку!» (Матв. 28:20). Він вознісся на Небо в людській подобі. Вони знали, що Він перебуває перед Божим престолом, залишаючись їхнім Другом і Спасителем; що Він продовжує турбуватися про них, оскільки назавжди поєднав Себе зі страждаючим людством. Вони знали, що Він посилається перед Богом на заслуги Своєї крові, показуючи рани на руках і ногах, які нагадують про ціну викуплення людства. Думка про це зміцнювала їх, допомагаючи зносити ганьбу, якої вони зазнавали в Його Ім'я. Тепер вони були навіть ближче до Нього, ніж коли Він перебував з ними особисто. Світло, любов і сила Христа, Котрий жив у них, виливалися на оточуючих, так що люди, дивлячись на них, дивувалися.

Христос скріпив Своєю печаткою слова Петра, сказані ним на Його захист. Поряд з апостолом, як незаперечне

свідчення, стояв зцілений чудом чоловік. Зовнішній вигляд цього чоловіка, котрий кілька годин тому був безпорадним калікою, а тепер перебував у розквіті здоров'я і сил, робив свідчення Петра особливо вагомим. Священики й начальники змовкли. Вони не могли спростувати слів Петра, однак були сповнені рішучості перешкодити поширенню вчення, проголошуваного учнями.

Воскресіння Лазаря, що стало вінцем чудес Христа, [66] зміцнило священиків у їхньому намірі звільнити світ від Ісуса та Його чудових учинків, які відчутно послаблювали їхній вплив на народ. Вони розп'яли Його, однак тепер їм був даний переконливий доказ того, що вони не поклали край здійснюваним у Його Ім'я чудесам та проповіді Істини, котрої Він навчав. Зцілення каліки і проповідь апостолів схвилювали увесь Єрусалим.

Аби приховати свою розгубленість, священики й начальники, наказавши вивести апостолів, почали радитися між собою. Усі погоджувалися з думкою, що заперечувати зцілення чоловіка було марною справою. Вони охоче вдалися б до неправди в тлумаченні цього чуда, але це було неможливо, адже зцілення відбулося серед білого дня в присутності великої кількості народу; про цей факт вже стало відомо тисячам людей. Правителі розуміли, що діяльність учнів потрібно зупинити, інакше в Ісуса з'явиться багато послідовників. Самі ж вони зазнають ганьби, бо їх звинуватять у вбивстві Сина Божого.

І все ж, незважаючи на бажання знищити учнів, священики не наважувалися цього зробити; вони лише погрожували, що суворо їх покарають, якщо ті й далі продовжуватимуть говорити і діяти в Ім'я Ісуса. Викликавши їх знову в синедріон, вони наказали не говорити й не навчати в Ім'я Ісуса. Але Петро та Іван відповіли: *«Розсудіть, чи справедливо перед Богом більше слухати вас, ніж Бога? Адже ми не можемо не розповідати про те, що бачили й чули!»*

Священики з радістю покарали б цих мужів за їхню непохитну вірність священному покликанню, та побоялися народу, *«бо всі прославляли Бога за те, що сталося»*. Тому, пригрозивши їм ще раз, відпустили апостолів на свободу. [67]

У той час як Петро та Іван перебували у в'язниці, решта апостолів, знаючи злобу юдеїв, безперестанно молилися за своїх братів, побоюючись, аби жорстокість, виявлена до Христа, не повторилася знову. Відразу ж після свого звільнення апостоли знайшли решту учнів і повідомили їм про результати розгляду їхньої справи. Радості віруючих не було меж.

«Ті, коли почули, однодушно піднесли голос до Бога й сказали: Владико [Боже], Ти, що сотворив небо й землю, море й усе, що в них! Який Святим Духом, устами нашого батька, Твого слуги Давида, сказав: Чому заметушилися люди, й народи задумали марноту? Зійшлися земні царі, зібралися правителі разом проти Господа та проти Його Христа! Бо справді в цьому місті зібралися проти Святого Сина Твого Ісуса, Якого Ти помазав, — Ірод і Понтій Пилат із язичниками та людьми Ізраїлю, аби здійснити те, що наперед призначила Твоя рука і Твоя воля, щоб воно сталося.

І тепер, Господи, поглянь на їхні погрози і дай Своїм рабам з усією сміливістю говорити Твоє слово. Коли простягнеш Свою руку для оздоровлення, ознак і чудес, — щоб збувалися вони Святим Ім'ям Твого Сина Ісуса!»

[68] Учні молилися, щоб їм була дана більша сила для служіння, бо розуміли: вони зустрінуться з тим самим рішучим опором, що й колись Христос, живучи на Землі. У той час як їхні спільні молитви підносилися з вірою до Неба, їм була дана відповідь. Місце, на якому були зібрані учні, захиталося, і вони знову сповнилися Духом Святим. Зміцнені й утверджені, вони знову вийшли проповідувати Слово Боже в Єрусалимі. *«Апостоли з великою силою свідчили про воскресіння Ісуса Господа»,* і Бог чудовим чином благословив їхні зусилля.

Принцип, який так безстрашно відстоювали учні, коли у відповідь на вимогу не говорити більше нічого в Ім'я Ісуса вони проголосили: *«Розсудить, чи справедливо перед Богом більше слухати вас, ніж Бога?»* — це той самий принцип, за який боролися прихильники Євангелія за днів Реформації. Коли 1529 року німецькі князі зібралися на сейм до Шпейера, їм було зачитано імператорський указ, який обмежував релігійну свободу та забороняв подальше поши-

рення вчення реформаторів. Здавалося, що надії усього світу не судилося збутися. Чи приймуть князі цей указ? Чи буде світло Євангелія приховане від безлічі людей, що перебували в темряві? Доля людства була поставлена на карту. Ті, хто прийняв протестантську віру, зібралися разом і одноставно вирішили: «Ми відкидаємо цей указ. У питаннях сумління більшість не має сили» (*Merle d'Aubigne, History of the Reformation, b.13, ch.5*).

Цей принцип ми повинні твердо відстоювати і в наш час. Прапор Істини та релігійної свободи, котрий високо тримали засновники Євангельської Церкви і Божі свідки впродовж наступних століть, в останній боротьбі довірений [69] нам. Відповідальність за цей великий дар лежить на тих, кого Бог благословив пізнанням Свого Слова. Ми повинні прийняти це Слово як найвищий авторитет. Так, ми повинні визнавати земний уряд як Божественну установу, навчаючи, що послух його законним вимогам є нашим священним обов'язком. Але коли його вимоги суперечать вимогам Божим, тоді ми повинні слухатися більше Бога, аніж людей. Слово Боже вище за будь-яке людське законодавство. Слова «*Так говорить Господь*» не повинні підмінюватися словами «*Так говорить церква*» або «*Так говорить держава*». Вінець Христа має бути піднесений над коронами земних володарів.

Ми не повинні зневажати чи ігнорувати владу. Наші слова, викладені в усній чи письмовій формі, повинні бути ретельно зваженими, аби про нас не склалося враження, ніби ми противники закону чи порядку. Нам не слід вдаватися до нерозважливих слів чи вчинків, що можуть зачинити перед нами усі двері. Наш обов'язок — іти вперед в Ім'я Христа, захищаючи довірені нам істини. І якщо люди заборонятимуть нам виконувати цю роботу, ми повинні сказати разом з апостолами: «*Розсудіть, чи справедливо перед Богом більше слухати вас, ніж Бога? Адже ми не можемо не розповідати про те, що бачили та чули!*»

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ЛИЦЕМІРАМ

(Дії апостолів 4:32-5:11)

[70] **У** той час як учні звіщали євангельську вістку в Єрусалимі, Бог надавав сили їхнім словам, і чимало людей увірували. Через ревність та фанатизм юдеїв багато хто з цих перших віруючих були відразу ж вигнані своїми рідними та друзями, а тому постала необхідність забезпечити таких їжею й житлом.

Святе Письмо свідчить: *«Не було між ними жодного нужденного»*, і далі пояснює, яким чином задовольнялися потреби людей. Віруючі, котрі мали гроші й маєтки, охоче жертвували їх для задоволення потреб знедолених. Вони продавали свої будинки і землі та приносили гроші, кладучи їх біля ніг апостолів, і *«кожному давалося те, чого хто потребував»*.

Така щедрість віруючих була наслідком злиття Святого Духа. Навернені в євангельську віру *«мали одне серце й душу»*. Їх об'єднувала одна спільна мета — успішне завершення дорученої їм місії; сріболобству не могло бути місця в їхньому житті. Їхня любов до братів і справи, якій вони присвятили себе, була сильнішою за любов до грошей та маєтків. Їхні вчинки свідчили, що вони цінують людські душі більше, ніж земні багатства.

[71]

Так трапляється завжди, коли Божий Дух оволодіває життям. Люди, серця котрих сповнені любов'ю до Христа, будуть наслідувати приклад Того, Хто заради нас збіднів, щоб ми збагатилися Його убожеством. Гроші, час, вплив і всі

інші дари, отримані з Божих рук, вони розцінюють лише як засіб для поширення вістки Євангелія. Так було в Ранній Церкві; і коли члени сучасної Церкви силою Духа позбудуться любові до світського й охоче жертвуватимуть, щоб їхні ближні могли почути Євангеліє, — проголошувані ними істини справлятимуть могутній вплив на слухачів.

Яким же разючим контрастом у порівнянні зі щедрістю і добродійністю віруючих була поведінка Ананія й Сапфіри, учинок яких, описаний богонатхненним пером, став темною плямою в історії ранньої Церкви! Разом з іншими ці люди, котрі називали себе учнями, мали перевагу слухати Євангеліє, проповідуване апостолами. Вони були разом з іншими віруючими, коли по молитві апостолів *«затряслося те місце, де вони були зібрані, і всі сповнилися Святим Духом»* (Дії 4:31). Глибока переконаність тоді оволоділа всіма присутніми, і під безпосереднім впливом Духа Божого Ананій і Сапфіра присягнули, що віддадуть Господеві прибуток від продажу певного майна.

Пізніше Ананій і Сапфіра засмутили Святого Духа, поступившись жадібності. Вони почали жалкувати про свою обіцянку і скоро втратили те блаженне відчуття благословення, котре зігрівало їхні серця, викликаючи бажання чинити великі діла задля справи Христа. Тепер вони вважали, що діяли надто поспішно, і їм потрібно переглянути своє рішення. Обговоривши між собою цю справу, вони вирішили не виконувати своєї присяги. Однак вони зауважили, що люди, котрі розлучилися із власним майном для задоволення потреб своїх бідніших братів, користувалися великою повагою серед віруючих. Соромлячись своїх братів, котрі могли довідатися, що їхні егоїстичні душі пошкодували віддати Богові те, що було урочисто обіцяне Йому, вони вирішили продати своє майно і, зробивши вигляд, ніби віддали весь прибуток до загального фонду, залишили собі більшу його частину. Таким чином вони мали намір забезпечити собі прожиття із загального фонду і водночас завоювати повагу братів. [72]

Та Бог ненавидить лицемірство і неправду. Ананій і Сапфіра вдалися до обману у своїх стосунках із Богом; вони сказали неправду Святому Духові, і їхній гріх стягнув на них

негайне і страшне покарання. Коли Ананій прийшов зі своїм пожертвуванням, Петро сказав: *«Ананію, як це так, що сатана наповнив твоє серце, щоб обдурити Святого Духа й приховати частину вартості поля? Хіба воно не твоє було, а чи продане не було в твоїй владі? Навіщо ти поклав це діло у своє серце? Ти ж сказав неправду не людям, а Богові!»*

«Почувши це, Ананій упав і помер. І напав великий страх на всіх, котрі чули це».

[73] *«Хіба воно не твоє було?»* — запитав Петро. Ніхто не примушував Ананія жертвувати своїм майном задля загальної справи. Він зробив це згідно з власним вибором. Але, намагаючись обманути учнів, він сказав неправду Всемогутньому.

«Коли минуло зо три години, прийшла його дружина, ще не знаючи того, що сталося. Промовив до неї Петро: Скажи мені, чи за стільки ви продали поле? Вона відповіла: Так, за стільки. Петро ж до неї: Як це сталося, що ви змовилися випробовувати Господнього Духа? Ось при дверях ті, що поховали твого чоловіка, — і тебе винесуть! Упала й вона одразу біля його ніг і померла. Юнаки, увійшовши, виявили її мертвою; винесли й поховали біля її чоловіка. Великий страх напав на всю Церкву, на всіх, хто це чув».

Безмежна Мудрість бачила, що такий рішучий прояв Божого гніву був необхідний, аби уберегти молоду Церкву від морального розтління. Її чисельність швидко зростала. Проте вона могла опинитися в небезпеці, якби при швидкому зростанні кількості новонавернених до неї приєднувалися б люди, котрі, удаючи, що служать Богові, насправді поклонялися б мамоні. Цей суд показав, що люди не можуть ошукати Бога; Він виявляє таємний гріх серця і не допустить глузування над Собою. Покарання Ананія та Сапфіри було застереженням для Церкви, щоб уберегти її від лицемірства, обману й обкрадання Бога.

[74] Цей приклад Божої огиди до жадібності, обману і лицемірства був даний як попередження не лише для Ранньої Церкви, а й для всіх майбутніх поколінь. Спочатку Ананій і Сапфіра виплекали в собі жадібність, а бажання залишити для себе частину того, що вони обіцяли Господеві, призвело до обману та лицемірства.

За Божою волею проповідь Євангелія поставлена в залежність від праці й дарів Його народу. Добровільні пожертвування і десятина забезпечують фінансову підтримку Господній справі. Із довірених людині коштів Богові належить певна частина — десятина. Кожному дається можливість вирішувати: може він пожертвувати більше за це чи ні. Але якщо серце зворушене Духом Святим і людина дає обітницю відділити певну суму Богові, вона вже не має права на ці посвячені Йому кошти. Подібні обіцянки, дані людям, є зобов'язанням для виконання. То ж хіба обітниця, дана Богові, є меншим зобов'язанням? Невже обіцянки, що підлягають судові сумніння, заслуговують меншої поваги, ніж письмові угоди людей?

Коли Божественне світло з надзвичайною силою і ясністю освічує серце, властивий людині егоїзм відступає і з'являється бажання жертвувати на Божу справу. Але не слід думати, що нам буде дозволено виконати подібні обітниці без протидії з боку сатани, котрий незадоволений, що Царство Викупителя встановлюється на Землі. Він обов'язково навіює людям думку про те, що вони пообіцяли надто багато, що вони не зможуть придбати необхідне майно чи задовольнити потреби своїх сімей.

Але саме Бог благословляє людей майном, щоб вони могли жертвувати на Його справу. Він посилає сонце і дощ, наділяє енергією росту рослини, дає здоров'я і силу для придбання коштів. Усі благословення, котрими ми користуємося, [75] походять з Його щедрої руки. У свою чергу, Він бажає, щоб люди виявляли свою вдячність, повертаючи Йому частину в десятинах і пожертвуваннях; у жертвах подяки, добровільних жертвах і жертвах за провину. Якби, згідно з Божественною постановою, до скарбниці надходили кошти — десятина від усього прибутку та щедрі пожертвування, — то для виконання Господньої справи було б цілком достатньо коштів.

Однак серця людей стають запеклими через егоїзм, і, подібно до Ананія й Сапфіри, вони відчують спокус утримати частину дарів, роблячи вигляд, що виконали Божі вимоги. Чимало є таких, котрі марно тратять гроші, догоджаючи собі. Люди думають про власне задоволення,

догоджують своїм смакам, майже з неохотою віддаючи Богові мізерні пожертвування. Вони забувають, що одного дня Бог зажадає точного звіту про те, як вони використовували Його добро. Він більше не прийме тих убогих дарів, які вони кладуть до скарбниці, як не прийняв пожертвування від Ананія й Сапфіри.

На прикладі суворого покарання цих клятвопорушників Бог бажає показати нам, як сильно Він ненавидить і з яким презирством дивиться на будь-яке лицемірство й обман. Удаючи, що віддали все, Ананій і Сапфіра сказали неправду Святому Духові і внаслідок цього втратили як теперішнє, так і майбутнє життя. Бог, Який покарав їх, і сьогодні засуджує [76] всяку неправду. Оманливі уста — гидота для Нього. Він заявляє, що до Святого міста *«не ввійде... ніщо нечисте, ані той, хто чинить гидоту й неправду»* (Об'явл. 21:27). Нехай правдомовство стане принципом, якого ми будемо міцно триматися. Нехай воно буде частиною нашого життя. Безвідповідальне ставлення до правди, лицемірство задля досягнення власних егоїстичних намірів означають відпадиння від віри. *«Отож, стійте, підпережіться істиною»* (Ефес. 6:14). Неправдомовець дешево продає свою душу. Може здаватися, що в критичних ситуаціях його неправда служить йому на добро; що за допомогою неправди він здатний досягти успіху у своїй справі, чого не можна було б зробити чесним шляхом. Але в кінцевому результаті така людина перестане довіряти усім. Ставши ошуканцем, вона не віритиме словам інших людей.

У випадку з Ананієм і Сапфірою гріх шахрайства по відношенню до Бога був негайно покараний. Цей самий гріх часто повторювався в подальшій історії Церкви; його чинять чимало людей і в наш час. І хоч сьогодні він може не супроводжуватися видимим проявом Божого незадоволення, проте він не менш огидний у Його очах, ніж за часів апостолів. Застереження було дане; Бог ясно показав Свою огиду до цього гріха, і кожен, хто плекає в собі жадібність і лицемірство, має знати, що губить власну душу.

ПЕРЕД СИНЕДРІОНОМ

(Дії апостолів 5:12-42)

Хрест, знаряддя ганьби й тортур, приніс надію і спасіння світові. Учні були простими людьми; вони не володіли ні багатством, ні зброєю, а лише Словом Божим. Однак, зміцнившись силою Христа, вони йшли у світ, розповідаючи чудову історію про ясла і хрест і перемагаючи всякий опір. Позбавлені земних почестей і визнання, вони були героями віри. Слова, котрі вони проголошували з Божественною красномовністю, сколихнули світ. [77]

В Єрусалимі, де існувала найбільша упередженість і розповсюджувалися найсуперечливіші ідеї щодо Того, Кого розп'яли як злочинця, учні продовжували сміливо проголошувати слова життя, відкриваючи юдеям істину про роботу й місію Христа, Його розп'яття, воскресіння й вознесіння. Священники і начальники були вражені ясным сміливим свідченням апостолів. Сила воскреслого Спасителя воістину спочила на учнях, і їхня діяльність супроводжувалася ознаками й чудесами, що сприяло щоденному зростанню кількості віруючих. Уздовж вулиць, якими мали проходити учні, люди *«недужих виносили... і клали на носилках і постелях, щоб, як проходить Петро, хоч тінь його впала на декого з них»*. Сюди приводили також одержимих нечистими духами. Навколо них збиралися натовпи людей, і всі зцілені голосно славили Бога та Ім'я Викупителя. [78]

Священики й начальники бачили, що Христос звеличений понад Ними. Саддукеї, котрі не вірили у воскресіння, почувши, що апостоли звіщають воскресіння Христа з мертвих, сповнилися люті. Вони розуміли: якщо апостолам буде дозволено проповідувати воскреслого Спасителя і творити чудеса в Його Ім'я, учення, що заперечувало воскресіння, буде відкинута, а секта саддукеїв незабаром перестане існувати. Фарисеї ж були розлючені тим, що вчення апостолів завдавало удару юдейським обрядам, оскільки стверджувало, що жертвоприношення втратили всякий зміст.

Усі попередні спроби придушити це нове вчення виявилися даремними; але тепер саддукеї і фарисеї вирішили покласти край роботі учнів, бо вони вказували на них як на винуватців смерті Ісуса. Сповнені обурення священики, грубо схопивши Петра та Івана, замкнули їх до міської в'язниці.

[79] Вожді юдейської нації не виконали Божих намірів щодо вибраного народу. Ті, кого Господь зробив хоронителями Істини, не виправдали виявленого їм довір'я, і Бог обрав інших для виконання Своєї справи. Тепер сліпі вожді дали волю своєму почуттю, котре вони називали праведним гнівом проти тих, хто доводив неспроможність виплеканого ними вчення. Вони не бажали допустити навіть думки, що це вони помилково розуміють Слово, неправильно тлумачать і застосовують Писання. Вони діяли як ті, що втратили здоровий глузд. *«Яке право мають ці вчителі, — говорили вони, — з яких декотрі є простими рибалками, проповідувати ідеї, що суперечать вченню, котрого ми навчаємо народ?»* Сповнені рішучості зупинити поширення цих ідей, вони вкинули до в'язниці тих, хто проповідував їх.

Однак це не злякало і не засмутило учнів. Святий Дух нагадав їм слова Христа: *«Раб не більший за свого пана. Якщо Мене переслідували, то й вас будуть переслідувати; якщо Мое слово зберегли, то й ваше зберігатимуть. Але це все будуть робити вам задля Мого Імені, бо ж не знають Того, Хто Мене послав... Із синагог виганятимуть вас. Надходить час, коли кожний, хто вбиватиме вас, буде вважати, ніби тим служить Богові. Отож, Я сказав вам це, щоб коли прийде їхній час, ви*

згадували, що Я вам сказав. Цього вам не сказав спочатку, бо Я був з вами» (Івана 15:20, 21; 16:2, 4).

Небесний Бог, могутній Повелитель Усесвіту, дивлячись, як люди повстали проти Його справи, вирішив Сам допомогти ув'язненим учням. *«Та ангел Господній уночі відчинив [80] двері в'язниці, вивів їх і сказав: "Ідіть, ставайте в храмі й кажіть народові всі слова цього життя!"»* Це повеління, зрозуміло, суперечило наказові юдейських начальників. Та чи сказали апостоли у відповідь: *«Ми не можемо цього зробити, доки не порадимося з міською владою і не отримаємо дозволу від неї»* Ні. Бог сказав: *«Ідіть»*, — і вони послухалися. *«Вони пішли вдосвіта до храму й навчали»*.

Коли Петро та Іван з'явилися серед віруючих і розповіли, як ангел провів їх повз воїнів, які охороняли в'язницю, наказавши продовжувати призупинену роботу, брати сповнилися подивом і радістю.

Тим часом первосвященик та його прибічники «скликали синедріон усіх старших з-поміж синів Ізраїлю». Священики й начальники вирішили звинуватити учнів у заколоті, убивстві Ананія й Сапфіри та змові з метою підірвати авторитет священиків. Вони сподівалися так підбурити народ, щоб на-товп, взявши ініціативу у свої руки, повівся з учнями так, як колись з Ісусом. Їм було відомо, що багато людей, які досі не прийняли вчення Христа, втомилися від свавілля юдейських начальників і прагнуть змін. Священики побоювалися: якщо ці незадоволені приймуть проголошувані апостолами істини та визнають Ісуса Месією, то гнів усього народу буде звернений проти релігійних вождів і їм доведеться відповідати за страту Христа. Тому вони вирішили вдатися до рішучих заходів, аби не допустити цього.

Вони наказали привести ув'язнених, але коли почули, що [81]
двері в'язниці були надійно замкнені, а коло дверей стояли вар-
тові, однак самих в'язнів не було, — їхньому подиву не було меж.

Незабаром надійшло повідомлення, яке ще більше вразило всіх: *«Мужі, яких вони посадили до в'язниці, перебувають у храмі, стоять і навчають народ. Тоді начальник охорони пішов зі слугами, привів їх без застосування сили, бо боялися народу, щоб не побили їх камінням».*

Хоч апостоли чудом були визволені з в'язниці, проте вони не були звільнені від допиту та покарання. Христос, ще коли був з ними, сказав: *«Стережіться ж самі. Видаватимуть вас на суди, і в синагогах будуть вас бити, і станете перед правителями та царями через Мене, їм на свідчення»* (Марка 13:9). Бог послав ангела звільнити їх на знак Своєї любові та запевнення, що Він перебуває з ними. Тепер надійшла їхня черга постраждати за Того, Чие Євангеліє вони проповідували.

Історія пророків та апостолів містить чимало повчальних прикладів благородства та вірності Богові. Свідки Христові вважали за краще зносити ув'язнення, тортури і смерть, аніж порушувати Божі повеління. Поведінка Петра та Івана відзначалася такою ж героїчністю, як і поведінка інших вісників Євангелія. Коли вони вдруге стали перед мужами, котрі робили все для знищення апостолів, у їхніх словах і вчинках не [82] було жодного страху, жодного вагання. І коли первосвященик сказав: *«Чи не з погрозою заборонили ми вам навчати в це Ім'я? А ви наповнили Єрусалим вашою наукою і хочете навести на нас кров цього Чоловіка? А Петро й апостоли у відповідь сказали: Потрібно слухатися більше Бога, ніж людей!»* Ангел небесний звільнив їх із в'язниці, звелівши навчати в храмі. Дотримуючись його повеління, вони виконували Божественний наказ і за будь-яку ціну мали продовжувати цю справу.

Тоді Святий Дух зійшов на учнів і обвинувачені стали обвинувачами, поклавши відповідальність за вбивство Христа на членів синедріону. *«Бог батьків наших воскресив Ісуса, Якого ви вбили, повісивши на дереві. Бог підняв Його Своєю правицею як Князя і Спасителя, щоб дати Ізраїлеві покаяння і прощення гріхів. І ми та Дух Святий, Якого дав Бог тим, що коряться Йому, є [Його] свідками щодо цих слів!»*

Почувши ці слова, юдеї сповнилися такої люті, що вирішили діяти свавільно і без подальшого судочинства та дозволу римської влади віддати в'язнів на смерть. Винуваті в крові Христа, вони були готові тепер заплямувати свої руки і кров'ю Його учнів.

Однак у синедріоні знайшлася одна людина, котра в словах учнів розпізнала голос Божий. Це був Гамалиїл — фарисей

з бездоганною репутацією, учений, високопоставлений муж. Володіючи ясным розумом, він зрозумів, до яких страшних наслідків може призвести насильство, задумане священиками. Перш ніж звернутися до присутніх, він попросив, щоб в'язнів вивели. Він добре знав, з ким має справу; йому було відомо, що вбивці Христа не зупиняться ні перед чим, аби здійснити свій намір. [83]

Його слова відзначалися великою виваженістю і спокоєм: *«Мужі ізраїльські, поміркуйте поміж собою щодо цих людей, що ото хочете з ними зробити. Недавно об'явився Тевда, кажучи, що він є кимось, — до нього пристало щось із чотириста людей. Він був убитий, і всі, що вірили в нього, розсіялися і зійшли на ніщо. Після нього під час перепису об'явився галилеєць Юда, потягнувши за собою [чимало] народу. І він також загинув, а всі, що слухали його, — розпорошилися. І нині кажу вам: відступіться від цих людей і залишіть їх. Бо якщо цей задум і ця справа від людей, — вона загине; якщо ж від Бога, то ви не зможете зруйнувати її, — щоб часом не стати вам богоборцями.»*

Священики не могли заперечити, побачивши розумність цієї слушної аргументації, і змушені були погодитися з Гамаліїлом. Однак вони були не здатні звільнитися від своєї ненависті й упередженості. Дуже неохоче, спочатку побивши учнів і заборонивши їм під страхом смерті проповідувати в Ім'я Ісуса, вони відпустили їх. *«А вони вийшли із синедріону, радіючи, що за Ім'я Господа [Ісуса] удостоїлися прийняти зневагу. Щодня в храмі й по домах вони не переставали навчати й благовістити про Ісуса Христа.»*

Незадовго до Свого розп'яття Христос заповідав Своїм учням мир. *«Мир залишаю вам, — сказав Він, — Мій мир Я даю вам. Не так, як світ дає, Я даю вам. Хай не тривожиться ваше серце і не лякається» (Івана 14:27).* Це не той мир, який приходить унаслідок пристосування до світу. Христос ніколи не здобував миру ціною компромісу зі злом. Мир, який Христос залишив Своїм учням, радше внутрішній, ніж зовнішній; він має завжди перебувати з Його свідками, незважаючи на протидію та боротьбу. [84]

Христос сказав про Себе: *«Не думайте, що Я прийшов принести мир на землю; не мир прийшов Я принести, а меч»*

(Матв. 10:34). Хоч Він — Князь миру, однак був причиною розділення. Той, Хто прийшов сповістити радісну новину і вселити надію й радість у серця людських дітей, поклав початок боротьбі, яка з усією силою розпалюється в людських серцях, викликаючи бурю пристрастей. Він застерігає Своїх послідовників: *«У світі зазнаєте страждання». «Накладуть на вас свої руки і будуть переслідувати, видаючи синагоги та в'язниці; поведуть вас до царів і володарів через Моє Ім'я... Видаватимуть вас і батьки, і брати, і родичі друзі, і вб'ють декого з вас» (Івана 16:33; Луки 21:12,16).*

Це пророцтво виконалося дослівно. Лють, ганьба й жорстокість, на котрі тільки здатне людське серце, підбурюване сатаною, упали на послідовників Ісуса. Це пророцтво особливим чином виконається знову. Тілесне серце продовжує ворогувати проти Божого Закону і не бажає підкоритися [85] його вимогам. Сьогодні світ не менше ворогує з принципами Христа, ніж за днів апостолів. Та сама ненависть, яка змушувала людей кричати: *«Розіпни Його! Розіпни Його!»*, яка призвела до переслідувань учнів, продовжує діяти в синах непокори. Той же дух, який в епоху темного Середньовіччя засуджував чоловіків і жінок до в'язничних кайданів, відсилав на заслання і смерть, який винаходив витончені тортури інквізиції, влаштував різанину в ніч святого Варфоломія та запалив вогнища Смітфільда*, з великою злобою усе ще продовжує діяти в невідроджених серцях. Історія Істини завжди була літописом боротьби між правдою і неправдою. Проповідь Євангелія завжди стикалася в цьому світі з протидією, небезпекою, втратами і стражданням.

Що давало силу тим, хто в минулому зазнавав гонінь заради Христа? — Єдність із Богом, єдність зі Святим Духом, єдність із Христом. Наруга й переслідування розлучили багатьох із земними друзями, але не з любов'ю Христа. Душа, котра йде крізь бурі випробувань і терпить ганьбу задля Істини, є найбільш дорогою для нашого Спасителя.

*Смітфільд — поле неподалік міських воріт стародавнього Лондона, на якому 1381 року (за часів Д. Вікліфа) були запалені живі вогнища учасників повстання, котрі виступали за свободу релігійних переконань (*прим. ред.*).

«Я любитиму його, — сказав Христос, — і з'явлюся йому Сам» (Івана 14:21). Коли, захищаючи істину, віруючий стоїть перед земним судом, Христос стоїть поруч із ним. Коли він знемагає в тюремних мурах, Христос приходить до нього, підбадьорюючи його серце Своєю любов'ю. Коли він зустрічає смерть в Ім'я Христа, Спаситель говорить йому: «Вони можуть убити тіло, та не зашкодять душі». «Будьте відважні: Я світ переміг!» «Не бійся, з тобою бо Я, і не озирайся, бо Я [86] Бог твій! Зміцню Я тебе, і тобі поможу, і правицею правди Своєї тебе Я підтримаю» (Івана 16:33; Ісаї 41:10).

«Ті, хто надію складає на Господа, вони як Сіонська гора, яка не захитається, яка буде стояти повік! Єрусалим, гори круг нього, а Господь круг народу Свого відтепер й аж навіки!» «Від кривди й насилля врятує їхню душу, їхня кров дорога буде в очах Його» (Псал. 125:1, 2; 72:14).

«І Господь Саваот берегтиме всіх їх... спасе їх Господь, їхній Бог, того дня, Свій народ, як отару, бо вони, як каміння корони, засяють у Краї Його» (Зах. 9:15, 16).

СІМ ДИЯКОНІВ

(Дії апостолів 6:1-7)

[87] «**Т**ими днями, коли зростало число учнів, почалися нарікання елліністів на юдеїв, що про їхніх вдів не дбають при щоденному служінні».

Рання Церква складалася із представників різних класів та національностей. Під час злиття Святого Духа в день П'ятидесятниці «в Єрусалимі перебували юдеї та побожні люди з кожного народу, що під небом» (Дії 2:5). Серед представників юдейської віри, зібраних у Єрусалимі, були люди, котрих зазвичай називали еллінами. Між ними та євреями Палестини давно вже існувало недовір'я і навіть антагонізм.

Серця усіх навернених через служіння апостолів були пом'якшені й об'єднані християнською любов'ю. Незважаючи на колишню упередженість, вони перебували в згоді один з одним. Сатана знав: доки існуватиме така єдність, він не зможе зупинити поширення євангельської Істини. Тому вирішив зіграти на колишньому способі мислення, сподіваючись посіяти в Церкві розбрат.

Тому, коли кількість учнів зросла, ворогові вдалося збудити підозру серед тих, котрі раніше були схильні заздрити своїм братам по вірі та прискіпуватися до духовних керівників. Таким чином, «почалися нарікання елліністів на юдеїв». Причиною скарг було нібито занедбання еллінських удовиць під час щоденного розподілу матеріальної допомоги. Усяка

нерівність суперечить духові Євангелія, проте сатані вдалося збудити підозру. Потрібно було вжити негайних заходів, аби усунути будь-який привід до незадоволення і не дати ворогові можливості викликати розділення серед віруючих.

Учні Ісуса зустрілися з кризою у своїй праці. Під мудрим керівництвом апостолів, котрі спільно працювали в силі Святого Духа, справа, доручена вісникам Євангелія, швидко розвивалася. Церква постійно зростала, і це накладало додатковий тягар на тих, які опікувалися нею. Жодна людина, жодна група людей не змогли б поодиноці нести такий тягар, не наражаючи на небезпеку майбутнє благополуччя Церкви. Тому виникла необхідність у перерозподілі обов'язків, які від перших днів існування Церкви так довго й сумлінно виконували кілька чоловік. Апостоли повинні були зробити важливий крок у справі удосконалення євангельсько- [89] го порядку в Церкві, поклавши частину тих тягарів, які досі несли самі, на інших.

Скликавши віруючих, вони під натхненням Святого Духа накреслили план для покращення організації усіх діючих сил Церкви. *«Настав час, — сказали апостоли, — коли духовні керівники, які здійснюють нагляд за Церквою, повинні бути звільнені від обов'язків розподіляти засоби для бідних та інших подібних занять, аби ніщо не перешкоджало їм займатися проповіддю Євангелія».* *«Виберіть, брати, — сказали вони, — з-поміж вас сімох надійних мужів, сповнених [Святого] Духа й мудрості, і ми поставимо їх на це служіння. Ми ж постійно перебуватимемо в молитві та служінні слова!»* Ця порада була прийнята, і через молитву та покладання рук семеро вибраних мужів були урочисто посвячені на дияконське служіння.

Призначення сімох мужів для нагляду за особливою галуззю служіння обернулося великим благословенням для Церкви. Ці служителі ретельно вивчали як індивідуальні потреби віруючих, так і загальний фінансовий стан Церкви. Своїм мудрим керівництвом і побожним прикладом вони надавали важливу допомогу іншим служителям у справі об'єднання різноманітних аспектів церковного служіння в одне ціле.

Цей крок узгоджувався з волею Божою, про що свідчили хороші результати, котрі відразу ж дали про себе знати. *«А*

Божє Слово росло; число учнів у Єрусалимі дуже множилося; і серед священників дуже багато були послушні вірі». Це жниво душ стало можливим завдяки більшій свободі, котру отримали апостоли, а також запалові й духовній силі семи дияконів. Той факт, що ці брати були посвячені для виконання особливої праці — піклування про потреби бідних, — не позбавляв їх можливості навчати віри. Навпаки, вони мали всі права проповідувати Істину. Старанно взявшись за цю справу, вони мали великий успіх.

Ранній Церкві була довірена робота, що мала набувати дедалі більшого розмаху, — організовувати осередки світла і благословення в тих місцях, де були чесні душі, котрі бажали віддати себе на служіння Христові. Проповідь Євангелія повинна була охопити весь світ, і вісники хреста могли сподіватися на успіх своєї важливої місії лише в тому випадку, якщо постійно зберігатимуть християнську єдність, свідкуючи таким чином світові про те, що вони — одне з Христом у Богові. Чи ж не просив їхній Божественний Наставник Отця в молитві: *«Збережи їх у Твоє Ім'я — тих, яких Ти Мені дав, — щоб були одне, як і Ми»*. Хіба Він не сказав про Своїх учнів: *«Світ їх зненавидів, бо вони не від світу, як і Я не від світу»*? Хіба Він не благав Отця про те, щоб вони були *«досконалі в єдності... щоб світ повірив, що Ти Мене послав»*? (Івана 17:11, 14, 21, 23). Їхнє духовне життя та сила залежали від тісної єдності з Тим, Хто доручив їм проповідувати Євангеліє.

Тільки в єдності з Христом учні могли сподіватися на силу Святого Духа та співробітництво небесних ангелів. За допомогою цих Божественних сил вони могли йти у світ єдиним фронтом, отримуючи перемоги в боротьбі, котру змушені були постійно провадити із силами темряви. Якщо вони продовжуватимуть працювати в єдності, небесні вісники йтимуть перед ними, відкриваючи їм шлях; серця будуть приготовлені до прийняття Істини, і багато душ стануть надбанням Христа. Доки вони зберігатимуть єдність, Церква йтиме вперед *«прекрасна, як місяць, як сонце — ясна, як полки з прапорами — грізна»* (П. Пісень 6:10). Ніщо не зможе перешкодити її рухові вперед. Вона одержуватиме перемогу

за перемогою, чудово виконуючи свою Божественну місію — сповіщати Євангеліє світові.

Організація Церкви в Єрусалимі мала бути зразком для інших територій, де вісники істини наворачтали душі в євангельську віру. Люди, на котрих була покладена відповідальність дбати про Церкву, не повинні були панувати над Божим спадком, натомість як мудрі пастирі *«пасти Боже стадо... і бути для стада за приклад»* (1 Петра 5:2, 3). Диякони також мали бути мужами чесними, сповненими Святого Духа й мудрості. Цим людям належало згуртуватися на боці правди, відстоюючи її твердо й рішуче. Таким чином вони могли сприяти об'єднанню всієї отари.

У наступний період історії ранньої Церкви, коли в різних частинах світу численні групи віруючих стали утворювати громади, церковна організація продовжувала вдосконалюватися, прагнучи до порядку і злагоджених дій. Кожний член Церкви повинен був сумлінно виконувати доручену справу, мудро використовуючи даровані йому таланти. Декотрі отримали особливі дари Святого Духа; і *«Бог поставив у Церкві: по-перше — апостолами, по-друге — пророками, по-третє — вчителями; потім — чудеса, тоді — дари оздоровлення, допомоги, управління, знання різних мов»* (1 Кор. 12:28). Але всі ці служителі повинні були працювати в злагоді. *«Дари є різноманітні, а Дух той самий. І служіння різноманітні, а Господь той самий. І дії різноманітні, а Бог той самий, — Він робить усе в усіх. Кожному дається виявлення Духа на спільну користь. Одному Дух дає слово мудрості, іншому — слово знання тим же Духом, іншому — віру тим же Духом, іншому — дари оздоровлень тим самим Духом, іншому — робити чудеса, іншому — пророкувати, іншому — розпізнавати духів, іншому — різні мови, іншому — пояснення мов. А все це робить один і той же Дух, даючи окремо кожному, як хоче. Бо як тіло одне, але має багато членів, так і всі члени: хоч їх багато, становлять [одне] тіло, — так і Христос»* (1 Кор. 12:4-12). [92]

На людях, які покликані керувати Божою Церквою на Землі, лежать серйозні обов'язки. За днів теократії, коли Мойсей один ніс настільки великий тягар, що це могло швидко призвести до виснаження, Їтро мудро порадив йому здійснити [93]

перерозподіл обов'язків. *«Стій за народ перед Богом, — порадив Їтро, — і принось справи до Бога. І ти остережеш їх за постанови та за закони, і об'явиш їм ту путь, якою вони підуть, і те діло, яке вони зроблять»*. Далі Їтро запропонував призначити певних мужів *«тисяцькими, сотниками, п'ятдесятниками та десятниками»*. Це мали бути *«мужі здібні, справедливі, що ненавидять зиск»*. Вони повинні були *«судити народ кожного часу»*, звільняючи таким чином Мойсея від утомливого обов'язку розглядати менш важливі справи, бо їх могли мудро вирішувати посвячені помічники.

Час і сили тих, які, згідно з Божим Провидінням, займають керівні посади в Церкві, повинні витратитися на вирішення більш важливих питань, які вимагають особливої мудрості і великодушності серця. Богові не до вподоби, щоб вони відволікалися розглядом другорядних питань, які чудово можуть вирішувати інші. *«Кожну велику справу вони принесуть до тебе, — запропонував Їтро Мойсеєві, — а кожну малу справу — розсудять самі. Полегши собі, і нехай вони несуть тягар із тобою. Коли ти зробиш цю річ, а Бог тобі накаже, то ти втримаєшся, а також увесь народ цей прийде на своє місце в мирі»*.

Згідно з цим планом, *«вибрав Мойсей здібних мужів зо всього Ізраїля, і настановив їх начальниками над народом, —* [94] *тисяцькими, сотниками, п'ятдесятниками та десятниками. І судили вони народ кожного часу. Справу трудну приносили Мойсеєві, а кожну малу справу — судили самі»* (Вих. 18:19-26).

Пізніше, обираючи сімдесят старійшин, які допомагали б йому керувати народом, Мойсей подбав про те, щоб це були мужі гідні, розсудливі й досвідчені. Звертаючись до них під час їхнього посвячення, він указав на якості, котрими має володіти мудрий керівник Церкви. *«Вислуховуйте суперечки між вашими братами, — сказав Мойсей, — і розсуджуйте справедливо між чоловіком та між братом його, та між приходьком його. Не будете звертати уваги на обличчя в суді, — як мало, так і великого вислухаєте, не будете боятися обличчя людини, бо суд — Божий він»* (П. Зак. 1:16, 17).

Цар Давид наприкінці свого царювання дав серйозне доручення тим, на кого було покладено тягар Божої роботи.

Скликавши до Єрусалима *«всіх ізраїльських князів, старших над колінами, начальників над відділами, що були на службі в царя, тисячників, сотників, управителів усього майна й худоби, що належали цареві та його синам, разом із скопцями, — хоробріх витязів та всіх відважних»* похилого віку, цар урочисто наказав їм *«передусім Ізраїлем, громадою Господньою, і вслух Бога нашого, додержувати й досліджувати всі заповіді Господа, Бога вашого»* (1Хронік 28:1,8).

Соломонові, який повинен був прийняти верховну владу, [95] Давид дав особливий наказ: *«Сину мій, Соломоне, знай Бога, Отця твого, і служи Йому всім серцем та всією душею, бо Господь вивідує всі серця та знає усі скриті думки. Якщо будеш шукати Його, то ти знайдеш Його, а якщо залишиш Його, Він залишить тебе назавжди. Тепер дивися, що Господь вибрав тебе... Будь мужнім»* (1Хронік 28:9, 10).

Люди, котрим було доручено наглядати за нещодавно організованою Божою Церквою в євангельські часи, мали керуватися тими самими принципами побожності й справедливості, що й керівники Божого народу за днів Мойсея і Давида. У справі упорядкування громад та посвяченні відповідних мужів на служіння апостоли дотримувалися високих норм церковного керівництва, викладених у Старому Завіті. Вони вважали: той, хто покликаний на керівне становище в Церкві, має бути *«бездоганний, не гордий, не гнівливий, не п'яниця, не задержуватий, не користолюбець; але гостинний, який любить добро, мудрий, справедливий, побожний, стриманий, що дотримується вірних принципів згідно з ученням, аби здатний був і потішати здоровим навчанням, і переконувати противників»* (Тита 1:7-9).

Порядок, який існував у ранній християнській Церкві, дозволив їй упевнено просуватися вперед, як добре дисциплінованій армії, зодягненій у Божу зброю. Громади віруючих, хоч і розпорошені на великій території, були членами одного тіла; усі вони діяли напрочуд злагоджено. Коли в місцевій церкві виникало розділення, як це трапилося пізніше в Антіохії та інших місцях, і віруючі не могли дійти згоди, вони не дозволяли, щоб такі питання призводили до розколу церкви, натомість передавали їх на розгляд загаль-

[96]

ноцерковного собору. Цей собор складався із призначених делегатів від різних місцевих громад, а головували на ньому апостоли та пресвітери. Таким чином, спроби сатани завдати удару по окремих церквах зустрічали злагоджену відсіч усіх віруючих, і ворожий задум роз'єднати й погубити їх зазнавав поразки.

«Бог не є Богом безладдя, але миру. Як і по всіх святих церквах» (1Кор. 14:33). Господь вимагає, щоб і сьогодні Церква у всіх своїх справах дотримувалася порядку і організованості, як і за давніх часів. Він бажає, щоб Його робота виконувалася ретельно і акуратно, аби на неї можна було поставити печатку Його схвалення. Християнин повинен об'єднатися із християнином, церква з церквою, людські засоби мають співпрацювати з Божественними; усі здібності потрібно підкорити Святому Духові, і всі разом повинні передати світові Добру вістку про Божу благодать.

ПЕРШИЙ ХРИСТИЯНСЬКИЙ МУЧЕНИК

(Дії апостолів 6:5-15; 7)

Стефан, старший із семи дияконів, був мужем великої [97] побожності і сильної віри. Юдей за походженням, він розмовляв грецькою мовою та був ознайомлений із звичаями й культурою греків. Тому він мав можливість проповідувати Євангеліє в синагогах грецьких євреїв. Стефан був дуже активним у справі Христа, сміливо говорив про свою віру. Учені рабини й законники вступили з ним у публічний диспут, сподіваючись на легку перемогу. *«Але не могли протистояти мудрості й Духові, Яким він говорив»*. Стефан не тільки промовляв силою Святого Духа, але, як випливало з його слів, досліджував пророцтва і був обізнаний зі всіма тонкощами закону. Уміло відстоюючи проповідувані ним істини, він отримав цілковиту перемогу над своїми супротивниками. На ньому виконалася обітниця: *«Отже, покладіть у серцях ваших не турбуватися наперед, що відповідати, бо Я вам дам слова та мудрість, яким не зможуть протистояти чи відповісти всі противники ваші»* (Луки 21:14, 15).

Коли священники та правителі побачили, якою силою су- [98] проводжується проповідь Стефана, то сповнилися злобою й ненавистю. Замість того щоби прийняти наведені докази, вони твердо вирішили примусити його голос замовкнути назавжди, заподіявши йому смерть. Бували випадки, коли їм вдавалося

підкуплювати представників римської влади, і ті дозволяли їм провадити судочинство окремих справ, виносити вирoki і страчувати в'язнів за своїм звичаєм. Вороги Стефана не сумнівалися в тому, що зможуть знову вдатися до цього методу, не наражаючи себе на небезпеку. Відважившись на такий крок, вони схопили Стефана і привели його в синаedrіон на суд.

Щоб заперечити аргументи в'язня, із сусідніх країн були запрошені вчені євреї. Серед них був присутній Савло Тарсянин, якому належала роль головного обвинувача Стефана. Аби переконати людей у тому, що Стефан проповідує фальшиве небезпечне вчення, він використав усю свою красномовність і логіку рабинів, однак в особі Стефана зустрівся з людиною, котра прекрасно розуміла Божий план щодо проповіді Євангелія всім народам.

Оскільки священики й правителі так і не могли протистати ясним, спокійним і мудрим доказам Стефана, вони вирішили влаштувати показове судилище, аби воно стало наукою для інших. Маючи намір зігнати на ньому свою злість та залякати інших, аби ті не приймали його вчення, вони [99] підкупили фальшивих свідків, які стверджували, що чули, як він ганьбив храм і закон. *«Ми чули, як він казав, — сказали ці свідки, — що Ісус Назарянин зруйнує це місце і змінить звичай, які передав нам Мойсей».*

Коли Стефан стояв віч-на-віч зі своїми суддями, щоб відповідати на звинувачення у богозневазі, його обличчя випромінювало святе сяйво, *«і всі, що сиділи в синаedrіоні, дивлячись на нього, бачили лице його, як лице ангела».* Багато з тих, які бачили це світло, тремтіли й закривали свої обличчя, проте начальники не захиталися у своєму впертому невір'ї й упередженості.

Коли Стефана запитали, чи справедливими є висунуті проти нього звинувачення, він почав говорити на свій захист чистим схвильованим голосом, який було добре чути в усій залі синаedrіону. Немов зачаровані, присутні слухали його розповідь про історію вибраного Божого народу. Він виявив глибоке знання єврейської системи богослужіння та її духовного тлумачення у світлі того, що звершив Христос. Він повторив передречення Мойсея про появу Месії. *«Пророка поставить вам Бог з ваших братів, як мене, [Його слухайте]».*

Далі Стефан заявив про свою вірність Богові та юдейській вірі, однак наголосив, що закон, яким юдеї сподівалися спастися, не зміг уберегти Ізраїль від ідолопоклонства. Він поєднав усю єврейську історію з Ісусом Христом. Стефан згадав про спорудження храму Соломоном, посилаючись на слова Соломона та Ісаї: *«Але Всевишній проживає не в рукотворному храмі, як каже пророк: “Небо Мені — престол, а земля — підніжок Моїх ніг. Який дім збудуєте Мені, — каже Господь, — або яке місце для Мого спочинку? Хіба не Моя рука все це створила?”»* [100]

Коли Стефан у своїй промові дійшов до цього місця, присутніх охопило хвилювання. Почувши, що він пов'язав пророчтва з Христом та процитував слова пророка про храм, священник удав, що охоплений жахом, і роздер свої шати. Для Стефана це було знаком, що його голос незабаром замовкне назавжди. Усвідомлюючи той опір, з яким слухачі сприймали його слова, і розуміючи, що це його останнє свідчення, він буквально обірвав проповідь на півслові. Так несподівано закінчивши історичний огляд, він вигукнув, звертаючись до своїх розлючених суддів: *«Ви, твердошиї, з необрізаними серцями й вухами! Ви завжди противитесь Святому Духові, — як батьки ваші, так і ви! Кого з пророків не переслідували ваші батьки? І повбивали тих, що наперед провіщали про прихід Праведника, Якого ви тепер зрадили й убили. Ви, що одержали Закон через веління ангелів, але не зберегли його».*

Почувши це, священники й начальники оскаженіли. Поводячись радше як хижі звірі, аніж як людські істоти, вони, скрегочучи зубами, накинулися на Стефана. На жорстоких обличчях оточуючих в'язень прочитав свою долю, проте не захитався. Він не мав страху перед смертю. Його не жахали ані розлючені священники, ані збуджена юрба. Сцена, що відбувалася перед ним, зникла з його поля зору. Небесні брами відчинилися перед Стефаном, і він побачив славу Божих осель і Христа, Який, здавалося, щойно підвівся зі Свого престолу, аби підтримати Свого слугу. І тут Стефан урочисто вигукнув: *«Ось я бачу відкриті небеса й Сина Людського, Який стоїть праворуч Бога!»* [101]

Коли він почав змальовувати побачену славну картину, його гонителям було вже не під силу це знести. Затуляючи

вуха, щоб не чути його слів, та, голосно викрикуючи, вони як один люто накинулися на нього. *«Вивівши за місто, вони почали побивати його камінням... І побивали камінням Стефана, а він молився і казав: Господи Ісусе, прийми дух мій! Ставши на коліна, він скрикнув голосно: Господи, не зарахуй їм це за гріх! І промовивши це, він упокоївся»*. Проти Стефана не було винесено жодного законного вироку. Римські власті отримали великого хабара, щоб не розслідувати цієї справи.

Мученицька смерть Стефана справила глибоке враження на всіх очевидців. У пам'яті присутніх назавжди залишилися його слова, що зворушили їхні серця, та печать Бога на його обличчі. Усе це свідчило про істинність вістки, котру він сповіщав. Його смерть була тяжким випробуванням для Церкви, та вона сприяла наверненню Савла, котрий зміг забути непохитної віри мученика і тієї слави, що спочивала на його обличчі.

[102] Під час суду і страти Стефана Савло, здавалося, був сповнений несамовитого запалу. Згодом його власне внутрішнє переконання в тому, що Стефан був ушанований Богом тієї миті, коли прийняв ганьбу від людей, почало викликати в нього роздратування. Савло продовжував гнати Божу Церкву, переслідуючи віруючих, хапаючи їх у їхніх домівках, віддаючи священникам і начальникам на ув'язнення та смерть. Запал, з яким він здійснював гоніння, викликав жах у християн Єрусалима. Римська влада не докладала особливих зусиль, щоб зупинити таку жорстокість і навіть потай допомагала юдеям, щоб завоювати їхню прихильність.

Після смерті Стефана Савла було обрано членом синедріону з огляду на ту роль, яку він відіграв у даній справі. Деякий час він залишався могутнім знаряддям у руках сатани, який продовжував своє протиборство Синові Божому. Проте невдовзі цей невтомний гонитель візьметься за справу збудування Церкви, котру нині шматував. Той, Хто могутніший за сатану, обрав Савла, щоб він, зайнявши місце мученика Стефана, проповідував і страждав за Його Ім'я, поширюючи всюди вістку про спасіння через пролиту Ним кров.

ЄВАНГЕЛІЄ В САМАРІЇ

(Дії апостолів, 8 розд.)

Після смерті Стефана віруючих у Єрусалимі почали [103] так безжалісно переслідувати, що вони *«розсіялися по околицях Юдеї та Самарії»*.

«Савло ж нищив Церкву, входячи до домів і виволікаючи чоловіків та жінок, укидав їх до в'язниці». Про запал, з яким виконував цю жорстоку справу, він пізніше свідчив: «Правда, я вважав, що мені належить багато зробити проти Імені Ісуса Назарянина. Це я і робив у Єрусалимі: багатьох із святих я замкнув у в'язниці, одержавши владу від первосвящеників... І дуже часто, караючи їх по всіх синагогах, примушував їх хулити. А сильно лютуючи на них, переслідував їх — навіть по далеких містах». Те, що Стефан був не єдиним мучеником, видно зі слів Савла: «Коли ж їх убивали, я давав згоду» (Дії 26:9-11).

У цей небезпечний час Никодим безстрашно засвідчив [104] про те, що вірить у розп'ятого Спасителя. Никодим був членом синадрию; його, як і інших, схвилювало вчення Ісуса. Чудові діла Христа, свідком яких він був, переконали в тому, що Ісус — Посланець від Бога. Оскільки ж гордість не дозволяла йому привселюдно засвідчити про свої симпатії до Вчителя з Галилеї, він вирішив зустрітися з Ним таємно. Під час тієї зустрічі Ісус розкрив перед ним План спасіння та Свою любов до цього світу, проте Никодим продовжував вагатися. Він приховав істину у своєму серці і впродовж трьох років не було помітно якихось плодів. Хоч Никодим і не

визнав Христа привселюдно, однак неодноразово руйнував у синадріоні задуми священників знищити Його. Коли усе ж таки Христос був піднесений на хрест, Никодим пригадав Його слова, виголошені під час нічної розмови на Оливній горі: *«Як Мойсей підняв змія в пустині, так має бути піднятий Син Людський»* (Івана 3:14). Тоді він побачив у Христі Спасителя світу.

Разом з Йосифом з Ариматеї Никодим узяв на себе витрати по похованню Ісуса. Учні ще боялися відверто визнати себе послідовниками Христа, і тоді Никодим та Йосиф безстрашно прийшли їм на допомогу. Підтримка цих заможних шанованих мужів була вкрай необхідною в цей похмурий час. Вони змогли зробити для свого померлого Вчителя те, чого не здатні були зробити бідні учні; їхнє багатство та вплив значною мірою захистили учнів від злоби священників і начальників.

[105] Тепер, коли юдеї намагалися знищити новонароджену Церкву, Никодим став на її захист, остаточно звільнившись від усякого страху й сумніву. Він підбадьорював учнів у вірі, використовував своє багатство для підтримки Єрусалимської церкви та розвитку євангельської роботи. Люди, котрі в минулому ставилися до нього шанобливо, тепер зневажали та переслідували його; він матеріально збіднів, однак непохитно відстоював свою віру.

Гоніння на єрусалимську церкву стали сильним поштовхом для звершення євангельської роботи. Служіння словом мало тут великий успіх, і виникла небезпека, що учні надто довго залишатимуться на цьому місці, занедбуючи повеління Спасителя йти по всьому світу. Забуваючи про те, що силу протидіяти злу можна найкращим чином здобути в активному служінні, вони почали думати, що найголовніша справа — це захист Церкви від нападів ворога в Єрусалімі. Замість того щоб готувати новонавернених нести Євангеліє тим, котрі ще не чули про нього, вони були схильні задовольнитися досягнутим. Аби розпорошити Своїх представників по землі, де вони могли служити іншим, Бог допустив на них переслідування. Вигнані з Єрусалима віруючі *«ходили й благовістили Слово»*.

Серед тих, кому Спаситель дав доручення: «Ідіть, і навчіть всі народи» (Матв. 28:19), було багато вихідців із простого народу, які полюбили свого Господа і вирішили наслідувати Його приклад самовідданого служіння. Цим скромним людям, як і учням, котрі були зі Спасителем [106] під час Його земного служіння, було виявлене високе довір'я. Вони мали нести світові радісну Вістку про спасіння через Христа.

Розпорошившись унаслідок гоніння, вони йшли вперед, сповнені місіонерського запалу. Вони розуміли, наскільки відповідальна їхня місія, знали, що в їхніх руках — хліб життя для голодного світу. Любов Христа надихала їх на те, щоб ламати цей хліб і роздавати всім потребуючим. Господь діяв через них. Де б вони не перебували, хворі отримували зцілення, а бідним проповідувалося Євангеліє.

Филип, один із семи дияконів, також був вигнаний з Єрусалима. Він, *«прибувши до міста Самарії, проповідував їм про Христа. А натовпи людей прислухалися до того, що говорив Филип, і одностайно приймали почуте, бо бачили чудеса, які він чинив. З багатьох, одержимих нечистими духами, вони виходили й гучно кричали, а багато паралізованих і кривих оздоровлялися. І настала велика радість у тому місті»*.

Розмова Христа з жінкою-самарянкою біля криниці Якова принесла свої плоди. Вислухавши Ісуса, жінка пішла до мешканців міста із закликом: *«Ходіть і подивіться на Чоловіка, Який мені сказав усе, що я зробила! Чи часом Він не Христос?»* Вони пішли з нею, послухали Ісуса й повірили в Нього. Бажаючи слухати Христа ще, вони просили Його залишитися, і Він перебував з ними два дні. *«Значно більше повірило через Його слово»* (Івана 4:29, 41).

Коли Його учні були вигнані з Єрусалима, декотрі з них знайшли для себе притулок у Самарії. Самаряни радо [107] прийняли цих вісників Євангелія, і на верненні юдеї зібрали дорогісний урожай з-поміж тих, які були колись їхніми найлютішими ворогами.

Праця Филипа в Самарії супроводжувалася великим успіхом, і, підбадьорений цим, він послав до Єрусалима по допомогу. Тепер апостоли глибше усвідомлювали значення

Христових слів: *«І ви будете Моїми свідками в Єрусалимі, по всій Юдеї та Самарії й аж до краю землі» (Дії 1:8).*

Усе ще перебуваючи в Самарії, Филип отримав повеління від небесного вісника: *«Встань і йди на південь, — на шлях, що йде з Єрусалима до Гази... Він устав і пішов».* Филип не висловив жодного сумніву і без вагань підкорився, бо навчився у всьому покладатися на Божу волю.

«І ось муж, — скопець з Ефіопії, — вельможа ефіопської цариці Кандаки, який був над усіма її скарбами. Він їздив на поклоніння в Єрусалим і, повертаючись, сидів у своїй колісниці й читав пророка Ісаю». Цей ефіоп мав добру репутацію та великий вплив. Бог бачив: якщо він повернеться, то передасть іншим світло, котре отримав сам, і справить великий вплив на користь справи Євангелія. Божі ангели супроводжували цього шукача світла, викликаючи в нього потяг до Спасителя. Святий Дух Господній послав цьому вельможі людину, котра могла привести його до світла.

[108] Филип отримав повеління підійти до ефіопа й пояснити йому пророцтво, котре той читав. *«Підійди, — сказав Дух, — й пристань до цієї колісниці!»* Наблизившись, Филип запитав скопця: *«Чи ти розумієш те, що читаєш?»* А він відповів: *«Як же можу я розуміти, коли ніхто не наставить мене? І попросив Филипа, щоб увійшов і сів біля нього. А місце із Писання, що його він читав, було: Неначе вівцю на заріз, повели Його; неначе ягня безголове перед тим, хто стриже його, — Він не відкриває уст Своїх. У Його приниженні відмовлено Йому в суді. [Але] хто розповість про рід Його? Бо життя Його забирається із землі!*

Обізвався скопець і сказав Филипові: Благою тебе, про кого це пророк каже? Про себе самого чи про когось іншого. Відкривши уста й почавши з цього Писання, Филип благовістив йому про Ісуса».

Серце євнуха сповнилося трепетом, коли Филип почав пояснювати йому Писання; і як тільки учень закінчив, той був готовий прийняти дароване йому світло. Він не відкинув Євангелія, виправдовуючи себе тим, що займає високе становище у світі. *«Тим часом вони, мандруючи дорогою, підїхали до якоїсь води. Скопець каже: Ось вода. Що ж забороняє мені охреститися?» [Филип йому сказав: Якщо віриш усім*

своїм серцем, — то можна. Він у відповідь промовив: Вірю, що Ісус Христос є Син Божий!]. І наказав зупинити колісницю. Вони обидва ввійшли у воду — Филип і скопець; і він охрестив його. Коли вони вийшли з води, Господній Дух забрав Филипа, і скопець більше не бачив його. І їхав він своєю дорогою та радів. Филип же опинився в Азоті. Проходячи, він благовістив усім містам, аж поки не прийшов до Кесарії». [109]

Цей ефіоп уособлював велику групу людей, яких повинні навчати такі місіонери, як Филип, — мужі, котрі чують Божий голос і йдуть туди, куди Він їх посилає. Чимало є таких, які читають Писання, але не можуть зрозуміти їхнього справжнього змісту. Багато чоловіків і жінок зводять свої сповнені туги погляди до Неба. Душі, що прагнуть світла, благодаті й Святого Духа, зі сльозами підносять до Бога молитви й прохання. Чимало людей перебувають на порозі Царства і лише чекають, коли хтось запросить їх туди увійти.

Ангел спрямував Филипа до людини, котра шукала світла і була готова прийняти Євангеліє. І сьогодні ангели скеровують стопи тих працівників, які дають Святому Духові можливість освячувати їхні уста, очищати й облагороджувати серця. Ангел, посланий до Филипа, сам міг зробити все для ефіопа, але Бог діє інакше. Його план полягає в тому, щоб саме люди трудилися для своїх ближніх.

Доручення, дане першим учням, стосується віруючих усіх віків. Кожний, хто прийняв Євангеліє, повинен передати світові цю священну істину. Вірні Божі діти завжди були активними місіонерами, котрі посвячують усе, чим володіють, для прославлення Його Імені, мудро використовуючи свої таланти для служіння Йому.

Безкорислива праця перших християн має стати для нас наочним уроком і натхненням. Члени Божої Церкви повинні бути людьми ревними до добрих діл, вільними від світського честолюбства; людьми, які йдуть слідом за Тим, [110] Хто ходив, звершуючи добро. Зі сповненими жалю і співчуття серцями вони мають служити тим, котрі потребують допомоги, розповідаючи грішникам про любов Спасителя. І хоч така праця потребує старанних зусиль, проте вона приносить велику нагороду. Люди, котрі широко віддаються

цій праці, побачать придбані для Спасителя душі, оскільки практичне виконання Божественного доручення супроводжується нездоланим впливом.

Відповідальність за виконання цього доручення лежить не тільки на служителях, посвячених через покладання рук. Кожний, хто прийняв Христа, покликаний працювати для спасіння своїх ближніх. *«А Дух і наречена кажуть: Прийди! І хто чує, хай каже: Прийди!» (Об'явл. 22:17)*. Відповідальність за проголошення цього закликів лежить на всій Церкві. Кожний, хто почув це запрошення, повинен сповіщати його на горах і в долинах, говорячи: *«Прийди!»*

Фатальною є думка, ніби справа спасіння душ доручена винятково служителям. Скромного посвяченого віруючого, на якого Господар виноградника покладає турботу про спасіння душ, повинні підбадьорювати люди, котрих Господь наділив більшою відповідальністю. Керівники Божої Церкви мають усвідомлювати, що повеління Спасителя дане всім, хто вірує в Його Ім'я. Бог посилає до Свого виноградника багатьох людей, які не були посвячені на служіння через покладання рук.

Сотні, навіть тисячі людей, котрі почули вістку спасіння, продовжують бездіяльно стояти на ринку, у той час як вони [111] могли би приєднатися до активного служіння. Таким Христос говорить: *«Чому ви стоїте тут без діла цілий день?»*

І додає: *«Ідіть і ви у виноградник Мій» (Матв. 20:6, 7)*. Чому ж багато людей не відгукуються на цей заклик? Чи не думають вони виправдатися тим, що не стоять за кафедрою? Їм необхідно зрозуміти: існує велика робота поза кафедрою, яку мають виконати тисячі посвячених рядових членів. І Бог давно чекає, коли дух служіння охопить усю Церкву, щоб кожний міг працювати для Нього згідно зі своїми здібностями. Якщо члени Божої Церкви будуть звершувати доручену Господом роботу там, де в цьому є потреба, — на батьківщині чи за її межами, виконуючи євангельське доручення, то увесь світ незабаром почує застереження і Господь Ісус повернеться на Землю в силі і великій славі. *«І ця Євангелія Царства буде проповідувана по всьому світі на свідчення всім народам, — і тоді прийде кінець» (Матв. 24:14)*.

ІЗ ГОНИТЕЛЯ — В УЧНІ

(Дії апостолів 9:1-18)

Серед юдейських начальників, стривожених успіхом [112] євангельської вістки, особливе місце посідав Савло з Тарсу. Римський громадянин від народження, Савло за походженням був юдеєм і навчався в Єрусалимі в найвідоміших рабинів. *«Зроду Ізраїля, з племені Веніямина», Савло був «євреї з євреїв, щодо Закону — фарисей, щодо ревності — гонитель Церкви, щодо праведності, яка від Закону, — бездоганний» (Фил. 3:5, 6).* Рабини вбачали в ньому багатообіцяючого молодого чоловіка, покладаючи на нього великі надії як на здібного ревного захисника стародавньої віри. Коли Савла обрали членом синаedrіону, він отримав владу.

Савло відіграв неабияку роль у суді над Стефаном, проте надзвичайні докази Божої присутності під час суду над мучеником примусили Савла засумніватися у справедливості справи, котру він розпочав проти послідовників Ісуса. Він [113] був глибоко занепокоєний, відчуваючи розгубленість, Савло звертався до тих, чийй мудрості і справедливості повністю довіряв. Аргументи священників та начальників, врешті-решт, переконали його в тому, що ізраїльські служителі праві: Стефан був богозневажником, а Христос, Якого проповідував відданий на мученицьку смерть Його учень, був самозванцем.

Проте Савло дійшов такого висновку не без суворой внутрішньої боротьби. Однак його освіта й упередженість, повага до своїх колишніх учителів, гордість, бажання зберегти

популярність врешті-решт примусили його повстати проти сумління та Божої благодаті. Вирішивши раз і назавжди, що священники і книжники праві, Савло став запеклим ворогом учення, поширюваного учнями Ісуса. Він силоміць приводив святих людей у суди, де їх засуджували до тюремного ув'язнення, а то й на смерть лише тому, що вони вірили в Ісуса. Такі дії Савла принесли багато горя й смутку нещодавно створеній Церкві, змушуючи багатьох рятуватися втечею.

Вигнанці з Єрусалима *«ходили й благовістили Слово»* (Дії 8:4). Дамаск був одним із міст, до якого вони прийшли і де чимало людей навернулися в християнство.

Священники й начальники сподівалися, що за допомогою постійних зусиль та суворого переслідування ересь буде придушена. Тепер вони розуміли, що в боротьбі з новим ученням їм потрібно вдатися і в інших місцях до таких самих рішучих заходів, що й у Єрусалимі. Для виконання особливої справи, запланованої ними щодо віруючих у Дамаску, Савло запропонував свої послуги.

[114] *«Савло, ще дихаючи погрозою і вбивством на Господніх учнів, підійшов до первосвященника й випросив у нього листів у Дамаск — до синагог, щоб привести зв'язаними в Єрусалим тих, кого знайде з того напрямку вчення, — чоловіків і жінок».* Так *«з уповноваженнями і наказом від первосвященників»* (Дії 26:12) Савло з Тарса в розквіті сил, палаючи псевдоревністю, вирушив у ту незабутню подорож, дивовижним подіям якої судилося змінити все його життя.

В останній день подорожі, «опівдні», коли втомлені люди наближалися до Дамаска, перед ними постали широкі простори родючих земель, чудові сади й виноградники, зрошувані холодними джерелами з навколишніх гір. Після довгої мандрівки безлюдною пустелею така картина тішила око. У той час як Савло та його супутники милувалися родючою рівниною і прекрасним містом, розташованим у долині, раптово, як він згодом розповідав, *«світло з неба, яскравіше від сонячного... осяяло мене та тих, що йшли зі мною»* (Дії 26:13). Очі смертної людини не могли знести слави цього неземного світла. Засліплений розгублений Савло упав долиць на землю.

Світло продовжувало сяяти навколо них, і Савло почув *«голос, що говорив... єврейською мовою: Савле, Савле, чого Мене переслідуєш? Тяжко тобі бити ногою колючку!»* Він запитав: *«Хто Ти, Господи?»* Господь відповів: *«Я Ісус, Якого ти переслідуєш»* (Дії 26:14).

Налякані й майже засліплені сильним світлом супутники [115] Савла чули голос, проте нікого не бачили. Однак Савло зрозумів сказані слова; йому ясно відкрився Той, Хто промовляв, — Син Божий. У славі Істоті, Яка стояла перед ним, він побачив Розп'ятого. Образ Спасителя назавжди закарбувався в душі приголомшеного юдея. Сказані слова з надзвичайною силою вразили його серце. Потік світла заповнив темні куточки його душі, відкриваючи нещасття, помилки минулого життя і теперішню потребу в просвіті від Святого Духа.

Савло зрозумів: переслідуючи послідовників Ісуса, він фактично виконував роботу сатани; його переконання і поняття про обов'язок ґрунтувалися переважно на його сліпій довірі священикам та начальникам. Він повірив їхнім оповідям, що історія про воскресіння є майстерною вигадкою учнів. Тепер же, коли Сам Ісус стояв перед ним, Савло переконався, що учні говорили правду.

У мить небесного осяяння розум Савла запрацював з надзвичайною швидкістю. Пророцтва Святого Письма відкрилися для Його розуміння. Він усвідомив, що відкинення Ісуса юдеями, Його розп'яття, воскресіння та вознесіння були провіщені пророками і вказували на те, що Він — обітований Месія. Савло чітко пригадав проповідь Стефана, виголошену перед його мученицькою смертю, і зрозумів, що той воістину бачив *«славу Божу»*, коли промовив: *«Ось я бачу відкриті небеса й Сина Людського, Який стоїть праворуч Бога!»* (Дії 7:55, 56). Священики оголосили ці слова блюзнірством, але тепер Савло знав, що вони були правдою. [116]

Яким же одкровенням було все це для гонителя! Тепер Савло твердо знав, що обітований Месія, Ісус із Назарета, прийшов на Землю, а Його відкинули і розп'яли ті, кого Він прийшов спасти. Він усвідомив і те, що Спаситель переможно повстав із гробу й вознісся на Небо. У хвилину Божественного одкровення Савло із жахом пригадав, що Стефан,

котрий свідчив про розп'ятого й воскреслого Спасителя, був убитий за його, Савла, згодою; після цього ще багато інших достойних послідовників Ісуса зазнали смерті під час жорстокого переслідування, учиненого ним.

Спаситель промовляв до Савла через Стефана, ясні докази котрого неможливо було спростувати. Учений юдей бачив, що обличчя мученика відображало світло Христової слави і виглядало, як *«обличчя ангела»* (Дії 6:15). Савло був також свідком вибачливості, котру виявив Стефан до своїх ворогів, простивши їх. Він спостерігав стійкість, незлобливу покірливість багатьох, кого віддавав на муки страждання. Він бачив деяких, котрі з радістю навіть віддавали життя за свою віру.

Усе це й раніше справляло глибоке враження на Савла, іноді він майже переконувався в тому, що Ісус був обітованим Месією. Тоді він проводив цілі ночі в боротьбі із цим [117] почуттям, однак завжди йому вдавалося переконати себе, що Ісус — не Месія, а Його послідовники — обмануті фанати.

І ось тепер Савло чув голос Самого Христа, Який говорив: *«Савле, Савле, чому ти переслідуєш Мене?»* На запитання: *«Хто Ти, Господи?»* — той самий голос відповів: *«Я Ісус, Котрого ти переслідуєш»*. У цих словах Христос ототожнює Себе зі Своїм народом. Переслідуючи послідовників Ісуса, Савло завдавав удари безпосередньо Самому Небесному Господеві. Фальшиво звинувачуючи їх та свідкуючи проти них, він неправдиво звинувачував і свідчив проти Спасителя світу.

Савло тепер зовсім не сумнівався, що Той, Хто промовляв до нього, був Ісусом із Назарета, довгоочікуваним Месією Утішителем і Визволителем Ізраїлю. Тремтячий і збентежений, він запитав: *«Господи, що звелиш мені робити?»* А Господь йому сказав: *«Устань, увійди до міста, і скажуть тобі, що тобі потрібно робити!»*

Коли небесне видіння зникло і Савло підвівся із землі, він зрозумів, що повністю втратив зір. Сліпуче сяйво слави Христа виявилось надто сильним для очей смертної людини, і коли його не стало, Савло опинився в непроглядній темряві. Він вважав, що ця сліпота була Божим покаранням за немилосердне переслідування послідовників Ісуса. Він навпомацки

йшов у жахливій темряві, і його налякані, вражені супутники *«повели його за руку і привели в Дамаск»*.

Уранці того багатого на події дня Савло прямував до Дамаска з почуттям самозадоволення від довіри, виявленої йому самим первосвященником. На нього покладалася [118] серйозна відповідальність. Йому було доручено послужити інтересам юдейської релігії, зупинивши, якщо буде можливо, поширення нової віри в Дамаску. Савло твердо вирішив, що його місія повинна увінчатися успіхом, і з нетерпінням очікував подальших подій.

Наскільки ж його вхід до міста відрізнявся від його сподівань! Уражений сліпотою, безпорадний, страждаючи від докорів сумління, не знаючи, яка ще кара чекає на нього, він шукав дому Юди, де міг на самоті роздумувати і молитися.

Упродовж трьох днів Савло *«не бачив, не їв і не пив»*. Ці дні душевної агонії видавалися йому роками. Знову й знову він з боєм думав про ту роль, яку відіграв у мученицькій смерті Стефана. Згадуючи його осяяне небесним світлом обличчя, він із жахом усвідомлював провину, котру взяв на себе, дозволивши, щоб ним керували злість й упередженість священників і начальників. Сумний, зі скрушеним серцем, він згадував, як часто заплющував очі й затуляв вуха від найприголомшливіших доказів, продовжуючи невтомно переслідувати віруючих в Ісуса з Назарета.

Ці дні ретельного самодослідження та впокорення серця він провів на самоті й відлюдді. Віруючі, попереджені про намір, з яким Савло прийшов до Дамаска, побоюючись, що він прикидається, аби ошукати їх, трималися осторонь, не виявляючи до нього співчуття. Він не мав бажання звертатися [119] до ненавернених юдеїв, з якими планував переслідувати віруючих, знаючи, що вони не захочуть навіть вислухати його. Таким чином Савло, здавалося, був позбавлений будь-якого людського співчуття. Він покладав надію лише на допомогу милостивого Бога і до Нього звертався зі скрушеним серцем.

Протягом довгих годин, проведених на самоті з Богом, Савло пригадав багато місць зі Святого Письма про Перший прихід Христа. Він старанно аналізував пророцтва, і його пам'ять загострилася від переконання, яке опанувало

його розум. Міркуючи над значенням цих пророцтв, він дивувався колишній власній нетямущості та сліпоті всіх юдеїв, що привела їх до відкинення Ісуса як обітованого Месії. Тепер усе здавалося йому ясним. Він зрозумів, що колишні упередженість і невір'я притупили його духовне сприйняття, заважаючи побачити в Ісусі з Назарета Месію, про Якого свідчили пророцтва.

Цілковито підкорившись викривальній силі Святого Духа, він зрозумів свої помилки і визнав широту вимог Божого Закону. У минулому гордий фарисей, упевнений, що виправдовується своїми добрими вчинками, тепер схилився перед Богом у покорі й дитячій простоті, визнаючи власну недостойність та бажаючи зарахувати йому заслуги розп'ятого і воскреслого Спасителя. Савло прагнув до повної єдності [120] з Отцем і Сином. Палко бажаючи отримати прощення й милість, він підносив до престолу благодаті ревні прохання.

Молитви розкаяного фарисея не були марними. Під впливом Божественної благодаті найпотаємніші думки і почуття його серця зазнали зміни; його оновлене єство перебувало в повній згоді з вічною волею Бога. Христос і Його праведність стали для Савла дорожчими за весь світ.

Навернення Савла — разючий доказ чудодійної сили Святого Духа, Котрий переконує людину про гріх. Савло щиро вірив у те, що Ісус із Назарета скасував Божий Закон, навчаючи Своїх учнів, ніби Закон утратив силу. Однак після свого навернення Савло визнав, що Ісус прийшов у світ з особливою метою: реабілітувати Закон Свого Отця. Він переконався, що Ісус — Автор усієї юдейської системи жертвоприношень і під час розп'яття прообраз став реальністю і що в Ісусі виконалися старозавітні пророцтва про Викупителя Ізраїлю.

В історії навернення Савла містяться важливі принципи, яких ми не повинні забувати. Савло опинився безпосередньо в присутності Христа. Він був тим, кого Христос призначив для найважливішої роботи, тим, хто мав бути Його «вибраною посудиною». Однак Господь не відразу розповів йому про призначену для нього працю. Він зупинив Савла на його шляху, переконавши в гріху, а коли той запитав: *«Господи, що мені робити?»* — Спаситель привів цього юдея

до Своєї Церкви, де він зміг би дізнатися про Божу волю щодо своєї подальшої долі.

Чудове світло, що розігнало темряву, в якій перебував Савло, було дане від Господа, але й учні повинні були зробити дещо для нього. Через Христа Савло отримав одкровення й переконання, і тепер, розкайвшись, він міг навчитися від тих, кому Бог доручив навчати людей Його правди. [121]

У той час як Савло, залишаючись на самоті в домі Юди, молився і благав Бога, Господь з'явився у видінні одному учневі на ім'я Ананій, повідомивши, що Савло з Тарса тепер молиться й потребує допомоги. *«Устань, піди на вулицю, що зветься Рівна, в домі Юди шукай тарсянина, Савла на ім'я, бо ось він молиться. У видінні він побачив, що муж, на ім'я Ананій, прийшов і поклав на нього руки, щоб він прозрів».*

Ананій ледве міг повірити словам ангела: чутки про те, як Савло жорстоко переслідував святих у Єрусалимі, поширилися всюди. Він насмілювався заперечити: *«Чув я від багатьох про цього чоловіка, скільки зла він наробив твоїм святим у Єрусалимі! І тут має владу від первосвящеників ув'язнювати всіх, хто кличе Твоє Ім'я».* Та йому було наказано: *«Іди, бо для Мене він є вибрана посудина, щоб понести Моє Ім'я до народів, до царів і до синів Ізраїлю».*

Підкорившись повелінню ангела, Ананій знайшов мужа, котрий ще недавно дихав погрозами на всіх віруючих в Ім'я Ісуса; поклавши руки на голову цього покаянного грішника, він сказав: *«Савле, брате! Послав мене Господь Ісус, Який з'явився тобі в дорозі, що нею ти йшов, щоб ти прозрів і наповнився Духом Святим. І в мить наче якась луска відпала з його очей, і він став бачити; а вставши, охрестився».* [122]

Таким чином Ісус підтвердив авторитет і владу своєї Церкви, приєднавши Савла до Своїх працівників на Землі. Христос мав тепер Церкву як Свого представника на Землі, їй належало скерувати розкаяного грішника на дорогу життя.

Багато людей вважають, що отриманим світлом вони зобов'язані тільки Христові і не залежать від Його послідовників на Землі. Ісус — Друг грішників, і Його серце зворушене їхнім горем. Володіючи усякою владою на Небі й Землі, Він поважає знаряддя, які призначив для просвіти;

і спасіння людей; Він скеровує грішників до Церкви, котру зробив маяком для світу.

Коли Савло, засліплений власними помилками й упередженням, отримав одкровення від Христа, Якого переслідував, він був приведений безпосередньо до Церкви, котра є світлом для світу. У цьому випадку Ананій представляє Христа і Його служителів на землі, які покликані діяти від Його Імені. Замість Христа Ананій доторкнувся до очей Савла, аби той прозрів. Замість Христа він поклав на нього руки, і коли молився в Ім'я Христа, той прийняв Святого Духа. Усе звершується в Ім'я та владою Христа. Христос — Джерело, а Церква — русло, по якому зливається благодать.

ДНІ ПРИГОТУВАННЯ

(Дії апостолів 9:19-30)

Після хрещення Павло завершив свій піст і залишився [123] на декілька днів з учнями в Дамаску. *«І в синагогах він одразу почав проповідувати Ісуса, що Він — Син Божий»*. Він безстрашно називав Ісуса з Назарета довгоочікуваним Месією, Котрий, *«згідно з Писанням, помер за наші гріхи, і був похований, і третього дня воскрес»*, після чого Його бачили дванадцять апостолів та інші. *«Нарешті, — додав Павло, — з'явився і мені, — наче якомусь недородкові» (1Кор. 15:3, 4, 8)*. Його аргументи ґрунтувалися на пророцтвах і були настільки переконливими, а проповідь настільки явно супроводжувалася силою Божою, що юдеї губилися і не знали, що йому відповісти.

Новина про навернення Павла вразила юдеїв. Той, хто йшов *«до Дамаска в цих справах з уповноваженнями і наказом від первосвящеників» (Дії 26:12)*, аби переслідувати і заарештовувати віруючих, тепер проповідував Євангеліє розп'ятого й воскреслого Спасителя. Він зміцнював руки Його учнів, постійно наverting людей до віри, за-пеклим ворогом якої донедавна був. [124]

Усі знали Павла як палкого захисника юдейської релігії та невтомого гонителя послідовників Ісуса. Мужність, незалежність, наполегливість, таланти й освіта дозволяли йому здійснювати служіння в будь-якій галузі. Він відзначався надзвичайно ясним мисленням, а своїм нищівним

сарказмом був здатний засоромити будь-якого противника. Тепер юдеї бачили, що цей багатообіцяючий молодий чоловік, об'єднавшись із тими, кого раніше переслідував, безстрашно проповідує в Ім'я Ісуса.

Смерть полеглого в бою полководця — втрата для його війська, однак вона не робить ворога сильнішим. Але коли видатна особистість стає на бік противника, це не лише втрата його колишніх прибічників, а й явна перевага для тих, до кого він приєднався. Господь легко міг знешкодити Савла Тарсянина, коли той прямував до Дамаска, позбавивши гонителів головної ударної сили. Проте Бог у Своєму Провидінні не тільки зберіг Савлові життя, а й навернув його, внаслідок чого цей войовник залишив ворожий табір і приєднався до послідовників Христа. Красномовний оратор, суворий викривач, Павло, зі своєю непохитною цілеспрямованістю і незламною мужністю, володів саме тими якостями, котрих потребувала Рання Церква.

[125] Коли Павло проповідував Христа в Дамаску, усі його слухачі дивувалися і казали: *«Хіба це не той, що переслідував у Єрусалимі тих, які прикликають це Ім'я, а сюди прийшов, щоб в'язати їх і вести до первосвящеників?»* Павло пояснив, що така зміна в його віруванні відбулася не в результаті фанатизму або миттєвого поривання, а внаслідок незаперечних доказів. Проповідуючи Євангеліє, він прагнув зробити зрозумілими пророцтва щодо Першого приходу Христа, переконливо доводячи, що ці пророцтва виконалися буквально в Особі Ісуса з Назарета. Основою його віри було непорушне пророче слово.

Продовжуючи закликати своїх здивованих слухачів «покаятися, навернутися до Бога і чинити діла, гідні покаяння», Павло *«більше міцнів і бентежив юдеїв, які жили в Дамаску, доводячи, що Той є Христос»*. Але багато людей зробили запеклими свої серця, відмовляючись прийняти його вістку, і незабаром подив, з яким вони зустріли його на повернення, поступився місцем такій лютій ненависті, яку вони мали і до Ісуса.

Опір став настільки запеклим, що Павлові стало неможливим продовжувати свою працю в Дамаску. Небесний ві-

сник звелів йому залишити на деякий час місто, і він *«пішов до Аравії»* (Гал. 1:17), де знайшов безпечне сховище.

Тут, у відлюдді пустелі, Павло мав чудову можливість для дослідження і роздумів на самоті. У тиші переглядаючи своє минуле життя, він щиро каявся. Усім серцем він шукав Бога, і не заспокоївся доти, доки не впевнився в тому, що його покаяння було прийняте, а гріх — прощений. Він палко бажав отримати запевнення в тому, що Ісус буде з ним у його майбутньому служінні. Він звільнився від упередженості і традицій, [126] які досі визначали його життя, та прийняв наставлення від Джерела Істини. Ісус спілкувався з ним, утверджуючи його у вірі та щедро наділяючи мудрістю і благодаттю.

Коли розум людини спілкується з розумом Бога, обмежене — з Безмежним, це справляє на тіло, розум і душу такий вплив, який неможливо оцінити. У такому спілкуванні здобувається найвища освіта. Це — Божий метод формування особистості. *«Заприсяжися із Ним»* (Йова 22:21) — це вістка Бога до людства.

Урочисте доручення, дане Павлові під час розмови з Ананієм, усе більше непокоїло його. Коли після слів: *«Савле, брате, прозрій!»* Павло вперше побачив лице цього побожного мужа, Ананій, натхненний Святим Духом, промовив до нього: *«Бог наших батьків призначив тебе, щоб ти пізнав Його волю і побачив Праведного та почув голос з Його уст; бо ти будеш Йому свідком перед усіма людьми про те, що побачив і почув. А тепер чого очікуєш? Устань, охрестися та обмий свої гріхи, прикликавши Його Ім'я!»* (Дії 22:13-16).

Ці слова були співзвучні словам Самого Ісуса, Котрий, зупинивши Савла на дорозі до Дамаска, сказав: *«Бо на те Я і з'явився тобі, щоб зробити тебе служителем і свідком того, що ти бачив, і того, що Я покажу тобі, визволяючи тебе від твого народу та від язичників, до яких Я тебе посилаю, — відкрити їм очі, щоб вони навернулися від темряви до світла та від влади сатани до Бога, щоб одержали вони прощення гріхів і спадок між освяченими вірою в Мене»* (Дії 26:16-18). [127]

Роздумуючи над цими словами, Павло приходив до все більшого розуміння змісту свого призначення — *«апостол Ісуса Христа, покликаний Божою волею»* (1Кор. 1:1). Він був

покликаний *«не від людей, не через людину, але через Ісуса Христа і Бога Отця»* (Гал. 1:1). Велич справи, що чекала на нього, спонукувала його проводити багато часу в дослідженні Святого Письма, аби проповідувати Євангеліє *«не в премудрості слова, щоб не був позбавлений сили хрест Христа»*, *«не в переконливих словах мудрості, але в проявах Духа та сили, щоб ваша віра була не через людську мудрість, а через Божу силу»* (1Кор. 1:17; 2:4, 5).

Досліджуючи Писання, він зрозумів, що впродовж віків серед покликаних було *«небагато мудрих тілом, небагато сильних, небагато шляхетних. Але Бог вибрав немудре світу, щоб засоромити премудрих, і Бог вибрав немічне світу, щоб засоромити сильних; Бог вибрав понижене у світі, і погорджене, і неіснуюче, щоб позбавити сили існуюче, щоб жодне тіло не хвалилося перед Богом»* (1Кор. 1:26-29). Оцінюючи мудрість світу у світлі хреста, Павло *«вважав за правильне не знати... нічого, крім Ісуса Христа, і то розп'ятого»* (1 Кор. 2:2).

У своєму подальшому служінні Павло ніколи не випускав з думки Джерела своєї мудрості й сили. Послухайте, що він говорив через багато років: *«Адже для мене життя — це Христос»* (Филп. 1:21). Далі він продовжує: *«І взагалі, все визнаю за втрату в порівнянні з величию пізнання мого Господа Ісуса Христа, заради Якого я все втратив і вважаю за сміття, аби здобути Христа, виявитися в Ньому не зі своєю праведністю, яка від Закону, але з тією, що через віру в Христа, з праведністю, яка від Бога, через віру; щоб пізнати Його, і силу Його воскресіння, і бути спільником у Його стражданнях, уподібнюючись Його смерті»* (Филп. 3:8-10).

З Аравії Павло *«повернувся в Дамаск»* (Гал. 1:17) і сміливо проповідував в Ім'я Ісуса. Юдеї, не спроможні спростувати Його мудрі доводи, *«змовилися його вбити»*. Брами міста вдень і вночі старанно охоронялися, щоб позбавити його можливості втекти. Це критичне становище спонукало учнів щиро шукали Бога, і, врешті-решт, вони, *«узявши Павла, вночі спустили по стіні в кошику»* (Дії 9:25).

Після втечі з Дамаска Павло вирушив до Єрусалима, від часу його навернення минуло майже три роки. Головною метою цих відвідин, як він сам згодом зазначав, було *«поба-*

чити Петра» (Гал. 1:18). Прибувши до міста, де колись був відомий як «Савло гонитель», він «намагався приєднатися до учнів. Та всі боялися його, не вірячи, що він є учнем». Їм було [129] важко повірити в те, що фанатичний фарисей, який зробив так багато для знищення Церкви, став щирим послідовником Ісуса. «А Варнава, взявши його, привів до апостолів і розповів їм, як Павло в дорозі побачив Господа, що говорив до нього, та як у Дамаску промовляв відважно в Ім'я Ісуса».

Почувши це, учні прийняли його як свого. Незабаром вони отримали чимало доказів щодо правдивості його навернення у християнство. Майбутній апостол язичників був тепер у місті, де проживало багато його колишніх прибічників; він прагнув відкрити цим юдейським начальникам пророчтва про Месію, котрі сповнилися із Приходом Спасителя. Павло був переконаний: ці добре знайомі йому ізраїльські вчителі такі ж щирі й чесні, як він. Проте він неправильно оцінив дух своїх юдейських братів, і його надії на їхнє скоре навернення перетворилися на гірке розчарування. Хоч він відважно проповідував в Ім'я Господа Ісуса, розмовляв і дискутував з елліністами, мужі, що стояли на чолі юдейської Церкви, відмовилися повірити, а *«шукали його, щоб убити»*. Серце Павла сповнилося сумом. Він охоче віддав би своє життя, аби ці люди могли пізнати Істину. Із соромом згадував він про свою активну роль у мученицькій смерті Стефана, і, бажаючи тепер виправдати несправедливо обвинуваченого мужа, узявся відстоювати Істину, за яку Стефан віддав життя.

Відчуваючи тривогу за тих, котрі відмовлялися повірити, Павло, молячись у храмі, як сам згодом свідчив, *«у по- [130] риві захоплення»* побачив небесного посланця, котрий сказав: *«Поспіши, швидше виходь з Єрусалима, бо тут не приймуть твого свідчення про Мене!» (Дії 22:18).*

Павло мав намір залишатися в Єрусалимі, де міг зустрітися з противниками. Втеча здавалася йому проявом боягузтва. Якби він, залишившись, міг переконати хоча б декого з упертих юдеїв у правдивості Євангельської Вістки, то зробив би це навіть ціною власного життя. Тому він відповів: *«Господи, вони самі знають, що я кидав до в'язниць та бив по синагогах тих, що вірають у Тебе, а коли лилася кров*

Твого свідка Стефана, то я сам стояв і, схвалюючи [його вбивство], стеріг одяг тих, що його вбивали!» Небесний вісник відповів: *«Йди, тому що Я пошлю тебе далеко — до народів»* (Дії 22:19-21).

Довідавшись про це видіння, брати поспішили таємно вислати Павла з Єрусалима, побоюючись, аби його не вбили. Вони *«повели його до Кесарії, а звідти відіслали до Тарса»*. Зникнення Павла на деякий час призупинив запеклий опір юдеїв, і Церква отримала перепочинок, під час якого до неї приєдналася велика кількість віруючих.

ШУКАЧ ІСТИНИ

(Дії апостолів 9:32-11:18)

Звершуючи своє служіння, апостол Петро відвідав [131] віруючих у Лідді. Тут він уздоровив Енея, котрий через параліч вісім років був прикутий до ліжка. *«Енею, зціляє тебе Ісус Христос! Устань і прибери свою постіль! І той відразу встав. Побачили його всі, що жили в Лідді та в Сароні, і навернулися до Господа».*

У Йопії, поблизу Лідди, жила жінка на ім'я Тавита (що в перекладі означає Сарна), котру всі любили за її добротність. Вона була гідною ученицею Ісуса, і її життя було сповнене вчинків милосердя. Вона знала, хто мав потребу в одязі, а хто — у співчутті, і безкорисливо служила бідним та засмученим. Вона більше працювала своїми вправними пальцями, ніж язиком.

«А сталося так, що тими днями захворіла й померла». Церква в Йопії добре розуміла величину своєї втрати, і, почувши, що Петро перебуває в Лідді, віруючі послали до нього вісників із проханням негайно прийти до них. *«Уставши, Петро пішов з ними. Коли прийшов, завели його до верхньої кімнати. Усі вдови обступили його, плачучи й показуючи одяг і покривала, які робила Сарна, коли була з ними».* [132] Зважаючи на її служіння, котрому вона присвятила своє життя, не дивно, що вони так сумували, зрошуючи її позбавлене життя тіло гарячими слізьми.

Серце апостола було зворушене, і він зі співчуттям дивився на їхнє горе. Після цього, попросивши її ридуючих друзів залишити кімнату, він схилив коліна і гаряче молився до Бога про те, щоб Він повернув Сарні життя і здоров'я. Обернувшись до тіла, він сказав: *«Тавито, встань! Вона розплющила свої очі і, побачивши Петра, сіла»*. Сарна приносила багато користі Церкві, і Бог її повернув із краю ворога, щоб її майстерність та енергія й надалі були благословенням для інших людей. Крім того, унаслідок такого прояву Божественної сили справа Христа значно зміцніла.

Саме в той час, коли Петро перебував у Йопії, Бог покликав його принести вістку Євангелія до Корнилія в Кесарію.

Корнилій був римським сотником. Цей заможний чоловік шляхетного походження займав відповідальне і почесне становище. Народжений і вихований у язичництві, він, унаслідок спілкування з юдеями, отримав знання про Бога і поклонявся Йому від усього серця, доводячи щирість своєї віри співчутливим ставленням до бідних. Він був добре відомий своєю доброчинністю, а завдяки праведному життю здобув хорошу репутацію як серед юдеїв, так і язичників, [133] справляючи благословенний вплив на всіх, з ким йому доводилося спілкуватися. Богонатхненне Слово говорить про нього як про мужа побожного і богобоязливого з усім домом своїм; він *«давав багато милостинь людям і завжди молився Богові»*.

Віруючи в Бога, Творця неба й землі, Корнилій шанував Його, визнавав Його авторитет і шукав Його поради в усіх життєвих справах. Він був вірний Єгови в сімейному житті і на службі. У своїй домівці він спорудив вівтар для Бога, оскільки не наважувався здійснювати свої плани та виконувати обов'язки без допомоги Бога.

Хоч Корнилій вірив пророцтвам та очікував Приходу Месії, він не був знайомий з Євангелієм, явленим у житті і смерті Христа. Він не належав до юдейської Церкви, і рабини дивилися на нього як на язичника й нечистого. Але Той Самий Святий Сторож, Котрий сказав про Авраама: *«Я знаю його»*, знав також і Корнилія, тому послав йому вістку просто з Неба.

Ангел з'явився Корнилію в той час, коли той молився. Коли сотник почув своє ім'я, то злякався, проте, знаючи, що це вісник Божий, сказав: *«Що, Господи?»* Ангел відповів: *«Твої молитви й твої милостині згадані перед Богом. Тепер пошли людей до Йопії і поклич Симона, того, що зветься Петром. Він гостює в одного Симона, що виправляє шкури і живе біля моря»*. Докладність цих указівок — у них згадувалася навіть професія чоловіка, у котрого перебував Петро, — показує, що на Небі відомі життя й діяльність людей усіх класів. [134] Бог знає переживання і працю як простого трудівника, так і царя на престолі.

«Пошли людей в Йопію і поклич Симона». Так Бог засвідчив про Свою повагу до євангельського служіння та до Своєї Церкви на Землі. Розповісти Корнилію про хрест було доручено не ангелові. Сповістити йому про розп'ятого і воскреслого Спасителя мала людина, котра, як і сотник, була підвладна людським слабкостям і спокусам.

Своїми представниками серед людей Бог обирає не безгрішних ангелів, а людські істоти, яким притаманні такі ж почуття і настрої, що й тим, кого вони намагаються спасти. Христос прийняв людське єство, аби стати одне з людством. Щоб урятувати світ, потрібен був Спаситель, у Якому поєднувалися б і Божественна, і людська природа. Чоловікам та жінкам дане священне доручення відкривати *«незбагненне багатство Христа»* (Ефес. 3:8).

У Своїй мудрості Господь зводить людей, які шукають Істину, з тими, котрі знають її. План Неба полягає в тому, щоб люди, які отримали світло, передавали його тим, хто перебуває в темряві. Люди, котрі черпають свої знання й уміння з великого Джерела мудрості, стають знаряддями і посередниками, через які Євангеліє справляє свій перетворювальний вплив на розум і серце.

Корнилій з радістю підкорився отриманому повелінню. Коли ангел відійшов, сотник *«покликав двох слуг і одного побожного воїна з тих, що служили в нього. І, розповівши їм усе, він послав їх до Йопії»*. [135]

Після розмови з Корнилієм ангел вирушив до Петра в Йопію. Петро саме молився на даху дому, в якому знайшов

притулок. Ми читаємо: *«Був же він голодний і хотів їсти. Поки вони готували, найшло на нього видіння»*. Петро відчував голод не тільки щодо фізичної їжі. Дивлячись із даху дому на Йопію та її околиці, він прагнув спасіння своїх співвітчизників. Апостол палко бажав указати їм на біблійні пророчтва про страждання і смерть Христа.

У видінні Петро побачив *«відкрите небо і якусь річ, що спускалася [до нього], мов велика скатертина, [прив'язана] з чотирьох країв; вона спускалася на землю. Там були всі земні чотириногі [звірі], плазуни й небесні птахи. І пролунав голос до нього: Встань, Петре, заріж та їж! Та Петро сказав: Ні в якому разі, Господи! Бо ніколи я не їв нічого поганого і нечистого! І знову, вдруге до нього голос: Що Бог очистив, того не вважай за погане! Це сталося тричі, але відразу піднялася та річ на небо»*.

Це видіння містило і докір, і настанову. Воно відкрило Петрові Божий намір щодо язичників, які завдяки смерті Христа разом з юдеями ставали спадкоємцями благословень спасіння. Досі ще ніхто з учнів не проповідував Євангеліє язичникам. У їхньому розумінні серединна [136] перегорода, зруйнована смертю Христа, усе ще існувала; вони працювали винятково для юдеїв, бо вважали, що на язичників благословення Євангелія не поширюються. Тепер Господь намагався відкрити Петрові всесвітній масштаб Свого Плану.

Багато язичників із зацікавленням слухали проповіді Петра й інших апостолів, і чимало юдеїв з гелленів повірили в Христа, однак наверненню Корнилія судилося стати для язичників подією першочергового значення.

Для Христової Церкви настав час перейти до цілком нового етапу діяльності. Двері, які чимало навернених юдеїв зачинили перед язичниками, тепер мали відчинитися. Язичники, котрі прийняли Євангеліє, повинні були отримати рівні права з юдейськими учнями, без необхідності звершувати обряд обрізання.

Як обережно Господь працював над тим, аби подолати упередження Петра щодо язичників, яке так міцно вкоренилося в його свідомості внаслідок юдейського виховання! За

допомогою видіння про велике полотнище з різними тваринами Він намагався звільнити апостола від цієї упередженості і навчити його важливої істини про те, що на Небі відсутня упередженість; що як юдей, так і язичник однаково дорогі в очах Божих і через Христа язичники також можуть стати спільниками благословень та переваг Євангелія.

У той час як Петро роздумував над значенням видіння, до Йопії прибули послані Корнилієм люди і стали перед ворітьми дому, де він проживав. Тоді Дух промовив до нього: *«Ось троє людей розшукують тебе; встань, зійди і, зовсім не вагаючись, іди з ними, бо це Я їх послав»*.

Петрові було важко виконати це повеління, і він вельми [137] неохоче взявся за доручене йому завдання; проте не послухатися не наважився. *«Зійшовши, Петро сказав людям: “Я той, кого шукаєте. Яка причина спонукала вас прийти?” Вони ж сказали: “Корнилій — сотник, чоловік праведний, який боїться Бога, засвідчений усім юдейським народом, — дістав повеління від святого ангела покликати тебе до свого дому і послухати від тебе слово”»*.

Підкорившись щойно отриманим від Бога вказівкам, апостол пообіцяв піти з ними. Наступного ранку він вирушив до Кесарії в супроводі шести своїх співбратів. Вони мали стати свідками всього, що він говоритиме чи робитиме під час відвідин язичників, бо Петро знав, що буде прикликаний до відповідальності за таке відверте порушення юдейського вчення.

Коли Петро увійшов у дім язичника, Корнилій привітав його не як звичайного гостя, а як мужа, вшанованого Небом і посланого до нього Богом. На Сході існує звичай уклонятися князеві та іншим високопоставленим сановникам, а для дітей — своїм батькам. Але Корнилій, сповнений почуття пошани по відношенню до того, кого Бог послав навчити його істини, упав до ніг апостола і поклонився йому. Петро жажнувся і, підвівши сотника, промовив: *«Встань, я ж така сама людина!»*

У той час як посланці Корнилія вирушили виконувати [138] своє доручення, сотник покликав рідню і близьких друзів, щоб вони разом з ним могли почути проповіді Євангелія.

Прийшовши, Петро побачив велику групу людей, які з нетерпінням очікували його вістки.

Спочатку Петро розповів зібраним про звичай юдеїв, який забороняв їм перебувати в товаристві язичників, оскільки це означало обрядове опоганення. *«Ви знаєте, — сказав він, — що не годиться мужеві-юдеєві приставати або приходити до чужинця. Та мені Бог показав, щоб жодної людини не називати поганою або нечистою. Тому і прийшов я без вагання, коли покликали мене. Питаю, з якої причини послали ви по мене?»*

Тоді Корнилій, розповівши йому про те, що з ним сталося, та про слова ангела, наостанку додав: *«Я відразу послав по тебе. Ти добре зробив, що з'явився. Нині всі ми стоїмо перед Богом, щоб слухати все, що Господь тобі звелів»*. Петро сказав: *«Справді розумію, що Бог не дивиться на обличчя, але в кожному народі є той, хто боїться Його і чинить правду»*.

Після цього апостол проповідував цій групі уважних слухачів про Христа — про Його життя, чудеса, як Його було зраджено, про розп'яття, воскресіння, вознесіння та служіння на Небі як представника і захисника людей. Вказуючи присутнім на Ісуса як на єдину надію грішника, Петро і сам почав більш повно розуміти значення побаченого ним видіння, і його серце запалало духом Істини, яку проповідував.

Раптом розмова була перервана злиттям Святого Духа. *«Ще як говорив Петро ці слова, зійшов Дух Святий на всіх, що слухали слово. І віруючі з обрізаних, які прийшли з Петром, здивувалися, що й на язичників зійшов дар Святого Духа; бо чули, як вони говорили мовами і величали Бога. Тоді Петро сказав: “Хто може відмовити хрещення у воді тим, хто прийняв Духа Святого, як і ми?” І звелів хрестити їх в Ім'я Ісуса Христа”»*.

Так почалася проповідь Євангелія чужинцям та прихоськам, аби вони стали співгромадянами святих і близькими для Бога. Навернення Корнилія та його домашніх було лише першим плодом майбутнього врожаю. Із цього дому розпочалася далекосяжна робота благодаті в цьому язичеському місті.

Сьогодні Бог шукає душі як серед високопоставлених, так і простих людей. Багатьох осіб, як і Корнилія, Господь бажає залучити до Своєї праці у світі. Вони симпатизують

Господньому народові, однак їх міцно тримають різні зв'язки, якими вони з'єднані зі світом. Від них вимагається моральна мужність, аби приєднатися до Христа. За ці душі потрібно особливо боротися, бо внаслідок відповідального становища та зв'язків їм загрожує велика небезпека.

Бог шукає ревних скромних працівників, які б несли [140] Євангеліє вищому класу суспільства. Матимуть місце чудеса правдивого навернення, — чудеса, котрих ми сьогодні не зауважуємо. Сила Бога, Який звершує чудеса, здатна діяти і на можновладців. Якщо Його співпрацівники використовуватимуть можливості, сміливо й вірно виконуючи свій обов'язок, Бог наVERTатиме високопоставлених, обдарованих і впливових людей. Завдяки дії Святого Духа багато хто з них прийме Божественні принципи. Навернені до правди, ці люди стануть знаряддям у Божих руках для поширення світла. Вони особливою мірою вболіватимуть за інші душі, котрі також належать до вищого стану суспільства. Час і гроші будуть посвячені на справу Господню, і Церква поповниться новими силами та здібностями.

Оскільки Корнилій слухняно виконував усі отримані ним настанови, Бог так покерував подіями, що йому було дане більше світло істини. До римського офіцера та до Петра був посланий вісник із небесних дворів, аби познайомити Корнилія з людиною, котра могла відкрити йому нове світло.

У нашому світі є багато людей, які знаходяться до Божого Царства ближче, ніж ми уявляємо. У цьому похмурому світі гріха Господь має багато дорогоцінних перлин, до котрих Він посилає Своїх вісників. Усюди є душі, котрі будуть свідчити про Христа. Чимало людей дорожитимуть Божою мудрістю більше за будь-яку земну перевагу і стануть вірними світлотносями. Спонукувані любов'ю Христа, вони кликатимуть й інших приходити до Нього.

Коли брати в Юдеї дізналися, що Петро відвідав дим [141] язичника і проповідував людям, які там зібралися, вони були здивовані й ображені. Ці люди побоювалися, що така, на їхню думку, самовпевненість послабить вплив його проповіді. Зустрівшись із Петром, вони суворо докорили йому, кажучи: *«Ти ходив до необрізаних і їв з ними».*

Петро виклав перед ними всю суть справи. Він розповів про своє видіння, виправдовуючись, що воно переконувало його не надавати більше значення обрядові обрізання і не вважати язичників за нечистих. Він також розповів про отримане ним повеління йти до язичників, про прихід посланців від Корнилія, про свою подорож до Кесарії і зустріч із Корнилієм. Петро передав зміст своєї розмови із сотником, розповів, як через ангела у видінні той отримав повеління послати за ним.

«Коли ж я почав говорити, злинув на них Святий Дух, як і на нас спочатку. Згадав я Господнє Слово, як Він говорив: Іван хрестив водою, ви ж будете хреститися Духом Святим! Якщо Бог дав їм такий дар, як і нам, котрі повірили в Господа Ісуса Христа, то хто я, щоб міг заперечити Богові?»

[142] Почувши такі слова, брати заспокоїлися. Переконавшись, що поведінка Петра була прямим виконанням Божого плану, а їхні упередженість і почуття винятковості повністю суперечили духові Євангелія, вони прославили Бога, говорячи: *«Отже, і язичникам Бог дав покаєння для життя!»*

Таким чином, без суперечок і дискусій упередженість була облишена, дух винятковості, прищеплений багатовіковою традицією, був подоланий, і відкрився шлях для проповіді Євангелія язичникам.

ЗВІЛЬНЕННЯ ІЗ В'ЯЗНИЦІ

(Дії апостолів 12:1-23)

«**Н**а той час цар Ірод простягнув руки, щоб декому з [143] Церкви заподіяти зло». У той час Юдеєю правив Ірод Агрипа, підлеглий римському імператорові Клавдію. Ірод також обіймав посаду тетрарха Галилеї. Він був прозелітом, наверненим у юдейську віру, і, складається враження, дуже ревно дотримувався обрядів юдейського закону. Бажаючи завоювати прихильність юдеїв і сподіваючись таким чином зберегти своє становище та почесність, він узявся виконувати їхні бажання, переслідуючи Христову Церкву, грабуючи житла й маєтки віруючих та ув'язнюючи керівників Церкви. Він кинув у в'язницю Якова, Іванового брата, і послав ката, аби той умертвив його мечем, як колись за наказом іншого Ірода був обезглавлений пророк Іван. Побачивши, що юдеї задоволені такими діями, він ув'язнив і Петра.

І це насильство мало місце під час свята Пасхи. Від- [144] значаючи визволення з Єгипту та претендуючи на велику ревність щодо Божого Закону, юдеї водночас порушували всі принципи цього Закону, переслідуючи та вбиваючи віруючих у Христа.

Смерть Якова віруючі сприйняли як велике горе, вона викликала в них жах. Коли ж до в'язниці було вкинуто й Петра, уся Церква почала постити й молитися. Юдеї

схвалювали дії Ірода щодо вбивства Якова, хоч деякі були незадоволені тим, що страта була таємною; вони вважали, що публічна страта могла би більше залякати віруючих та всіх, хто їм співчував. Тому Ірод утримував Петра під вартою, маючи намір задовольнити бажання юдеїв і стратити його публічно. Проте було висловлене припущення, що страта одного з найстарших апостолів на очах усього народу, зібраного в той час у Єрусалимі, може бути небезпечною справою. Юдеї побоювалися, що народ, побачивши, як його ведуть на смерть, сповниться жалем.

Священики і старійшини боялися також, щоб Петро не виголосив одного зі своїх натхненних закликів, які так часто спонукували людей досліджувати життя й характер Ісуса і яких вони не могли спростувати всіма своїми аргументами. Горливість, з якою Петро відстоював справу Христа, спонукала багатьох стати прихильниками Євангелія. Тому правителі побоювалися: якщо Петрові буде дана можливість захищати свою віру в присутності великого зібрання людей, котрі прийшли до міста на поклоніння, ті вимагатимуть від царя його звільнення.

Страта Петра під різними приводами відкладалася і мала відбутися після Пасхи; отже, члени Церкви мали достатньо часу для глибокого дослідження сердець і молитви. Вони безперестанно молилися за Петра, бо розуміли, що він дуже потрібний для справи Господа. Вони усвідомлювали, що досягли такого критичного стану, коли без особливої допомоги Божої Церква Христова може бути знищена.

А в цей час віруючі з різних країн сходилися до храму, призначеного для поклоніння Богові. Сяючи золотом і дорогоцінними каменями, він являв собою прекрасне, величне видовище. Однак Єгова вже залишив ці розкішні оселі. Ізраїль, як народ, розірвав свій Заповіт із Богом. І коли Христос наприкінці Свого земного служіння востаннє подивився на внутрішню частину храму, Він сказав: *«Ось, залишається вам ваш дім порожнім»* (Матв. 23:38). Досі Він називав храм домом Свого Отця; але коли Син Божий вийшов з його стін, присутність Бога назавжди залишила храм, споруджений для Його слави.

День страти Петра був нарешті призначений, однак молитви віруючих не припиняли підноситися до Неба; у той час як вони палко благали про допомогу, Божі ангели охороняли ув'язненого апостола.

Пам'ятаючи про попереднє звільнення апостолів із в'язниці, Ірод ужив подвійних запобіжних заходів. Щоб виключити будь-яку можливість утечі, Петра стерегли шістнадцять воїнів, які, змінюючи один одного, пильнували його вдень і вночі. Він перебував у камері між двома воїнами, прикутий двома ланцюгами до зап'ястя кожного з воїнів. Жодний його рух не залишався непоміченим ними. Двері в'язниці були міцно замкнуті і надійно охоронялися, так що будь-яка можливість утечі чи визволення людськими силами була виключена. Але найскрутніше в людському розумінні становище для Бога є можливістю виявити Свою силу. [146]

Петро був ув'язнений в камері, висіченій у скелі; двері були міцно замкнені на численні засуви, і вартові були попереджені про відповідальність за збереження в'язня. Однак засуви, замки, римська варта — усе, що виключало будь-яку можливість людської допомоги, мало ще більш повно продемонструвати велич Божої перемоги, явленої у визволенні Петра. Ірод, який виступив проти Всемогутнього, мусив зазнати цілковитої поразки. Бог у Своїй могутності мав намір урятувати дорогоцінне життя, котре юдеї задумали знищити.

І ось настала остання ніч перед запланованою стратою. Для порятунку Петра з Небес був посланий могутній ангел. Міцні ворота, за котрими знемагав цей Божий святий, відчиняються без допомоги людських рук. Ангел Всевишнього проходить крізь них, і вони нечутно зачиняються за ним. Він входить до камери і бачить Петра, який безтурботно спить, цілковито довірившись Богові.

Світло, що оточує ангела, наповнює собою всю камеру, але апостол не пробуджується. Лише після того як ангел доторкується до Нього й говорить: «Швидко вставай!» — Петро прокидається і бачить, що камера осяяна небесним світлом і перед ним стоїть преславний ангел. Апостол механічно виконує наказ, і коли, підводячись, підіймає руки, то майже не помічає, що кайдани впали з його зап'ясть. [147]

І знову голос небесного посланця наказує йому: *«Підпорежися і взуйся»*. Петро мимоволі підкоряється, не зводячи зачудованого погляду зі свого гостя і вважаючи, що все це бачить уві сні або видінні. Ангел ще раз наказує: *«Зодягнися у свій одяг і йди за мною!»* Він прямує до дверей, а Петро, зазвичай такий говіркий, іде слідом, утративши від подиву дар мови. Вони переступають через вартових, підходять до замкнених на важкі засуви дверей, котрі самі по собі відчиняються й одразу ж зачиняються, тоді як сторожа всередині та зовні нерухомо завмерла на своєму посту.

Вони підходять до других дверей, які також охороняються зсередини та ззовні. Вони відчиняються, як і перші — без скрипу завісів та гуркоту залізних засувів, — і такі само безшумно зачиняються за ними. Пройшовши таким же чином і крізь треті ворота, вони опиняються на вулиці. Ніхто не вимовив ані слова, не чути навіть звуку кроків. Оточений сліпучо яскравим сяйвом, ангел плавно рухається попереду, а приголомшений Петро, вважаючи, що він усе ще бачить сон, іде слідом за своїм визволителем. Так вони проходять одну вулицю, після чого ангел, виконавши свою місію, раптово зникає.

[148] Коли небесного світла не стало, Петро опинився в непроглядній темряві. Коли його очі трохи призвичаїлися до темноти, вона перестала видаватися йому такою густою, і він побачив, що стоїть один на безлюдній вулиці. Його обличчя обвіває прохолодний нічний вітерець. Тепер він усвідомив, що перебуває на волі в знайомій частині міста; він упізнає місце, котре так часто відвідував і повз яке мав востаннє пройти наступного дня.

Петро намагається пригадати все, що з ним сталося за останніх кілька хвилин. Він пам'ятає, як заснув, закутий між двома воїнами; його сандалі та верхній одяг були поряд. Петро дивиться на себе і бачить, що він одягнутий і підпerezаний. Його зап'ястя, опухлі від важких залізних кайданів, тепер вільні від них. Він усвідомлює: його звільнення — не галюцинація, не сон і не видіння, а блаженна реальність. Завтра його мали вести на страту, але ангел визволив його від в'язниці і смерті. *«Отямившись, Петро сказав: Нині твердо*

знаю, що Господь послав Свого ангела і вирвав мене з рук Ірода та від усього, чого сподівався юдейський народ!»

Апостол одразу ж попрямував до будинку, де були зібрані його співбрати й тієї хвилини палко молилися про нього. «Як постукав він у ворота двору, вийшла служниця на ім'я Рода, щоб довідатися. Впізнавши голос Петра, з радості не відчинила дверей, а прибігла і повідомила, що Петро стоїть біля воріт. Вони їй сказали: Ти не при собі! Вона ж наполягала, що так воно є. А вони говорили: Це його ангел!

Петро ж стукав далі. Відчинивши, побачили його й жажну- [149] лися. Давши їм знак рукою, щоб мовчали, розповів їм, як Господь його вивів із в'язниці». Потім Петро, «вийшовши... вирушив до іншого місця». Серця віруючих сповнилися радістю і хвалою, тому що Бог почув і відповів на їхні молитви, звільнивши Петра з рук Ірода.

Уранці зібрався великий натовп людей, аби подивитися на страту апостола. Ірод послав до в'язниці за Петром, якого мали привести під численною озброєною вартою, щоб не тільки виключити можливість утечі, але й залякати всіх, хто йому співчував, та продемонструвати силу царя.

Коли ж вартові дізналися про втечу Петра, їх охопив жах, оскільки їх було суворо попереджено, що вони відповідають за в'язня власними головами, тому ці воїни виявляли особливу пильність. Коли послані за Петром прийшли, вартові продовжували охороняти двері в'язниці, замки та засуви були на місці, а ланцюги звисали із зап'ясть двох воїнів, однак в'язень зник.

Дізнавшись про втечу Петра, Ірод страшенно розлютився, звинуватив вартових у зраді і звелів стратити їх. Ірод розумів, що Петро був урятований не людською силою, однак відмовився визнати, що його задум зруйнувала Божественна сила. Таким чином він кинув зухвалий виклик Богові.

Незабаром після звільнення Петра з в'язниці Ірод вирушив до Кесарії. Там він влаштував велике свято з метою викликати захоплення і схвалення народу. На свято звідусіль зібралися численні любителі задоволень, які бенкетували й упивалися вином. З надзвичайною помпезністю Ірод з'явився перед присутніми та звернувся до них зі зворушливою про- [150]

мовою. Одягнутий у гаптовані сріблом і золотом шати, що виблискували на сонці та сліпили очі присутніх, він мав величний вигляд. Пишність, якою супроводжувався вихід царя, а також його вишукана мова справили на зібрання сильне враження. Присутні, почуття яких уже були пригнічені випитим вином та спожитими наїдками, засліплені оздобленням одягу Ірода та зачаровані його манерами й промовою, бурхливо висловлювали своє захоплення в улесливих словах. Вони стверджували, що такий вигляд і таке вражаюче красномовство не можуть належати смертній людині. Раніше вони шанували його як правителя, а відтепер поклонятимуться йому як богам.

Деякі з тих, хто нині виславляв запеклого грішника, лише кілька років тому нестямно кричали: *«Покінчити з Ісусом! Розіпни Його! Розіпни Його!»* Юдеї відмовилися прийняти Христа, під грубим запарованим у дорозі одягом Якого билося серце, сповнене Божественної любові. За скромною зовнішністю їхні очі не розпізнали Господа життя і слави, хоч сила Христа була явлена перед ними у вчинках, на які не спроможна звичайна людина. Проте вони були готові поклонитися як богам зарозумілому цареві, прекрасні, вигантувані золотом і сріблом шати котрого приховували зіпсуте, жорстоке серце.

[151] Ірод знав, що не заслуговує виявлених йому шани та хвали, однак прийняв ідолопоклонство народу як належне. Серце його тріумфувало, а на обличчі з'явився вираз вдоволеної пихи, коли почулися вигуки натовпу: *«Це голос Бога, а не людини!»*

Та раптом з ним відбулася жадлива зміна. Його обличчя стало мертво-блідим, спотвореним від болю, на чолі виступили великі краплі поту. Від болю й жаху він на хвилину остовпів; а потім, повернувши поплотніле обличчя до своїх переляканих друзів, закричав глухим розпачливим голосом: *«Смерть уразила того, кого ви звеличуєте як бога!»*

Ірода, який ще хвилину тому гордовито приймав хвалу та поклоніння численного натовпу, а тепер страждав від нестерпного болю, винесли з місця пиятики і веселощів. Тепер він зрозумів, що перебуває в руках Владики, могут-

нішого від нього. Він відчув докори сумління; пригадав, як безжалісно переслідував послідовників Христа; як віддав жорстокий наказ убити невинного Якова; як планував позбавити життя апостола Петра; він згадав і те, як, почувавши себе ображеним і розчарованим, зігнав свою злість на воїнах, які стерегли в'язницю. Ірод розумів, що тепер він, безсердечний гонитель, має справу з Богом. Він не відчував полегшення фізичного й душевного болю, та й не сподівався цього.

Ірод був обізнаний з Божим Законом, який велить: *«Нехай не буде в тебе інших богів, крім Мене!»* (Вих. 20:3). [152] Ірод розумів: приймаючи поклоніння народу, він переповнив міру свого беззаконня і стягнув на себе праведний гнів Єгови. Той самий ангел, який зійшов з небесних висот для порятунку Петра, став вісником гніву й суду для Ірода. Ангел штовхнув Петра, щоб розбудити його від сну, та зовсім інший *«поштовх»* він спрямував проти нечестивого царя, принижуючи його гординю і звершуючи покарання від Всемогутнього. Так Ірод помер у важких тілесних і душевних муках, отримавши справедливу відплату від Бога.

Цей вияв Божественного правосуддя справив на народ сильне враження. Чутки про те, що апостол Христа був чудодійним чином визволений від кайданів і смерті, у той час як його гонителя спіткало Боже прокляття, пронеслися по всіх землях, навертаючи багатьох до віри в Христа.

Досвіди Филипа, якого небесний ангел послав назустріч шукачеві істини; Корнилія, котрому ангел приніс вістку від Бога; Петра, засудженого на смерть, але звільненого ангелом на волю, показують, наскільки тісно пов'язані небо і земля.

Розповіді про ці відвідини ангелів мають надихати Божих працівників силою та мужністю. Нині, як і за днів апостолів, небесні вісники обходять землю уздовж і поперек, аби потішити засмучених, захистити нерозкаяних, повернути людські серця до Христа. Ми не можемо бачити [153] їх своїми очима, однак вони перебувають з нами, направляючи, керуючи й захищаючи.

Небо близьке до землі завдяки тим таємничим сходам, основа котрих міцно стоїть на землі, а верхня частина сягає

престолу Безмежного. Ангели постійно підіймаються та спускаються цими сяючими сходами, підносячи молитви засмучених і нужденних до Небесного Отця та приносячи благословення й надію, підбадьорення й допомогу людським дітям. Ці ангели світла створюють навколо душі небесну атмосферу, підносячи нас до невидимого і вічного. Ми не можемо споглядати їх нашим фізичним зором, а лише духовним баченням здатні розпізнати небесні істоти. Тільки духовним слухом можемо почути гармонію небесних голосів.

«Ангел Господній табором стає кругом тих, хто боїться його, — і визволяє їх» (Псал. 34:8). Бог доручає Своїм ангелам рятувати Його вибраних від лиха, берегти від *«зарази, що в темряві ходить»*, і *«моровиці, що нищить опівдні»* (Псал. 91:6). Знову й знову ангели розмовляли з людьми, подібно до того, як людина розмовляє з другом, і провадили їх до безпечного місця. Знову й знову підбадьорливі слова ангелів підкріпляли знемагаючий дух вірних, піднімаючи їхні думки над усім земним та допомагаючи побачити очима віри білі одежі, вінці та пальмове віття перемоги, котрі отримують переможці, коли стануть навколо великого білого престолу.

[154] Робота ангелів полягає в тому, аби бути поряд з тими, хто зазнає випробувань, страждань і спокус. Вони не втомно працюють для добра всіх, за кого помер Христос. Коли грішники відчувають спонування присвятити своє життя Спасителеві, ангели несуть цю вістку на Небо, що викликає велику радість серед небожителів. *«На небесах буде більше радості за одного грішника, який покався, ніж за дев'яносто дев'ять праведників, які не потребують покаяння»* (Луки 15:7). До Неба надходить кожна звістка про наші спроби розігнати темряву й понести світові знання про Христа. Коли ця справа представляється перед Отцем, радість охоплює усі небесні сонми.

Начальства і влади на Небесах спостерігають за боротьбою, котру провадять Божі слуги за явно несприятливих обставин. Християни, згуртовані навколо прапора свого Випкупителя, звершують добрий подвиг віри й отримують нові перемоги. Усі небесні ангели служать покірному віруючому Божому народові, і, коли військо слуг Господніх співає на

Землі пісню хвали, її підхоплює небесний хор, виславляючи Бога та Його Сина.

Ми повинні краще зрозуміти місію ангелів. Важливо пам'ятати, що кожна щира Божа дитина може розраховувати на співпрацю з небесними істотами. Невидимі воїнства світла й сили супроводжують лагідних і покірних, які вірять Божим обітницям і покладають на них свої надії. Херувими, серафими, ангели, які силою і міццю набагато переважають людей, стоять по правиці Бога, *«усі вони є службовими духами, що посилаються на служіння задля тих, які мають успадкувати спасіння» (Євр. 1:14).*

ЄВАНГЕЛІЄ В АНТІОХІЇ

(Дії 11:19-26; 13:1-3)

[155] Після того як гоніння змусили учнів залишити Єрусалим, вістка Євангелія стала швидко поширюватися за межами Палестини, і в найбільш важливих центрах утворилися невеликі групи віруючих. Деякі з учнів *«пішли до Фінікії і Кіпру й Антіохії, не проголошуючи слова нікому, крім юдеїв»*. Вони працювали переважно для юдеїв та євреїв грецького походження, великі поселення котрих у той час можна було знайти майже в усіх містах світу.

Серед міст, які з радістю прийняли Євангеліє, згадується й Антіохія, тогочасна столиця Сирії. Обширна торгівля в цьому густонаселеному місті приваблювала до нього багатьох людей різних національностей. Окрім того, Антіохія, завдяки здоровому кліматові й мальовничій місцевості, користувалася репутацією курортного міста в любителів задоволень та легкого життя. Тут можна було знайти і багатство, і культуру, і вишуканість. За днів апостолів вона стала містом розкоші й пороку.

[156]

В Антіохії деякі учні з Кіпру та Кіринії публічно проповідували *«Євангеліє Господа Ісуса»*. *«Господня рука була з ними»* і їхня ревна праця принесла рясні плоди. *«Велика кількість тих, що повірили, навернулися до Господа»*.

«Вістка про них донеслася до Єрусалимської Церкви, вони послали Варнаву, щоб пішов до Антіохії». Прибувши на нове поле діяльності і побачивши, яку роботу здійснила Божественна

благодать, Варнава «зрадів і заохочував усіх рішучістю серця триматися Господа».

Праця Варнави в Антіохії отримала велике благословення, і багато людей приєдналися до віруючих. У міру того як робота просувалася вперед, Варнава дедалі більше став відчувати потребу у відповідній допомозі, аби повніше використати відкриті Богом можливості. Він вирушив до Тарса шукати Павла, котрий після відходу з Єрусалима працював «у землях Сирії та Кілікії», проголошуючи «віру, яку раніше нищив» (Гал. 1:21,23). Варнаві вдалося знайти Павла й переконати його повернутися з ним і стати його співпрацівником.

У багатолюдній Антіохії Павло знайшов для себе чудове поле діяльності. Його вченість, мудрість і запал справляли могутній вплив на мешканців та відвідувачів цього культурного центру; він виявився саме тим помічником, якого потребував Варнава. Упродовж року двоє учнів спільними зусиллями вірно здійснювали служіння, свідкуючи багатством про Спасителя світу — Ісуса з Назарета.

Саме в Антіохії учні вперше почали називатися християнами. [157] Таке ім'я вони отримали тому, що Христос був головною темою їхніх проповідей, учення та розмов. Знову й знову вони розповідали про події, що мали місце за днів земного служіння Господа, коли Його учні отримували благословення від Його присутності. Вони невтомно звіщали Його вчення і чудеса зцілення. Тремтячими устами, зі слізьми на очах, вони згадували про Його страждання в Гефсиманії, зраду, суд і розп'яття, про довготерпіння й покору, з якими Він зносив образи й катування від Своїх ворогів; про Його богоподібну жалість, з якою молився за Своїх гонителів, Його воскресіння і вознесіння, Його посередницьке служіння на Небі за грішника — теми, на яких вони з радістю зупинялися. Тож не дивно, що язичники називали їх християнами, адже вони проповідували Христа і через Нього зверталися в молитві до Бога.

Бог Сам назвав їх християнами. Це царське ім'я дається всім, хто прилучається до Христа. Про це ім'я Яків пізніше писав так: «Хіба не багаті гнітять вас і хіба не вони тягнуть вас на суди? Хіба не вони ганьблять добре ім'я, яким вас на-

звано?» (Якова 2:6, 7). А Петро писав: «А коли як християнин, то хай не соромиться, але нехай прославляє Бога цим ім'ям... Ви блаженні, коли вас зневажають за Христове ім'я, бо з вами перебуває Божий Дух слави. [Отже, ними зневажається, а вами прославляється]» (1Петра 4:16, 14).

- [158] Віруючі в Антіохії розуміли, що Бог бажає викликати в них за Своєю доброю волею «і бажання, і дію» (Филп.2:13). Проживаючи серед людей, які, здавалося, мало цікавилися вічними цінностями, вони намагалися привернути увагу чесних серцем, свідкуючи на користь Того, Кого любили і Кому служили. У своєму смиренному служінні вони навчилися покладатися на силу Святого Духа, Який може зробити Слово життя дійовим. Так щодня вони свідчили про свою віру в Христа людям різних професій та суспільного стану.

Приклад послідовників Христа в Антіохії повинен надихати сучасних віруючих — мешканців великих міст світу. Божий план передбачає: вибрані, посвячені й талановиті працівники мають оселятися у важливих густонаселених центрах з метою їх євангелізації. Водночас Він бажає, щоб члени Церкви, котрі проживають у цих містах, використовували дані їм Богом таланти в роботі спасіння душ. Багаті благословення очікують тих, хто щиро відгукнеться на заклик Бога. Коли такі працівники почнуть докладати зусилля для навернення душ до Ісуса, вони побачать, що багато тих, кого не можна було б повернути жодним іншим чином, готові прийти до Нього внаслідок проведення з ними спланованої індивідуальної роботи.

- [159] Сьогодні Божа справа на Землі має потребу в живих представниках біблійної істини. Одні лише служителі, посвячені через покладання рук, не здатні виконати завдання проголосити вістку перестороги великим містам. Бог закликає не тільки служителів, а й лікарів, медсестер, книгонош, біблійних працівників та інших посвячених членів Церкви з різноманітними талантами, котрі знають Слово Боже і силу Його благодаті, щоб вони прийняли до уваги потреби міст, які не чули застережливої вістки. Час швидко спливає, а зробити потрібно ще чимало. Тому необхідно використати всі засоби, щоб мудро застосувати наявні можливості.

Праця, котру Павло виконував разом з Варнавою в Антіохії, зміцнила його переконаність у тому, що Господь покликав його здійснювати особливе служіння для язичників. Під час навернення Павла Господь оголосив, що той мав стати служителем для язичників: *«відкрити їм очі, щоб вони повернулися від темряви до світла та від влади сатани до Бога, щоб одержали вони прощення гріхів і спадок між освяченими вірою в Мене»* (Дії 26:18). Ангел, який з'явився Ананії, сказав про Павла: *«Для Мене він є вибрана посудина, щоб понести Моє ім'я до народів, до царів і до синів Ізраїля»* (Дії 9:15). А пізніше ангел небесний відвідав і самого Павла, коли він став християнином і молився в Єрусалимському храмі, та наказав йому: *«Йди, тому що Я пошлю тебе далеко — до народів!»* (Дії 22:21).

Таким чином, Павло отримав від Господа доручення працювати на широкому місіонерському полі язичницького світу. Щоб приготувати його до цієї важкої праці, Бог привів його в тісне єднання із Собою, відкривши перед його зачудованим поглядом небесну красу і славу. Йому було довірено оголосити *«тайну, яка споконвіку замовчувалася»* (Римл. 16:25), — *«таємницю Своєї волі»* (Ефес. 1:9). *«В інших поколіннях вона не була виявлена людським синам так, як ось тепер Духом відкрита святим апостолам і пророкам, що і язичники є співспадкоємцями, одним тілом і співучасниками обітниць в Ісусі Христі через Євангелію, служителем якої я став... Мені, найменшому з усіх святих, дана ця благодать: благовістити між язичниками незбагненне багатство Христа і просвітити всіх, у чому полягає здійснення таємниці, що від віків була схована в Бозі, Який усе сотворив [через Христа], щоб тепер через Церкву могла виявитися правителям і владам на небесах багатогранна Божя премудрість, згідно з відвічним рішенням, яке Він здійснив у Ісусі Христі, нашому Господі»* (Ефес. 3:5-11). [160]

Бог рясно благословив працю Павла та Варнави того року, коли вони перебували з віруючими в Антіохії. Проте ні один, ні другий ще не були офіційно посвячені на євангельське служіння через покладання рук. Тепер у своєму християнському досвіді вони досягли такого рівня, що Бог був готовий довірити їм складну місію, для виконання котрої їм доведеться використати як допомогу всі можливості Церкви!

«В Антіохійській церкві були [деякі] пророки й учителі: Варнава, Симон, прозваний Нігером, Луцій киринець, Манаїл... і Савло. Як служили вони Господеві й постили, сказав Святий [161] Дух: Відділіть Мені Варнаву та Савла на діло, на яке Я покликав їх». Перш ніж стати місіонерами в язичеському світі, ці апостоли були урочисто посвячені Богові через піст, молитву та покладання рук. Таким чином, Церква уповноважила їх не тільки навчати істини, але й звершувати хрещення й організовувати церкви.

Для християнської Церкви настала важлива ера. Євангеліє з особливою силою повинно було проповідуватися серед язичників, унаслідок чого Церква, поповнившись великою кількістю новонавернених душ, мала зміцнитися. Апостолам, призначеним керувати цією роботою, довелося б зустрітися з підозрінням, упередженістю й ревнощами. Їхнє вчення про зруйнування «серединної перегородки» (Ефес. 2:14), яка так довго розділяла юдейський і язичеський світи, призвело б до звинувачення їх у ересі, а це змусило б багатьох ревних віруючих євреїв засумніватися в їхньому авторитеті. Бог передбачав труднощі, з якими зустрінуться Його слуги. Щоб не наражати їхній труд на небезпеку, Він наказав Церкві через послане їй одкровення відокремити їх на справу служіння. Покладання на них рук було публічним визнанням Божественного доручення нести язичникам Радісну вістку.

Павло та Варнава вже отримали доручення від Само- [162] го Бога, і обряд покладання рук не свідчив про надання їм якоїсь нової милості або здібності до служіння. Це була загальноприйнята форма призначення людини на певне служіння та визнання її права на це служіння. Через цей обряд праця для Бога отримувала печатку Церкви.

Для євреїв цей обряд мав особливе значення. Коли батько-євреї благословляв своїх дітей, він із благоговінням покладав руки на їхні голови. Коли тварина приносилася в жертву, священник клав руку на голову жертви. І коли служителі Церкви в Антіохії поклали свої руки на Павла та Варнаву, вони цим самим просили Бога злити благословення на вибраних апостолів для виконання особливої дорученої їм справи.

Пізніше обряд покладання рук був дуже спотворений; йому почали надавати безпідставно великого значення, вважаючи, ніби особи, на яких було покладено руки, негайно отримували силу і ставали здатними на будь-яке служіння. Проте в розповіді про посвячення Церквою цих двох апостолів ніде не згадується, що через покладання рук вони стали володарями особливих чеснот. Біблія лише говорить про цей акт і його значення для їхньої майбутньої діяльності.

Обставини, пов'язані з відокремленням Павла та Варнави на певне служіння за вказівкою Святого Духа, ясно показують, що Господь діє через Свої вибрані знаряддя в Церкві. За кілька років до цього, коли Сам Спаситель уперше відкрив Павлові Божественні наміри щодо нього, Павло відразу ж установив контакт із членами нещодавно утвореної в Дамаску церкви. Більше того, церква не залишалася довгий час у незнанні стосовно особистого досвіду навернення фарисея. І зараз, коли потрібно було виконати це Божественне доручення, Святий Дух підтвердив, що Павло — вибрана посудина для проголошення Євангелія язичникам, доручивши Церкві через покладання рук відокремити його та його співробітника. У той час як керівники Антіохійської церкви «служили Господеві й постили, сказав Святий Дух: Відділіть Мені Варнаву та Савла на діло, на яке Я покликав їх».

Бог зробив Свою Церкву світильником на Землі і через неї відкриває Свої наміри і волю. Жодному зі Своїх слуг Він не дає духовних досвідів, які були б незалежними від Духовного досвіду самої Церкви або суперечили йому. Так само Він не дає одній людині пізнання Своєї волі стосовно усієї Церкви, залишаючи при цьому Церкву — тіло Христове — у темряві. У Своему Провидінні Він приводить Своїх слуг до тісного єднання зі Своею Церквою, щоб вони менше довіряли собі, а більше тим, кого Він обрав для звершення Своєї справи.

У Церкві завжди були люди, котрі постійно виявляють схильність до незалежності. Вони, здається, не розуміють, що незалежність духа може призвести людину до самовпевненості. Тоді вона починає покладатися на власне судження, виявляючи неповагу до порад і не цінуючи думок своїх бра-

[164] тів, особливо тих, кого Бог поставив для керівництва Своїм народом. Бог наділив Свою Церкву особливими владою і силою, тож немає виправдання тим, хто ігнорує або зневажає її, бо так вони погорджують голосом Божим.

Людям, схильним ставити власне судження вище за судження інших, загрожує серйозна небезпека. Сатана постійно докладає зусиль, аби розділити таких людей з тими, хто є каналами світла і через кого Бог здійснює та поширює Свою справу на Землі. Зневажати тих, на кого Бог поклав відповідальність за керівництво справою поширення Істини, означає відкидати засоби, призначені Ним для надання допомоги, підбадьорення і зміцнення Його народу. Якщо якийсь працівник у справі Господній уникає таких мужів, вважаючи, що повинен отримувати світло тільки безпосередньо від Бога, а не через якийсь інший канал, він наражається на небезпеку бути зведеним і переможеним ворогом. Господь у Своїй мудрості передбачив, аби через тісні взаємовідносини, які мають існувати між усіма віруючими, християнин об'єднувався із християнином і церква — із церквою. Таким чином людське начало зможе співпрацювати з Божественним. Усі сили будуть підкорені Святому Духові, а всі віруючі об'єднуються в організованих, цілеспрямованих зусиллях, щоб сповіщати світові радісну новину про Божу благодать.

[165] Павло розцінив своє офіційне посвячення через покладання рук як початок нового важливого етапу у своєму житті й діяльності. Саме з цією подією він пов'язував початок свого апостольства у християнській Церкві.

У той час як світло Євангелія яскраво світило в Антіохії, апостоли в Єрусалимі продовжували виконувати важливу роботу. Щороку під час свят багато євреїв з усіх країн сходилися до Єрусалима на поклоніння у храмі. Деякі з цих прочан були ревними побожними дослідниками пророцтв. Вони чекали й прагнули Приходу обітованого Месії, надії Ізраїлю. Коли Єрусалим наповнювався такими захожими, апостоли проповідували Христа з непохитною мужністю, хоч розуміли, що цим постійно наражають своє життя на небезпеку, їхня праця носила на собі печать Святого Духа;

багато людей підкорялися вірі. Повернувшись до рідних осель у різних частинах світу, вони сіяли насіння Правди в усіх народах, серед усіх класів суспільства.

Найбільш відомими серед апостолів, котрі виконували цю роботу, були Петро, Яків та Іван, переконані в тому, що Бог призначив їм проповідувати Христа серед своїх співвітчизників на батьківщині. Вони працювали сумлінно, з мудрістю, свідкуючи про те, що бачили й чули, та посилаючись на *«непорушне пророче слово» (2Петра 1:19)*, намагаючись переконати *«весь дім Ізраїля, що і Господом, і Христом зробив Його Бог — Цього Ісуса, Якого ви розіп'яли!» (Дії 2:36)*.

ПРОВІСНИКИ ЄВАНГЕЛІЯ

(Дії 13:4-52)

[166] «**П**ослані Святим Духом» Павло та Варнава після посвячення їх антиохійськими братами *«пішли до Селевкії, а звідти відпливли до Кіпру»*. Кіпр був одним із місць втечі віруючих з Єрусалима під час переслідувань, які почалися після смерті Стефана. Саме з Кіпру до Антіохії прийшли деякі мужі, *«проповідуючи Євангеліє Господа Ісуса» (Дії 11:20)*. Сам Варнава був *«родом з Кіпру» (Дії 4:36)*, і тепер вони з Павлом у супроводі Івана, Марка, родича Варнави, прибули на цей острів.

Мати Марка прийняла християнство, і її дім у Єрусалимі став притулком для учнів. Там на них завжди чекало гостинне прийняття та місце для відпочинку. Саме під час таких відвідин апостолами дому його матері Марк запропонував Павлові й Варнаві супроводжувати їх у місійній подорожі. Усім серцем він відчував Божу милість і бажав цілковито присвятити себе на євангельське служіння.

[167] Прибувши до Саламіні, апостоли *«звіщали Боже Слово в юдейських синагогах... Пройшовши весь острів аж до Пафи, знайшли якогось чоловіка-ворожбита, лжепророка, юдея на ім'я Вар-Ісус, який був при проконсулі Сергії Павлі, розумному чоловікові. Той, покликавши Варнаву й Савла, старався почути Боже Слово. Та проти них виступив Еліма — ворожбит, — так перекладається його ім'я, — намагаючись відвернути проконсула від віри»*.

Не без боротьби сатана поступається завойованими позиціями Божому Царству. Сили зла провадять постійну війну із силами, які поширюють Євангеліє; сили темряви особливо активні тоді, коли Істина проповідується людям з бездоганною репутацією та високою моральною гідністю. Так було й тоді, коли проконсул Кіпру Сергій Павло слухав євангельську вістку. Проконсул запросив апостолів наставити його на істину, котру проповідували, однак сили зла, діючи через ворожбита Еліму, намагалися навіювати недобрі думки і цим відвернути можновладця від віри та перешкодити Божому намірові.

Підступний ворог постійно намагається втримати у своїх лавах впливових людей, які в разі навернення можуть бути вельми корисними для Божої справи. Але вірний служитель [168] Євангелія не повинен боятися поразки від руки ворога; він має перевагу отримувати силу згори, аби протистати всім сатанинським вивертам.

Хоч сатана вкрай напосідав на Павла, той знайшов у собі мужність докорити людині, через яку діяв ворог. *«Павло, сповнившись Духом Святим і поглянувши на нього, сказав: О, сповнений усякого підступу й усякої злоби сину диявола, ти ворог всякої правди! Чи не перестанеш ти перекручувати рівні Господні дороги? І нині рука Господня на тобі: ти будеш сліпий, не бачитимеш деякий час сонця! І раптом морок і темрява огорнули його, і, ходячи навпомацки, він шукав провідника. Тоді проконсул, побачивши, що сталося, повірив, дивуючись вченню Господа».*

Ворожбит закryw свої духовні очі на докази євангельської вістки, тому Господь у праведному гніві уразив його фізичною сліпотою, приховавши від нього світло дня. Ця сліпота опанувала ним не назавжди, а тільки на певний час, щоб він міг розкаятися й шукати прощення в Бога, Котрого так тяжко образив. Еліму охопив розпач, і це звело нанівець усі його наступні задуми проти вчення Христового. Той факт, що він, утративши зір, змушений був ходити навпомацки, став доказом для всіх, що вчинені апостолами чудеса, котрі Еліма оголосив спритністю рук, були проявом Божої сили. Проконсул, переконаний у правдивості вчення апостолів, прийняв Євангеліє.

[169] Еліма був неосвіченою людиною, однак виявився особливо придатним для здійснення сатанинських задумів. Вісники Божої Істини зустрінуться із підступним ворогом, який виявить себе в різноманітних подобах. Деколи це високоосвічені мужі, але частіше неuki, котрих сатана використовує як успішні знаряддя для зведення душ. Обов'язок Христового служителя — вірно стояти на своєму посту в страху Божому й силі Його могутності. Таким чином він зможе викликати сум'яття в лавах сатанинського воїнства й отримувати перемогу в Ім'я Господа.

Павло та його товариші продовжили подорож, вирушивши до Пергії та Памфілії. Дорога була втомливою; їм доводилося зустрічатися із труднощами і нестатками, на кожному кроці їх підстерігала небезпека. У містах і селищах, якими вони проходили, та на безлюдних дорогах їх оточувала видима й невидима небезпека. Але Павло й Варнава навчилися покладатися на рятівну Божу силу, їхні серця палали любов'ю до гинучих душ. Як вірні пастирі в пошуках загубленої вівці, вони не думали про власний спокій та зручності. Забуваючи про себе, вони не боялися втоми, голоду й холоду. У них була єдина мета — спасіння тих, хто далеко відійшов від отари.

Саме тут Марко, охоплений страхом і розчаруваннями, похитнувся на деякий час у своєму рішенні цілковито присвятити себе на Божу справу. Не звиклий до труднощів, він занепав духом через небезпеки й нестатки, що зустрічалися [170] на їхньому шляху. Він успішно працював за сприятливих обставин, але, зіткнувшись з опором і небезпеками, котрих так часто зазнають першопроходці, він не зміг переносити труднощі як добрий воїн Христа. Йому ще потрібно було навчитися мужньо дивитися в лице небезпеці, гонінню та злигодням. У міру того як апостоли рухалися вперед, очікуючи ще більших труднощів, Марко сповнився страхом і, втративши мужність, відмовився йти далі та повернувся до Єрусалима.

Це дезертирство призвело до того, що Павло деякий час відгукувався про Марка несхвально і навіть суворо. Варнава ж, навпаки, був схильний виправдовувати його недосвід-

ченістю. Він непокоївся, аби Марко взагалі не залишив служіння, бо зауважував у ньому якості, які могли зробити його корисним працівником для Христа. У наступні роки його турбота про Марка була щедро винагороджена: молодий чоловік повністю віддав себе Господеві та справі проповіді Євангелія на важких полях. З Божим благословенням він став цінним працівником.

Згодом Павло примирився з Марком і зробив його своїм співпрацівником. Він також рекомендував його колоссянам як співробітника «для Царства Божого», котрий був для нього втіхою (Колос. 4:11). Незадовго до своєї смерті апостол відгукувався про Марка як про «потрібного» йому «для служіння» (2 Тим. 4:11).

Коли Марко залишив Павла та Варнаву, вони відвідали Антіохію Пісідійську. Суботнього дня вони увійшли в єврейську синагогу й сіли. *«Після читання Закону й Пророків послали начальники синагоги до них, кажучи: Брати, якщо є у вас слово потіхи для людей, говоріть!»* Отримавши запрошення говорити, *«підвівшись і давши знак рукою, Павло сказав: Мужі ізраїльські й ви, що боїтеся Бога, слухайте!»* Далі була виголошена чудова проповідь. Він почав із переказу історії відносин Господа з єврейським народом від часу їхнього визволення з єгипетського рабства. Павло згадав про те, що їм був обіцяний Спаситель із насіння Давидового, сміливо оголосивши, що *«з його потомства Бог за обітницею дав Ізраїлеві Спасителя Ісуса»*, і *«Іван проповідував перед Його приходом хрещення покаювання всьому ізраїльському народові. А коли Іван завершував свій шлях, то сказав: За кого ви мене вважаєте? Це не я! Але йде за мною Той, Якому я не гідний розв'язати ремінця взуття!»* Так переконливо апостол проповідував Ісуса, Спасителя людства, Месію, про Якого звіщали пророцтва.

Сказавши це, Павло додав: *«Мужі-брати, сини Авраамового роду, і ті між вами, що бояться Бога, вам послано слово спасіння. Бо ті, що живуть у Єрусалимі, і їхні правителі не зрозуміли цього і, засудивши Його, виконали слова пророків, які читаються щосуботи»*.

Павло, не вагаючись, звістив правду про те, що єврейські старшини відкинули Спасителя.

[172] *«Не знайшовши жодної вини, вартої смертної кари, — заявив апостол, — попросили Пилата стратити Його. Коли ж виконали все написане про Нього, то зняли з дерева й поклали до гробниці. Та Бог воскресив Його з мертвих! Він багато днів з'являвся тим, що пішли з Ним з Галилеї в Єрусалим, які нині і є Його свідками перед людьми».*

«І ми благовістимо вам, — продовжував апостол, — ту обітницю, що була дана батькам; Бог виконав її для нас, їхніх дітей, воскресивши Ісуса, як і написано в другому псалмі: Ти Мій Син, Я сьогодні Тебе породив. А що Він воскресив Його з мертвих, що вже більше не повернеться в тління, так сказав: Я дам вам справжні святощі Давида! Тому і в іншому місці говорить: Ти не даси Своєму Святому побачити тління».

Після того як Павло ясно вказав слухачам на виконання відомих пророцтв про Месію, він став проповідувати покайання та прощення гріхів через заслуги Ісуса, їхнього Спасителя. *«Хай буде відомо вам, — сказав він, — що через Нього звільняється вам прощення гріхів і всього, від чого ви не могли оправдатися Законом Мойсея, — у цьому кожний, хто вірить, оправдується».*

[173] Дух Божий супроводжував сказані слова, зворушивши серця присутніх. Посилання апостола на старозавітні пророцтва, його свідчення про їхнє виконання в служінні Ісуса з Назарета переконали багатьох душ, котрі ждали Приходу обіцяного Месії. А запевнення промовця в тому, що *«добра новина»* про спасіння стосується як єврея, так і язичника, вселило радість і надію в серця тих, хто не належав до тілесних дітей Авраама.

«Коли виходили вони [з юдейської синагоги], язичники просили, щоб наступної суботи говорити їм ці ж слова». Коли ж зібрання, нарешті, розійшлося, *«багато з юдеїв і богобоязні прозеліти»*, які прийняли проповідувану їм того дня радісну новину, *«пішли за Павлом і Варнавою. Ті, говорячи до них, переконували їх перебувати в Божій благодаті».*

Проповідь Павла в Антіохії Пісідійській викликала таке зацікавлення, що *«наступної суботи майже все місто зібралось, щоб послухати Господнє Слово. Коли юдеї побачили натовп, сповнилися заздрістю і заперечували те, що говорив Павло, [сперечалися і] хулили».*

Набравшись відваги, Павло і Варнава сказали: Треба було в першу чергу вам проповідувати Божє Слово, але оскільки ви відкинули Його і самі себе робите недостойними вічного життя, то ми звертаємося до язичників. Бо так заповів нам Господь: Поставив Я Тебе як світло язичникам, щоб Ти був для спасіння аж до краю землі!

Чуючи це, язичники раділи і прославляли Господнє Слово; і повірили ті, що були призначені для вічного життя». Вони вельми зраділи, що Христос визнав їх за Божих дітей, і з [174] вдячними серцями слухали проповідуване слово. Ті, що повірили, ревно передавали євангельську вістку іншим, і «Слово Господнє ширилося по всій країні».

За багато століть до цього богонатхненне перо сповістило про жнива серед язичників, але ці пророчі вислови люди не розуміли. Осія сказав: «І буде число Ізраїлевих синів, як морський пісок, що його не можна ані зміряти, ані злічити. І станеться, замість того, що говоритьс я їм: “Ви не народ Мій”, буде їм сказано: “Ви сини Бога Живого”. Іще: “І посію її Собі на землі, помилую Непомилувану, і скажу Не Моєму народові: Ти — Мій народ! А він скаже: Ти є моїм Господом Богом!”» (Осії 2:1; 2:25).

Сам Спаситель під час Свого земного служіння передрік поширення Євангелія серед язичників. У притчі про виноградник Він сказав нерозкаяним євреям: «...буде забране від вас Царство Божє і дане народові, який буде приносити його плоди» (Матв. 21:43). Після Свого воскресіння Він дав учням доручення: «Ідіть і навчіть усі народи». Ніхто не повинен був залишитися без перестороги, Євангеліє мало бути проповідуване «усьому творінню» (Матв. 28:19; Марка 16:15).

Хоч у Антіохії Пісідійській Павло й Варнава звернулися до язичників, вони не переставали працювати і для євреїв усюди, де тільки була нагода знайти слухачів. Пізніше в Солуні, Коринті, Ефесі й інших важливих центрах Павло та [175] Його товариші проповідували Євангеліє і євреям, і язичникам. Але відтепер їхні головні зусилля були спрямовані на становлення Божого Царства на теренах язичників, серед народів, які мало знали або ж узагалі нічого не знали про Правдивого Бога та Його Сина.

Серця Павла і його товаришів були сповнені любові до людей, які *«були без Христа, відчужені від громади Ізраїля, далекі від завітів обітниць, позбавлені надії і без Бога на світі»*. Завдяки невтомному служінню апостолів серед язичників *«чужі й прихоськи»*, котрі *«колись були далекими»*, дізналися про те, що вони *«кров'ю Христа стали близькими»* і що через віру в Його викупну жертву вони можуть стати *«спів-громадянами святих і домашніми для Бога»* (Ефес. 2:12, 13, 19),

Зростаючи у вірі, Павло невтомно трудився для встановлення Божого Царства серед тих, ким знехтували вчителі Ізраїлю. Він постійно звіщав про Христа Ісуса — *«Царя царів і Володаря володарів»* (1Тим. 6:15), закликаючи віруючих, аби вони, *«впорені й збудовані в Ньому, зміцнювалися вірою»* (Колос. 2:7).

Для віруючих Христос — надійна основа. На цьому живому Камені можуть будувати і євреї, і язичники. Він достатньо широкий, аби вмістити всіх, і достатньо міцний, щоб витримати тягар усього світу. Про це ясно сказав і сам [176] Павло. В останні дні свого служіння, звертаючись до групи віруючих із язичників, які залишилися непохитними у своїй любові до євангельської істини, апостол писав: *«Ви... збудовані на основі апостолів і пророків, де наріжним каменем є Сам Ісус Христос»* (Ефес. 2:19, 20).

У той час як євангельська вістка поширювалася в Пісидії, невіруючі євреї Антіохії у своїй сліпій упередженості *«підбурили поборжних і шляхетних жінок та визначних громадян, і почали переслідувати Павла й Варнаву, і вигнали їх зі своєї території»*.

Таке ставлення не засмутило апостолів, вони пам'ятали слова свого Вчителя: *«Блаженні ви, коли будуть вас зневажати та переслідувати, і наговорюватимуть на вас усяке лукаве [слово], обмовляючи вас за Мене. Радійте й веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах; адже так само переслідували пророків, які були перед вами»* (Матв. 5:11, 12).

Вістка Євангелія поширювалася, і апостоли мали всі підстави для радості і натхнення. Їхня праця була щедро винагороджена серед мешканців Антіохії Пісидійської. Віруючі, котрих вони залишили на деякий час, щоб ті вже самі продовжували розпочату справу, *«сповнялися радістю і Духом Святим»*.

ПРОПОВІДЬ СЕРЕД ЯЗИЧНИКІВ

(Дії 14:1-26)

З Антіохії Пісідійської Павло та Варнава вирушили до [177] Іконії. Тут, як і в Антіохії, вони почали працювати в синагозі свого народу, де мали помітний успіх, бо *«повірила дуже велика кількість юдеїв і греків»*. Але в Іконії, як і в інших місцях діяльності апостолів, віруючі юдеї *«підбурили та озлобили душі язичників проти братів»*.

Проте апостоли не залишили своєї місії, тому що багато людей приймали Євангеліє Христа. Зустрічаючись з опором, заздощами й упередженістю, вони продовжували працювати, *«відважно діючи в Господі, Який підтверджував слово Своєї благодаті, роблячи ознаки та чудеса їхніми руками»*. Ці докази Божественного схвалення справляли сильне враження на тих, хто був готовий визнати власну гріховність, і кількість навернених збільшувалася.

Зростаюча популярність проголошуваної апостолами [178] вістки викликала в невіруючих євреїв заздрість та ненависть, і вони вирішили негайно покласти край праці Павла и Варнави. Поширюючи фальшиві перебільшені чутки, вони викликали у влади побоювання щодо загального заколоту. Вони повідомили, що велика кількість людей приєдналася до апостолів, натякаючи на те, що все це робилося з якоюсь таємною небезпечною метою.

[179] Через такі звинувачення представники влади неодноразово притягали учнів до відповідальності, однак ті захищали себе настільки розумно й логічно, так спокійно й докладно пояснюючи проповідуване ними вчення, що справили на можновладців велике враження на свою користь. Хоч старші міста і ставилися до них з упередженістю через фальшиві звинувачення, проте не наважилися засудити їх. Вони не могли не визнати, що вчення Павла й Варнави здатне зробити людей достойними законопослушними громадянами і що моральний стан мешканців міста та правопорядок у ньому значно покращилися б, якби вони прийняли істини, котрих навчали апостоли.

Через опозицію, з якою довелося зіткнутися учням, проповідувана ними Істина набула великої популярності. Євреї переконалися, що їхні спроби зупинити роботу нових учителів привели лише до зростання кількості прихильників нової віри. *«І розділилися люди в місті: деякі були з юдеями, інші — з апостолами».*

Такий несподіваний поворот настільки розлютив єврейських начальників, що вони вирішили вдатися до насильства, аби домогтися свого. Розбудивши найнижчі пристрасті темного галасливого простолюду, вони організували заколот, звинувативши в ньому апостолів та їхнє вчення. Висуваючи фальшиве звинувачення, вони сподівалися заручитися допомогою міської влади у здійсненні свого наміру. Юдеї розраховували на те, що в апостолів не буде можливості виправдати себе і натовп поб'є Павла й Варнаву камінням, поклавши таким чином край їхній праці.

Друзі апостолів з-поміж невіруючих попередили їх про зловісні задуми євреїв, переконуючи не наражатися без потреби на гнів натовпу, а рятуватися втечею. Тому Павло й Варнава таємно залишили Іконію, даючи віруючим можливість працювати деякий час самостійно. Але їхній відхід аж ніяк не був остаточним; вони мали намір повернутися, коли хвилювання вщухне, і закінчити розпочату роботу.

У всі віки й у всіх країнах вісникам Божим доводилося зустрічатися із запеклим опором з боку тих, хто свідомо від-

кидав небесне світло. Вороги Євангелія, вдаючись до наклепів і неправди, нерідко, здавалося, тріумфували, зачиняючи двері, через які Божі вісники могли отримати доступ до людей. Але ці двері не можуть залишатися навіки зачиненими, і часто, коли слуги Божі поверталися продовжувати свою працю, Господь могутньо діяв для них і вони звершували великі діла на славу Його Імені.

Залишивши Іконію через гоніння, апостоли прибули до Лістри, Дервії та Лікаонії. Мешканці цих міст були в основному забобонними язичниками, але серед них були й такі, що бажали почути й прийняти євангельську вістку. Апостоли вирішили почати працю в цих місцевостях, сподіваючись уникнути переслідувань та не викликати упередженості з боку євреїв.

У Лістрі не було єврейської синагоги, хоч у місті проживало кілька євреїв. Багато мешканців Лістри ходили на поклоніння до храму, посвяченого Зевсові. Коли Павло й Варнава з'явилися в місті, і, зібравши навколо себе мешканців Лістри, почали пояснювати їм прості істини Євангелія, багато хто намагався поєднати це вчення зі своїми забобонними віруваннями в Зевса.

Апостоли намагалися передати цим ідолопоклонникам знання про Бога Творця та Його Сина, Спасителя людства. Перш за все вони звернули увагу людей на чудові Божі творіння: сонце, місяць, зірки, бездоганний порядок у зміні пір року, величні гори із вкритими снігом вершинами, могутні дерева та інші чудеса природи, котрі свідчать про творчу, незбагненну для людського розуму силу. Через ці творіння Всемогутнього апостоли спрямували погляди язичників до Великого Володаря Всесвіту.

Пояснивши ці фундаментальні істини, апостоли розповіли мешканцям Лістри про Сина Божого, Котрий через Свою любов до людських синів прийшов з Неба в наш світ. Вони розповідали про Його життя й служіння, про відкинення Його тими, кого Він прийшов спасти, про суд над Ним і розп'яття, про Його воскресіння та вознесення на Небо, де Він заступається за людину. Так у Дусі Святому й силі [181] Божій Павло й Варнава благовістили в Лістрі.

Одного разу Павло, розповідаючи народові про те, як Христос зціляв хворих і нещасних, помітив серед своїх слухачів каліку, котрий, не зводячи з нього очей, приймав з вірою його слова. Серце Павла сповнилося співчуттям до нещасного, у якому він розпізнав людину, *«що має віру для зцілення»*. У присутності ідолопоклонників Павло звелів каліці стати просто на ноги. До цього часу страдалець міг тільки сидіти, та зараз він негайно виконав наказ Павла і вперше у своєму житті звівся на ноги. Разом із вірою в нього увійшла сила, і каліка *«підскочив і почав ходити»*.

«Люди побачили, що зробив Павло, і піднесли свій голос, вигукуючи по-лікаонському: До нас зійшли боги в людській подобі!» Така думка була зумовлена їхнім традиційним віруванням, що боги час від часу відвідували Землю. Варнаву вони називали батьком богів Зевсом за його приємну зовнішність, величну поставу та лагідний, добрий вираз обличчя. Павла прийняли за Гермеса через те, що він був *«провідним у слові»*, ревним, енергійним і красномовним у напучуванні та застереженні народу.

Мешканці Лістри, бажаючи засвідчити свою подяку, назвали жерця храму Зевса вшанувати апостолів особливим чином, і той *«привів до брами биків з вінками, збираючись разом з юрбою приносити жертву»*. Павло і Варнава, котрі бажали побути на самоті й відпочити, не знали про ці приготування.

[182] Проте незабаром до них долинули звуки музики і галас великого натовпу, що зібрався біля дому, в якому вони зупинилися.

Коли апостоли дізналися про причину приходу цих людей та їхнього збудження, вони *«роздерли одяг свій і кинулися між людей»*, сподіваючись стримати їх від виконання їхніх намірів. Пересиливши крики натовпу, Павло гучним голосом закликав усіх до порядку і, коли гамір ущух, сказав: *«Люди, що ви робите? Та ми подібні до вас люди, що благовістимо вам відвертатися від цієї марноти до Живого Бога, Який створив небо, землю, море і все, що в них! Він у минулих поколіннях допустив, щоб усі народи ходили своїми дорогами. Проте Він не переставав свідчити про Себе, творячи добро, даючи вам дощ з неба і вчасно врожай, насичуючи їжею та веселістю ваші серця!»*

Апостоли рішуче спростували твердження про своє нібито Божественне походження, і Павло намагався спрямувати думки людей до правдивого Бога — єдиного, гідного поклоніння, однак переконати язичників відмовитися від їхнього наміру принести жертву було неможливо. Настільки міцною була їхня віра, що ці мужі були богами, настільки вони були сповнені ентузіазму, що не бажали визнати своєї помилки. У Писанні сказано, що апостоли *«ледве стримали людей»*.

Мешканці Лістри на власні очі бачили, як апостоли використали чудодійну силу, і каліка, котрий ніколи не ходив, тішився тепер бездоганним здоров'ям та силою. І тільки після наполегливих переконань з боку Павла та ґрунтовних пояснень щодо їхньої з Варнавою місії як представників Небесного Бога та Його Сина — великого Зцілителя, народ [183] відмовився від свого наміру.

Праця Павла і Варнави в Лістрі була несподівано призупинена розлюченими юдеями з Антіохії й Іконії, котрі, почувши про успішну роботу апостолів серед мешканців Лікаонії, вирішили прийти і зорганізувати на них гоніння. Прибувши до Лістри, ці євреї швидко досягли успіху, збудивши в людях той же лютий дух, який виношували самі. Вдавшись до наклепів та вигадок, вони домоглися того, що ті, хто ще недавно прийняв Павла й Варнаву за Божественних істот, тепер були готові визнати, що апостоли гірші за душогубів і заслуговують смерті.

Після того як мешканцям Лістри було відмовлено у привілеї принести жертву апостолам, ці язичники були дуже розчаровані. І тепер вони були готові повстати проти Павла й Варнави з неменшим ентузіазмом, ніж тоді, коли вітали як богів. Підбурені євреями, вони вирішили вдатися до насилля. Євреї вимагали, аби вони не дозволяли Павлові говорити, бо він може заворожити людей.

Незабаром ворогам Євангелія вдалося виконати свої криваві задуми. Поступившись злій силі, мешканці Лістри сповнилися сатанинської люті і, схопивши Павла, немилосердно побили його камінням. Апостол думав, що надійшла його смертна година. Він пригадав мученицьку смерть Степана і свою жорстоку роль у цій справі. Зранений, знемагаючи від

[184] болю, він упав на землю, а розлючені люди *«виволокли його за місто, думаючи, що він помер»*.

У цей похмурий час випробування група місцевих віруючих, навернених до правди завдяки служінню Павла й Варнави, залишилася вірною Богові. Безрозсудний опір і жорстоке гоніння з боку ворогів лише зміцнили віру цих посвячених братів, і тепер перед лицем небезпеки та презирства вони довели свою вірність, зібравшись у скорботі біля тіла того, кого вважали мертвим.

Яким же був їхній подив, коли оплакуваний ними апостол раптом підвів голову і став на ноги, виславляючи Бога! Для віруючих це несподіване повернення до життя Божого слуги стало чудом Божественної сили, яке ніби печаткою небесного схвалення скріпило їхнє рішення прийняти нову віру. Вони раділи невимовною радістю, виславляючи Бога з оновленою вірою.

Серед навернених у Лістрі, котрі були свідками страждань Павла, перебувала людина, якій судилося в майбутньому стати визначним працівником для Христа і розділити з апостолом негоди й радощі служіння першопроходців на важких полях. Це був молодий чоловік на ім'я Тимофій. Коли Павла виволокли за місто, цей юний учень був серед тих, які зібралися навколо, здавалося б, бездиханного тіла. Він бачив, як апостол підвівся, закривавлений, укритий синцями, але з хвалою на устах за те, що удостоївся постраждати за Ім'я Христа.

[185] Наступного дня після каменування Павла апостоли відбули до Дервії, де їхня праця була благословенною і багато душ повірили в Христа як Спасителя. Але, *«звістивши Євангеліє тому місту та навчивши багатьох»*, Павло і Варнава вирішили не починати роботу в інших місцях, доки не утвердять у вірі навернених, яких змушені були на деякий час залишити в місцях своєї попередньої праці. Не лякаючись небезпеки, *«повернули назад до Лістри, Іконії та Антіохії. Вони зміцнювали душі учнів, закликали залишатися у вірі»*. Багато хто прийняв радісну вістку спасіння, наражаючись на ганьбу та переслідування. Таких апостоли намагалися зміцнити у вірі, щоб звершена справа не пропала.

Важливим фактором у справі духовного зростання ново-навернених було, на думку апостолів, підтримання відповідного порядку в громадах. У всіх місцях Лікаонії та Пісидії, де проживали віруючі, були організовані церкви. У кожній громаді призначали служителів, а для звершення діяльності, яка сприяла б духовному добробуту віруючих, створювалася належна організація та запроваджувався порядок.

Це було зроблено відповідно до євангельського плану об'єднання в одному тілі всіх віруючих у Христа, і цього плану Павло старанно дотримувався у своєму служінні. У різних містах люди, котрі прийняли Христа як свого Спасителя внаслідок праці апостола, об'єднувалися в церкви. Це мало місце навіть тоді, коли віруючих було небагато. Таким чином християни навчалися допомагати одне одному, пам'ятаючи обітницю: *«Бо де двоє або троє зберуться в Ім'я Моє, там і Я серед них» (Матв. 18:20).* [186]

Павло не забував про організовані таким чином церкви. Уболіваючи душею, він постійно піклувався про них. Якою б нечисленною не була група віруючих, вона ставала об'єктом його постійної турботи. Він із ніжністю дбав про менші громади, розуміючи, що вони потребують особливої турботи, аби їхні члени могли утвердитися в правді та підготуватися до ревної безкорисливої праці для добра оточуючих.

У всій своїй місіонерській діяльності Павло і Варнава прагнули наслідувати залишений Христом приклад, приклад добровільної жертвності й сумлінної горливої праці для людських душ. Завжди пильні, ревні, невтомні, вони не рахувалися з власними бажаннями чи вигодами, а з великим завзяттям і молитвою сіяли насіння істини. Водночас апостоли не забували давати надзвичайно цінні практичні вказівки тим, хто приймав Євангеліє. Цей дух ревності й побожності справляв сильне враження на нових учнів, переконуючи їх у важливості євангельської вістки.

Коли до віри наvertsалися такі здібні, багатонадійні люди, як Тимофій, Павло й Варнава намагалися переконати їх у необхідності працювати в Божому винограднику. А коли апостоли вирушали в інші місця, віра цих мужів не слабшала, а навпаки, зміцнювалася. Вони були правильно навчені Гос-

[187] поднього шляху і підготовлені до безкорисливої, старанної, наполегливої праці задля спасіння ближніх. Така ретельна підготовка новонавернених сприяла надзвичайному успіхові, який супроводжував Павла й Варнаву в справі проповіді Євангелія в язичеських країнах.

Перша місіонерська подорож швидко наближалася до свого завершення. Віддавши в руки Господні нещодавно організовані церкви, апостоли вирушили до Памфілії і, *«проголосивши слово в Пергії, спустилися до Атталії. Звідти вони відпливли до Антіохії»*.

ЄВРЕЇ ТА ЯЗИЧНИКИ

(Дії 15:1-35)

Прийшовши до Антіохії Сирійської, звідки розпочали свою місіонерську подорож, Павло і Варнава скористалися можливістю зібрати віруючих та *«розповіли, що Бог зробив через них, як відчинив язичникам двері віри»* (Дії 14:27). В Антіохії була велика зростаюча церква. Вона стала центром місіонерської роботи, одним з найважливіших осередків християн. Її членами були люди різних класів як з євреїв, так і язичників. [188]

У той час як апостоли разом зі служителями та рядовими членами Антіохійської церкви ревно працювали задля навернення душ до Христа, деякі віруючі — юдеї *«з партії фарисеїв»* — підняли питання, котре незабаром викликало широкі суперечки в церкві та переляк серед віруючих з язичників. З великим переконанням ці вчителі-юдеї стверджували: задля спасіння необхідне обрізання та дотримання всього обрядового закону. [189]

Павло й Варнава негайно відреагували на це фальшиве вчення, виступаючи проти такого нововведення для язичників. Однак багато віруючих євреїв у Антіохії підтримали позицію братів, які нещодавно прийшли з Юдеї.

Навернені євреї не бажали повністю сприйняти зміни, передбачені Божим провидінням. Плоди праці апостолів серед язичників давали підставу передбачати, що кількість навернених із язичників значно перевищить число навернених

євреїв. Євреї побоювалися: якщо дотримання обмежень і церемоній їхнього закону не буде для язичників обов'язковою умовою членства в Церкві, національні особливості євреїв, які досі вирізняли їх з-поміж усіх інших народів, врешті-решт будуть утрачені серед людей, які прийняли євангельську вістку.

Євреї завжди пишалися своїми встановленими Самим Господом богослужіннями; і багато навернених у християнську віру вважали неймовірним, що Бог, Котрий колись так чітко окреслив порядок проведення єврейських богослужінь, міг внести якісь зміни в ці приписи. Вони наполягали на включенні єврейських законів та церемоній у християнську релігію. Їм було важко зрозуміти, що всі жертвоприношення лише символізували смерть Сина Божого і в ній реальність зустрілася з прообразом; після цього всі обряди й церемонії Мойсеевого закону втратили своє значення.

[190] До свого навернення Павло вважав себе невинним «*щодо праведності, яка від Закону*» (Филп. 3:6). Але, зазнавши народження згори, він став краще розуміти місію Спасителя як Викупителя всього людства — і євреїв, і язичників; він також усвідомив різницю між живою вірою та мертвим формалізмом. У світлі Євангелія стародавні обряди й церемонії, дані Ізраїлеві, набули нового, глибшого значення. Події, на які вони вказували, збулися, і люди, котрі жили в євангельську еру, були вільними від дотримання їх. Однак Павло і далі виконував незмінний Божий Закон — Десять Заповідей — як по букві, так і по духу.

Питання щодо обрізання обговорювалося в Антіохійській церкві і призвело до гарячих дискусій та суперечок. Врешті-решт члени церкви, побоюючись, що тривалі дискусії можуть спричинити розкол між ними, вирішили послати Павла, Варнаву та деяких впливових служителів церкви до Єрусалима, аби вони виклали справу перед апостолами й пресвітерами. Там вони матимуть змогу зустрітися з посланцями різних церков, а також братами, які прийдуть до Єрусалима на свято. Тим часом усі суперечки повинні були припинитися, доки загальний собор не прийме остаточного рішення. Це рішення потім мало бути визнане всіма церквами країни.

Дорогою до Єрусалима апостоли відвідували віруючих у містах, через які проходили, підбадьорювали їх, розповідаючи про свої досвіди в Божій роботі та навернення язичників.

В Єрусалимі посланці з Антіохії зустрілися з братами з [191] різних церков, які зібралися на загальний собор, та повідомили про своє успішне служіння серед язичників. Потім докладно розповіли про замішання, що виникло в Антіохійській церкві після приходу деяких навернених фарисеїв, котрі переконували навернених язичників обрізуватися й виконувати закон Мойсеїв.

Ця проблема гаряче обговорювалася на зібранні. Питання про обрізання тісно перепліталось з деякими іншими, які вимагали ретельного вивчення, зокрема з питанням про ставлення до ідоложертвенного. Багато навернених язичників жили серед темного, забобонного люду, котрий приносив жертви ідолам. Язичеські жерці жваво торгували ідоложертвенним, і євреї побоювалися, що навернені язичники ганьбитимуть християнство, купуючи принесене в жертву ідолам і цим певною мірою схвалюючи ідолопоклонницькі звичаї.

Крім того, язичники звикли вживати м'ясо задушених тварин, тоді як євреї дотримувалися Божественної настанови вживати в їжу м'ясо тварин, кров яких була спущена. Інакше м'ясо вважалось шкідливим. Ці настанови Бог дав євреям з метою збереження їхнього здоров'я. Євреї вважали гріхом вживати в їжу кров. Вони розуміли, що в крові — життя, а її пролиття є наслідком гріха.

Язичники ж, навпаки, збирали кров, яка витікала з принесеної в жертву тварини, і використовували її для приготування їжі. Євреї вважали, що вони не повинні змінювати звичаї, прийняті ними на підставі особливої вказівки Бога. Тому якщо євреям доводилося їсти за одним столом з язичниками, вони були шоковані й ображені звичаями останніх. [192]

Язичники, особливо греки, були надзвичайно розпусними людьми, отже, існувала небезпека, що деякі з позірно навернених визнаватимуть віру, не залишивши своїх гріховних учинків. Християни з євреїв не могли знести такої аморальності, котру язичники навіть не вважали злочином. Тому євреї вважали за потрібне зобов'язати навернених язичників

обрізуватися й виконувати церемоніальний закон. Це, на їхню думку, стало б перевіркою їхньої ширості й посвячення і запобігло б проникненню в Церкву людей, які, прийнявши віру без справжнього навернення серця, могли зганьбити справу Божу своєю аморальністю та нестриманістю.

Урегулювання цього основного питання, яке стало предметом суперечок, та деяких інших проблем поставило перед собором, здавалося б, нездоланні труднощі. Але Святий Дух фактично вже вирішив питання, від якого певною мірою залежало благополуччя (якщо не саме існування) християнської Церкви.

«Після тривалого обговорення Петро, вставши, сказав їм: *«Мужі-брати, ви знаєте, що з перших днів Бог зробив серед нас вибір, щоб моїми устами язичники почули слово Євангелії і повірили»*. Він вважав, що Святий Дух вирішив це спірне [193] питання, зійшовши з однаковою силою як на необрізаних язичників, так і обрізаних євреїв. Він розповів про своє видіння, коли Бог показав йому скатертину, наповнену різноманітними чотириногими і плазунами, звелівши: *«Заколи та їж!»* Коли він відмовився, стверджуючи, що ніколи не їв нічого огидного або нечистого, йому було сказано: *«Що Бог очистив, того не вважай за погане!»* (Дії 10:15).

Петро розповів про ясне тлумачення цих слів, дане йому майже відразу після отриманої вказівки піти до сотника й наставити його у вірі Христовій. Це свідчило про те, що Бог — безсторонній. Він приймає та визнає усіх, хто боїться Його. Петро розповів про своє здивування, коли Святий Дух заволодів серцями його слухачів — як язичників, так і євреїв, — котрі зібралися в домі Корнилія, аби почути слова правди. Світло і слава, що осявали обрізаних євреїв, спочивали також і на обличчях необрізаних язичників. Бог застерігав Петра не вважати нікого з людей за недостойних або нечистих, бо кров Христа очищає від усякої неправди.

До цього Петро вже обговорював зі своїми братами навернення Корнилія і його друзів та своє спілкування з ними, розповідаючи про злиття Святого Духа на язичників, він тоді сказав: *«Якщо Бог дав їм однаковий дар, як і нам, що повірили в Господа Ісуса Христа, то хто я такий, щоб чинити*

перешкоду Богові?» (Дії 11:17). Тепер з неменшим запалом і силою він сказав: *«І Серцезнавець Бог засвідчив їм, давши [їм], як і нам, Святого Духа; жодної різниці не зробив між нами й ними, вірою очистивши їхні серця. То чому ж тепер випробовуєте Бога, намагаючись накласти учням на шию ярмо, якого не змогли понести ні наші батьки, ні ми?»* Цим ярмом був не Закон Десяти Заповідей, як запевняють деякі противники Закону. Тут Петро посилається на церемоніальний закон, який утратив свою силу і значення після розп'яття Христа. [194]

Промова Петра підготувала зібрання, аби терпляче вислухати Павла й Варнаву, котрі розповіли про свої досвіди роботи з язичниками. *«Замовкли всі люди й слухали Варнаву та Павла, які розповідали, скільки через них зробив Бог ознак і чудес між язичниками».*

Яків теж рішуче засвідчив про намір Бога дарувати язичникам такі ж привілеї та благословення, як і євреям.

Святий Дух вважав за потрібне не накладати на навернених язичників вимог церемоніального закону, і думки апостолів з цього питання збіглися з бажанням Духа Божого. Яків, який головував на Соборі, виніс остаточне рішення: *«Тому я вважаю, що не треба турбувати тих язичників, які навертаються до Бога».*

Це поклало край дискусіям. Тут ми бачимо спростування вчення Римсько-Католицької Церкви про те, що Петро був головою церкви. Претензії тих, хто подібно до пап стверджує, що є наступниками Петра, не мають жодних біблійних підстав. Ніщо в житті цього апостола не дає підстав уважати, що він, як намісник Всевишнього, займав становище, вище за своїх братів. Якби такі самозвані наступники Петра наслідували його приклад, то задовольнялися б становищем нарівні зі своїми братами. [195]

Тепер Яків, як голова, мав оголосити рішення Собору. Воно полягало в тому, що церемоніальний обряд обрізання не повинен нав'язуватися або навіть бути рекомендований язичникам. Яків намагався переконати братів, що для язичників навернення до Бога означало величезну зміну в їхньому житті. Тому необхідно виявляти велику обережність, щоб не турбувати їх другорядними питаннями, здатними викликати

збентеження і сумнів та позбавити бажання йти за Христом.

Водночас навернені язичники повинні були зректися звичаїв, несумісних із принципами християнства. Тому апостоли і пресвітери погодилися надіслати язичникам листа, у котрому просили їх стримуватися від жертв ідолам, від блуду, задушенини і крові, дотримуватися заповідей та жити святим життям. Їх також запевнили в тому, що мужі, котрі вимагатимуть від них обрізання, не були уповноважені апостолами.

Язичникам рекомендували Павла та Варнаву як мужів, котрі ризикували своїм життям задля Господа. Разом з апостолами були послані Юда й Сила, щоб усно передати язичникам рішення Собору: *«Сподобалося Духові Святому і нам не накладати на вас жодного більшого тягаря, за винятком цього необхідного: стримуватися від жертв ідолам, крові, задушеного і розпустити. Добре зробите, як цього будете уникати»*. Четверо Божих слуг були послані до Антіохії з листом і вісткою, аби покласти край усяким суперечкам, бо це був найавторитетніший голос на Землі.

Собор, який вирішував цю справу, складався з апостолів і вчителів, котрі відіграли важливу роль у заснуванні християнських церков серед євреїв та язичників, а також з обраних посланців від різних громад. Там були присутні пресвітери з Єрусалима, представники з Антіохії та найвпливовіших церков. На соборі панував дух розсудливості й гідності, притаманний Церкві, створеній за Божественною волею. Після зрілих роздумів усі побачили, що Сам Бог дав відповідь на спірне питання, дарувавши язичникам Святого Духа, керівництву Котрого необхідно підкоритися.

Це питання не вирішувалося шляхом голосування християн, присутніх на Соборі. *«Апостоли й пресвітери»*, впливові розважливі мужі підготували й оголосили постанову, котру потім ухвалили всі християнські церкви. Не всі, проте, були задоволені прийнятим рішенням; деякі честолюбні й самовпевнені брати не погодилися з ним. Ці люди відважилися діяти на власний розсуд. Вони багато нарікали й прискіпувалися, пропонували нові плани, намагаючись гальмувати роботу мужів, яким Бог доручив проповідувати євангельську вістку. З подібними перешкодами Церква зустрілася вже на

початку, і вони існуватимуть аж до кінця часу.

Єрусалим був столицею євреїв, і саме тут найбільше виявлявся дух винятковості й фанатизму. Цілком природно, що християни-євреї, які проживали в безпосередній близькості від храму, дорожили тими особливими перевагами, які належали єврейській нації. Зауваживши, що християнська Церква відходить від обрядів і традицій юдаїзму, а святість, яка оточувала єврейські звичаї, може незабаром бути втрачена у світлі нової віри, багато хто обурився на Павла, бо саме він великою мірою посприяв цій зміні. Навіть серед учнів не всі були готові охоче прийняти рішення Собору. Деякі ревні поборники церемоніального закону ставилися до Павла з неприязню, вважаючи, що він нехтує вимогами єврейського закону. [197]

Великі й вагомні за своїм значенням рішення загального Собору надали впевненості віруючим із язичників, і справа Божа успішно просувалася вперед. Антіохійська церква мала перевагу приймати Юду і Силу, спеціальних вісників, котрі повернулися з апостолами з Єрусалимського собору.

«Юда і Сила, будучи самі пророками, багатьма словами втішали і зміцнювали братів». Ці благочестиві мужі деякий час залишалися в Антіохії. «Павло ж і Варнава жили в Антіохії, навчаючи та благовістячи разом з багатьма іншими Господнє Слово».

Коли пізніше Петро відвідав Антіохію, він завоював загальне довір'я братів своїм розсудливим прозорливим ставленням до навернених язичників. Деякий час він діяв згідно зі світлом, отриманим з Неба. Апостол настільки подолав властиву йому упередженість, що навіть сідав до столу з наверненими язичниками. Однак коли з Єрусалима прийшли деякі євреї, ревнителі церемоніального закону, Петро необачно змінив своє ставлення до навернених язичників. *«Лицемірили з ним й інші юдеї, так що й Варнава приєднався до їхнього лицемірства».* Ця слабкість, виявлена шанованими улюбленими керівниками, завдала болю віруючим з язичників. Церкві загрожувало розділення. Павло розумів, який згубний вплив може справити на Церкву двоєдушність Петра, тому відкрито докорив йому за те, що він прихову- [198]

вав свої справжні почуття. У присутності громади Павло запитав Петра: *«Якщо ти, юдей, живеш як язичник, а не як юдей, то чому змушуєш язичників жити по-юдейському?»* (Гал. 2:13, 14).

Петро зрозумів свою помилку і негайно почав виправляти, наскільки це було можливо, заподіяне ним зло. Бо Той, Який знав кінець від початку, допустив, аби Петро виявив таку слабкість характеру, щоб апостол зрозумів: він не має нічого, чим міг би хвалитися. Навіть найкращі представники людства, полишені на самих себе, припускатимуться помилок. Бог передбачав, що в майбутньому декотрі у своїй сліпоті будуть стверджувати, ніби Петро та його уявні наступники володіють повноваженнями, котрі належать винятково Богові. Це свідчення слабкості апостола мало залишатися як доказ того, що він не володів непогрішимістю і жодним чином не перевершував інших апостолів.

[199] Історія відступництва Петра від принципів правди служить серйозним застереженням людям, які займають відповідальне становище в Божій справі, аби вони залишалися чесними й непохитними в принципах. Чим більша відповідальність покладена на людину, чим більше їй дано можливостей диктувати й керувати, тим більше шкоди вона може завдати, якщо не буде дотримуватися шляху Господнього і діяти згідно з рішеннями, прийнятими на загальному зібранні віруючих.

Хіба не дивно, що після всіх своїх невдач і падінь, зречення й покаяння, після тривалого служіння та близького знайомства з Христом, Який завжди відкрито відстоював принципи правди; після всіх отриманих настанов, дарів і знання; після того, як він справив великий вплив проповіддю слова, Петро став лицемірити й ухилятися від принципів Євангелія через страх перед людьми, щоб завоювати їхню прихильність? Хіба не дивно, що він похитнувся у своїй вірності правді? Нехай Бог допоможе кожному усвідомити свою безпорадність та нездатність привести свій корабель до безпечної гавані.

У своєму служінні Павло часто змушений був залишатися самотнім. Він був особливим чином навчений Богом і не допускав жодних поступок, коли йшлося про принцип.

Часом тягар був дуже важким, але Павло твердо стояв за правду. Він розумів, що Церква ніколи не повинна спиратися на людські силу і владу. Людські традиції та принципи не повинні підміняти відкриту правду. Яке б становище люди не займали в Церкві, їхні упередження й уподобання не повинні перешкоджати поширенню євангельської вістки.

Павло присвятив себе й усі свої здібності на служіння Богові. Він прийняв євангельські істини безпосередньо від Христа і впродовж усього свого служіння підтримував живий зв'язок із Небом. Він був навчений Богом не накладати непотрібних тягарів на християн, навернених із язичників. Тому коли віруючі юдеї підняли в Антіохійській церкві питання про обрізання, Павло, знаючи думку Духа Божого щодо цього вчення, зайняв тверду й непохитну позицію, завдяки якій Церква звільнилася від єврейських обрядів і церемоній. [200]

Незважаючи на те, що Павло був навчений Самим Богом, він не намагався діяти самостійно. Покладаючись на Боже керівництво, він завжди був готовий визнавати авторитет і владу Церкви. Він відчував потребу в порадах, і коли виникали важливі питання, був радий викласти їх перед Церквою і разом з братами шукати мудрості в Бога для прийняття правильних рішень. Навіть *«духи пророків, — писав він, — коряться пророкам, тому що Бог не є Богом безладдя, але миру. Як і по всіх святих Церквах»* (1Кор. 14:32, 33). Разом з Петром він навчав, що всі люди, об'єднані в Церкву, повинні *«виявляти покору один до одного»* (1Петра 5:5).

ЗВЕЛИЧЕННЯ ХРЕСТА

(Дії 15:36-41; 16:1-6)

[201] **П**ровівши деякий час в Антіохії, Павло запропонував своєму співпрацівникові вирушити в наступну місійну подорож. *«Ходімо знову, відвідаймо братів у всіх містах, де ми проповідували Господнє Слово, щоб побачити, як поживають».*

Павло й Варнава з ніжністю піклувалися про тих, які нещодавно прийняли євангельську вістку через їхнє служіння, і прагнули ще раз побачитися з ними. Павло ніколи не переставав турбуватися про таких людей. Навіть перебуваючи на місіонерських полях, далеко від місця своєї попередньої праці, він продовжував відчувати тривогу за цих навернених, закликаючи їх *«звершувати святі справи в Божому страху»* (2Кор. 7:1). Він намагався допомогти їм стати переконаними християнами, які б зростали, зміцнялися у вірі, палали горливістю і повністю присвятили себе Богові та справі встановлення Його Царства.

[202] Варнава готовий був іти з Павлом та хотів узяти із собою Марка, котрий знову вирішив присвятити себе на служіння. Однак Павло був проти цього, вважаючи за потрібне не брати із собою того, хто під час першої місійної подорожі залишив їх у важкий час. Він не був схильний простити Маркові його слабкість, коли той залишив служіння задля сімейного затишку й вигод. Апостол вважав: така невитри-

вала людина непридатна для справи, яка вимагає терпіння, самозречення, сміливості, посвячення, віри, готовності пожертвувати, якщо потрібно, навіть життям. Розбіжність у поглядах Павла й Варнави виявилася настільки глибокою, що вони розлучилися. Останній, керуючись власними переконаннями, узяв із собою Марка. *«Варнава, взявши Марка, відплив до Кіпру, а Павло, переданий братами благодаті Божій, вибравши Силу, пішов».*

Перейшовши через Сирію та Кілікію, де вони зміцняли Церкву, Павло й Сила досягли, врешті-решт, Дервії та Лістри в Лікаонській провінції. Саме в Лістрі Павла каменували; проте він знову прийшов туди, де колись йому загрожувала небезпека. Він прагнув побачити, як зносять перевірку випробуваннями люди, котрі прийняли Євангеліє за його словом. І він не був розчарований, бо віруючі Лістри залишалися твердими перед лицем шаленого опору.

Тут Павло знову зустрів Тимофія — свідка страждань апостола під час перших відвідин Лістри. Усе це справило на молодого учня велике враження, яке з бігом часу ставало дедалі глибшим, доки він не прийшов до переконання, що його обов'язок — повністю присвятити себе справі служіння. Серцем він пригорнувся до Павла і бажав розділити працю апостола, допомагаючи йому там, де відкривалися такі можливості. [203]

Сила, співпрацівник Павла, був випробуваним служителем, наділеним пророчим духом. Однак їм належало виконати таку велику роботу, що виникла необхідність у підготовці нових працівників для активного служіння. У Тимофієві Павло бачив людину, яка розуміла святість служіння, не лякалася страждань і гонінь та бажала вчитися. Проте апостол вирішив не брати на себе обов'язок готувати Тимофія, недосвідченого юнака, до євангельського служіння, доки не дізнається про його характер і минуле життя.

Батько Тимофія був греком, а мати — єврейкою. Він з дитинства знав Писання. У своїй сім'ї він бачив щире глибоке благочестя. Віра його матері й бабусі у Святе Письмо постійно нагадувала про благословення, пов'язані з виконанням Божої волі. Ці дві побожні жінки наставляли Тимофія у Слові Божому. Духовна сила отриманих від них повчань допома-

гала юнакові зберігати чистоту мови та протистояти лихому впливові оточення. Таким чином, його домашні наставники співпрацювали з Богом, готуючи його до служіння.

Павло бачив, що Тимофій вірний, непохитний, щирий і правдивий, тому обрав його своїм товаришем у праці й подорожі. Для рідних, які з дитинства навчали Тимофія, було нагородою бачити, що їхній син і підопічний має тісне спілкування з великим апостолом. Тимофій був ще юнаком, коли Бог обрав його стати учнем, але завдяки отриманому в дитинстві вихованню принципи істини були так міцно закладені в ньому, що зробили його гідним помічником Павла. Незважаючи на молодість, він виконував покладені на нього обов'язки із християнською покорою.

Як застережливий засіб, Павло дав Тимофієві розсудливу пораду обрізатися, але не тому, що цього вимагав Бог, натомість щоб не дати євреям приводу заперечувати служіння Тимофія. Під час своєї подорожі Павлові доводилося переходити від міста до міста, від країни до країни; він часто мав нагоду проповідувати Христа в єврейських синагогах та інших публічних місцях. Якби стало відомо, що один з його співробітників необрізаний, упередження і фанатизм євреїв могли серйозно перешкодити його роботі. Усюди апостол зустрічався з рішучим опором і жорстоким переслідуванням. Він бажав донести до своїх братів-євреїв, а також до язичників знання Євангелія, тому намагався, наскільки це узгоджувалося з вірою, усунути будь-який привід для протидії. Списуючи це на рахунок юдейських пересудів, він вірив і навчав, що обрізання чи необрізання — ніщо, а найголовніше — Євангеліє Христа.

Павло любив Тимофія, «сина у вірі» (1Тим. 1:2). Великий апостол часто викликав свого молодого учня на розмову, перевіряючи його знання Священної історії, а коли вони подорожували з місця на місце, старанно навчав його, як досягнути успіху в роботі. Спілкуючись із Тимофієм, Павло та Сила намагалися закарбувати в його свідомості розуміння священної важливої праці євангельського служіння.

У своєму служінні Тимофій постійно шукав рад і настанов Павла. Він не діяв під впливом пориву, натомість

був обачним і розсудливим, щоразу запитуючи: Чи це шлях Господній? Святий Дух вбачав у ньому людину, котра може бути вихована й сформована так, аби стати храмом для перебування Бога.

Уроки Біблії, запроваджені в щоденне життя, справляють глибокий тривалий вплив на характер. Тимофій засвоїв ці уроки і використовував їх на практиці. Він не володів якимись винятковими талантами, але його праця була цінною тому, що він використовував даровані Богом здібності для служіння Господу. Пізнання практичного благочестя вирізняло його з-поміж віруючих і зробило впливовою людиною.

Люди, які працюють для спасіння душ, повинні прагнути до більш глибокого, повного, ясного пізнання Бога, ніж те, котрого можна досягнути звичайними зусиллями. Вони повинні віддати всі свої сили й енергію на справу Господа. Вони отримали високе святе покликання, і якщо бажають наворотити душі, то повинні міцно триматися Бога, щоденно черпати благодать і силу із Джерела всіх благословень. *«Бо для всіх людей з'явилася спасаюча Божжа благодать; вона навчає нас, щоб відреклися безбожності й світських пожадань, жили чесно, праведно і побожно в теперішньому віці, очікуючи блаженної надії і появи слави великого Бога і Спасителя нашого Ісуса Христа, Який дав Себе за нас, щоб викупити нас від усякого беззаконня, очистити Собі особливий народ, ревний до добрих діл» (Тита 2:11-14).*

Перш ніж іти на нову територію, Павло та його товариші відвідали церкви, засновані в Пісідії і прилеглих місцях. «Коли [206] вони переходили через міста, то передавали братам зберігати постанови, які схвалили в Єрусалимі апостоли і старші. Церкви ж зміцнювалися у вірі і щодня кількісно зростали».

Апостол Павло відчував велику відповідальність за людей, котрі навернулися завдяки його проповіді. Понад усе він палко бажав, щоб вони були вірними, *«мені для похвали в день Христа, що я не даремно біг, не даремно трудився» (Филп. 2:16).* Він побоювався за результат свого служіння. Павло відчував, що ризикує навіть власним спасінням, якщо не виконає свого обов'язку і церква не зможе співпрацювати з ним у справі спасіння душ. Апостол знав, що самого пропо-

відування недостатньо, аби навчити віруючих звіщати слово життя. Заповідь на заповідь, правило на правило, трохи тут, трохи там — за таким принципом, на його думку, вони мають бути навчені просуватися вперед у роботі Христа.

Існує загальне правило: якщо людина відмовляється використовувати дані їй Богом сили і здібності, вони занепадають і зникають. Істина, яку не втілюють у життя і не передають іншим, утрачає свою життєдайну силу й цілющу дію. Через це апостол побоювався, що може виявитися неспроможним представити кожну людину досконалою у Христі. Надія Павла досягнути Небеса згасала, коли він роздумував над кожною своєю невдалою спробою, результатом якої буде збудування церкви не за Божественним, а людським зразком. Його знання, красномовство, чудеса, споглядання картин вічної слави, — коли він був підхоплений до третього неба, — усе це виявиться марним, якщо через невірність у своїй роботі ті, для кого він працював, утратять Божу благодать. Ось чому він усно й письмово благав їх жити так, щоб вони, *«непорочні та чисті, були бездоганними Божими дітьми серед лукавого й розбещеного роду, серед якого сяють, мов світила у світі»* (Филп. 2:15).

Кожний правдивий служитель відчуває тягар відповідальності за духовне зростання віруючих, доручених його опіці, і прагне, щоб вони співпрацювали з Богом. Він усвідомлює, що добробут Церкви значною мірою залежить від того, наскільки він вірний у виконанні дорученої Богом роботи. Ревно й невтомно він намагається надихати віруючих, викликаючи в них бажання навертати душі до Христа, пам'ятаючи, що кожний новий член Церкви повинен стати знаряддям у виконанні Плану викуплення.

Відвідавши церкви в Пісидії та її околицях, Павло, Сила й Тимофій перейшли *«через Фригію і Галатійську країну»*, де з великою силою звіщали радісну вістку про спасіння. Мешканці галати були ідолопоклонниками, але коли апостоли проповідували їм, вони зраділи вістці, котра обіцяла звільнення від неволі гріха. Павло і його товариші проповідували вчення про праведність через віру у викупну жертву Христа. Вони проповідували Христа, Який бачив безпомічний стан

грішного людства і прийшов, аби викупити чоловіків та жінок. Він жив життям послуху Законові Божому і прийняв покарання за непослух людства. У світлі хреста багато людей, які не знали правдивого Бога, почали розуміти велич любові Отця.

Таким чином, галати були навчені основних істин про [208] «Бога Отця» та «Господа Ісуса Христа, Який віддав Самого Себе за наші гріхи, щоб визволити нас від теперішнього лукавого віку, за волею Бога і нашого Отця». «Адже через віру в Ісуса Христа ви всі — сини Божі» (Гал. 1:3, 4; 3:26).

Павло провадив серед галатів таке життя, що пізніше міг сказати: «*Прошу вас, брати: будьте, як я*» (Гал. 4:12). Його уст торкнулася розпалена вуглина з жертovníка, і він зміг піднятися над власною тілесною неміччю, представляючи Ісуса як єдину надію грішника. Його слухачі знали, що він був з Ісусом. Наділений силою згори, він міг порівнювати духовне з духовним, руйнуючи твердині сатани. Людські серця розчулювалися, коли він проповідував любов Бога, виявлену в жертві Його Єдинородного Сина, і багато душ запитували: «*Що нам робити, щоб спастися?*»

Так апостол проповідував Євангеліє під час служіння серед язичників. Він завжди вказував їм на Голгофський хрест. «*Ми не проповідуємо себе, — згодом писав він, — але Господа Ісуса Христа; ми ж — ваші раби через Ісуса. Бог, — Який сказав: Нехай із темряви засяє світло! — освітив наші* [209] *серця, щоб просвітити пізнанням Божої слави в особі Ісуса Христа*» (2Кор. 4:5, 6).

Посвячені вісники, котрі на світанку християнства несли гинучому світові радісну новину про спасіння, не дозволяли марнословним думкам спотворювати їхню проповідь про Христа розп'ятого. Вони не прагнули ані влади, ані вишості. Сховавши власне «я» у Спасителеві, вони звеличували великий План спасіння і життя Христа, Проводиря і Вершителя цього Плану; Христа, Котрий учора, сьогодні й повіки Той Самий і Котрий був Центром їхнього вчення.

Якби сучасні вчителі Слова Божого підносили хрест Христа все вище й вище, їхнє служіння мало б значно більший успіх. Якби грішників можна було спонукати з усією серйозністю

поглянути на хрест і побачити розп'ятого Спасителя, вони усвідомили б глибину Божого співчуття та порочність гріха.

Смерть Христа — це доказ великої любові Бога до людини, це наша записка спасіння. Забрати від християн хрест — все одно що забрати сонце з неба. Хрест наближає нас до Бога, примиряючи нас із Ним. З ніжним співчуттям батьківської любові Єгова дивиться на страждання, котрих зазнав Його Син задля спасіння людства від вічної смерті, і приймає нас в Улюбленому.

Без хреста людина не могла б мати єдності з Отцем. Від нього залежить здійснення всіх наших надій. Від нього сяє світло любові Спасителя. Коли біля підніжжя хреста грішник споглядає Того, Котрий помер задля його спасіння, то [210] може мати повноту радості, бо його гріхи прощені. У вірі схиляючи коліна біля хреста, він досягає такої висоти, яка не підвладна людині.

Завдяки хресту ми дізнаємося, що Небесний Отець любить нас безмежною любов'ю, тому не дивуємося словам Павла: *«А я не став би хвалитися нічим іншим, як тільки хрестом Господа нашого Ісуса Христа, яким для мене розп'ятий світ, а я для світу» (Гал. 6:14)*. Наша перевага — хвалитися хрестом і повністю присвятити себе Тому, Котрий віддав Себе за нас. Осяяні світлом, що струмує з Голгофи, ми можемо йти вперед, несучи це світло в'язням темряви.

ЗА МЕЖАМИ МАЛОЇ АЗІЇ

(Дії 16:7-40)

Настав час для проповіді Євангелія за межами Малої Азії. Павлові та його товаришам відкривалася дорога до Європи. У Троаді, на берегах Середземного моря, *«вночі з'явилося Павлові видіння: якийсь чоловік, македонець, стояв і благав його, закликаючи: Прийди до Македонії, допоможи нам!»* [211]

Заклик був наполегливим, який не терпить зволікання. *«Коли побачив він те видіння, — повідомляє Лука, котрий супроводжував Павла, Силу й Тимофія в подорожі до Європи, — ми відразу постаралися піти до Македонії, зрозумівши, що Бог покликав нас благовістити їм. Відпливши з Троади, прибули ми до Самотракії, а наступного дня — до Неаполя; звідти до Филип — міста-колонії, що є першою частиною Македонії. У тому місті ми перебували кілька днів».*

«А в суботу, — продовжує Лука, — вийшли за браму до річки, де за звичаєм було місце молитви, і посідавши, говорили до жінок, що зібралися. І слухала одна жінка, на ім'я Лідія, продавиця кармазину з міста Тіятир, що шанувала Бога. Господь відкрив їй серце». Лідія з радістю прийняла істину. Вона та її домашні навернулися й охрестилися. Вона просила апостолів залишитися в її домі.

Коли вісники хреста навчали людей, за ними ходила жінка, що мала віщунського духа. Вона кричала: *«Ці люди —*

раби Бога Всевишнього, вони провіщають вам шлях спасіння! Вона робила це багато днів».

Ця жінка була особливим знаряддям сатани; вона приносила своїм господарям великий прибуток через віщування. Своїм впливом вона сприяла зміцненню ідолопоклонства. Сатана бачив, що відбулося вторгнення в його царство, тому вдався до цього заходу. Так він вирішив протистати Божій роботі, сподіваючись змішати свої хитрі вигадки з істинами, котрих навчали вісники Євангелія. Реклама, яку створювала апостолам ця жінка, завдавала шкоди справі істини, відволікаючи людей від вчення апостолів і знеславляючи Євангеліє. Адже в багатьох склалося враження, що мужі, які промовляли в Дусі й силі Божій, були керовані тим самим духом, що й ця слуга сатани.

Деякий час апостоли мирилися з такою опозицією, та згодом Павло, натхненний Святим Духом, наказав злomu духові вийти з жінки. Той факт, що вона відразу замовкла, [213] свідчив, що апостоли були слугами Божими, і нечистий дух визнав це, підкорившись їхньому повелінню.

До жінки, звільненої від злого духа, повернувся здоровий розум, і вона вирішила стати послідовницею Христа. Тоді її господарі стривожилися за своє ремесло. Вони бачили, що прийшов кінець будь-якій надії на збагачення за рахунок її віщування. Якщо апостолам буде дозволено продовжувати проповідь Євангелія, незабаром вони втраять своє джерело прибутку.

Багато інших мешканців міста також були зацікавлені в тому, щоб заробляти гроші на сатанинському обмані; побоюючись впливу сили, яка могла покласти край їхній діяльності, вони піднесли свій голос проти Божих слуг. Привівши апостолів до начальників міста, вони висунули проти них таке звинувачення: *«Ці люди, будучи юдеями, бунтують наше місто і навчають звичаїв, котрих нам, римлянам, не годиться ні переймати, ні виконувати!»*

Оскаженілий натовп піднявся на апостолів. Настрій юрби поділяли й начальники, котрі здерли з апостолів верхній одяг і звеліли бити їх палицями. *«Тож завдавши їм багато побоїв, посадили у в'язницю, давши вказівку в'язничному стороже-*

ві пильно їх охороняти. Він, діставши таку вказівку, засадив їх до внутрішньої темниці і забив їхні ноги в колодки».

Це завдало апостолам великих мук, однак вони не нарікали. Навпаки, у непроглядній темряві й самотності підземної в'язниці вони підбадьорювали один одного словами молитви й похвальним співом Богові за те, що удостоїлися зазнати ганьби задля Нього. Їхні серця зігрівала глибока щира любов до справи свого Викупителя. Павло згадував про те, як переслідував учнів Христа, і радів, що в нього відкрилися очі і він бачить та відчуває серцем силу славних істин, які колись зневажав. [214]

Інші в'язні здивовано прислухалися до звуків молитви й співу, що долинали із внутрішньої в'язниці. Вони звикли, що тишу ночі порушували зойки та стогін, лайка і прокльони. Але ще ніколи не чули, щоб у цьому похмурому підземеллі звучали слова молитви й хвали. Сторожі і в'язні чудувалися, запитуючи: що це за люди, котрі радіють, незважаючи на холод, голод і тортури?

Тим часом міські воєводи, повертаючись додому, поздоровляли себе, що їм вдалося придушити заколот за допомогою негайних рішучих мір. Але дорогою вони довідалися про деякі подробиці щодо характеру та діяльності мужів, яких засудили на бичування й ув'язнення. Вони зустріли жінку, яка звільнилася від сатанинського впливу, і були вражені змінами в її зовнішньому вигляді та поведінці. У минулому вона завдавала місту багато клопотів, а тепер була спокійна й мирна. Думка, що вони, найімовірніше, покарали з усією суворістю римського закону двох ні в чому не винних людей, викликала в них обурення на самих себе. Вони вирішили вранці наказати таємно відпустити апостолів та випроводити їх із міста, не давши юрбі можливості вчинити над ними насильство.

Якщо люди були жорстокими і мстивими, а то й по- [215] злочинному недбалими у виконанні покладених на них серйозних обов'язків, то Бог не забув виявити милість до Своїх слуг. Усе Небо було зацікавлене долею людей, які постраждали за Христа, і послало ангелів до в'язниці. Від їхньої ходи здригалася земля. Двері в'язниці з важкими за-

сувами широко відчинилися, ланцюги й кайдани поспадали з рук та ніг в'язнів, і яскраве світло осяяло в'язницю.

В'язничний сторож із подивом прислухався до молитов і співу ув'язнених апостолів. Коли їх привели, він бачив їхні розпухлі кровоточиві рани і власноручно забив їхні ноги в колодки. Він сподівався почути гіркі стогони й прокльони, натомість почув пісні радості й хвали. Під ці звуки сторож поринув у сон; його розбудив землетрус, від якого захиталися мури в'язниці.

Схопившись у тривозі, сторож із жахом побачив, що всі двері в'язниці відчинені. Від думки про те, що в'язні повтікали, йому стало моторошно. Він пригадав, з якою суворістю минулої ночі йому було доручено стерегти Павла й Силу, і був упевнений, що на нього чекала смертна кара за очевидну невірність. У розпачі сторож вирішив, що краще власноручно заподіяти собі смерть, аніж бути засудженим на ганебну страту. Витягнувши меч, він намірився вбити себе, як раптом почув підбадьорливі слова з уст Павла: *«Не роби собі ніякого зла, бо всі ми тут!»* Усі були на своїх місцях, стримувані силою Божою, яка діяла через одного з учнів. Суворість, з якою в'язничний сторож повівся з апостолами, не викликала в них бажання помститися. Павлові й Силі був притаманний дух Христа, а не дух помсти. В їхніх серцях, сповнених любов'ю Спасителя, не знайшлося місця для злоби проти гонителів.

В'язничний сторож кинув свого меч, наказавши запалити світло, побіг мерщій до внутрішньої в'язниці. Він бажав побачити, що це за люди, котрі відплатили йому добром за жорстоке з ними поводження. Добігши до місця, де перебували апостоли, він упав до їхніх ніг, прохаючи в них пробачення. Потім вивів їх у зовнішній двір і запитав: *«Добродії, що потрібно мені робити, аби спастися?»*

В'язничний сторож тремтів, коли бачив Божий гнів, явлений у землетрусі; вважаючи, що в'язні повтікали, він готовий був заподіяти собі смерть. Але тепер усе це здавалося йому незначним у порівнянні з дивним, досі невідомим страхом, який тривожив його душу. Він бажав володіти такими ж самими спокоєм і радістю, котрі виявляли апостоли під

час страждань та наруги. Він бачив на їхніх обличчях небесне світло і розумів: Бог утрутився чудодійним чином задля їхнього порятунку. З особливою чіткістю сторож пригадав слова жінки, одержимої духом: *«Ці люди — раби Бога Всевишнього, вони провіщають вам шлях спасіння!»*

У глибокій покорі він попросив апостолів указати йому [217] дорогу життя. *«Віруй в Господа Ісуса [Христа] — і спасешся ти та твій дім!»*— відповіли вони. І говорили йому *Господнє Слово й усім, що в його домі*. Тоді в'язничний сторож обмив рани апостолів і служив їм, а потім вони охрестили його та всю його родину. Освячувальний вплив поширився й на інших в'язнів, і їхні серця були відкриті для проголошених апостолами істин. Вони були переконані, що Бог, Якому служили ці мужі, чудодійним чином звільнив їх від кайданів.

Мешканці міста Филипи були дуже налякані землетрусом, і коли вранці в'язничні сторожі розповіли міським воєводам про те, що трапилося вночі, ті стривожилися і послали воїнів звільнити апостолів. Але Павло сказав: *«Нас, римських громадян, прилюдно побито, без суду посаджено у в'язницю, а тепер таємно виводять нас? Ні, хай самі прийдуть і виведуть нас!»*

Апостоли були римськими громадянами, а згідно із законом, римлянин міг бути побитий палицями лише за вкрай важкий злочин, його не можна було позбавити волі без відповідного судового розгляду. Павла й Силу ув'язнили на очах народу, і тепер вони відмовлялися бути таємно відпущеними без належного пояснення з боку начальників міста.

Коли ці слова були передані можновладцям, ті злякалися, що апостоли поскаржаться імператорові. Негайно прийшовши до в'язниці, вони вибачилися перед Павлом і Силою за вчинену щодо них несправедливість та жорстоке поводження. Вони особисто вивели їх із в'язниці, бажаючи залишити місто. Міські воєводи побоювалися впливу апостолів на народ; вони жахалися й тієї Сили, Котра стала на захист цих невинних мужів. [218]

Дотримуючись настанови Христа, апостоли не стали налягати на своєму перебуванні в місті, де їхня присутність була небажаною. *«Вийшовши із в'язниці, вони прибули до Лідії, і побачивши братів, потішили [їх] та й пішли».*

Апостоли не вважали, що їхня праця у Филипах була даремною. Тут вони зустрілися з опором і переслідуванням, однак утрочання Провидіння та навернення в'язничного сторожа з родиною аж надто компенсували ганьбу й страждання, котрих їм довелося зазнати. Вістка про їхнє несправедливе ув'язнення та чудодійне визволення поширилася по цілому краю, унаслідок чого про працю апостолів дізналися багато людей, яких не вдалося б досягти жодним іншим шляхом.

Результатом праці Павла у Филипах було заснування церкви, яка швидко зростала. Запал і посвячення апостола, а понад усе його готовність постраждати задля Христа справляли глибокий тривалий вплив на навернених. Вони дорожили дорогоцінними істинами, задля котрих апостоли так багато жертвували, повністю присвятивши себе справі свого Викупителя.

Однак і ця церква не unikла переслідувань, про що свідчить вислів Павла в його Посланні до них. Він говорить: *«Адже вам даровано через Христа не тільки вірити в Нього, а й за Нього страждати, здійснювати той подвиг, який ви побачили в мені, а тепер чуєте про мене»*. Проте їхня віра була настільки непохитною, що він додає: *«При кожній згадці про вас я дякую моєму Богові; завжди, в кожній моїй молитві за всіх вас, з радістю молюся за вашу участь у поширенні Доброї вістки — від першого дня і аж дотепер»* (Филп. 1:29, 30:3-5).

У важливих центрах, де працюють вісники правди, точиться страшна боротьба між силами добра і зла. *«Адже наша боротьба не з тілом і кров'ю, — говорить Павло, — але з началами, з владами, зі світовими правителями темряви цього [віку], з піднебесними духами злоби»* (Ефес. 6:12). Боротьба між Божою Церквою і тими, хто перебуває у владі злих ангелів, точитиметься до кінця часу.

Першим християнам часто доводилося зустрічатися вічна-віч з темними силами. Ворог, удаючись до фальсифікації та переслідування, намагався відвернути їх від правдивої віри. У наш час, коли швидко наближається кінець усього земного, сатана докладает відчайдушних зусиль, щоб занапастити світ.

Він складає багато різних планів, аби полонити розум людей, відвернути їхню увагу від важливих для спасіння істин. У кожному місті його слуги спішно згуртовують людей, які чинять опір Божому Законові. Головний ошуканець працює над тим, аби внести замішання й викликати бунтівний дух, аби люди запалали сліпою ревністю.

Гріховність досягає небаченого розмаху, однак багато слуг [220] жителів Євангелія звіщають: «*Мир і безпека*». Але вірні Божі вісники повинні невпинно йти вперед, виконуючи свою працю. Зодягнувшись у небесний обладунок, вони мають безстрашно переможно крокувати вперед, не припиняючи боротьби, доки кожний ближній не почує вістки правди для теперішнього часу.

СОЛУНЬ

(Дії 17:1-10)

[221] **З**алишивши Филипи, Павло й Сила вирушили до Солуні. Тут їм було дозволено промовляти до великого зібрання в єврейській синагозі. Зовнішній вигляд апостолів свідчив про нещодавно перенесені ними жорстокі побої, і їм довелося пояснювати, що сталося з ними у Филипах. При цьому вони звеличували не себе, а Того, Хто визволив їх.

Проповідуючи солунянам, Павло посилався на старозавітні пророцтва про Месію. Під час Свого служіння Христос просвітив розум учнів для розуміння цих пророцтв: *«І почавши від Мойсея та від усіх пророків, Він пояснив їм з усього Писання, що стосувалося Його»* (Луки 24:27). Петро, проповідуючи Христа, наводив докази зі Старого Завіту. Так само чинив і Степан. Павло у своєму служінні також посилався на пророцтва Святого Письма про народження, страждання, смерть, воскресіння та вознесіння Христа. З допомогою натхненних свідчень Мойсея та пророків, він ясно довів, що Ісус із Назарета — Месія і що від днів Адама голос Христа промовляв через патріархів та пророків.

[222] Щодо Приходу обітованого Месії були дані конкретні пророцтва. Адам отримав запевнення про Прихід Викупителя. Винесений сатані вирок: *«І Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою, між насінням твоїм і насінням її. Воно зітре тобі голову, а ти будеш жалити його в п'яту»* (Бут. 3:15), — був для наших прабатьків обітницею спасіння через Христа.

Авраамові була дана обітниця, що з його нащадків вийде Спаситель: *«У твоєму потомстві благословляться всі народи землі». «Не сказано, що нащадкам, наче про багатьох, але як про одного: і твоєму Нащадкові, — Яким є Христос» (Бут. 22:18; Гал. 3:16).*

Мойсей перед завершенням свого служіння як вождя й учителя Ізраїлю ясно проповідував про Прихід Месії. *«Пророка з-поміж вас, — сказав він, звертаючись до ізраїльського збору, — з твоїх братів, такого, як я, Господь Бог твій настановить тобі; Його маєте слухатися».* Мойсей запевнив ізраїльтян, що Сам Бог відкрив йому це на горі Хорив: *«Поставлю Пророка для них з-поміж їхніх братів, Такого, як ти, і дам Я слова Свої в уста Його, і Він їм говоритиме все, що Я накажу» (П. Зак. 18:15,18).*

Месія мав походити з царського роду, бо в пророцтві [223] Якова Господь сказав: *«Не відійметься берло від Юди, ані з його стегон законодавець, аж прийде Примиритель, що Йому буде послух народів» (Бут. 49:10).*

Ісая пророкував: *«І вийде Паросток із пня Єссея, і Вітка виросте з його коріння». «Нахилить своє вухо, й до Мене прийде, послухайте, й житиме ваша душа! І Я з вами складу заповіта навіки на незмінні Давидові милості. Отож, Його дав Я за свідка народам, за проводиря та владикау народам. Тож покликаеш народ, що не знаєш його, і той люд, що не знає тебе, і вони потішаться до тебе, ради Господа Бога твого, і ради Святого Ізраїлевого, що прославив тебе» (Ісаї 11:1; 55:3-5).*

Єремія також свідкував про Прихід Викупителя — Князя дому Давидового: *«Ось дні наступають, — говорить Господь, — і поставлю Давидові праведну Парость, і Цар зацарює, і буде Він мудрий, — і правосуддя та правду в Краю запровадить. За днів Його Юда спасеться, Ізраїль же буде безпечний. А це Його Ймення, яким Його кликати будуть: «Господь — праведність наша». І ще: «Бо так промовляє Господь: Нема переводу Давидовим мужам, що мають сидіти на троні дому Ізраїлевого, і нема переводу в Левитів — священників перед обличчям Моїм тому мужеві, що буде приносити цілопалення, і спалювати хлібну жертву, і приносити жертву всі дні» (Єрем. 23:5, 6; 33:17, 18).*

[224] Було провіщено навіть місце народження Месії: *«А ти, Віфлєме-Євфрате, хоч малий ти у тисячах Юди, із тебе Мені вийде Той, що буде Владика в Ізраїлі, і віддавна постання його, від днів віковичних» (Михея 5:1).*

Була докладно окреслена і робота, котру Спаситель мав виконати на Землі: *«І спочине на Нім Дух Господній, — дух мудрості й розуму, дух поради й лицарства, дух пізнання та страху Господнього. Його уподобання — в страху Господньому».* Божий Помазанець буде *«благовістити сумирним... перев'язувати зламаних серцем, полоненим звіщати свободу, а в'язням — відчиняти в'язницю; проголошуючи рік уподобання Господу та день помсти для нашого Бога, потішати всіх, хто в жалобі, радість вчинити сіонським жалобникам, щоб замість попелу дати їм оздобу, оливу радості замість жалоби, одєжу хвали замість темного духа; і будуть їх звати дубами праведності, саджанцями Господніми, щоб прославивсь Господь»* (див. Ісаї 11:2, 3; 61:1-3).

«Оце Отрок Мій, що Я підпираю Його, Мій Обранець, що Його полюбила душа Моя, Я злив Свого Духа на Нього, і Він правосуддя народам подасть. Він не буде кричати і кликати не буде, і на вулицях чути не дасть Свого голосу. Він очеретини надломленої не доломить, і гнота тліючого не погасить, буде суд видавати за правдою. Не втомиться Він, і не знеможеться, поки присуду не покладе на землі, і будуть чекати Закона Його острови» (Ісаї 42:1-4).

[225] На підставі старозавітних Писань Павло переконував слухачів, що Христос мав постраждати й воскреснути з мертвих. Хіба Михей не пророкував: *«Тростиною б'ють по щоках Ізраїлевого суддю» (Михея 5:1)?* Хіба Обітований не пророкував про Себе через Ісаю: *«Підставив Я спину Свою тим, хто б'є, а щоки Свої — щипачам, обличчя Свого сховав від ганьби й плювання» (Ісаї 50:6).* Через псалмиста Христос передрік, як поведуться з Ним люди. *«А я... посміховище людське й погорда в народі. Всі, хто бачить Мене, насміхаються з мене, розкривають роти, головою хитають!»* *«Покладався на Господа Він, — хай же рятує його, нехай Той його визволить, — він бо Його уподобав». Я... рахую всі кості свої, а вони придивляються й бачать нещастя в мені! Вони*

ділять для себе одєжу мою, а про шату мою жєребка вони кидають...» «Для братів своїх став я відчужений, і чужий для синів своєї матері, бо ревність до дому Твого з'їдає мене, і зневаги Твоїх зневажальників спадають на мене... Моє серце зламала наруга, і невігойний мій сором: я чекав співчуття — та немає його, і потішителів — та не знайшов!» (Псал. 22:7-9, 18, 19; 69:9, 10, 21).

Якими надзвичайно точними були пророцтва Ісаї про страждання і смерть Христа! «Хто нашій звістці повірив, — запитує пророк, — і над ким відкривалось рамено Господнє? Бо Він виріс перед Ним, мов галузка, і мов корінь з сухої зем- [226] лі, — не мав Він принади й не мав пишноти, і ми Його бачили, та краси не було, щоб Його пожадати! Він погорджений був, Його люди покинули, страдник, знайомий з хворобами, і від Якого обличчя ховали, погорджений, і ми не цінували Його.

Направду ж Він немочі наші узяв і наші болі поніс, а ми уважали Його за пораненого, ніби Бог Його вдарив поразами й мучив. А Він був ранений за наші гріхи, за наші провини Він мучений був, — кара на Ньому була за наш мир, Його ж ранами нас уздоровлено!

Усі ми блудили, немов ті овечки, розпорошились кожен на власну дорогу, — і на Нього Господь поклав гріх усіх нас! Він гноблений був та понижуваний, але уст Своїх не відкривав. Як ягня був проваджений Він на заколення, й як овечка перед стриждіями своїми мовчить, так і Він не відкривав Своїх уст. Від утиску й суду Він забраний був, і хто збагне Його рід? Бо з краю живих Він відірваний був, за провини Мого народу на смерть Його дано» (Ісаї 53:1-8).

Було провіщено навіть, якою смертю помре Божий Син. Як мідного змія було піднесено в пустелі, так мав бути піднесений грядущий Спаситель, щоб «кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне» (Івана 3:16).

«А коли Йому скаже хто: “Що це за рани на Твоїх руках?” то відкаже: “Побито Мене в домі тих, хто кохає Мене”» (Зах. 13:6).

«Із злочинцями визначили Йому гроба Його, та Його поховали в багатого, хоч провини Він не учинив, і не було в Його [227] устах оман... Та зволив Господь, щоб побити Його, щоб муки завдано Йому» (Ісаї 53:9, 10).

Але Той, Хто мав зазнати смерті від рук грішників, повинен також воскреснути як Переможець над гріхом і могилою. Натхненний Всемогутнім співець Ізраїлю засвідчив про славний ранок воскресіння. *«Тіло моє також, — радісно звіщає він, — спочиватиме в надії. Бо Ти не полишиш душі Моєї у пеклі [могилі], не попустиш Своєму Святому побачити тління!» (Псал. 16:9, 10).*

Павло показав, як тісно Бог поєднав служіння жертвоприношення з пророцтвами про Того, Хто, як ягня, мав бути проваджений на заколення. Месія повинен був віддати Своє життя як *«жертву за гріх»*. Спрямовуючи свій погляд крізь віки на спокутну жертву Спасителя, пророк Ісаї засвідчив, що Агнець Божий *«на смерть віддав душу Свою, і з злочинцями був порахований, хоч гріх багатьох Сам носив і заступався за злочинців» (Ісаї 53:7,10,12).*

Спаситель, про Якого говориться у пророцтві, мав прийти не як земний цар задля звільнення єврейського народу від земних гнобителів, а як звичайна людина, щоб жити в бідності й покорі, а потім бути зневаженим, відкинутим та вбитим. Спаситель, про Якого провіщав Старий Завіт, повинен був принести Себе в жертву за грішне людство, виконавши таким чином усі вимоги порушеного Закону. У Ньому символи жертвоприношень повинні були зустрітися [228] з реальністю, а Його смерть на хресті повинна була надати змісту всій системі єврейських богослужінь.

Павло розповів євреям із Солуні, як ревно колись відстоював обрядовий закон та якого чудового досвіду зазнав біля воріт Дамаска. До свого навернення він вірив у благочестя по спадковості, плакаючи фальшиву надію. Його віра не ґрунтувалася на Христі, натомість він покладався на форми й обряди. Його ревність щодо Закону не з'єдналася з вірою в Христа, а тому була марною. Вихваляючись власною непорочністю в дотриманні Закону, він відкидав Того, Хто був центром Закону.

Однак після його навернення все змінилося. Ісус із Назарета, Котрого він переслідував в особі Його святих, з'явився йому як обітований Месія. Гонитель побачив у Ньому Сина Божого, Котрий прийшов на Землю, щоб здійснилися про-

роцтва; у Його житті знайшла своє виконання кожна деталь, зазначена у Святому Письмі.

Коли Павло зі святою відвагою проповідував Євангеліє в Солунській синагозі, потік світла осяяв справжнє значення обрядів і церемоній, пов'язаних зі служінням у шкіні. Апостол указував своїм слухачам на той час, коли Христос, закінчивши посередницьке служіння в Небесній Святині, прийде знову в силі й великій славі, щоб заснувати на Землі Своє Царство. Павло вірив у Другий прихід Христа. Він так ясно й переконливо описував славну подію, що це справляло на слухачів незабутнє враження.

Три суботи поспіль Павло проповідував солунянам, роз- [229] мірковуючи з ними на підставі Писань про життя, смерть, воскресіння, служіння на Небі та майбутню славу Христа, «Агнца, заколеного від заснування світу» (Об'явл. 13:8). Він звеличував Христа і доводив, що правильне розуміння Його служіння — це ключ до багатой скарбниці старозавітних Писань.

Істини Євангелія звіщалися в Солуні з великою силою і викликали зацікавлення багатьох людей. *«І деякі з них повірили й приєдналися до Павла та Сили — дуже багато побожних греків і чимало шляхетних жінок».*

Проте, як і раніше, апостоли зіткнулися з рішучим опором. *«Юдеї ж позаздрили».* Ці євреї не користувалися на той час прихильністю римської влади, оскільки нещодавно підняли повстання в Римі. На них дивилися з підозрою, і їхня свобода була певною мірою обмежена. Тепер вони отримали нагоду скористатися обставинами й завоювати прихильність властей. Водночас вони прагнули зганьбити апостолів та навернених у християнство.

Для цього вони, *«зібравши з вулиць якихось негідних людей»*, учинили заворушення в місті. Шукаючи апостолів, вони прийшли до дому Ясона, та не знайшли там ані Павла, ані Сили. [230] Шаленіючи від розчарування, заколотники потягли Ясона та декого з братів до начальників міста, вигукуючи: *«Це ті, які перевернули світ і дійшли вже сюди! Їх прийняв Ясон, а всі вони діють усупереч наказам кесаря, кажучи, що є інший цар — Ісус!»*

Оскільки Павла й Сили не знайшли, міські власті взяли звинувачуваних віруючих під варту, щоб зберегти в місті

мир. Побояючись подальшого насильства, *«брати нехайно відіслали вночі Павла і Силу до Верії»*.

Ті, хто проповідує сьогодні непопулярні істини, не повинні розчаровуватися, коли часом так звані християни приймають їх не з більшою охотою, ніж приймали Павла та його товаришів люди, для яких вони працювали. Вісники хреста повинні озброїтися молитвою, пильнуючи, прямуючи вперед з вірою й мужністю, працюючи завжди в Ім'я Ісуса. Вони повинні звеличувати Христа як Заступника за людину в Небесній Святині. Він — Центр усіх старозавітних жертвоприношень; завдяки Його викупній жертві порушники Божого Закону можуть знайти мир і прощення.

ВЕРІЯ Й АФІНИ

(Дії 17:11-34)

УВерії Павло знайшов євреїв, які мали бажання [231] досліджувати проповідувані їм істини. Лука пише про них: *«Ці були шляхетніші від тих, що в Солуні. Вони прийняли слово з усією ревністю, щодня досліджуючи Писання, чи так воно є. Тож багато хто з них увірували, і чимало з грецьких шляхетних жінок та чоловіків».*

Верійцям були притаманні широта поглядів і неупередженість. Вони бажали дослідити, наскільки правдивим було вчення, котре проповідували апостоли. Вони вивчали Біблію не з цікавості, але щоб дізнатися, що в ній написано про обітованого Месію. Верійці щодня досліджували богонатхненне Слово, і, коли порівнювали один текст з іншим, небесні ангели були поряд з ними, просвічуючи уми та переконуючи серця.

Де б не проповідувалися євангельські істини, люди, [232] котрі щиро бажають чинити правду, спонукувані старанно досліджувати Писання. Якби в кінці історії нашої Землі ті, котрим звіщаються випробувальні істини, наслідували приклад верійців і щоденно досліджували Писання, порівнюючи Боже Слово із проповідуваною їм вісткою, то там, де сьогодні є порівняно невеличка кількість людей, вірних Заповідям Божого Закону, їх було б значно більше. Проте коли проповідуються непопулярні біблійні істини, багато хто відмовляється від дослідження. Неспроможні спростувати ясне вчення Писання, вони водночас виявляють велике небажання досліджувати

представлені їм докази. Деякі стверджують: навіть якщо це вчення правдиве, то немає великого значення, приймуть вони чи відкинуть нове світло. Тому вони міцно тримаються приємних байок, які ворог використовує для зведення душ. Такі люди засліплені оманною і розлучені з Небом.

Усі будуть суджені згідно з даним їм світлом. Господь посилає Своїх представників з вісткою спасіння, і хто чує її, ті відповідатимуть перед Богом за своє ставлення до слів Його слуг. Щирі шукачі істини будуть старанно досліджувати проповідуване їм учення у світлі Божого Слова.

[233] Невіруючі євреї із Солуні, сповнені заздрощів і ненависті до апостолів, не задовольнилися тим, що вигнали їх з міста. Вони пішли за ними до Верії та настроїли проти них простолюду, пробуджуючи в нього низькі пристрасті. Побоюючись насильства над Павлом у разі подальшого перебування в місті, брати відіслали його до Афін у супроводі кількох новонавернених верійців.

Так гоніння примушували вчителів істини переходити з одного міста до іншого. Вороги Христа не могли перешкодити поширенню Євангелія, але їм удалося ускладнити апостолам працю. Однак перед лицем опозиції й боротьби Павло впевнено рухався вперед, рішуче виконуючи Божий намір, відкритий у видінні в Єрусалимі: *«Я пошлю тебе — далеко до народів»*.

Поспішний відхід Павла з Верії позбавив його можливості відвідати братів у Солуні, чого він дуже бажав.

Прибувши до Афін, апостол відіслав братів з Верії назад, сповістивши через них Силу й Тимофія, аби вони негайно приєдналися до нього. Тимофій прийшов до Верії перед відходом Павла і разом із Силою продовжував так успішно розпочату справу, навчаючи новонавернених принципів віри.

Місто Афіни було центром язичества. Тут Павло зустрівся не з неосвіченим, легковірним простолюдом, як це було в Лістрі, але з людьми, які славилися своєю інтелігентністю і культурою. Усюди, куди не гляне оком, стояли статуї їхніх богів та обожнюваних героїв історії й поезії. Величні архітектурні споруди і полотна живопису відображали дух національної слави та популярного поклоніння язичеським

божествам. Краса й пишність творів мистецтва справляли на людей чаруючий вплив. Усюди здіймалися масивні надзвичайно коштовні споруди святинь і храмів. Воєнні перемоги і подвиги прославлених мужів знайшли своє увіковічнення в скульптурних пам'ятниках, гробницях, плитах. Усе це перетворювало Афіни на велику художню галерею. [234]

Коли Павло дивився на навколишні красу та помпезність і бачив місто, цілковито віддане ідолопоклонству, його дух запалав горливістю за Бога, Котрий був згнєблений на кожному кроці; а серце його сповнилося жалістю до мешканців Афін, які, незважаючи на свій інтелект і культуру, не знали нічого про істинного Бога.

Апостола не звабило те, що він побачив у цьому центрі ерудиції та вченості. Його духовне єство настільки було чутливим до краси небесних реалій, що навколишні пишність і велич видавалися йому нікчемними в порівнянні з радістю і славою нетлінних скарбів. Споглядаючи велич Афін, він усвідомлював спокусливий вплив міста на любителів мистецтва й науки та важливість своєї прийдешньої роботи.

У цьому великому місті, де не поклонялися Богові, Павла гнітило почуття самотності, він прагнув співчуття і допомоги своїх співпрацівників. Що стосується людської дружби, то він почувався вкрай самотнім. У своєму Посланні до солунян він висловив свої почуття так: *«Ми вирішили за краще самим зостатися в Афінах» (1Сол. 3:1)*. Перед ним постали, здавалося, нездоланні перешкоди, майже позбавляючи його надії досягти людських сердець.

Очікуючи приходу Сили й Тимофія, Павло не сидів склавши руки. *«Він проводив бесіди з юдеями та з побожними в синагозі, та щодня на майдані з зустрічними»*. Але головною його справою в Афінах було проголошення спасіння тим, хто нічого не знав про Бога та Його наміри щодо грішного людства. Незабаром апостол мав зіткнутися з язичеством у його найвитонченішій формі. [235]

Незабаром великі афінські мужі дізналися, що в їхньому місті перебуває незвичайний учитель, який проповідує нові, дивні вчення. Декотрі з цих мужів розшукали Павла і почали з ним розмову. Невдовзі їх оточила юрба слухачів. Дехто був

готовий висміяти апостола як людину, що значно поступаєть-ся їм соціальним походженням і розумовим рівнем. Декотрі в'їдливо запитували один одного: *«Що ж то хоче сказати цей балакун? А інші: Здається, він проповідник чужих богів! Бо він благовістив [їм] про Ісуса та воскресіння»*.

Серед опонентів Павла на ринковій площі були *«деякі з філософів, епікурейців і стоїків»*, але ці люди, як і всі інші співрозмовники апостола, скоро переконалися, що він володіє значно більшим знанням, ніж вони. Сила його інтелекту викликала в учених мужів повагу до нього, а його серйозне логічне судження і дар красномовства привернули до себе увагу всіх слухачів. Вони визнали, що він не був новаком, а міг говорити з представниками всіх класів, наводячи переконливі докази на користь проповідуваного ним учення. Таким чином, апостол залишався неприступним, [236] відбивав напади противників за допомогою їхньої ж зброї, відповідаючи логікою на логіку, філософією на філософію, красномовством на красномовство.

Язичеські опоненти нагадали йому про долю Сократа, засудженого на смерть через те, що проповідував чужих богів, і порадили не наражати своє життя на небезпеку подібними діями. Але слова апостола привернули увагу народу, а його непідробна мудрість викликала повагу й захоплення. Ані вченість, ані іронія філософів не змусили його замовкнути. Переконавшись у тому, що ця людина сповнена рішучості будь-що виконати свою місію, афіняни вирішили дати йому можливість висловитися.

З цією метою його привели на Марсовий пагорб. Це було одне з найбільш священних місць в Афінах, котре через пов'язані з ним спогади й асоціації викликало в людей забобонний страх, а в декого навіть жах. Саме тут мужі, яким належало останнє судейське слово у вирішенні всіх найважливіших моральних і цивільних питань, часто і найретельнішим чином розглядали справи, пов'язані з релігією.

Тут, подалі від сум'яття й шуму багатолюдних площ і гамору безладних дискусій, апостола могли вислухати спокійно, не перебиваючи. Навколо нього зібралися поети, художники, філософи — учені й мудреці Афін, які звернулися до нього

з такими словами: *«Не можемо зрозуміти, що це за нова наука, яку ти проповідуєш, бо вкладаєш щось чуже до наших вух. Отже, хочемо знати, що б це могло бути!»*

У цю урочисту відповідальну хвилину апостол зберігав [237] спокій і самовладання. На ньому лежав тягар відповідальності — донести до людей важливу вістку, і слова, що виходили з його уст, переконали слухачів: перед ними не марнословний просторіка. *«Мужі-афіняни, з усього бачу, що ви дуже побожні, бо проходячи й оглядаючи ваші святині, я знайшов також жертовника, на якому написано: Невідомому Богові! Отже, я вам і проповідую Того, Кого, не знаючи, ви побожно шануєте»*. При всій своїй розвинутості й ерудиції вони не знали Бога — Творця Всесвіту. Однак серед них були люди, котрі прагнули до більшого світла і намагалися знайти Безмежного.

Указуючи на сповнений ідолів храм, Павло вилив тягар своєї душі, викриваючи оману релігії афінян. Наймудріші з його слухачів були здивовані, почувши його міркування. Він довів, що знайомий з їхніми творами мистецтва, літературою та релігією. Указуючи на їхні статуї й ідоли, він зауважив, що Бога не можна уподібнити до творива людських рук. Ідоли ані найменшою мірою не здатні передати славу Єгови. Він нагадав їм про те, що ці кумири не мали життя; вони перебували у владі людини, котра переставляла їх з місця на місце, тому самі ідолопоклонники в усьому перевершували своїх ідолів.

Павло намагався вивести своїх слухачів-ідолопоклонників за межі їхньої фальшивої релігії до правдивого Бога, Котрого вони називали *«Невідомим Богом»*. Той, про Кого він говорив, незалежний від людини. Він не має потреби в служінні людських рук, які нічого не можуть додати до Його сили і слави. [238]

Народ із захопленням слухав щирий логічний виклад Павла, коли він змальовував властивості правдивого Бога — Його творчу силу, мудре Провидіння. Апостол був ревним і палким у своєму красномовстві: *«Бог, Який створив світ і все, що в ньому, будучи Господом неба і землі, не живе в рукотворних храмах. Він не приймає служіння людських рук, бо не потребує нічого, оскільки Сам дає всім життя, і дихання, і все»*. Небеса не можуть вмістити Бога, а тим більше рукотворні храми!

У той час кастовості, коли права людини часто ігнорувалися, Павло виклав велику істину про людське братерство, заявивши, що (Бог) *«створив Він з одного весь людський рід, щоб жив по всій поверхні землі»*. У Божих очах усі люди рівні, і кожна людина повинна виявляти вірність Творцеві. Далі апостол показав, що вся історія взаємовідносин Бога з людьми золотою ниттю пронизана Його благодаттю і милістю. Він *«визначив заздалегідь окреслені пори та межі їхнього проживання, щоб шукали Бога: може, відчують Його і знайдуть, бо ж недалеко Він від кожного з нас»*.

Указуючи на шляхетних представників людського роду, котрі оточували його, Павло процитував фразу одного грецького поета, представивши безмежного Бога як Отця, дітьми Котрого всі вони були: *«У Ньому ми живемо, рухаємося та існуємо, як деякі з ваших поетів казали: Бо і ми з Його роду! Отже, будучи з Божого роду, ми не повинні вважати, що Божество подібне до золота, або срібла, або каміння — мистецького витвору та вигадок людини. Отже, Бог, незважаючи на часи незнання, тепер наказує всім людям скрізь каятися»*. У темні віки, що передували Приходу Христа, Божественний Правитель не ставився до язичників із суворою вимогливістю за їхнє ідолопоклонство, але тепер через Свого Сина Він послав людям світло правди, очікуючи покаяння на спасіння від усіх: не тільки від бідного простого люду, але й гордого філософа і князя. *«Бо Він визначив день, коли має справедливо судити цілий світ через Мужа, Якого настановив, даючи віру всім, воскресивши Його з мертвих!»* *«Коли Павло заговорив про воскресіння з мертвих, то «деякі почали глузувати, а інші сказали: Про це послухаємо тебе іншого разу!»*

Так закінчилася праця апостола в Афінах — центрі чеської ученості, бо афіняни, уперто дотримуючись ідолопоклонства, відвернулися від світла правдивої релігії. Коли люди повністю задоволені власними поглядами, від них важко очікувати чогось більшого. Вихваляючись своєю вченістю та витонченістю, афіняни ставали дедалі зіпсутішими, усе більше задовольняючись розпливчатими таїнствами язичества.

Серед слухачів Павла були такі, котрих переконали викладені істини, та вони не бажали упокоритися, визнавши

Бога та прийнявши План спасіння. Ні красномовство, ні [240] сила доказів не можуть навернути грішника. Тільки Божа сила здатна донести істину до серця. Хто вперто не визнає цієї сили, той не може бути наверненим. Греки шукали мудрості, а слово про хрест було для них глупотою, оскільки вони цінували свою мудрість вище за небесну мудрість.

Причину невеликого успіху вістки Євангелія серед афінян слід шукати в тому, що вони пишалися своїм розумом і людською мудрістю. Світські мудреці, котрі приходять до Христа як бідні, пропащі грішники, отримують мудрість на спасіння; але хто вважає себе великим, підносячи власну мудрість, ті не отримують світла і знання, які може дати тільки Він.

Так Павло протистояв тогочасному язичеству. Його праця в Афінах не була даремною. Діонісій, один з найбільш відомих громадян, та деякі інші прийняли євангельську вістку і приєдналися до віруючих.

Богонатхненне Слово дає нам можливість поглянути на життя афінян, котрі разом з усім своїм знанням, вишуканістю й мистецтвом погрузили в пороках, — аби побачити, як Бог через Свого слугу викривав ідолопоклонство й гріхи гордого, самовдоволеного народу. Слова апостола, його поведінка й обставини праці були закарбовані богонатхненим пером, щоб засвідчити всім прийдешнім поколінням про його непохитну віру, мужність, з якою зносив самотність і злигодні, та перемогу, отриману ним на користь християнства в самому серці язичеського світу.

Слова Павла — скарбниця знання для Церкви. Він цілком міг сказати щось таке, що викликало б роздратування в його гордих слухачів і поставило його у важке становище. Якби його промова містила прямі нападки на їхніх богів та великих мужів міста, апостола могла б спіткати доля Сократа. Але з тактовністю, породженою Божественною любов'ю, він обережно спрямував погляди афінян від язичеських богів до Бога, Котрого вони не знали. [241]

І сьогодні біблійні істини також потрібно проповідувати сильним світу цього, щоб вони могли зробити вибір між послухом Божому Запові та вірністю князеві зла. Бог пропонує їм вічну істину, котра зробить їх мудримися на спасіння,

проте Він не силує їх прийняти її. Якщо вони відвернуться від неї, Бог залишить їх пожинати плоди власних учинків. *«Бо слово про хрест є безумством для тих, що гинуть, а для нас, які спасаємося, це — Божя сила. Бо написано: Знищу мудрість премудрих, а розум розумних відкину! Але Бог вибрав немудре світу, щоб засоромити премудрих, і Бог вибрав немічне світу, щоб засоромити сильних; Бог вибрав понижене у світі, і погорджене, і неіснуюче, щоб існуюче позбавити сили» (1Кор. 1:18, 19, 27, 28).* Багато великих учених, державних діячів, [242] найвидатніших мужів світу в ці останні дні відвернуться від світла, тому що світ у своїй мудрості не пізнав Бога. Однак слуги Божі повинні використовувати кожную можливість, щоб донести істину до таких людей. Декотрі визнають своє не-уцтво в духовних питаннях і будуть покірно навчатися біля ніг Великого Вчителя Ісуса.

Кожна спроба донести вістку Євангелія до вищих класів суспільства вимагає від Божого працівника сильної віри. Обставини можуть видаватися несприятливими, але в найпохмурішу годину з Небес засяє світло. Сила тих, хто любить Бога і служить Йому, із дня на день відновлюватиметься, їм буде послане розуміння Безмежного, аби при виконанні Його планів вони не припускалися помилок. Нехай же ці працівники збережуть своє уповання твердим до кінця, пам'ятаючи, що сила Божої Істини засяє серед темряви, яка оповила наш світ. У справі служіння Богові не повинно бути місця розпачу. Віра посвяченого служителя має бути готовою витримати кожне випробування. Бог може і бажає дарувати Своїм слугам усі силу та мудрість, необхідні в різних ситуаціях. Тим, які покладають надію на Нього, Він дасть більше, ніж вони сподіваються.

КОРИНТ

(Дії 18:1-18)

У першому столітті християнської ери Коринт був [243] одним з головних міст не тільки Греції, а й усього світу. На його вулицях можна було зустріти греків, євреїв, римлян, а також мандрівників з різних країн, зайнятих своїми справами або ж пошуками задоволень. Оскільки Коринт був великим торговим центром, до якого можна було легко дістатися з усіх куточків Римської імперії, він був вартий того, щоб у ньому було споруджено пам'ятник Богові та Його істині.

Серед євреїв, які проживали в Коринті, були Акила й Прискила, котрі пізніше здобули славу щирих служителів Христа. Познайомившись із цими людьми, Павло *«залишився в них»*.

Від самого початку своєї праці в цьому жвавому центрі на перехресті багатьох доріг Павло на кожному кроці заважував серйозні перешкоди для просування Божої справи. Місто майже повністю загрузло в ідолопоклонстві. Венера була улюбленою богинею, і поклоніння їй супроводжувалося багатьма непристойними обрядами й церемоніями. Своєю [244] надзвичайною аморальністю коринтяни вирізнялися навіть з-посеред язичників. Вони, здавалося, не думали і не турбувалися ні про що, окрім розваг і задоволень.

Проповідуючи Євангеліє в Коринті, апостол дотримувався іншого методу, ніж у Афінах. Там він намагався узгодити стиль своєї проповіді з характером слухачів, відпові-

даючи логікою на логіку, філософією на філософію, ученістю на вченість. Думаючи про втрачений таким чином час та усвідомлюючи, що його проповідь у Афінах принесла мало плодів, апостол вирішив діяти в Коринті за іншим планом, аби привернути увагу байдужих і безтурботних. Він постановив уникати складних дискусій та суперечок і *«не знати нічого, крім Ісуса Христа, і то розп'ятого»*. Його бажанням було проповідувати їм *«не в переконливих словах мудрості, але в проявах Духа та сили»* (1Кор. 2:2, 4).

Ісус, Якого Павло мав намір представити грекам у Коринті як Месію, був євреєм простого походження, вихованим у місті, відомому своєю гріховністю. Він був відкинутий Своїм народом і врешті розп'ятий як розбійник. Греки вірили в необхідність облагородження людства, але єдиний засіб для досягнення справжніх шляхетності і слави вони вбачали у вивченні філософії й науки. Чи міг Павло переконати цих людей у тому, що віра в силу якогось невідомого єврея здатна звеличити й ушляхетнити їхнє єство?

[245] Для багатьох наших сучасників Голгофський хрест є свяติною. Роздуми про сцени розп'яття викликають у них святі, високі почуття. Але за днів Павла хрест викликав у людей почуття огиди й жаху. Проголосити Спасителем людства розп'ятого на хресті означало зустрітись з насмішками й опозицією.

Павлові було добре відомо, як сприймуть його вістку євреї та греки Коринта. *«Ми ж проповідуємо розп'ятого Христа: для юдеїв — це спокуса, а для греків — безумство»* (1Кор. 1:23). Серед євреїв, що слухатимуть його, буде багато таких, яких розгніває вістка, котру він збирався проповідувати. Греки ж розцінять його слова як повну нісенітницю. Якщо він намагатиметься показати, що між хрестом та облагородженням і спасінням людства існує якийсь зв'язок, на нього будуть дивитися як на безумного.

Для Павла хрест мав надзвичайне значення. Відколи була призупинена його діяльність гонителя послідовників розп'ятого Назарянина, він не переставав прославляти хрест. Тоді йому була об'явлена безмежна любов Бога, явлена в смерті Христа, і в його житті відбулися надзвичайні зміни, котрі

привели всі його плани й наміри до повної згоди з Небом. З тієї хвилини він став новою людиною у Христі. Із власного досвіду він знав: грішник, який бачить любов Отця, виявлену в жертві Його Сина, і підкоряється Божественній силі, зазнає зміни серця, Христос стає для нього всім у всьому.

Навернувшись, Павло сповнився палким бажанням допомогти своїм співвітчизникам побачити в Ісусі з Назарета Сина живого Бога, Котрий може змінити і спасти людину. З того часу його життя було посвячене тільки одній меті: показати любов і силу Розп'ятого. У його співчутливому серці вистачало місця для всіх. *«Я боржник, — писав апостол, — перед греками і варварами, мудrimi і немудrimi»* (Римл. 1:14). Любов до Господа слави, Котрого він так немилосердно переслідував у особі Його святих, була рушійною силою його дій, його головним спонуканням. Якщо часом ревність Павла при виконанні обов'язку слабшала, одного погляду на хрест і ту дивовижну, явлену на ньому любов було достатньо, аби знову підперезати стегна свого розуму та прямувати дорогою самозречення.

Подивіться на апостола, який проповідує в коринтській синагозі, наводить докази із Писань Мойсея і пророків та спрямовує своїх слухачів до Приходу обітованого Месії. Послухайте, як він пояснює місію Викупителя — великого Первосвященника людства, Котрий, принісши в жертву Своє життя, аби раз і назавжди здійснити спокуту за гріх, розпочав служіння в Небесній Святині. Слухачі Павла мали зрозуміти, що Месія, Приходу Котрого вони так прагнули, уже прийшов. Його смерть була виконанням того, на що вказували всі жертвоприношення, а служіння в Небесній Святині — це велика реальність, яка висвітлювала минуле і вияснявала служіння єврейського священства.

Павло *«свідчив юдеям, що Ісус є Христос»*. На основі старозавітних Писань він показав, що згідно з пророцтвами і сподіваннями євреїв, Месія мав походити з роду Авраама й Давида. Разом із царственным псалмистом він простежував родовід Ісуса, починаючи від патріарха Авраама. Він читав свідчення пророків про характер обітованого Месії та Його роботи, про Його прийняття і ставлення до Нього на Землі [247]

та доводив, що всі ці передречення виконалися в житті, служінні і смерті Ісуса з Назарета.

Павло проповідував, що Христос прийшов, аби спершу дарувати спасіння народові, котрий очікував Приходу Месії як досягнення кінцевої слави свого існування як нації. Але цей народ відкинув Того, Котрий бажав дати їм життя, та обрав іншого вождя, правління котрого призведе до смерті. Апостол прагнув донести до свідомості своїх слухачів той факт, що тільки покаяння може врятувати єврейський народ від прийдешньої загибелі. Він викривав їхню неосвіченість у трактуванні тих місць Писання, знанням і розумінням яких вони так вихвалялися й пишалися. Він докоряв їх за світськість, любов до титулів, звань і зовнішнього блиску, за егоїзм.

У силі Духа Павло розповідав про своє чудодійне навернення, свою довіру до Писань Старого Завіту, котрі повністю виконалися в особі Ісуса з Назарета. Його слова звучали [248] урочисто й серйозно, і слухачі не могли не зауважити, що він усім серцем любить розп'ятого і воскреслого Спасителя. Вони бачили, що всі його думки зосереджені на Христі, усе життя пов'язане з Господом. Його слова були настільки вражаючими, що тільки найлютіші вороги християнства могли залишатися байдужими до них.

Однак євреї з Коринта заплющили свої очі, щоб не бачити так ясно представлених апостолом доказів, і відмовилися прислухатися до його закликів. Той самий дух, який спонукав їх відкинути Христа, сповнив їх гнівом і люттю проти Його слуги. Якби Бог особливим чином не захистив Павла, щоб він продовжував благовістити язичникам, вони відібрали б у нього життя. *«Та оскільки вони чинили опір і хулили, то він обтрусив свій одяг і промовив до них: Кров ваша — на вашу голову. Я чистий, відтепер піду до язичників! І пішовши звідти, прибув у дім одного мужа, на ім'я Тит Юст, який шанував Бога; його дім був поблизу синагоги».*

На допомогу Павлові з Македонії прибули Сила й Тимофій, і разом вони працювали для язичників. Як і євреям, Павло та його товариші проповідували язичникам Христа — Спасителя грішного людства. Уникаючи складної штучної аргументації, вісники хреста говорили про характер Творця,

Верховного Правителя Всесвіту. Їхні серця горіли любов'ю до Бога та Його Сина; вони закликали язичників замислитися над безмежною жертвою, принесеною за людство. Вони знали: якщо люди, котрі довго блукали в темряві язичества, побачать світло з Голгофського хреста, то прийдуть до Викупителя. *«Якщо Я буду піднятий від землі, — говорив Спаситель, — то притягну всіх до Себе!»* (Івана 12:32). [249]

Євангельські працівники в Коринті усвідомлювали, яка страшна небезпека загрожує душам, задля котрих вони працювали; відчуваючи на собі тягар відповідальності, звіщали істину, явлену в Ісусі. Їхня вістка була ясною, простою й рішучою, запахом життя — на життя, або ж запахом смерті — на смерть. Не тільки на словах, але й у своєму щоденному житті вони відкривали принципи Євангелія. Ангели співпрацювали з ними, і благодать та сила Бога були явлені в навершенні багатьох. *«А Крисп, старший синагоги, повірив у Господа з усім своїм домом; і багато з коринтян, почувши, увірували й охрестилися»*.

Ненависть, з якою євреї завжди ставилися до апостолів, тепер посилилася. Навернення і хрещення Криспа не переконали цих упертих противників, натомість викликали в них ще більшу злість. Вони не могли знайти аргументів для спростування проповіді Павла, тому вдалися до обману й лютих нападок. Вони лихословили Євангеліє та Ім'я Ісуса. У своїй сліпій люті вони не вибирали слів і були готові використати ганебні засоби. Вони не могли заперечити чудес Христа, проте заявляли, що Він чинив їх силою сатани, і зухвало стверджували, що Павло діяв тією ж силою.

Хоч Павло мав певний успіх у Коринті, повсюдне беззаконня цього зіпсутого міста мало не позбавило його мужності. Порочність, яку він бачив серед язичників, презирство й образи, котрих завдавали йому євреї, викликали в нього душевні муки. Він засумнівався в доцільності рішення створити церкву з тутешніх людей. [250]

Коли апостол збирався залишити місто в пошуках більш перспективного поля діяльності, щиро бажаючи виконати свій обов'язок, Господь з'явився йому у видінні й сказав: *«Не бійся, але говори і не мовчи, бо Я з тобою, і ніхто не на-*

кинеться на тебе, щоб заподіяти тобі зло, тому що маю в цьому місті багато людей!» Павло розцінив це як наказ залишитися в Коринті та гарантію того, що Господь зростить посіяне насіння. Зміцнившись і підбадьорившись, він продовжував ревно й наполегливо працювати.

Апостол не обмежувався публічними виступами, бо так до багатьох не можна було донести вістку Євангелія. Він багато ходив від дому до дому, користуючись можливістю спілкуватися в тісному родинному колі. Павло відвідував хворих і засмучених, потішав страждальців, підбадьорював пригнічених. У всьому, що говорив і чинив, він звеличував Ім'я Ісуса. Так він працював «у немочі, і в страху, і у великому трепеті» (1Кор. 2:3). Він уболівав за те, щоб його вчення носило на собі печать Божественного, а не людського.

[251] «Ми говоримо про мудрість досконалих, — писав пізніше Павло, — а не про мудрість цього віку чи правителів цього віку, які гинуть. Але ми говоримо про Божу премудрість, заховану в таємниці, яку відкрив Бог перед віками для нашої слави; її ніхто з правителів цього віку не пізнав, бо коли б пізнали, то не розп'яли б Господа слави. Але, як написано: Чого око не бачило й вухо не чуло і що на серце людині не приходило, — те приготував Бог тим, які люблять Його! Нам це Бог відкрив через [Свого] Духа, бо Дух досліджує все, навіть глибини Божі. Бо хто з людей знає те, що є в людині, крім духа людини, який живе в ній? Так само й Божого ніхто не пізнав, хіба тільки Дух Божий. Ми ж одержали не духа світу, але Духа, що від Бога, щоб знати те, що дароване нам Богом; про що й говоримо не вченими словами людської мудрості, але навченими [Святим] Духом, порівнюючи духовне з духовним» (1Кор. 2:6-13).

Павло розумів, що його сила крилася не в ньому, а в присутності Святого Духа, Котрий наповнював його серце Своїм благодатним впливом, підкорюючи всі думки Христові. Він говорив про себе: «...Завжди носимо в тілі мертвість Ісуса, щоб і життя Ісуса проявилось в нашому тілі» (2Кор. 4:10). У вченні апостола центральною постаттю був Христос. «І живу вже не я, — писав він, — а Христос живе в мені» (Гал. 2:20). Його «я» було сховане; Христос був явлений і звеличений у ньому.

Павло володів красномовністю. До свого навернення він часто намагався вразити своїх слухачів високою майстерністю риторики. Але тепер він залишив усе це. Тепер апостол не захоплювався поетичними образами і химерними ілюстраціями, які задовольняють почуття і живлять уяву, однак далекі від реального життя, натомість намагався з допомогою простих слів донести до сердець слухачів життєво важливі істини. Вишуканий виклад істини може викликати екстаз почуттів, проте надто часто істина, представлена таким чином, не є поживою, котра може зміцнити й укріпити віруючого для життєвих битв. Нагальні потреби, реальні запити душі, що бореться, може задовольнити лише здорове, практичне викладення основних принципів християнства. [252]

Праця Павла в Коринті не була безплідною. Багато душ навернулися від ідолопоклонства до служіння живому Богові, і під знамено Христа стала велика громада. Були спасенні навіть деякі з найбільш розпусних язичників; вони стали живими пам'ятниками Божої милості та дієвості Христової крові, яка очищає від гріха.

Зростаючий успіх проповідей Павла підштовхнув невірних євреїв до рішучішого опору. Вони *«однодушно накиннулися на Павла і привели його на суд»* до Галіона, який на той час був проконсулом в Ахаї. Вороги сподівалися, що власті стануть на їхній бік, як це було раніше. Тому вони голосно сердито звинувачували апостола: *«Він підбурює людей не за Законом шанувати Бога!»*

Єврейська релігія перебувала під протекцією Риму, і її [253] противники Павла сподівалися, що, звинувативши його в порушенні законів своєї релігії, доб'ються його видачі їм для звершення над ним суду та винесення вироку. Вони планували домогтися його смерті. Але Галіон був чесною людиною і не дозволив заздрісним зловмисним євреям ошукати себе. Обурений їхніми фанатизмом і самоправедністю, він вирішив не звертати уваги на висунуті ними звинувачення. Коли Павло приготувався вже виголосити промову на свій захист, Галіон сказав, що в цьому немає потреби. Обернувшись до розгніваних обвинувачів, він заявив: *«О юдеї! Якби справді був якийсь злочин або велика кривда, то я підтримав би вас*

у цій справі. Але коли суперечка йде про принципи, про імена та про ваш Закон, розглядайте самі, [бо] в цьому я не бажаю бути суддею!" І вигнав їх із суду».

І євреї, і греки з нетерпінням чекали рішення Галіона, і його рішуча відмова від розгляду цієї справи, яка не стосувалася громадського правопорядку, стала для євреїв сигналом до відступу. Сердиті і спантеличені, вони розійшлися. Рішучість проконсула відкрила очі галасливій юрбі, що підтримувала євреїв. Уперше за час праці Павла в Європі натовп став на його бік і на очах проконсула, не виявивши з його боку заперечень, з лютістю накинувся на найзавзятіших обвинувачів апостола. *«Тоді всі [греки] схопили Состена, старшого синагоги, та били перед судом, а Галіонові те було зовсім байдуже»*. Так християнство отримало блискучу перемогу.

[254] Павло затримався там ще надовго. Якби апостол залишив у цей час Коринт, навернені в Ісусову віру опинилися б у небезпечному становищі. Євреї намагалися б укріпити позиції аж до викорінення християнства в цій місцевості.

ПОСЛАННЯ ДО СОЛУНЯН

Прихід з Македонії Сили й Тимофія під час пере- [255]
бування Павла в Коринті був для апостола великим
підбадьоренням. Вони принесли йому радісну
звістку про віру й любов тих, які прийняли істину під час
перших відвідин Солуні вісниками Євангелія. Павло ніжно,
усім серцем любив цих віруючих, які серед випробувань і
утиску залишалися вірними Богові. Він бажав відвідати їх
особисто, але зробити це на той час було неможливо, тому
написав їм Послання.

У своєму Посланні до церкви в Солуні апостол висловлює
свою вдячність Богові за радісну звістку про зростання їхньої
віри. *«Брати, — писав він, — ми втішилися вами серед усієї
нашої біди й горя, заради вашої віри. Адже ми тепер ожили,
якщо ви стоїте в Господі! Яку-бо подяку можемо віддати Богові
за вас, за всю радість, якою через вас тішимося перед нашим
Богом? Ніч і день ревно молимося, щоб побачити ваші обличчя
і доповнити те, чого бракує вашій вірі».*

*«Ми завжди дякуємо Богові за всіх вас, згадуючи в наших [256]
молитвах; постійно пам'ятаємо перед Богом, нашим Отцем,
про ваше діло віри, про відчайдушну працю любові і терпіння
в надії на нашого Господа Ісуса Христа».*

Багато віруючих у Солуні «навернулись від ідолів, щоб
служити живому й правдивому Богові». Вони «прийняли слова,

у великому утискові», і їхні серця були наповнені «радістю Духа Святого». Апостол писав, що через свою вірність Господеві вони «стали взірцем для всіх вірних у Македонії і Ахаї». Вони заслуговували на такі слова похвали: *«Адже від вас рознеслося Господнє Слово не тільки по Македонії та Ахаї, а ваша віра в Бога долинула до кожної місцевості, так що нам не потрібно щось говорити».*

Віруючі в Солуні були справжніми місіонерами. Їхні серця палали любов'ю до Спасителя, Котрий визволив їх від «майбутнього гніву». Через благодать Христа в їхньому житті сталася дивовижна зміна, і слово Господнє, котре вони звіщали, супроводжувалося силою. Проповідувані істини завойовували серця, і кількість віруючих зростала.

У Першому Посланні Павло згадує про свою працю в Солуні. Він наголошує, що не намагався придбати навернених, вдаючись до обману чи лукавства.

[257] *«Але, як Бог знайшов нас гідними, щоб довірити Євангелію, ми так і говоримо, не догоджаючи людям, але Богові, що випробовує наші серця. Бо ніколи, як вам відомо, в нас не було ані підлесливих слів, ані корисливих мотивів, — Бог свідок. Ми неї шукали слави в людей, ні у вас, ні в інших, хоч ми, як Христові апостоли, могли бути вимогливими. Але ми були тихими серед вас, мов та годувальниця, що доглядає своїх дітей. Ми так прив'язалися до вас, що хотіли передати вам не тільки Божу Добру вістку, але й свої душі, бо ви стали для нас любими».*

«Ви та Бог свідки, — продовжує апостол, — які святі, праведні та непорочні були ми для вас, що повірили. Ви знаєте, як кожного з вас, неначе батько своїх дітей, ми просили, умовляли і свідчили вам, щоб ви гідно ходили перед Богом, Який покликав вас у Своє Царство і славу».

«Тому ми постійно дякуємо Богові за те, що, прийнявши почуте від нас Слово Боже, ви сприйняли його не як людське слово, а як істинно Боже Слово, яке й діє у вас, віруючих... Бо хто є нашою надією, чи радістю, чи вінцем похвали, якщо не ви перед нашим Господом Ісусом під час Його приходу? Адже ви наша слава і радість!»

У своєму Першому Посланні до віруючих Солуня Павло прагнув викласти вчення щодо справжнього стану помер-

лих. Він називав померлих послулими, які перебувають у несвідомому стані. *«Не хочемо, щоб ви, брати, не знали про померлих, аби не сумували, як і інші, що не мають надії. Бо коли віримо, що Ісус помер і воскрес, то й померлих в Ісусі Бог приведе з Ним... Адже Сам Господь з наказом, при голосі Архангела і при Божій сурмі, зійде з неба, — і першими воскреснуть померлі в Христі. Потім ми, що живемо, які залишимося, разом з ними будемо підхоплені на хмари, на зустріч з Господом у повітрі, — і так завжди будемо з Господом».* [258]

Солуняни із запалом сприйняли думку про те, що Христос скоро прийде, аби перетворити живих віруючих і взяти їх до Себе. Вони старанно оберегали життя своїх друзів, щоб ті не померли і не втратили благословення, котре сподівалися отримати під час Приходу свого Господа. Однак один за одним їхні улюблені відходили від них, і з боєм у серці солуняни востаннє дивилися на своїх померлих, не насмілюючись сподіватися на зустріч з ними в майбутньому житті.

Коли Послання Павла було розпечатане й прочитане, церква зазнала великої радості й утіхи від вістки про справжній стан померлих. Павло писав, що живі праведники під час Приходу Христа не вийдуть зустрічати свого Господа раніше за послулих в Ісусі. Від голосу Архангела та сурми Божої ті, хто спить, прокинуться, і мертві у Христі воскреснуть, перш ніж живі будуть зодягнуті в безсмертя. *«Потім ми, що живемо, які залишимося, разом з ними будемо підхоплені на хмари, на зустріч з Господом у повітрі, — і так завжди будемо з Господом. Тому потішайте одне одного цими словами».*

Неможливо уявити радість і надію, котрі принесло це запевнення молодій солунській церкві. Вони повірили і з ніжністю зберігали в пам'яті слова, написані їхнім духовним батьком, котрого так палко любили. Він говорив їм усе це раніше, але тоді вони намагалися збагнути вчення, яке здавалося новим і дивним. Тож не дивно, що деякі істини не закарбувалися в їхній свідомості. Однак вони прагнули істини, а Послання Павла давало їм нові надію й силу, зміцнюючи віру та поглиблюючи любов до Того, Який Своєю смертю дарував їм життя й безсмертя. [259]

Тепер вони тішилися, що їхні віруючі друзі підіймуться з могил, щоб жити вічно в Божому Царстві. Темрява, яка огортала місце спочинку померлих, розсіялася. Християнська віра засяяла новою красою, а життя, смерть і воскресіння Христа постали перед ними в новій славі.

«Померлих в Ісусі Бог приведе з Ним», — писав Павло. Багато хто тлумачить цей уривок, запевняючи, що покійні прийдуть з Небес разом із Христом. Але Павло мав на думці інше: як Христос воскрес із мертвих, так Бог викличе з могил померлих святих і візьме їх із Собою на Небо. Яка дорогоцінна втіха! Яка славна надія не тільки для церкви в Солуні, але й для всіх християн на Землі!

Здійснюючи служіння в Солуні, Павло настільки повно висвітлює питання про ознаки часу, вказуючи на останні події перед з'явленням Сина Людського на хмарах небесних, [260] що не бачив необхідності докладно зупинятися на цій темі. Однак вважав за потрібне нагадати їм вчення, котре колись виклав. *«А про часи та про пори, — писав він, — вам не потрібно писати, адже самі з певністю знаєте, що день Господній приходить, як злодій уночі. [Бо] коли говоритимуть: Мир і безпека, — тоді раптово прийде на них погибель».*

Сьогодні у світі є багато людей, які заплющують очі на ознаки, дані Христом для попередження людей щодо Свого Приходу. Вони намагаються розвіяти тривогу, у той час як ознаки наближення кінця швидко збуваються і світ неухильно прямує до дня Приходу Сина Людського на хмарах небесних. Павло навчає, що байдужість до ознак скорого Другого приходу Христа є гріхом. Винних у подібній недбалості він називає дітьми ночі й темряви. Але тих, що пильнують, він підбадьорює такими словами: *«А ви, брати, не в темряві, щоб той день захопив вас, як злодій. Бо ви всі — сини світла й сини дня. Ми не належимо ні ночі, ні темряві. Тож не спімо, як інші, а пильнуймо та будьмо тверезі!»*

Для Церкви нашого часу вчення апостола з цього питання є особливо важливим. Для тих, хто живе напередодні великого кінця, слова Павла повинні звучати з особливою силою. *«Ми ж належимо дневі, тож будьмо тверезі, зодягнувшись у панцир віри й любові та в шолом надії спасіння. Бо нас Бог*

призначив не на гнів, а на те, щоб ми одержали спасіння через Господа нашого Ісуса Христа, Який помер за нас, щоб ми, — чи пильнуємо, чи спимо, — разом з Ним жили. [261]

Якщо християнин пильнує, значить, він працює, намагаючись зробити все можливе для поширення Євангелії. У міру того, як зростає його любов до Викупителя, зростає його любов і до ближніх. Подібно до свого Господа, він зносить суворі випробування, але не дозволяє, щоб страждання озлобили його або порушили душевний мир. Він знає: якщо мужньо знесе випробування, воно очистить його, ушляхетнить і приведе до більшої єдності з Христом. Учасники Христових страждань будуть також учасниками Його втіхи і, врешті-решт, розділять із Ним Його славу.

«Просимо вас, брати, — продовжує Павло своє Послання до солунян, — шануйте тих, що працюють між вами, наставлені над вами в Господі, і тих, що напоумлюють вас; виявляйте до них велику любов за їхню працю. Майте мир між собою».

Віруючим у Солуні дуже дошкуляли люди, котрі проповідували фанатичні погляди і вчення. Деякі «порушували порядок», нічого не роблячи, а тільки вдаючи, що працюють. Церква була організована належним чином, нею керували служителі, пресвітери і диякони. Однак деякі свавільні гарячі натури відмовлялися підкорятися керівникам Церкви. Вони відстоювали не тільки право на власну Думку, але й право нав'язувати свої погляди Церкві. З огляду на це Павло закликав віруючих у Солуні виявляти належну пошану й повагу до тих, хто був обраний на керівні посади в Церкві.

Піклуючись про те, щоб віруючі в Солуні жили в страху Божому, апостол благав їх виявляти практичне благочестя в щоденному житті. *«А далі, брати, — писав він, — просимо вас і благаємо в Господі Ісусі, щоб так, як прийняли ви від нас, як слід вам поводитися і догоджати Богові, — саме так ви й поводитися, — аби ви все більше в цьому зростали. Бо знаєте, які вказівки дали ми вам у Господі Ісусі. Це ж воля Божя — ваше освячення, щоб ви берегли себе від розпусти... Адже Бог покликав нас не до нечистоти, а до освячення».* [262]

Апостол розумів, якою великою мірою він відповідальний за духовний добробут тих, які навернулися завдяки його

праці. Він бажав, щоб вони зростали в пізнанні єдиного Істинного Бога та посланого Ним Ісуса Христа. Часто у своєму служінні він зустрічав великі групи чоловіків та жінок, які любили Ісуса, схилявся з ними в молитві, прохаючи Бога навчити їх зберігати з Ним живий зв'язок. Часто він радився з ними, як найкраще передати іншим світло Євангельської правди. І часто, перебуваючи в розлуці з тими, задля кого трудився, благав Бога вберегти їх від злого й допомогти стати ревними, активними місіонерами.

Одним з найсильніших доказів навернення є любов до Бога і ближнього. Коли люди приймають Ісуса як свого Випкупителя, вони відчують глибоку, щиру любов до тих, котрі також прийняли цю дорогоцінну віру. Так було з віруючими в Солуні. *«Про братолюбство, — писав апостол, — нема потреби писати вам, бо ви самі Богом навчені любити один одного, адже те й робите всім братам, що перебувають у всій Македонії. Просимо вас, брати, аби ви в цьому все більше зростали і пильно дбали про те, щоб жити спокійно і робити свою справу, працювати своїми власними руками, як ми вам звеліли, щоб ви гідно поводитися перед чужими і ні в чому не мали нестатків».*

«І Господь хай помножить і наповнить вас любов'ю один до одного і до всіх, такою ж, яку ми маємо до вас, аби зміцнити ваші серця, зробити бездоганними у святості перед Богом і нашим Отцем під час приходу Господа нашого Ісуса з усіма Його святими».

«Просимо вас, брати: напоумляйте тих, що порушують порядок, підбадьорюйте малодушних, захищайте немічних, будьте терпеливими до всіх. Стережіться, щоб ніхто нікому не віддавав злом за зло, але завжди дбайте про добро один для одного і для всіх. Завжди радійте, невинно моліться, за все дякуйте, бо це Божя воля в Ісусі Христі щодо вас».

Апостол застерігав солунян не зневажати дар пророцтва: *«Духа не вгашайте, пророцтвом не нехтуйте, усе досліджуйте, держіться доброго»*, — закликаючи їх старанно відокремлювати правду від неправди. Він просив їх: *«Стримуйтеся від усякого роду зла»*, — і закінчив своє Послання молитвою про повне освячення їх Богом: *«Нехай ваш дух, душа і тіло бездоганно будуть збережені в цілості до приходу нашого Гос-*

пода Ісуса Христа. Вірний Той, Хто покликав вас, — додав апостол, — Він і здійснить».

Учення, яке Павло виклав солунянам у своєму Першому посланні щодо Другого приходу Христа, повністю узгоджувалося з його попередньою наукою. Проте його слова були неправильно сприйняті деякими братами із Солуні, котрі вирішили, ніби Павло сподівається дожити до Приходу Спасителя. Це викликало в них ще більший ентузіазм і хвилювання. Люди, котрі раніше нехтували своїми обов'язками, тепер стали ще наполегливіше відстоювати власні хибні погляди.

У своєму Другому посланні Павло ставив за мету допомогти їм звільнитися від неправильного розуміння його вчення та роз'яснити свою точку зору. Він знову висловив упевненість у їхній щирості, дякуючи за те, що їхня віра зміцнилася, а любов один до одного та до справи їхнього Господа примножувалася. Апостол писав, що ставить у приклад іншим церквам їхні терпіння й віру, з якими вони мужньо зносять переслідування й утиски, та скерував їхню увагу й думки до часу Другого приходу Христа, коли Божий народ відпочине від усіх турбот і страждань.

«Тож ми самі, — писав він, — хвалимося вами в Божих Церквах за вашу терпеливість і віру в усіх ваших переслідуваннях і утисках... А вам, що зазнаєте утисків, — відпочинок з нами, коли з'явиться з неба Господь Ісус з ангелами Своєї сили, в полум'яному вогні, що дає відплату тим, хто Бога не знає і [265] не слухається Євангелії Господа нашого Ісуса. Вони приймуть покарання, вічну погибель від Господнього обличчя і від слави Його сили... Ось чому й молимося завжди за вас, щоб наш Бог зробив вас гідними покликання і наповнив міццю кожне бажання до добра та кожне діло віри, щоб у вас прославилося Ім'я Господа нашого Ісуса, а ви в Ньому, за благодаттю нашого Бога і Господа Ісуса Христа».

Та перед Приходом Христа в релігійному світі мали відбутися важливі зміни, передречені в пророцтві. Апостол писав: *«Щоб ви не відразу вагалися розумом та не тривожилися ні духом, ні словом, ні посланням, яке нібито від нас, наче настав Господній день. Хай ніхто вас не ошукає жодним способом. Бо раніше має прийти відступлення та виявитися*

людина беззаконня, син погибелі, що противиться і підносить-ся понад усім тим, що зветься Богом чи святинєю; він у Божому храмі сяде [як Бог] і видаватиме себе за Бога».

[266] Слова Павла не слід було неправильно тлумачити і навчати, що він, отримавши особливе одкровення, попереджав солунян про скорий Прихід Христа. Така точка зору могла створити плутанину, бо розчарування часто призводить до невір'я. Апостол застерігав братів від прийняття вістки, яка нібито походила від нього, наголосивши, що спочатку мала повстати папська влада, так чітко змальована пророком Даниїлом, котра буде провадити війну з Божим народом. І доки ця влада не виконає своєї згубної блюзнірської справи, доти Церква не повинна розраховувати на Прихід свого Господа. *«Хіба ви не пам'ятаєте, — запитує Павло, — що я вам про це говорив, коли ще був у вас?»*

Жахливими будуть випробування істинної Церкви. Коли апостол писав ці слова, *«таємниця беззаконня»* уже почала діяти. Майбутні події відбуватимуться *«за сприянням сатани... з усякою силою, ознаками, фальшивими чудесами, з усякою оманою неправди для тих, які гинуть»*.

Особливо серйозно апостол попереджує тих, хто відмовляється прийняти *«любов правди»*. *«І за це, — писав він про всіх, хто свідомо відкидає вістку Істини, — Бог посилає їм дію омани, щоб вони повірили в неправду, аби суд прийняли всі, що не повірили в правду, а уподобали неправду»*. Люди не можуть безкарно відкидати застереження, котрі Бог у Своїй милості посилає їм. Від тих, які вперто відвертаються від застережень, Бог відбирає Свого Духа, залишаючи їх у полоні омани, котру вони полюбили.

[267] Так Павло змалював лиху роботу тієї влади зла, котра пануватиме впродовж довгих віків темряви, і ті гоніння, котрі матимуть місце перед Другим приходом Христа. Віруючі в Солуні очікували скорого визволення, тепер же вони отримали напучення мужньо працювати в страху Божому, апостол наказував, щоб вони не хежували своїми обов'язками, не були бездіяльними. Після райдужних очікувань скорого визволення коло щоденних справ і той опір, на який вони мали нарадитися, могли видатися їм удвоє

непривабливішими. Тому Павло закликав їх бути твердими у вірі. *«Отож, брати, стійте й тримайтеся передань, яких ви навчилися чи то через слово, чи через наше послання. Сам же Господь наш Ісус Христос і Бог, наш Отець, що полюбив нас і в благодаті дав вічну втіху та добру надію, нехай потішить ваші серця і хай зміцнить вас у всякому доброму ділі та слові... Та вірний Господь, Який зміцнить вас і збереже від лукавого. Ми покладаємо надію на Господа за вас, що ви робите і робитимете те, що наказуємо [вам]. Хай спрямує Господь ваші серця до Божої любові та до Христової терпеливості».*

Справа, яку виконували віруючі, була доручена їм Богом. Зберігаючи вірність істині, вони мали передавати іншим те світло, котре отримали самі. Апостол просив їх не слабнути, чинячи добро, і вказував на власний приклад старанності в земних трудах, які поєднував із невтомністю і завзяттям у справі Господній. Він докоряв ледачих і бездіяльних, наказуючи їм *«мовчки працювати та їсти свій хліб»*. Церкві він велів не мати спільності з тими, котрі вперто нехтують настановами Божих служителів. Апостол додає: *«Та не майте його за ворога, а напоумляйте, як брата».* [268]

Своє Послання Павло закінчив молитвою про те, щоб серед життєвих трудів і випробувань Божий мир і благодать Господа Ісуса Христа були для них потіхою і підтримкою.

АПОЛЛОС У КОРИНТІ

(Дії 18:18-28)

[269] Після Коринта наступною ареною діяльності Павла став Ефес. Оскільки він прямував до Єрусалима для участі у святі, його перебування в Ефесі було вимушено коротким. Його бесіди з євреями в синагозі справили на них настільки добре враження, що вони просили його залишитися і продовжувати свою працю серед них. Намір відвідати Єрусалим перешкодив апостолові затриматися в Ефесі, але він пообіцяв, що повернеться до них, *«як на те буде воля Божа»*. До Ефеса його супроводжували Акила та Прискила, і він залишив їх там продовжувати розпочату ним справу.

Саме в цей час *«один юдей, на ім'я Аполлос, родом з Олександрії, чоловік красномовний, що був сильний у Писанні, прибув до Ефеса»*. Він чув проповідь Івана Хрестителя, прийняв хрещення покаяння і був живим свідком того, що праця пророка не була даремною. Слово Боже говорить, що Аполлос *«був наставлений на Господню дорогу і, палаючи духом, упевнено говорив і навчав про Ісуса, знаючи тільки хрещення Йоана»*.

Перебуваючи в Ефесі, Аполлос *«почав сміливо промовляти в синагозі»*. Серед його слухачів були Акила та Прискила, котрі, побачивши, що він ще не прийняв повного світла Євангелія, *«прийняли його та докладніше йому виклали про Божу дорогу»*. Через них він отримав більш ясне розуміння Писань і став одним з найуспішніших захисників християнської віри.

Аполлос вирішив піти до Ахаї, тому ефеські брати *«написали учням, щоб прийняли його»* як учителя, котрий перебував у повній згоді із Церквою Христа. Він прийшов до Коринта, де, навчаючи публічно і по домах, *«завзято доказував юдеям їхню неправоту, прилюдно доводячи Писанням, що Ісус є Христос»*. Павло насадив насіння істини, котре тепер поливав Аполлос. Успіх Аполлоса в проповіді Євангелія став причиною того, що деякі віруючі почали підносити його працю вище за працю Павла. Таке порівняння однієї людини з іншою внесло в Церкву дух розділення, який загрожував стати значною перешкодою на шляху поширення Євангелія.

Упродовж півтора року, проведених Павлом у Коринті, він свідомо проповідував Євангеліє у простоті. Не з *«вишуканими словами й мудрістю»* прийшов він до коринтян, але зі страхом і тремтінням, у *«проявах Духа та сили, щоб ваша віра була не через людську мудрість, а через Божу силу»* (1Кор. 2:1, 4, 5).

Павло за необхідності пристосовував метод свого по- [271] вчання до стану Церкви. *«Та я, брати, не міг говорити до вас як до духовних, — згодом пояснював він, — але як до тілесних, як до немовлят у Христі. Я годував вас молоком, а не твердою їжею, тому що ви не могли їсти, та й тепер ще не можете»* (1Кор. 3:1, 2). Багато віруючих у Коринті повільно засвоювали уроки, які він прагнув викласти їм. Зростання коринтян у духовному пізнанні не відбувалося відповідно до їхніх привілеїв та можливостей. У той час як вони могли вже бути зрілими християнами, здатними розуміти і запроваджувати в життя найглибші істини Слова, вони залишалися на тій стадії розвитку, що й учні Христа, коли Він говорив їм: *«Ще багато чого Я маю сказати вам, але тепер ви не можете знести»* (Івана 16:12). Заздрощі, лихі підозри та звинувачення зачинили серця багатьох віруючих у Коринті перед повнотою дії Святого Духа, Котрий *«досліджує все, навіть глибини Божі»* (1Кор. 2:10). Якими б мудрими вони не були у світських речах, однак у пізнанні Христа залишалися немовлятами.

Робота Павла полягала в тому, щоб навчити навернених у Коринті початкам, абетці християнської віри. Він

був змушений навчати їх як таких, котрі нічого не знають про дію Божественної сили на серце. У той час вони ще не могли збагнути таємниць спасіння, бо *«душевна людина не приймає того, що від Божого Духа, бо для неї це безумство й вона не може цього зрозуміти, тому що це досліджується* [272] *духовно» (в. 14).* Павло намагався сіяти насіння, котре мали поливати інші. Його наступники повинні були продовжувати розпочату ним роботу, несучи духовне світло та знання своєчасно, коли Церква була здатна прийняти їх.

Коли апостол розпочинав свою працю в Коринті, він розумів, що повинен якомога обережніше познайомити людей з великими істинами, котрі бажав викласти. Він знав, що серед його слухачів знайдуться горді поборники людських теорій і представники фальшивих релігій. Ці люди, немов сліпі, блукають у темряві, сподіваючись знайти в книзі природи аргументи проти існування духовного безсмертного життя, про яке говориться у Святому Письмі. Павлові було відомо й те, що критики намагатимуться спростувати християнське тлумачення Божественного одкровення, а скептики будуть зневажати і висміювати Христове Євангеліє.

Намагаючись привести людей до підніжжя хреста, Павло не наважувався прямо докоряти розпусних і показувати їм, наскільки огидним був їхній гріх в очах святого Бога. Натомість він відкривав їм справжній сенс життя, старався закарбувати в їхній свідомості науку Божественного Вчителя, котра могла піднести їх від світськості і гріха до чистоти й праведності. Особливо часто він звертає їхню увагу на практичне благочестя і святість, до яких повинні прагнути ті, котрі будуть визнані достойними Божого Царства. Він прагнув побачити, як світло Євангелія Христа проб'ється крізь навколишню темряву, щоб вони могли зрозуміти, якою образливою є для Бога їхня аморальність. Тому все його вчення зосереджувалося на Христі, і притому розп'ятому. [273] Він бажав показати коринтянам, що вони повинні з великою ревністю й радістю досліджувати чудову істину про спасіння через покаяння перед Богом і віру в Господа Ісуса Христа.

Філософ відвертається від світла спасіння, бо воно знеславлює його горді теорії. Людина, захоплена земними

інтересами, відмовляється прийняти це світло, бо воно розлучає її із земними ідолами. Павло бачив, що люди тільки тоді зможуть полюбити Христа і споглядати хрест очима віри, коли зрозуміють Його характер. Саме тут має початися навчання, котре буде продовжуватися й оспівуватися викупленими протягом вічності. Тільки у світлі хреста можна зрозуміти справжню цінність людської душі.

Очищувальний вплив Божої благодаті змінює природну вдачу людини. Небеса не будуть бажаним місцем для людей із тілесними думками. Для неосвячених сердець чисте святе місце позбавлене усякої привабливості, і, якби їм удалось туди ввійти, там усе було б для них чужим. Перш ніж грішна людина буде визнана гідною увійти на Небо і перебувати в товаристві чистих святих ангелів, нахили і бажання, які керують невідродженим серцем, повинні підкоритися благодаті Христа. Коли людина помирає для гріха і воскресає до нового життя в Христі, Божественна любов наповнює серце, розум просвітлюється, вона п'є з невичерпного джерела радості і знання, її дорогу осяває світло вічного дня, бо з такою людиною постійно перебуває Світло життя.

Павло прагнув закарбувати у свідомості своїх коринтських братів, що як він, так і інші служителі — це лише люди, котрим Бог доручив звіщати істину; що всі вони виконують одну роботу, а успіх кожного з них однаковою мірою залежить від Бога. Дискусія, що виникла в Церкві через порівняння чеснот і якостей різних служителів, походила не від Бога, а була породжена тілесним серцем. *«Бо коли хтось каже: Я — Павлів, а інший: Я — Аполлосів, то чи не [тілесні] люди? Хто такий Аполлос? Або хто Павло? [Вони тільки] служителі, через яких ви повірили, — кому скільки відлив Господь. Я посадив, Аполлос поливав, та зростив Бог. Тому ні той, хто садить, ні той, хто поливає, не є чимось, — але Бог, Який вирощує!»* (1 Кор. 3:4-7).

Павло перший проповідував Євангеліє в Коринті та заснував там церкву. Цю справу йому доручив Господь. Пізніше, за Божою вказівкою, туди прибули й інші служителі, зайнявши своє місце і працюючи на своїй ділянці. Посіяне насіння необхідно поливати, і це мав робити Аполлос. Він

продовжив працю Павла, навчаючи віруючих та сприяючи проростанню і розвитку посіяного насіння. Він знайшов шлях до людських сердець, але насіння зростив Бог. Перетворення характеру здійснює не людська, а Божественна сила. Не той, хто садить, і не той, хто поливає, дають ріст насінню; вони трудяться під керівництвом Бога як Його вибрані знаряддя, співпрацюючи з Ним у Його справі. Честь і слава від успіху належить Господеві.

[275] Слуги Божі володіють різними дарами, проте всі вони — Його представники. Кожний, навчившись від великого Вчителя, має передати цю науку іншим. Бог доручає кожному Своему віснику індивідуальну роботу. Існують різноманітні дари, але всі працівники, освячені впливом Святого Духа, повинні зберігати єдність. У той час як вони звіщають Євангеліє спасіння, сила Бога переконує й наvertsає багато душ. Людське ховається із Христом у Бозі, і Христос постає як визначніший за десять тисяч інших, увесь Він — розкіш.

«Хто садить і хто поливає, є одне; кожний одержить особисту нагороду згідно зі своєю працею. Бо ми є Божими співпрацівниками; ви є Божою нивою, Божою будівлею» (в. 8, 9). Тут апостол порівнює Церкву з обробленим полем, на якому трудяться землероби, доглядаючи за Божими саджанцями, а також за будівлею, що зростає у святий храм Господній. Бог — великий Майстер, і Він призначив кожному роботу. Усі повинні працювати під Його наглядом, даючи Йому можливість діяти через і для Своїх робітників. Він наділяє їх тактовністю й умінням, і якщо вони прислухаються до Його настанов, Він увінчає їхні зусилля успіхом.

[276] Божі слуги повинні працювати разом, виявляючи один до одного доброзичливість і люб'язність; *«в пошані одне одного випереджайте» (Римл. 12:10).* Не має бути місця злісній критиці, доганам на адресу інших служителів, розділенню на окремі угруповання. Кожна людина, котрій Господь довірив вістку, має свою конкретну роботу. Кожний володіє притаманною лише йому одному індивідуальністю, котра не повинна розчинятися в індивідуальності інших. Проте всі повинні працювати в злагоді з братами. У своєму служінні Божі працівники повинні становити одне ціле. Ніхто не

повинен виставляти себе за зразок, зневажливо відгукуючись про роботу братів або зверхньо ставлячись до них. Під керівництвом Бога кожний повинен виконувати призначену йому роботу, користуючись повагою, любов'ю та підтримкою інших працівників. Разом вони повинні сприяти прогресові Божої справи до її завершення.

У своєму Першому посланні до Коринтської церкви Павло докладно зупиняється на цих принципах. Апостол називає «слуг Христових» «управителями Божих таємниць». Про їхню роботу він говорить: *«Від управителів вимагається, щоб кожний був вірний. Мені найменше залежить, як про мене судите ви або взагалі людський суд, бо я і сам себе не суджу. Хоч я ні в чому не відчуваю себе винним, але цим я не є виправданий. Адже Той, Хто мене судить, то Господь. Тому передчасно нічого не судить, доки не прийде Господь, Який і освітить таємниці темряви і виявить задуми сердець, а тоді кожному буде похвала від Бога»* (1Кор. 4:1-5).

Жодній людині не дозволено судити Божих слуг. Лише Господь — Суддя людських учинків; Він кожному віддасть справедливу нагороду.

Продовжуючи свою думку, апостол звертає увагу на спроби деяких людей порівнювати його працю з працею Аполлоса: *«Це, брати, відніс я до себе й до Аполлоса задля вас, щоб ви навчилися від нас [думати] не більше від того, що написано; щоб ви один перед одним не підносилися понад [277] іншими. Бо хто тебе виділяє? Що ти маєш, чого б ти не отримав? А якщо отримав, то чому хвалишся, мовби той, що не одержав?»* (в. 6, 7).

Павло ясно говорить Церкві про ті небезпеки і труднощі, котрі він та його товариші терпляче зносили, служачи Христу. *«Навіть тепер, — писав він, — ми голодні та спраглі, голі й биті; ми тиняємося, трудимося, працюючи власними руками. Коли нас ображають, ми благословляємо, коли переслідують — терпимо, коли лають — молимося; ми стали наче сміття для світу, як покидьки для всіх аж досі. Не соромлячи вас, це пишу, але повчаю як своїх любих дітей. Бо хоч маєте безліч учителів у Христі, але батьків небагато; я ж через Євангелію породив вас у Христі Ісусі»* (в. 11-15).

Коли слухачі виявляють настільки сильну прихильність до певного улюбленого служителя, що не бажають визнавати працю іншого вчителя, тоді Той, Хто посилає працівників Євангелія як Своїх послів, зазнає безчестя. Господь посилає Своему народові допомогу не завжди, коли вони цього хочуть, а коли в ній є потреба, бо людина недалекозора і не може розпізнати того, що служить для її найвищого добра. Один служитель рідко володіє всіма якостями, необхідними для вдосконалення Церкви в усьому, чого вимагає християнство. Тому часто Бог посилає їй інших служителів, кожний з яких має те, чого не вистачає іншим.

Таких слуг Христових Церква повинна приймати із вдячністю, як вона прийняла б Самого Господа. Членам Церкви потрібно прагнути здобути якнайбільшу користь із настанов кожного Божого служителя. Істини, викладені Божими слугами, необхідно приймати і гідно оцінювати в покорі й смиренні, проте жодного служителя не потрібно перетворювати на кумира.

Завдяки благодаті Христа Божі служителі стають вісниками, котрі несуть світло і благословення. Коли внаслідок щирих наполегливих молитов вони отримують дар Святого Духа і прямують уперед, усвідомлюючи тягар відповідальності за спасіння душ, коли їхні серця сповнені запалу намножувати перемоги хреста, тоді вони побачать плоди своєї праці. Рішуче відмовившись від людської мудрості і самозвеличення, вони виконають роботу, відбиваючи напади сатани. Багато душ навернуться з темряви до світла, і буде засновано багато церков. Люди навертатимуться не до служителів, а до Христа. Власне «я» залишиться в тіні, у центрі уваги перебуватиме Ісус, тільки Ісус — Муж Голгофи.

Люди, які сьогодні працюють для Христа, можуть вирізнятися тією ж високою майстерністю і чудовими якостями, що й вісники Євангелія в апостольські часи. Бог сьогодні так само готовий дарувати силу Своїм слугам, як посилав її Павлові та Аполлосові, Силі й Тимофієві, Петрові, Якову та Іванові.

За днів апостолів були обмануті душі: вони заявляли, що вірять у Христа, однак відмовлялися виявляти повагу до

Його послів. Вони стверджували, що прийняли істину не від людських учителів, а безпосередньо від Самого Христа, без допомоги служителів Євангелія. Вони виявляли незалежний дух, не бажаючи підкоритися голосу Церкви. Таким людям загрожує серйозна небезпека бути ошуканими. [279]

Бог привів до Церкви людей з найрізноманітнішими талантами, призначивши їх Своїми помічниками, аби через сукупну мудрість багатьох здійснювати Свої наміри. Люди, котрі покладаються винятково на сильні риси власного характеру, відмовляючись працювати в єдності з тими, хто має великий досвід у Божій роботі, будуть засліплені у своїй самовпевненості і не зможуть відрізнити істину від омани. Обирати таких людей керівниками Церкви було б небезпечною справою, бо вони триматимуться власних міркувань і планів, не рахуючись із думкою братів. Ворог може легко діяти через людей, котрі самі, постійно потребуєчи порад, намагаються власними силами опікати душі, не навчившись покори від Христа.

При виконанні обов'язку небезпечно керуватися тільки власним судженням. Ворог часто змушує людей вірити, що ними управляє Бог, хоч насправді вони діють під впливом миттєвого пориву. Але якщо ми будемо пильнувати, радитися з нашими братами, то отримаємо розуміння волі Господньої, бо обітниця говорить: *«Напоумлює покірливих на правду і навчає смиренних путі своєї»* (Псал. 25:9).

У першій християнській церкві були також люди, котрі не визнавали ні Павла, ні Аполлоса, вважаючи, що їхнім керівником є Петро. Вони стверджували: коли Господь перебував на Землі, Петро був найближче до Христа, тоді як Павло переслідував віруючих. Їхні погляди й почуття були плодом власної упередженості. Вони не виявляли щедрості, великодушності, ніжності — рис, які свідчать про присутність Христа в серці. [280]

Існувала небезпека, що такий дух розділення обернеться для християнської церкви великим злом, і Господь спонукав Павла написати слова серйозного урочистого попередження. Тих, хто говорив: *«Я Павлів, а я Аполлосів, а я Кифин, а я Христів»*, — апостол запитував: *«Невже*

Христос поділився? Чи Павло був розп'ятий за вас, чи, може, ви хрестилися в ім'я Павла?» «Тому хай ніхто не хвалиться між людьми, — благав він, — бо все воно ваше: чи Павло, чи Аполлос, чи Кифа, чи світ, чи життя, чи смерть, чи теперішнє, чи майбутнє — все ваше! Ви ж — Христові, а Христос — Божий» (1Кор. 1:12, 13; 3:21-23).

Павло й Аполлос перебували в ідеальній згоді. Останній був розчарований і засмучений суперечками в Коринті, він не скористався тим, що йому надавалася перевага, не заохочував до подібних настроїв, натомість швидко залишив місце розбрату. Коли Павло пізніше запропонував йому ще раз відвідати Коринт, він ухилився від цієї пропозиції і відновив свою працю там значно пізніше, коли церква досягла вищого духовного рівня.

ЕФЕС

(Дії 19:1-20)

Коли Аполлос проповідував у Коринті, Павло виконав [281] свою обіцянку повернутися до Ефеса. Він ненадовго затримався в Єрусалимі й Антіохії, де колись починав свою працю. Звідти вирушив у подорож по Малій Азії, *«Галатській країні та Фригії»* (Дії 18:23), відвідуючи засновані ним церкви та зміцнюючи віру учнів.

За часів апостолів західна частина Малої Азії була Римською провінцією Азії. Її столиця — місто Ефес — була великим торговим центром. У її гавані швартувалося чимало кораблів, а на вулицях юрмилися люди з усіх країн. Як і Коринт, місто являло собою перспективне поле для місіонерської діяльності.

Євреї, розпорошені по всіх цивілізованих країнах, очікували Приходу Месії. Коли проповідував Іван Хреститель, [282] багато з тих, хто відвідував Єрусалим під час щорічних свят, приходили на берег Йордану послухати його. Почувши, що Іван проголосив Ісуса Обітованим, вони понесли цю новину по цілому світу. Таким чином, Божественне Провидіння приготувало шлях для діяльності апостолів.

Прибувши до Ефеса, Павло знайшов там дванадцятьох братів, котрі, як і Аполлос, були учнями Івана Хрестителя і мали деяке уявлення про місію Христа. Вони не володіли тими

здібностями, що Аполлос, проте так само з вірою прагнули поширювати отримане ними знання.

Цим братам нічого не було відомо про місію Святого Духа, тому на запитання Павла, чи отримали вони Святого Духа, відповіли: *«Та ми й не чули, що є Дух Святий! А він [ім] сказав: То в що ж ви хрестилися? Вони відповіли: У хрещення Івана».*

Тоді апостол виклав перед ними великі істини — підвалини християнської надії. Він розповів їм про земне життя Христа, Його жорстоку ганебну смерть; про те, як Господь життя розірвав кайдани могили і, подолавши смерть, воскрес. Він повторив слова доручення, котре Спаситель дав Своїм учням: *«Дана Мені вся влада на небі й на землі. Отож, ідіть і навчіть усі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа»* (Матв. 28:18, 19). Апостол розповів їм, що Христос обіцяв послати Утішителя, силою Котрого звершуватимуться великі ознаки й чудеса, та описав славне виконання цієї обітничі в день П'ятидесятниці.

[283] З глибоким зацікавленням, вдячністю, здивуванням і радістю слухали брати слова Павла. Вірою вони вхопилися за чудову істину про викупну жертву Христа і прийняли Його як свого Спасителя. Після цього охрестилися в Ім'я Ісуса, і *«коли Павло поклав на них руки»*, вони прийняли також хрещення Святим Духом і почали розмовляти мовами інших народів і проповідувати. Так віруючі були підготовлені до місіонерської праці як в Ефесі і його околицях, так і в усій Малій Азії.

Саме завдяки смиренному учнівському духові ці мужі здобули досвід для праці на жнивах світу. Їхній приклад є цінним повчанням для християн. Багато людей повільно зростають у духовному житті, бо надто самовдоволені і не бажають навчатися. Їх задовольняє поверхове знання Божого Слова. Вони не бажають змінити свої погляди і життя, а тому не докладають зусиль для отримання більшого світла.

Якби послідовники Христа були ревними шукачами мудрості, вони б знайшли багаті, досі невідомі їм поля істини. Якщо людина повністю віддає себе Богові, її провадитиме Божественна рука. Вона може бути простого походження, без видимих талантів, однак якщо з любов'ю і довір'ям під-

коряється кожному одкровенню Божої волі, то її здібності будуть очищені, облагороджені і примножені Божою силою. І якщо вона дорожить уроками Божественної мудрості, їй буде довірена священна місія: така людина зможе прославити Бога своїм життям і стати благословенням для світу. *«Слова Твої, відкрившись, просвітлюють, дають розуму простим» (Псал. 119:130).* [284]

І сьогодні є багато людей, котрі, як і віруючі в Ефесі, нічого не знають про роботу Святого Духа над серцем, хоч жодна істина в Божому Слові не викладена більш ясно. Пророки й апостоли докладно зупинялися на цій темі. Сам Христос на прикладі розвитку рослин показав дію Святого Духа, Котрий підтримує духовне життя. Сік виноградної лози, підіймаючись від коріння, переходить до гілок, сприяючи зростанню, цвітінню і плодоношенню. Так і життєдайна сила Святого Духа, виходячи від Спасителя, наповнює душу, змінює спонукання, мотиви й уподобання та настільки полонить кожную думку на послух Божій волі, що людина приносить дорогоцінний плід святості.

Творець цього духовного життя невидимий, і людська філософія не здатна пояснити, як це життя передається віруючому та підтримується в ньому. Однак Дух завжди діє згідно з писаним Словом як у природі, так і в духовному світі. Божественна сила щомиті зберігає біологічне життя, однак підтримується воно не з допомогою чуда, а через доступні нам благословення. Так і духовне життя підтримується з допомогою дарованих Провидінням засобів. Якщо послідовник Христа бажає досягти *«досконалої змужнілості, міри зрілості повноти Христа» (Ефес. 4:13)*, він повинен споживати хліб життя і пити воду спасіння. Він повинен пильнувати, молитися, працювати, у всьому підкоряючись Божим настановам, даним у Слові. [285]

Досвід цих навернених євреїв містить ще один урок. Приймаючи хрещення від Івана, вони не до кінця розуміли місію Христа, Котрий поніс на Собі гріхи, і припускалися серйозних помилок. Але, отримавши більше світло, вони з радістю прийняли Христа як свого Викупителя. Цей крок спричинив зміну поглядів на свої обов'язки. Із прийняттям

більш чистої віри їхнє життя змінилося. На знак такої зміни та віри в Христа вони повторно охрестилися в Ім'я Ісуса.

За своїм звичаєм Павло почав роботу в Ефесі з проповіді в єврейській синагозі. Він працював там три місяці, «переконував і говорив про Царство Боже». Спочатку його прийняли прихильно, проте незабаром, як і в інших місцях, він зустрівся із шаленим опором. «Деякі опиралися і не вірили, злословлячи Господню дорогу». Вони вперто відкидали Євангеліє, тому апостол перестав проповідувати в синагозі.

Дух Божий діяв через Павла, коли він трудився для своїх співвітчизників. Було представлено чимало доказів, аби переконати всіх, хто щиро прагнув пізнати правду. Проте багато хто, відмовляючись прийняти найпереконливіші докази, дозволили упередженості й невір'ю заволодіти ними. Побойуючись, щоб віра учнів не ослабла внаслідок постійного спілкування з цими противниками істини, Павло відділився від них, об'єднавши учнів в окрему громаду і продовжуючи публічно навчати у школі відомого вчителя Тирана.

Павло розумів, що перед ним *«відкрилися великі й широкі двері, та противників багато»* (1Кор. 16:9). Ефес був не тільки найбільш величним, але й найбільш зіпсутим містом Азії. Його численні мешканці були в'язнями забобонів і чуттєвих насолод. У тіні храмів знаходили сховище різні злочинці, усюди процвітали найогидніші пороки.

Ефес був відомий як центр поклоніння Діані. Слава про величний храм на честь Діани ефеської рознеслася по всій Азії і світі. Неперевершена пишність храму робила його гордістю не тільки міста, а й усієї нації. Згідно з переказами, ідол, який стояв у храмі, упав з неба. На ньому були викарбувані символічні знаки, котрі, як усі вірили, володіли великою магічною силою. В Ефесі були написані книги, які пояснювали значення й використання цих символів.

Серед тих, хто ретельно вивчав ці коштовні книги, було багато чарівників, які справляли могутній вплив на уми забобонних шанувальників храмового ідола.

Під час праці в Ефесі апостолові Павлу були дані особливі знаки Божественної прихильності. Його діяльність супроводжувала Божа сила, і багато людей отримували зці-

лення від фізичних недугів. *«Бог чинив надзвичайні чудеса [287] руками Павла, так що на хворих клали хусточки й пояси з його тіла, і вони оздоровлялися від недуг, а злі духи виходили».* Прояви цієї надприродної сили не можна було порівняти з тим, що досі бачили ефесяни. Їх не могли відтворити ані майстерність і спритність фокусників, ані чаклунські чари. Оскільки ці чудеса здійснювалися в Ім'я Ісуса з Назарета, народ мав можливість бачити, що Небесний Бог могутніший за чарівників, поклонників богині Діані. Так Господь звеличив Свого слугу перед ідолопоклонниками, наділивши силою, незрівнянно більшою за силу найбільш могутніх і привілейованих чарівників.

Але Той, Хто сильніший за всі сили зла і Хто дав Своїм рабам владу над ними, незабаром завдав ще більшої ганьби та поразки тим, які зневажали й ганьбили Його святе Ім'я. Чарівництво було заборонене законом Мойсея під страхом смерті, однак деколи євреї — відступники від віри — займалися ним. Під час відвідин Павлом Ефесу в місті перебували *«деякі з мандруючих юдейських заклиначів»*, які, дивлячись на здійснювані апостолом чудеса, *«почали закликати Ім'я Господа Ісуса на тих, що мали злих духів».* До такої спроби вдалися *«семеро синів одного юдейського первосвященика Skeви».* Знайшовши чоловіка, одержимого нечистим духом, вони сказали йому: *«Заклинаємо... Ісусом, Якого проповідує Павло!»* Але *«злий дух у відповідь сказав їм: Ісуса я знаю і Павла знаю, а ви хто такі? І накинувся на них [288] чоловік, у якому був злий дух, і перемігши обох, подужав їх, так що втекли з того дому нагі та побиті».*

Так був даний ще один незаперечний доказ святості Імені Христа і тієї небезпеки, на яку наражалися люди, котрі використовували це Ім'я без віри в Божественну місію Спасителя. *«І страх напав на них усіх, і величалось Ім'я Господа Ісуса».*

Згодом почали виявлятися факти, котрі досі залишалися прихованими. Приймаючи християнство, деякі віруючі не відмовилися повністю від забобонів, продовжуючи по-троху займатися магією. Тепер, зрозумівши свою помилку, *«чимало хто з тих, які повірили, приходили, визнаючи й розповідаючи про свої вчинки».* Цей добрий вплив позначився і

на деяких чарівниках: *«А багато ворожбитів, зібравши книги, спалили в усіх на очах. І підрахували їхню ціну, та знайшли, що це п'ятдесят тисяч срібняків»*.

Спаленням своїх магічних книг навернені в Ефесі довели, що відчують огиду до того, у чому колись знаходили насолоду, бо, займаючись магією, вони завдали особливої образи Богові та наражали на небезпеку власні душі. Саме проти магії було спрямоване тепер їхнє обурення. Цим вони засвідчили правдивість свого навернення.

[289] Ці трактати по чарівництву описували правила і форми спілкування зі злими духами, принципи поклоніння сатані, вказівки, як отримати від нього допомогу й інформацію. Залишивши в себе ці книги, учні наразили б себе на спокусу; продавши їх, вони піддали б спокусі інших. Вони відкинули царство темряви, щоб вирватися з-під його влади, були готові не вагаючись піти на будь-яку жертву. Так істина взяла гору над людськими упередженістю і грошолобством.

Завдяки цьому прояву сили Ісуса християнство здобуло величезну перемогу в тій твердині релігійних забобонів. Наслідки цих подій мали більше значення, ніж Павло усвідомлював. Вістка про те, що сталося в Ефесі, поширилася далеко за межі міста, і справа Христа стала розвиватися з новою силою. І навіть після того, як апостол закінчив свою працю, ці події ще довго жили в пам'яті людей, навертаючи душі до Бога.

Наївно припускати, що язичеські забобони зникли задовго до розвитку цивілізації ХХ століття. Боже Слово і факти дійсності із суворою правдивістю свідчать про те, що нині чарівництво практикується так само, як і за днів древніх чаклунів. Стародавнє мистецтво магії і сучасний спіритизм фактично одне й те саме. Сатана знаходить доступ до тисяч людей, представляючись під маскою їхніх покійних друзів. У Писанні говориться, що *«мертві нічого не знають»* (Екл. 9:5). Їхні думки, любов, ненависть — усе зникло. Мертві не спілкуються із живими. Але сатана залишається вірний своїм давнім хитрощам, аби заволодіти умами людей.

[290] За допомогою спіритизму багато людей, які страждають від хвороби або пережили втрату рідних і близьких, а часом

і просто цікавих, установлюють зв'язок зі злими духами. Усі, хто наважується на це, ступають на небезпечний шлях. Слово Правди відкриває, як на це дивиться Бог. У давнину Він виніс суворий вирок цареві, котрий послав слуг шукати поради в язичеського віщуна: *«Хіба в Ізраїлі нема Бога, що ви йдете питати Ваал-Зевува, екронського бога? Тому ось як говорить Господь: Ти не встанеш з ліжка, на яке ліг, ти мусиш умерти»* (2Цар. 1:3, 4).

У наш час на зміну язичеським чарівникам прийшли медіуми-спіритисти, ясновидці і ворожбити. Таємничі голоси, що промовляли в Ен-Дорі та Ефесі, продовжують ошукувати людей. Якби з наших очей було зняте покривало, ми побачили б злих ангелів, які використовують усю свою майстерність, щоб обманювати й губити. Де тільки люди забувають про Бога, там сатана виявляє свою чаклунську силу. Коли вони піддаються його впливу, їхній розум затьмарюється, а душа занечищується. Сьогодні Божий народ повинен прислухатися до поради, котру дав апостол Ефеській церкві: *«І не ставайте спільниками в неплідних ділах темряви, а краще їх викривайте»* (Ефес. 5:11).

ДНІ ПРАЦІ І ВИПРОБУВАНЬ

(Дії 19:21-41; 20:1)

[291] **П**онад три роки Ефес був центром діяльності Павла. Там утворилася швидко зростаюча церква, і з цього міста Євангеліє поширилося серед євреїв і язичників по всій Азії.

Тепер апостол виношував плани підготовки наступної місіонерської подорожі. Він *«задумав, пройшовши через Македонію і Ахаю, попрямувати до Єрусалима, говорячи: Як побуваю там, то потрібно мені й Рим побачити.»* Відповідно до цього плану він *«послав до Македонії двох із тих, що прислугували йому, Тимофія й Ераста»*. Але, розуміючи, що Божа справа в Ефесі все ще вимагала його присутності, апостол вирішив залишитися до П'ятидесятниці. Однак незабаром трапилася подія, яка прискорила його відхід.

[292] Раз на рік в Ефесі відбувалися особливі урочистості на честь богині Діани. Вони приваблювали безліч народу з усіх частин провінції. Ці урочистості проходили з надзвичайною пишністю.

Час проведення свят був важким випробуванням для новонавернених у віру. Група віруючих, які збиралися у школі Тирана, вносила дисонанс у святковий хор, тому на них посипалися насмішки, ганьба й образи. Праця Павла завдала язичеству відчутного удару, унаслідок чого помітно зменшилися як кількість відвідувачів народного свята, так

і ентузіазм ідолопоклонників. Вплив його вчення вийшов далеко за межі кола навернених. Багато людей, хоч і не прийняли відкрито нове вчення, усе ж отримали достатньо світла, аби втратити довіру до своїх язичеських богів.

Проте була ще одна причина для незадоволення. Художники і ремісники Ефеса широко розгорнули прибуткову справу, пов'язану з виготовленням та продажем мініатюр місцевого храму та образків Діани. Коли зацікавлені в цьому підприємці виявили, що їхні прибутки зменшилися, вони однодушно вирішили: причиною таких небажаних для них змін було вчення Павла.

Дмитро, котрий виготовляв мініатюрні срібні храми, скликавши своїх товаришів по ремеслу, сказав: *«Мужі, ви знаєте, що наш прибуток — від цієї роботи; і бачите й чуєте, що не тільки в Ефесі, а майже по всій Азії цей Павло переконав і відвернув багатьох людей, говорячи, що те, що зроблене руками, — то не боги. Є небезпека, що не тільки наше ремесло прийде в занепад, але й храм великої богині Артеміді вважатимуть за ніщо. І буде знищена велич тієї, якій поклоняється вся Азія та цілий світ!»* Ці слова схвилювали народ. *«Почувши це й переповнившись гнівом, вони кричали, вигукуючи: Велика Артеміда Ефеська!»* [293]

Чутки про цю промову швидко поширилися містом. «Тож у місті зчинилася колотнеча». Почали шукати Павла, однак апостола ніде не могли знайти. Його брати, дізнавшись про небезпеку, швидко відвели його в інше місце. Для охорони апостола були послані Божі ангели; ще не прийшов час його мученицької смерті.

Не знайшовши об'єкта своєї люті, натовп, *«схопивши Гая й Аристарха — македонців, супутників Павла, всі, як один, кинулися до амфітеатру»*.

Павло переховувався неподалік і скоро дізнався, що його улюбленим братам загрожує небезпека. Забувши про власну безпеку, він зібрався негайно вирушити до театру і звернутися до заколотників. Але учні не пустили його. Гай та Аристарх не були тією жертвою, яку шукав народ, тому учні не боялися, що їм буде завдано серйозної шкоди. Але якби натовп побачив бліде виснажене лице апостола, це

викликало б у них найнижчі пристрасті, так що врятувати життя апостола було б не під силу жодній людині.

Павло все ще горів бажанням захистити істину перед народом, та його, врешті-решт, зупинила вістка перестороги, отримана з театру. *«Дехто з азійських начальників, які були його приятелями, послали до нього і благали, щоб не йшов він до амфітеатру».*

[294] Сум'яття в амфітеатрі зростало. *«Отож, кожний кричав щось своє. А збори були бурхливі й багато хто не знав, чому зібралися».* Той факт, що Павло і декотрі його товариші були єврейського походження, спонукав юдеїв показати народові, що вони не були прихильниками Павла та його роботи. Тому вони висунули з-поміж себе представника, котрий мав висвітлити це питання перед народом. Ним був Олександр мідник, один із ремісників, про котрого Павло пізніше згадував як про людину, що заподіяла йому багато зла (2Тим. 4:14). Олександр був мужем неабияких здібностей, він доклав усіх зусиль, аби спрямувати гнів народу винятково на Павла та його товаришів. Але натовп, зауваживши, що Олександр — єврей, відштовхнув його вбік і *«всі за дві години вигукували в один голос: Велика Артеміда Ефеська!»*

Змучившись, вони, нарешті, замовкли; запанувала короткочасна тиша. Тоді увагою народу заволодів міський писар; з поваги до його посади народ був готовий вислухати його. Торкнувшись болючого для народу питання, він довів, що немає підстав для такого хвилювання. Він апелював до їхнього здорового глузду: *«Мужі ефеські, чи є якась людина, яка не знає, що місто Ефес шанує велику Артеміду та її образ, що впав з неба? Отже, оскільки це незаперечне, треба*

[295] *вам угамуватися і не робити нічого необачного. А ви привели цих людей, що ані храму не обікрали, ані богині нашої не зневажають. Тому коли Дмитро й ті ремісники, що з ним, мають до когось справу, то є судді та проконсули, хай позивають один одного. А як чогось іншого домагається, то нехай вирішиться це на законних зборах. Бо нам загрожує небезпека бути за сьогоднішні звинуваченими в заколоті; і нема жодної причини, котрою зможемо виправдати цей безпорядок! І сказавши це, розпустив збори».*

У своїй промові Дмитро сказав: *«Ремесло наше прийде до занепаду»*. Ці слова вказують на справжню причину заворушення в Ефесі та переслідування апостолів. Дмитро й інші ремісники розуміли, що поширення євангельського вчення загрожує їхньому ремеслу з виготовлення ідолів. Прибутки язичеських жерців і майстрових могли скоротитися, і саме тому вони спричинили проти Павла жорстоке гоніння.

Висновок писаря та інших можновладців міста засвідчив народові, що Павло не винний у жодних незаконних діях. Це стало ще однією перемогою християнства над оманю й релігійними забобонами. Бог спонукав високу посадову особу виправдати Його апостола та приборкати розлючений натовп. Серце Павла сповнилося вдячністю Богові за те, що його життя було збережене, а християнство не зазнало ганьби під час заворушення в Ефесі.

«Як колотнеча вгамувалася, Павло скликав учнів, потішив і поцілував їх та й вибрався їти до Македонії». У цій [296] подорожі його супроводжували двоє вірних братів з Ефеса — Тихик і Трохим.

Праця Павла в Ефесі була закінчена. Його служіння там відзначалося невтомною працею, багатьма випробуваннями та сильними душевними переживаннями. Він навчав народ привселюдно і по домах, напучуючи та застерігаючи з багатьма сльозами. Йому постійно чинили опір євреї, які не пропускали можливості підбурити проти нього людей.

Долаючи опір, з невтомним завзяттям просуюючи справу Євангелія вперед та захищаючи інтереси ще юної у вірі Церкви, Павло ніс на собі важкий тягар відповідальності за всі церкви.

Чутки про відступництво деяких із заснованих ним церков викликали в нього глибокий сум. Він побоювався, що всі його зусилля можуть виявитися марними. Дізнавшись, якими методами декотрі намагалися звести нанівець його роботу, він проводив у молитвах і серйозних роздумах багато безсонних ночей. Коли в нього з'являлася можливість і цього вимагали обставини, він писав церквам: докоряв, радив, напучував і підбадьорював. У цих посланнях апостол не зупиняється докладно на власних випробуваннях,

хоч іноді згадує про свою працю і страждання за справу Христа. Побой і ув'язнення, холод, голод і спрага, небезпеки на землі і морі, у місті й пустелі, від співвітчизників, язичників і лжебратів — усе це він зносив задля Євангелія. Він був *«ганьблений», «ображений», став «покидьком усіх»,* [297] *«був у труднощах», «гнаний», «тиснений звідусіль», «у небезпеці кожної миті», «увесь час живим відданий на смерть за Ісуса».*

Серед постійних нападок, оскаженілості ворогів і зради друзів безстрашний апостол мало не втратив мужності. Але пригадав Голгофу і з новим запалом почав поширювати знання про Розп'ятого, прямуючи закривавленим шляхом, яким до нього пройшов Христос. Він не припиняв боротьби, доки не склав зброї біля ніг свого Викупителя.

ВІСТКА ЗАСТЕРЕЖЕННЯ І БЛАГАННЯ

(Перше послання до коринтян)

Перше Послання до церкви в Коринті було написане [298] апостолом Павлом наприкінці його перебування в Ефесі. Ні про кого він так не переживав і ні для кого так невтомно не трудився, як для віруючих у Коринті. Упродовж півтора року він працював серед них, вказуючи на розп'ятого й воскреслого Спасителя як на єдиний шлях спасіння, закликаючи їх повністю покласти на перетворювальну силу Його благодаті. Перш ніж прийняти в церковне братство тих, хто визнавав християнство, він особливим чином напучував їх щодо привілеїв та обов'язків віруючого християнина, щиро прагнучи допомогти їм залишатися вірними обітниці, даній під час хрещення.

Павло гостро відчував боротьбу, котру кожна душа повинна провадити із силами зла, які постійно намагаються ошукати й занапастити душу; невтомно трудився, щоб зміц- [299] нити й утвердити недосвідчених у вірі. Він благав їх повністю підкоритися Богові, бо знав: якщо людина не підкориться, то не зможе залишити гріх; бажання і пристрасті пануватимуть над нею, а спокуси непокоїтимуть її сумління.

Підкорення має бути повним. Кожна слабка душа, котра сумнівається й бореться, але котра повністю підкори-

лася Господу, має прямий зв'язок із силами, які роблять її здатною перемагати. Небо близьке до такої людини, вона користується підтримкою й допомогою ангелів милості під час випробування і лиха.

Членів Коринтської церкви оточувало ідолопоклонство і найзвабливіші чуттєві спокуси. Доки апостол перебував з ними, вплив цих спокус не був дуже відчутним. Тверда віра Павла, його ревні молитви, щирі слова повчання і, що найважливіше, побожне життя допомагали їм утримуватися від гріховних задоволень, зрікаючись власного «я» задля Христа.

Проте після відходу Павла виникли несприятливі умови; серед пшениці з'явився посіяний ворогом кукіль і почав приносити свої лихі плоди. Це був час суворого випробування для Коринтської церкви. Апостола вже не було з ними, аби підтримувати їхній запал і допомагати жити за Божою волею. Мало-помалу багато хто зробився недбалим, байдужим, дозволяючи тілесним уподобанням і нахилам керувати собою. Серед коринтян уже не було того, котрий так часто закликав їх до високих ідеалів чистоти й правди, [300] тому немало навернених, які спочатку відмовилися від лихих звичок, тепер поверталися до низьких гріхів язичества. Павло написав коротке послання до церкви, прохаючи не «мати стосунків» з тими членами, котрі вперті у розпусті. Однак багато віруючих перекрутили значення слів апостола, не сприймаючи їх серйозно та виправдовуючись за недбале ставлення до його повчань.

Церква надіслала Павлові листа, прохаючи поради в різних питаннях, але нічого не згадуючи про тяжкі гріхи деяких її членів. Однак під дією Святого Духа в апостола склалося враження, що в листі замовчується справжній стан церкви і автори листа хочуть домогтися від нього висловлювань, які згодом зможуть використати у своїх цілях.

Приблизно в цей час Ефеську громаду відвідали домощадці Хлої. Ця християнська родина мала добру репутацію в Коринті. Павло розпитав їх про стан речей у Коринтській громаді, і вони розповіли, що церкву терзають розділення. Суперечності, які виникли під час перебування в Коринті

Аполлоса, значно посилилися. Фальшиві вчителі переконували членів церкви не звертати уваги на повчання Павла. Євангельські доктрини й таїнства перекручувалися. Гордість, ідолопоклонство, чуттєві задоволення дедалі більше опановували колись горливих християн.

Коли Павлові змалювали цю картину, він зрозумів, що справдилися його найгірші побоювання. Але він не допускав навіть думки, що його робота приречена на невдачу. З *«тут-гою серця»* й *«багатьма сльозами»* шукав він поради в Бога. Апостол з радістю негайно вирушив би до Коринта, якби [301] це було найкращим рішенням. Проте він знав, що у своєму теперішньому стані віруючі не отримають користі від його праці, тому послав Тита, щоб той приготував шлях для його приходу. Потім, відкинувши всі особисті почуття щодо тих, чия поведінка свідчила про дивні збочення, апостол зосередив погляд на Богові і написав Коринтській церкві одне зі своїх найбільш багатих, повчальних і сильних послань.

Надзвичайно зрозуміло відповів він на різноманітні поставлені церквою запитання та виклав загальні принципи, дотримання котрих допомогло б їм досягнути вищого духовного рівня. Їм загрожувала небезпека, і думка про власну неспроможність вплинути в цей критичний час на їхні серця була для апостола нестерпною. Він чесно попереджав про небезпеку і викривав їхні гріхи. Він знову вказав їм на Христа, намагаючись ще раз запалити в них вогонь першої любові й відданості.

Великою була любов апостола до коринтських віруючих, і про це свідчить його ніжне привітання, звернене до Церкви. Він нагадав про їхні досвіди навернення від ідолопоклонства до поклоніння і служіння правдивому Богові, про отримані ними дари Святого Духа і показав, що їхнім привілеєм є постійне зростання у християнському житті, доки не досягнуть чистоти й святості Христа. *«У Ньому ви збагатилися всім, — писав Павло, — усяким словом і всяким знанням, оскільки свідчення Христа утвердилося у вас, тому [302] вам, що очікуєте з'явлення нашого Господа Ісуса Христа, не бракує жодного дару благодаті. Він і зміцнить вас до кінця бути бездоганними в день Господа нашого Ісуса Христа».*

Павло відверто говорив про суперечності, що виникли в Коринтській церкві, прохаючи членів громади утримуватися від розбрату і чвар. *«Благаю вас, брати, — писав він, — Ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі говорили те саме, щоб не було між вами поділу, але щоб ви були поєднані однаковим розумінням і однією думкою».*

Апостол уважав, що має право згадати, від кого довідався про розділення в церкві. *«Бо посланці від Хлої сказали мені про вас, мої брати, що між вами є суперечки».*

Павло був апостолом, натхненним Святим Духом. Істини, котрих він навчав, були дані йому *«через об'явлення»*, однак Господь не завжди посилав йому одкровення щодо справжнього стану Свого народу. У даному випадку люди, зацікавлені в добробуті Коринтської церкви, зауважуючи, як до громади закрадаються пороки, розповіли про це апостолові, і на підставі отриманих ним раніше Божественних об'явлень він зумів дати реальну оцінку ситуації в Коринтській церкві. Незважаючи на те, що Господь не дав йому нового одкровення в цьому випадку, щирі шукачі світла прийняли його вістку як слова Самого Христа. Господь [303] показав йому труднощі й небезпеки, котрі виникатимуть у церквах, і коли це сталося, апостол зрозумів серйозність становища. Він був покликаний захищати церкви і турбуватися про душі як пастир, котрий має звітуватися перед Богом. Чи ж личило йому не звертати уваги на повідомлення про дух анархії і розділення серед віруючих? Аж ніяк; і догана, котру він висловив у листі, як і інші його послання, була написана під натхненням Божого Духа.

Жодним словом апостол не згадав про фальшивих учителів, які намагалися знищити плоди його праці. Через те, що церкву огорнули темрява і розділення, він мудро вирішив не дратувати їх подібними висловлюваннями, побоюючись, щоб це назавжди не відвернуло декого від істини. Павло нагадав їм, що трудився серед них як «мудрий будівничий», заклавши підвалину, на якій будували інші. Але цим він не підносив себе, бо розумів: *«Ми є Божими співпрацівниками».* Він не претендував на власну мудрість, натомість визнавав: лише завдяки Божественній силі зумів передати істину так,

як це було до впадоби Богові. Перебуваючи в єдності з Христом, найбільший з усіх учителів — Павло — міг передавати науку Божественної мудрості, котра задовольняла потреби всіх класів суспільства і котру можна було застосувати в усі часи, на всякому місці, за будь-яких обставин.

Одним з найбільш серйозних пороків серед коринтських віруючих було повернення багатьох до негідних язичеських звичаїв. Один із колишніх навернених упав так низько, що його розпусна поведінка була порушенням навіть низьких [304] моральних норм язичеського світу. Апостол благає вилучити з-поміж себе «злого». *«Хіба не знаєте, — напучував він, — що невелика кількість закваски заквашує все тісто? Отже, усуньте стару закваску, щоб бути новим тістом».*

Іншим тяжким гріхом, який виник у церкві, були судові позови між братами. У церкві існувало чимало методів залагодження конфліктів між віруючими. Сам Христос дав ясні вказівки, як мають вирішуватися такі питання. *«Коли згрішить твій брат проти тебе, — радить Спаситель, — піди й докори йому віч-на-віч. Коли послухає тебе, ти придбав свого брата; а коли не послухає, візьми із собою ще одного або двох, щоб устами двох або трьох свідків підтвердилося кожне слово; коли не послухає їх, скажи церкві; а коли й церкви не послухає, хай буде тобі як язичник і митник. Запевняю вас: усе те, що зв'яжете на землі, буде зв'язане на небі; і все те, що розв'яжете на землі, буде розв'язане на небі» (Матв. 18:15-18).*

До віруючих у Коринті, котрі випустили з уваги цю ясну пораду, Павло написав недвозначні слова напучування й докору: *«Як наважується хтось із вас, — запитує він, — маючи справу з іншим, судитися в неправедних, а не у святих? Хіба ви не знаєте, що святі будуть судити світ? І якщо ви будете судити світ, то чи не є ви гідні судити менші справи? Чи не знаєте, що ми будемо судити ангелів, а не мільки життєві справи? А ви, маючи життєві судові справи, настановляєте [305] судьями тих, що нічого не значать у церкві? На сором вам це кажу. Чи ж між вами немає жодного розумного, який міг би розсудити поміж своїми братами? Але брат з братом судиться, та ще й перед невірними! Ганебним для вас є вже те, що маєте між собою судові справи. Чому краще не стерпіти*

кривди? Чому краще не зазнати втрати? А ви кривдите і обманюєте, і до того ж братів. Хіба ви не знаєте, що неправедні не успадкують Божого Царства?»

Сатана постійно намагається посяяти серед Божого народу недовір'я, відчуженість і злобу. Ми часто будемо спокушувані думати, що на наші права зазіхають, навіть якщо для таких думок немає реальних підстав. Хто любить себе більше, ніж Христа та Його справу, ті поставлять на перше місце власні інтереси та вдаватимуться до будь-яких засобів, аби відстояти й захистити їх. Багатьом навіть із, здавалося б, сумлінних християн гордість і самолюбство заважають підійти до людей, котрі, на їхню думку, помиляються, аби поговорити з ними в дусі Христа і помолитися один за одного. Деякі, вважаючи себе ображеними братами, воліють краще звернутися до суду, аніж виконати вказівку Спасителя.

[306] Християни не повинні звертатися до цивільних судів для залагодження конфліктів між членами Церкви. Такі суперечки повинні вирішуватися між ними або через Церкву, згідно з настановою Христа. Навіть якщо має місце несправедливість, послідовник лагідного й покірливого Ісуса волітиме радше «зазнати втрати», аніж відкрити перед світом гріхи своїх братів.

Судові позови між братами — це ганьба для справи істини. Християни, які судяться одне з одним, виставляють Церкву на посміховище перед її ворогами, викликаючи тріумф сил темряви. Вони знову завдають ран Христові, віддаючи Його на відкриту ганьбу. Ігноруючи авторитет Церкви, вони виявляють презирство до Бога, Котрий наділив Церкву авторитетом і владою.

У Першому посланні до коринтян Павло намагався показати їм, що Христос сильний уберегти їх від зла. Апостол знав: якщо вони виконають зазначені умови, то зміцняться силою Всемогутнього. Аби допомогти їм звільнитися від рабства гріха і творити святиню у страху Господньому, Павло намагався переконати їх, що Той, Кому вони присвятили своє життя під час навернення, має на них право.

«Ви — Христові, — писав він, — ви не свої... Бо ви куплені за ціну. Отож прославляйте Бога у вашому тілі та у вашому дусі, що належать Богові».

Апостол ясно вказав на наслідки повернення від чистого, святого життя до розпусних звичаїв язичества. *«Не обманюйте себе, — писав він, — ні розпусники, ні ідолопоклонники, ні перелюбники, ні блудники, ні мужоложники, ні злодії, ні користолюбці, ні п'яниці, ні наклепники, ні розбійники Божого Царства не успадкують»*. Автор Послання благав їх приборкувати низькі пристрасті й бажання. *«Хіба ви не знаєте, — запитує він, — що ваші тіла — то храм Святого Духа, Який є у вас і Якого ви маєте від Бога?»* [307]

Павло був наділений неабиякими інтелектуальними здібностями, його життя свідчило про виняткову мудрість, завдяки якій він володів гострою інтуїцією і співчутливим серцем. Це дозволяло йому зближуватися з людьми, пробуджуючи в них кращі природні нахили та заохочуючи їх до святого життя. Його серце було переповнене широкою любов'ю до коринтських віруючих. Він палко бажав бачити в них внутрішнє благочестя, котре зміцнило б їх у боротьбі зі спокусами. Він знав, що на кожному кроці їхнього християнського життя їм протидіятиме сатанинське зборище і вони змушені будуть провадити з ним щоденну боротьбу, їм доведеться стояти на варті проти підступів ворога, пермагаючи старі звички та природні нахили, завжди пильнуючи в молитві. Павло знав, що, тільки постійно молячись і пильнуючи, можна досягти високих християнських ідеалів, і цю істину він намагався закарбувати у свідомості віруючих. Але знав він і те, що в розп'ятому Христі їм була запропонована достатня сила, аби повернути душу до Бога і зробити її здатною опиратися всім спокусам. Озброївшись вірою в Бога та мечем Його Слова, вони володітимуть внутрішньою силою для подолання ворога.

Коринтські віруючі мали потребу в більш глибоких досвідах із Богом. Вони ще не володіли повним уявленням про те, що означає споглядати Його славу, перетворюючись на той самий образ. Вони бачили тільки перші промені славного світанку. Павло бажав, щоб вони сповнилися усією повнотою Божою, пізнаючи Того, з'явлення Котрого буде немов зірниця, доки не досягнуть повноти зрілості досконалої євангельської віри. [308]

ПОКЛИКАНІ ДОСЯГАТИ ВИСОКИХ МОРАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ

(Перше послання до коринтян)

[309] **Б**ажуючи закарбувати у свідомості коринтських віруючих важливе значення самовладання, суворої стриманості і неослабної горливості в служінні Христу, Павло у своєму листі використовує чудову аналогію, порівнюючи боротьбу християнина із славнозвісними змаганнями з бігу, які періодично проводилися поблизу Коринту. З усіх видів змагань у Греції та Римі найбільш стародавніми й улюбленими були змагання з бігу. Їх відвідували царі, вельможі, державні діячі. У них брали участь юнаки з аристократичних заможних родин, які не цуралися праці та дисципліни, без яких неможливо отримати нагороду.

Змагання відбувалися відповідно до правил, які не передбачали винятку ні для кого. Атлети, котрі бажали, щоб їхні імена були включені до списку претендентів на нагороди, повинні були спершу пройти сувору підготовку. Шкідливе потурання апетитові та інші задоволення, які послаблюють людину розумово й фізично, були суворо заборонені. Щоб [310] мати надію на успіх у цих випробуваннях на силу і швидкість, необхідно було володіти міцними гнучкими м'язами

та здоровою нервовою системою. Кожний рух мав бути розрахований, кожний крок — швидкий і певний; потрібно було зберігати найкращу фізичну форму.

Коли учасники забігу з'являлися перед глядачами, оголошувалися їхні імена та зачитувалися правила змагань. Потім спортсмени стартували, а напружене чекання глядачів надихало їх рішучістю отримати перемогу. Судді перебували поблизу фінішної лінії, щоб мати змогу спостерігати забіг від початку до кінця і правильно визначити переможця. Якщо хтось фінішував першим, але при цьому порушував правила забігу, він не отримував нагороди.

Учасники таких змагань ішли на великий ризик. Декотрі вже ніколи не могли оправитися після величезного фізичного напруження. Нерідко під час забігу атлети падали на землю: у них відкривалася носова чи горлова кровотеча; а часом і помирали в ту мить, коли ось-ось мали перемогти. Але небезпека отримати травму на все життя, а то й померти не розцінювалася бігунами як надто великий ризик у порівнянні з великою честю отримати перший приз.

Переможець досягав фінішу під гучні аплодисменти безлічі глядачів; тріумфальні вітання луною відбивалися серед навколишніх пагорбів і гір. На очах у всіх глядачів суддя вручав йому символи перемоги — лавровий вінок і пальмову гілку, котру він мав нести у правій руці. Слава про нього ширилася по цілому краю, його батьки також були вшановані, і навіть місто, у котрому він жив, користувалося великою повагою за те, що було батьківщиною такого видатного атлета.

Указуючи на цей забіг як на символ боротьби християнина, [311] Павло наголошував на необхідності підготовки для досягнення успіху в таких змаганнях: дотриманні дисципліни, помірності в їжі та стриманості в усьому. *«Кожний, хто змагається, стримується від усього»*, — писав він. Бігуни відмовлялися від потурання своїм бажанням, бо це могло послабити їхні фізичні сили. З допомогою суворої постійної дисципліни вони тренували свої м'язи, щоб зробити їх міцними й витривалими на день змагань, коли вони зазнають найбільшого навантаження. Наскільки ж важливіше християнинові, для

котрого вирішується його вічна доля, підкорити свої бажання й пристрасті розумові та волі Бога! Він ніколи не повинен дозволяти розвагам, розкоші або бездіяльності відволікати свою увагу. Усі його звички та пристрасті повинні перебувати під найсуворішим контролем розуму, просвіченого вченням Божого Слова та керованого Його Духом.

Виконавши ці умови, християнин повинен докласти максимум зусиль, аби здобути перемогу. Коринтські бігуни докладали відчайдушних зусиль, щоб, не зменшуючи швидкості, подолати останні метри дистанції. Так і християнин, у міру наближення до мети, повинен прямувати вперед ще з більшим завзяттям і рішучістю, аніж на початку свого шляху.

[312] Павло порівнює в'янучий лавровий вінок переможця змагань із вінцем безсмертної слави, котрий буде вручений християнам-переможцям. *«Ті... біжать, — писав він, — ...щоб одержати тлінний вінець, ми — щоб нетлінний»*. Грецькі бігуни отримували тлінну нагороду ціною наполегливої праці та самодисципліни. Ми ж боремося за нагороду незрівнянно ціннішу — за вінець вічного життя. Тож наскільки більш старанними повинні бути наші зусилля, наскільки більш охоче ми повинні йти на жертву та самозречення!

У Посланні до євреїв апостол указує на ту цілеспрямованість, якою має вирізнитися змагання християнина за вічне життя. *«Відкиньмо всяку гордість та гріх, що нас легко обплутує, з терпінням прямуймо до тієї боротьби, що перед нами, дивлячись на Проводиря і Вершителя віри, на Ісуса» (Євр. 12:1, 2)*. Заздрість, лютість, злі думки, лихослів'я, зажерливість — це тягар, котрий християнин повинен відкинути, якщо бажає мати успіх у перегонах, нагородою яких є безсмертя. Він повинен будь що звільнитися від кожної звички та дії, які призводять до гріха і безчестя Христу. Небесне благословення не може бути дане людині, котра порушує вічні принципи правди. Достатньо одного виплеканого гріха, аби зіпсувати характер людини, зробити її поганим прикладом для інших.

«І якщо тебе спокушає твоя рука, відрубай її; краще тобі калікою увійти до життя, ніж, маючи обидві руки, потрапити до геєни, в негасимий вогонь, де черв'як не гине і вогонь

не гасне. *І якщо твоя нога спокушає тебе, відрубай її; краще тобі ввійти до життя кульгавим, ніж з обома ногами бути вкинутим до геєни»* (Марка 9:43-45). Якщо задля спасіння [313] життя потрібно відтяти руку або ногу, або навіть вибрати око, наскільки ж серйозніше християнин має намагатися зректись гріха, який може погубити душу!

Учасники стародавніх змагань не були впевнені, що отримають перемогу, навіть якщо вдавалися до самозречення та суворої дисципліни. *«Хіба не знаєте, — запитував Павло, — що ті, які біжать на змаганнях, вони всі біжать, але нагороду одержує один?»* З якою б завзятістю та серйозністю не змагалися бігуни, нагороду отримував тільки один із них. Тільки одні руки могли торкнутися заповітного вінка. Декотрі докладали відчайдушних зусиль, щоб отримати нагороду, але саме в ту хвилину, коли їхня рука вже була готова взяти її, омріяний скарб ставав власністю іншого учасника перегонів, котрий лише на мить випереджував їх.

Однак правила боротьби християнина інші. Жоден із тих, хто виконає зазначені умови, не буде розчарований наприкінці змагань. Усі щирі й наполегливі матимуть успіх. Не на прудких розраховані духовні перегони і не на сильних — духовна боротьба. Кожний святий, як найслабший, так і найсильніший, зможуть носити вінець безсмертної слави. Перемогти можуть усі, хто силою Божественної благодаті узгоджує своє життя з волею Христа. Ретельне запровадження в життя принципів, викладених у Божому Слові, надто часто розцінюється як неважлива, незначна, не варта уваги справа. Але з огляду на всю серйозність поставленого на карту питання ніщо не повинно вважатися дріб'язковим. Кожний учинок покладений на терези, що визначають життєву перемогу або поразку. Нагорода переможців буде відповідати затраченим зусиллям і виявленій у боротьбі старанності.

Апостол порівнював себе з учасником перегонів, який [314] напружує всі сили задля отримання нагороди. *«Тому я не біжу в непевності, — говорить він, — і веду кулачний бій не так, аби тільки бити повітря. Але я виснажливо вправляюся і приборкую своє тіло, щоб, проповідуючи іншим, самому не явитися недостойним».* Павло вдавався до суворої дисципліни.

Вислів «виснажливо вправляюся і приборкую своє тіло» буквально означає приборкання бажань, поривів і пристрастей з допомогою суворої дисципліни.

Павло побоювався, аби, проповідуючи іншим, самому не виявитися відкинутим. Він розумів: якщо не запроваджуватиме у своє життя принципів, у які вірить і які проповідує, його праця для інших не принесе йому жодної користі. Мова, вплив, самозречення апостола мали свідчити, що його релігія — це не пусті слова, а щоденний живий зв'язок із Богом. Він ставив перед собою тільки одну мету, до якої палко прагнув: *«Праведність, яка від Бога, через віру»* (Филп. 3:9).

Павло знав, що його боротьба зі злом триватиме до кінця життя. Він постійно усвідомлював необхідність виявляти пильність, щоб земні бажання не згасили духовного запалу, і всіма силами боровся з природними нахилами. Перед ним завжди був ідеал, до якого він прагнув; шлях для досягнення цього ідеалу він вбачав у добровільному послусі Божому [315] Законові. Його слова, учинки, прагнення — усе було підпорядковане Божому Духові.

Павло палко бажав побачити в житті коринтських віруючих здійснення своєї заповітної мети — одержати перемогу в змаганні за вічне життя. Він знав, що шлях до Христового ідеалу неодмінно пролягатиме через життєву боротьбу. Він просив їх провадити цю боротьбу чесно, щодня досягаючи благочестя й моральної досконалості. Він благав їх скинути всякий тягар і наполегливо прямувати до мети — досягнення досконалості в Христі.

Павло вказав коринтянам на досвіди стародавнього Ізраїлю, на благословення як нагороду за послух та суди за беззаконня. Він нагадав їм про те, як чудодійним чином євреї були виведені з Єгипту під захистом стовпа хмарного вдень і вогняного — уночі. Тому вони щасливо перейшли через Червоне море, тоді як єгиптяни при спробі зробити те ж саме всі потонули. Таким чином, Бог визнав Ізраїль Своєю Церквою. *«Всі їли ту саму духовну їжу; всі пили той самий духовний напій, бо пили з духовної скелі, що йшла слідом за ними, а та скеля був Христос»*. Христос провадив євреїв у всіх їхніх мандрах. Скеля, якій було завдано удару, сим-

волізувала Христа, Котрий мав бути поранений за людські беззаконня, щоб усі могли отримати воду спасіння.

Незважаючи на милість, виявлену Богом до євреїв, їх спіткали Божі суди за пожадання залишених у Єгипті насолод, за їхні гріхи і повстання. Апостол радив віруючим у Коринті звернути увагу на повчання, котре містилося в історії Ізраїлю. *«Вони стали прикладом для нас, — писав він, — щоб ми не були пожадливі на зло, як були пожадливі вони»*. Він показав, як потурання безтурботності та любов до задоволень приготували шлях для гріхів, котрі накликали справедливу Божу відплату. Коли сини Ізраїлю сіли їсти й пити, а потім встали бавитися, вони відкинули Божий страх, який охопив їх під час проголошення Закону, і, зробивши золотого тельця замість Бога, поклонялися йому. А після багатой трапези, влаштованої з приводу поклоніння Ваал-Пеорові, багато євреїв загинули через розпусту. Запалився гнів Бога, і за Його наказом за один день загинули від кари двадцять три тисячі.

Апостол благав коринтян: *«Тому, хто вважає, що він стоїть, нехай стережеться, щоб не впав»*. Якщо вони стануть хвалюватими й самовпевненими, не пильнуватимуть і не молитимуться, то припустяться тяжкого гріха і стягнуть на себе Божий гнів. А Павло не бажав, щоб вони зневірилися чи розчарувалися. Він запевняв їх: *«Та вірний Бог не допустить, щоб ви випробовувалися понад міру, але при випробуванні дасть і вихід, аби ви могли його витримати»*.

Павло просив своїх братів аналізувати, який вплив можуть справити на інших їхні слова й учинки, і не робити нічого (хоч яким би невинним воно не здавалося), що могло б заохотити до ідолопоклонства чи образити сумління слабких у вірі. *«Отже, коли їсте, коли п'єте чи щось інше робите, все робіть на славу Божу. Не вводьте у спокусу юдеїв, греків і Божу Церкву»*.

Слова застереження, висловлені апостолом на адресу коринтської церкви, актуальні для будь-якого часу і особливо для наших днів. Під ідолопоклонством він розумів не тільки поклоніння ідолам, а й самому собі, любов до легкого життя, задоволення апетиту і пристрастей. Саме визнання віри в

Христа, хизування своїм знанням істини не роблять людину християнином. Релігія, яка задовольняє тільки зір, слух і смак або схвалює потурання бажанням, це не релігія Христа.

Між усіма членами Христової Церкви мають існувати тісні гармонійні взаємовідносини. Порівняння Церкви з людським тілом є вдалою ілюстрацією цих стосунків. *«Адже всі ми хрещені одним Духом в одне тіло: чи то юдеї, чи греки, чи раби, чи вільні, — всі одним Духом напоєні. Бо тіло складається не з одного члена, а з багатьох. Якщо скаже нога, що “я не рука і тому не належу до тіла”, то хіба через це вона не належить до тіла? І якщо вухо скаже, що “я не око і тому не належу до тіла”, то хіба через це воно не належить до тіла? Якщо все тіло є оком, то де слух? Якщо все є слухом, то де нюх? Тепер же, Бог розмістив члени в тілі — кожного з них, як забажав. Якби всі були одним членом, то де тіло? Тепер же — членів багато, а тіло одне. Не може око сказати руці: Ти мені не потрібна. Або знову — голова ногам: Ви мені не потрібні... Бог склав тіло так, що нижчому дав більшу пошану, щоб не було поділу в тілі, але щоб члени одні про одних дбали. І якщо страждає один член, з ним страждають усі члени; якщо в пошані один член, з ним радять усі члени. Ви — тіло Христа, а окремо ви члени».*

[318]

Далі у словах, котрі і сьогодні є джерелом натхнення й підбадьорення для всіх людей, Павло змальовує важливість тієї любові, котру мають плекати послідовники Христа. *«Коли я говорю людськими й ангельськими мовами, але любові не маю, то став я дзвінкою міддю або гучним кимвалом. І коли маю пророцтво, осягнув усі таємниці й повноту знання, коли маю повноту віри, так що гори переставляю, але любові не маю, — то я ніщо. І коли я роздам усе своє майно, коли віддам своє тіло на спалення, але любові не маю, жодної користі не матиму».*

Якими б високими ділами не супроводжувалося визнання релігії, якщо серце людини не наповнене любов'ю до Бога та ближнього, вона не є справжнім учнем Христа. Якщо навіть вона володіє великою вірою і силою звершувати чудеса, без любові її віра не має жодної вартості. Вона може бути вельми щедрою, може роздати все своє майно

бідним, але якщо при цьому керується не почуттям справжньої любові, а якимось іншим мотивом, то не здобуде [319] прихильності Бога. У своєму запалі людина може навіть прийняти мученицьку смерть, але якщо вона не спонукувана любов'ю, Бог вважатиме її обманутим фанатиком або марнославним лицеміром.

«Любов довго терпить, любов милосердна, не заздрить, любов не величається, не гордиться». Найбільш чиста радість є плодом найглибшої покори. Найсильніші, найшляхетніші характери формуються на основі терпіння, любові та покірності Божій волі.

Любов *«не поводить ся непристойно, не шукає свого власного, не спалахує гнівом, не задумує лихого».* Христоподібна любов витлумачує у найпривабливішому світлі мотиви й учинки інших. Вона не виставляє без необхідності їхні помилки, не слухає несхвальних відгуків, а прагне нагадувати про добрі якості інших людей.

Любов *«не радіє з несправедливості, а радіє з істини; все переносить, усьому довіряє, завжди надіється, усе перетерпить».* Така *«любов ніколи не минає».* Вона не може втратити свою вартість, бо це риса небесного походження. Її власник пронесе її як дорогоцінний скарб ворітьми Божого міста.

«Тепер залишаються ці три: віра, надія, любов; та найбільша з них — любов».

Дехто з коринтських віруючих відмовився від фундаментальних принципів своєї віри, і це призвело до занепаду моральності. Декотрі зайшли так далеко, що почали заперечувати вчення про воскресіння. Павло протиставив цій єресі дуже ясне свідчення стосовно безпомилкових доказів воскресіння Христа. Він писав, що Христос після Своєї смерті *«третього дня воскрес, згідно з Писанням»*, після чого *«з'явився Кифі, тоді дванадцятьом; після того Він з'явився одночасно понад п'ятистам братам, з яких багато хто живе ще й донині, а деякі спочили. Пізніше з'явився Якову, а тоді — всім апостолам; нарешті з'явився і мені».*

З переконливою силою апостол викладає істину про воскресіння. *«Якщо нема воскресіння мертвих, — розмірковує він, — то й Христос не воскрес. А якщо Христос не* [320]

воскрес, тоді марна й проповідь наша, марна й віра ваша. Ми ж виявляємося неправдивими Божими свідками, бо засвідчили про Бога, що Він воскресив Христа, Якого не воскресив, якщо справді мертві не воскресають. Адже коли мертві не воскресають, то й Христос не воскрес. Якщо ж Христос не воскрес, тоді віра ваша марна: ви все ще у гріхах ваших. Тоді й ті, що упокоїлися в Христі, загинули! Коли ми надіємося на Христа тільки в цьому житті, то ми найнещасніші з усіх людей! Та тепер Христос встав з мертвих, — первісток з покійних».

Апостол спрямовує думки коринтських братів до переможного ранку воскресіння, коли піднімуться всі покійні святі, «щоб вічно жити зі своїм Господом». «Ось, — писав апостол, — кажу вам таємницю: не всі ми упокоїмося, але всі перемінімося, — раптово, миттєво, при останній сурмі; вона засурмить — і мертві воскреснуть нетлінними, а ми перемінімося. Адже це тлінне має зодягнутися в нетління, і це смертне [321] має зодягнутися в безсмертя. Коли ж це тлінне зодягнеться в нетління, а смертне зодягнеться в безсмертя, тоді збудуться написані слова: Смерть поглинута перемогою! Смерте, де твоя перемога? Де твоє, смерте, жало?.. Та подяка Богові, що Він дає нам перемогу через Господа нашого Ісуса Христа».

Славна переміна чекає на вірних. Усвідомлюючи, які можливості відкриваються перед коринтськими віруючими, апостол намагався вказати їм на те, що підносить людину над усім егоїстичним і чуттєвим, прикрашаючи життя надією на безсмертя. Він щиро напучує їх бути вірними високому покликанню в Христі. «Тому, мої любі брати, — умовляв він, — будьте стійкі, непохитні, завжди відзначаєтеся в Господньому ділі, знаючи, що ваша праця в Господі не даремна».

Так, використовуючи рішучі, переконливі слова, апостол намагався виправити ті хибні небезпечні поняття і звичаї, котрі переважали в Коринтській церкві. Він говорив відверто, але з любов'ю до цих душ. Через його застереження й докори на них зливалося світло від Божого престолу, викриваючи приховані гріхи, що опоганювали їхнє життя. Як же це світло буде прийняте ними?

Надіславши листа, Павло став побоюватися, аби його зміст не завдав глибоких ран тим, кому він бажав допомогти.

Він жахався від думки, що це може викликати ще більшу відчуженість, і часом йому хотілося забрати свої слова назад. Хто подібно до апостола відчуває відповідальність за улюблені церкви й установи, ті можуть краще зрозуміти [322] його пригніченість та самозвинувачення. Слуги Бога, котрі несуть тягар Його справи в наш час, переживають подібні досвіди праці, боротьби, тривоги і турбот, які випали на долю великого апостола. Обтяжений розділеннями в церкві, наражаючись на невдячність і зраду тих, від кого чекав співчуття та підтримки, усвідомлюючи небезпечне становище церков, у яких гніздилося беззаконня, змушений викривати гріх строгим, проникливим свідченням, він водночас був обтяжений побоюванням за те, що надто суворо поведився з людьми. Із трепетом і хвилюванням очікував апостол повідомлення про те, як була прийнята його вістка.

ПРИЙНЯТА ВІСТКА

(Друге послання до коринтян)

[323] **З** Ефесу Павло вирушив у наступну місійну подорож, під час якої сподівався ще раз відвідати місця своєї колишньої праці в Європі. Затримавшись на деякий час у Троаді, щоб *«звіщати Добру вістку Христа»*, він зустрів там людей, готових вислухати його вістку. *«Мені були відчинені двері в Господі»*, — писав він пізніше про свою працю в цьому місці. Проте, незважаючи на свій успіх у Троаді, він не міг залишатися там довго. *«Щоденні турботи за всі церкви»*, а особливо за Коринтську, важким тягарем лежали на його серці. Павло сподівався зустріти в Троаді Тита і довідатися від нього, як були прийняті в Коринті його поради й докори. Але його сподівання не справдилися. *«Не мав я спокою для мого духа, бо не знайшов там мого брата Тита»*, — писав він про свої переживання. Тому апостол залишив Троаду і пішов до Македонії, де зустрівся з Тимофієм у місті Филипах.

[324] Відчуваючи тривогу за Коринтську церкву, Павло сподівався на краще; проте часом його огортав глибокий смуток через побоювання, що його поради й напучування будуть неправильно зрозумілі. *«Наше тіло не мало жодного спочинку, — згодом писав він, — ми в усьому бідували: зовні — боротьба, всередині — страх. Але Бог — Той, Хто втішає покірних, — потішив нас приходом Тита»*.

Цей вірний вісник приніс радісну звістку про чудову перемену в коринтській церкві. Багато душ прийняли повчання з Послання Павла і розкаялися у своїх гріхах. Їхнє життя вже не було ганьбою для християнства, натомість справляло могутній вплив на користь практичного благочестя.

Сповнений радості апостол надіслав ще одного листа до коринтських віруючих, у якому висловив своє задоволення з приводу доброї зміни серед них. *«Бо хоч і засмутив я вас посланням, та не каюся, хоч і каявся»*. Коли його огортав страх, що його словами знехтують, він інколи жалкував, що написав так рішуче й суворо. *«Тепер я радію, — продовжує апостол, — не тому, що ви були засмучені, а тому, що засмутилися на покаяння. Бо ви по-Божому засмутилися, щоб ні в чому не зазнати шкоди від нас. Бо смуток, що по-Божому, приносить покаяння на спасіння»*. Таке покаяння відбувається внаслідок дії Божественної благодаті на серце і приводить до визнання та залишення гріхів. Ці плоди, за словами апостола, були помітні в житті коринтських віруючих. *«Яку [325] старанність у вас викликало, яке виправдання, яке обурення, який страх, яке бажання, яку ревність, яку відплату»*.

Деякий час на душі Павла лежав тягар турботи за церкви — тягар настільки важкий, що він ледве міг його нести. Фальшиві вчителі намагалися послабити його вплив на віруючих і нав'язати свої вчення замість євангельської істини. Про труднощі і розчарування, з якими стикався Павло, свідчать його слова: *«Нам було надзвичайно важко, понад силу, так що й не надіялися вже жити»*.

Тепер одна з причин для тривоги була усунута. Отримавши вістку про те, що його Послання до коринтської Церкви прийняте, Павло висловив свою радість такими словами: *«Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, Отець співчуття і Бог усякої втіхи, що розраджує нас у всіх наших скорботах, аби й ми могли потішати тих, що перебувають у різних скорботах, утіхою, якою Бог потішає нас самих. Наскільки в нас множаться страждання Христа, настільки через Христа множиться і наша втіха. Якщо терпимо, то це для вашої втіхи та спасіння; коли втішаємося, то це для вашої втіхи та спасіння, що дає вам силу терпеливо*

переносити ті страждання, що й ми переносимо. І наша надія щодо вас певна, бо знаємо, що ви наші співучасники як у стражданнях, так і в radoщах».

[326] Висловлюючи радість з приводу їхнього повторного навернення та зростання у благодаті, Павло віддавав Богові всю славу за перетворення в їхньому серці й житті. *«Богові подяка, — вигукує він, — Який завжди робить нас переможцями у Христі й виявляє через нас приємні пахощі Свого знання на кожному місці. Бо для Бога ми є приємними пахощами Христа між тими, що спасаються, і між тими, що гинуть».* За звичаєм тих часів, полководець, який отримав перемогу у війні, приводив із собою бранців. З такої нагоди призначалися спеціальні люди для куріння фіміаму, і, коли переможне військо поверталось додому, для засуджених на смерть полонених ці пахощі були запахом на смерть, нагадуючи про наближення страти. Але для тих бранців, які знайшли милість в очах поневолювачів і життя котрих мало бути збережене, цей фіміам був запашністю на життя, звіщаючи про скорі звільнення.

Тепер Павло сповнився віри й надії. Він відчував, що сатані не отримати перемоги над Божою справою в Коринті, тому в похвальних словах виливав сердечну подяку. Він та його співпрацівники переможуть ворогів Христа й істини, ще з більшим завзяттям поширюючи знання про Спасителя. Подібно до фіміаму, запашність Євангелія мала розійтися по цілому світу. Для тих, хто прийме Христа, ця вістка буде животворною запашністю на життя, а для тих, які вперто залишатимуться в невірі, — смертоносним запахом на смерть.

[327] Усвідомлюючи велич і грандіозність роботи, Павло вигукнув: *«І хто на це здатний?»* Хто спроможний проповідувати Христа так, щоб у Його ворогів не знайшлося вагомих підстав для презирства до вісника чи проголошеної ним вістки? Павло бажав, щоб віруючі усвідомили всю серйозність і відповідальність євангельського служіння. Тільки вірність у проповіді слова разом з чистим, послідовним життям можуть зробити працю служителів прийнятною для Бога і корисною для людей. Усвідомлюючи велич своєї праці,

служителі наших днів можуть вигукнути разом з апостолом: *«І хто на це здатний?»*

Знайшлися люди, котрі звинувачували Павла в тому, ніби він вихваляється у своєму першому листі. Посилаючись на це, апостол запитує членів церкви, чи так вони розуміють його мотиви. *«Чи ми починаємо знову самих себе представляти?»* — запитує він. — *«Чи потребуємо, як деякі, рекомендаційних листів до вас або від вас?»* При переїздах на нові місця віруючі часто брали із собою рекомендаційні листи від церкви, до якої раніше належали. Але керівники і засновники цих церков не мали потреби в рекомендаціях. Самі коринтські віруючі, котрі на вернулися від ідолю-служіння до віри в Євангеліє, були тим рекомендаційним листом для Павла. Прийняття ними істини та перетворення в їхньому житті красномовно свідчили про те, що праця апостола не була даремною і він мав право радити, викривати й навчати як служитель Христа.

Павло вважав коринтських братів своїм рекомендаційним листом. *«Наш лист — це ви; він написаний у наших серцях, його знають та читають усі люди. Ви показуєте собою, що ви — лист Христа завдяки нашому служінню, написаний не чорнилом, а Духом Живого Бога, не на кам'яних скрижалях, а на тілесних скрижалях сердець».* [328]

Навернення грішників, їхнє освячення через істину — найпереконливіший доказ того, що служитель покликаний на служіння Самим Богом. Доказ його апостольства написаний на серцях навернених; про це свідчить і їхнє оновлене життя. У них народжується Христос, надія слави. Бачити таку печатку свого служіння — велике підкріплення для служителя.

Сьогодні служителі Христа повинні володіти таким же свідченням, яке несла Коринтська церква про працю Павла. Хоч у наш час працює багато проповідників, однак здібні святі, сповнені любов'ю Христа служителі — велика рідкість. Гордість, самовпевненість, любов до світу, прискіпливість, злість, заздрість — такі плоди приносять багато визнавців релігії Христа. Їхнє життя — разючий контраст із життям Спасителя — часто є сумним свідченням про характер служіння тих, які привели їх до Бога.

Бути прийнятим Богом як здібний служитель Євангелія — це найвища честь, яка може бути виявлена людині. Але ті, кого Господь благословляє силою й успіхом у Його роботі, не вихваляються. Вони визнають свою повну залежність від Нього, розуміючи, що самі — безсилі. Разом з Павлом вони говорять: *«Не тому, що ми спроможні самі собою над чимось роздумувати, наче самі від себе, але наша спроможність — від Бога, Який і дозволив нам стати служителами Нового Завіту»*.

[329] Правдивий служитель виконує справу Господа. Він розуміє важливість своєї роботи, усвідомлює, що має ставитися до Церкви і світу так, як і Христос. Він невтомно провадить грішників до більш високого, благородного життя, щоб вони отримали нагороду переможця. Уст такого служителя торкнулася жаріюча вуглина із жертовника, і він звеличує Ісуса як єдину надію грішника. Його слухачі знають, що він наблизився до Бога в палкій дійовій молитві. На ньому спочиває Дух Святий, його душі торкнувся живий небесний вогонь, і він може порівнювати духовне з духовним. Йому дана сила руйнувати оплоти сатани. Коли він розповідає про Божу любов, серця грішників скрушуються і багато хто запитує: *«Що мені робити, щоб спастися?»*

«Ось тому, маючи, як помилувані, таке служіння, не втрачаємо відваги. Адже ми, відрікшись таємних ганебних діл, не живемо в лукавстві й не перекручуємо Божого Слова, а через виявлення істини доручаємо себе перед Богом кожному людському сумлінню. Якщо наша Євангелія закрита, то вона закрита для тих, що гинуть, — для невірних, яким бог цього віку засліпив розум, щоб для них не засяло світло Євангелії слави Христа, а Він — образ Бога. Ми не проповідуємо себе, але Господа Ісуса Христа; ми ж — ваші раби через Ісуса. Бог, — Який сказав: Нехай із темряви засяє світло! — освітив наші серця, щоб просвітити пізнання Божої слави в особі Ісуса Христа».

[330] Так апостол звеличував Божі благодать і милість, виявлені у священному довір'ї до нього як служителя Христа. Завдяки рясній милості Бога він та його брати отримували підтримку в труднощах, утисках і небезпеках. Вони не пристосовува-

ли свою віру і вчення до бажання слухачів, не приховували необхідних для спасіння істин з метою зробити своє вчення привабливішим. Вони викладали істину просто і зрозуміло, молячись, аби душі прийняли її та навернулися. Вони намагалися жити згідно зі своїм ученням, щоби проповідувана істина могла зворушити сумління кожної людини.

«Цей скорб ми носимо в глиняних посудинах, — продовжував звіщати апостол, — щоб велич сили була Божя, а не наша». Бог міг би сповістити Свою Істину через безгрішних ангелів, але Його план полягає не в цьому. Він обирає немічних людей як знаряддя для виконання Своїх задумів. Дорогоцінний скорб міститься в глиняних посудинах. Через людей Божі благословення повинні передаватися світові. Через них Його слава має сяяти в гріховній темряві. З любов'ю служачи грішникам та нужденним, вони повинні приводити їх до хреста. У всій своїй праці славу, шану і хвалу вони повинні віддавати Тому, Хто над усіма і через усіх.

Посилаючись на власний досвід, Павло зазначав, що, обираючи служіння Христові, він не керувався егоїстичними мотивами, бо на його життєвому шляху траплялися випробування і спокуси. *«В усьому нас тіснять, — писав він, — але ми не пригноблені; ми в скрутних обставинах, але не впадаємо в розпач; нас переслідують, але ми не залишені; нас принижують, але ми не погублені; ми завжди носимо в тілі мертвість Ісуса, щоб і життя Ісуса проявилось в нашому тілі».* [331]

Павло нагадував своїм братам: як вісники Христові, він та його співпрацівники постійно перебувають у небезпеці. Труднощі, котрих вони зазнавали, виснажували їхні сили.

«Ми, живі, постійно віддаємо себе на смерть задля Ісуса, — писав він, — щоб і життя Ісуса проявилось в нашому смертному тілі. Тому смерть діє в нас, а життя — у вас». Страждаючи фізично через нестатки й важку працю, ці служителі *«носили в тілі мертвість Ісуса»*. Але те, що спричиняло в них смерть, несло духовне життя і здоров'я коринтянам, котрі через віру в істину стали спільниками вічного життя. Тому послідовники Ісуса повинні були поводитися обачно, аби своїм незадоволенням та недбалим поведженням не збільшувати тягарів і скорбот працівників.

«*Маючи ж той самий дух віри, — продовжував Павло, — згідно з Писанням: Увірував я, тому й заговорив, — ми віримо, тому й говоримо*». Павло був цілковито переконаний у реальності довіреної йому Істини, тому ніщо не могло примусити його перекручувати Слово Боже або ж приховувати власні переконання. Він не шукав багатства, слави чи задоволень ціною пристосування до думки світу. Хоч йому постійно загрожувала мученицька смерть за віру, котру проповідував коринтянам, ніщо не могло залякати його, бо він знав: Той, Хто помер та воскрес, підійме його з могили і представить Отцеві.

[332] «*Бо все — для вас, — писав він, — щоби благодать, примножена багатьма, щедро принесла подяку для Божої слави*». Апостоли проповідували Євангеліє не задля самозвеличення. Надія спасти душі спонукувала їх присвятити своє життя цій справі. Саме ця надія не дозволяла їм відмовитися від своєї праці перед лицем небезпеки чи страждання.

«*Тому ми, — наголошував Павло, — не втрачаємо відваги. Хоч наша зовнішня людина зітліває, проте наша внутрішня людина оновлюється день у день*». Апостол відчув на собі силу ворога, проте, у супереч ослабленню своїх фізичних сил, він вірно й непохитно проповідував Євангеліє Христа. Зодягнувшись у повну зброю Божу, цей герой хреста продовжував боротьбу. Його бадьорий голос свідчив про те, що він — переможець у бою. Зосередивши погляд на прийдешній нагороді вірних, він переможно вигукнув: «*Бо наше тимчасове легке терпіння готує нам понад міру вічну славу, адже ми не дивимося на видиме, а на те, що невидиме, бо видиме — тимчасове, а невидиме — вічне*».

Надзвичайно широко і зворушливо апостол закликає коринтських братів знову замислитися над неперевершеною любов'ю їхнього Викупителя. «*Адже ви знаєте благодать нашого Господа Ісуса Христа, — нагадував він, — що, будиши багатим, заради вас став убогим, аби ви збагатилися Його убогістю*». Ви знаєте, з якої висоти Він зійшов і якої глибини приниження зазнав.

[333] Ставши на шлях самозречення і самопожертви, Він не зійшов з нього, доки не віддав Свого життя. На шляху від престолу до хреста для Нього не було перепочинку.

Пункт за пунктом Павло викладав істину, аби читачі його Послання могли усвідомити чудову милість, виявлену до них Спасителем. Зобразивши Христа рівним Богові, Котрий разом з Отцем приймав поклоніння ангелів, апостол простежив Його шлях до найбільших глибин приниження. Павло був переконаний: якби люди усвідомили цю безмежну незбагненну жертву, принесену Величністю Неба, вони звільнилися б від усякого егоїзму. Він показав, як Божий Син залишив Свою славу, добровільно підкорився законам людської природи, а потім принизився як слуга, ставши слухняним аж до смерті, *«і до смерті хресної»* (Филп. 2:8), аби піднести грішну людину від занепаду до надії й радості, до Небес.

Вивчаючи Божественний характер у світлі хреста, ми бачимо милість, ніжність і прощення, поєднані із безсторонністю і справедливістю. Ми бачимо посеред престолу Того, Хто задля примирення людини з Богом поніс на Своїх руках, ногах і боці сліди страждання. Ми бачимо Безмежного Отця, Котрий перебуває в неприступному світлі і водночас приймає нас через заслуги Свого Сина. Хмара відплати, що загрожувала тільки стражданням і відчаєм, у світлі хреста зникає, відкриваючи Божественний запис: *«Живи, грішнику, живи! Живіть ті, хто розкався й увірував! Я заплатив викуп»*.

Споглядаючи Христа, ми затримуємося на березі безмежної любові. Ми намагаємося розповісти про цю любов, [334] але не можемо знайти потрібних слів. Ми роздумуємо про Його земне життя, про Його жертву за нас, про Його служіння на Небі як нашого Заступника, про оселі, котрі Він готує для тих, які люблять Його, і можемо тільки вигукнути: *«О, висота й глибина любові Христа!»* *«Любов не в тому, що ми полюбили Бога, а в тому, що Він полюбив нас і послав Свого Сина як примирення за наші гріхи»*. *«Подивіться, яку любов дав нам Отець, щоб ми звалися Божими дітьми! І такими ми є. Світ нас не знає, тому що Його не пізнав»* (Івана 4:10; 3:1).

Ця любов, немов священний вогонь, палає на жертovníку серця кожного правдивого учня. Саме на Землі була явлена Божя любов у Христі. Саме на Землі Його діти повинні відображати цю любов через своє непорочне життя. Так грішники будуть приведені до хреста, щоби споглядати Агнца Божого.

ЩЕДРА ЦЕРКВА

[335] **У**своєму Першому посланні до Коринтської церкви Павло виклав перед віруючими загальні принципи підтримки Божої справи на Землі. Змальовуючи свою апостольську працю задля них, він запитує: *«Хто з воїнів служить за свої кошти? Хто садить виноград і не їсть його плоду? Або хто насе отару і не споживає молока з отари? Чи я лише по-людському це кажу? Хіба й Закон не говорить про це? Адже в Законі Мойсея написано: Не зав'язуй рота воліві, що молотить! Хіба Бог турбується про волів? Чи це Він говорить особливо для нас? Так, це написано для нас; бо хто оре, повинен орати з надією; і хто молотить, повинен молотити з надією, що отримає те, на що сподівається. Якщо ми вам посіяли духовне, то чи велика то справа, коли ми пожнемо ваше тілесне? Якщо інші на вас мають право, то*
[336] *хіба не більше ми? Але ми не скористалися цим правом, а все терпимо, щоб у чомусь не перешкодити Євангелії Христа. Хіба ви не знаєте, що ті, які працюють у святому, харчуються зі святилища? А ті, які служать при жертovníку, отримують частку з жертovníка? Так само й Господь наказав тим, які проповідують Євангелію, жити з Євангелії» (1Кор. 9:7-14).*

Апостол посилається тут на Господній план підтримки священиків, які служили в храмі. Відокремлених на це святе служіння людей утримували їхні брати, котрим ті передавали духовні благословення. *«Ті із синів Левія, що одержують*

священство, мають заповідь за Законом: брати десятину від людей» (Євр. 7:5). Покоління Левія було вибране Господом для священницького служіння у храмі. Про священика було сказано: «Бо його вибрав Господь, Бог твій... щоб він стояв на службі в ім'я Господа» (П. Зак. 18:5). Господь претендував на десятину від прибутку як на Свою власність, а відмова сплачувати десятину розцінювалася Ним як грабіжництво.

Павло мав на увазі саме цей план підтримки служіння, коли сказав: «Так само й Господь наказав тим, які проповідують Євангелію, жити з Євангелії». Пізніше в Посланні до Тимофія апостол писав: «Працівник гідний своєї нагороди» (1Тим. 5:18).

Повернення десятини було частиною Божого плану стосовно підтримки Його служіння. Постанова про принесення [337] численних дарів і пожертвувань також має Божественне походження. В юдейському суспільстві народ був навчений виявляти щедрість щодо Божої справи та задоволення потреб убогих. З нагоди особливих подій приносилися добровільні пожертвування. Під час жнив і збирання винограду перво-плоди поля — збіжжя, вино й олива посвячувалися Господу як пожертвування. Залишки врожаю у виноградниках і біля межі нив призначалися для бідних. Перша вовна, отримана від стриження овець, перші вимолоти пшениці відділялися для Бога. Ця постанова поширювалася і на первoplід усіх тварин, а за сина-первістка виплачувалася ціна викуплення. Первоплоди слід було приносити Господу у святині, після чого ними користувалися священики.

З допомогою цієї системи добровільних приношень Господь бажав навчити Ізраїля, що Він має бути першим у всьому; а також нагадати, що їхні поля, череди й отари належать Йому; що саме Він посилав їм сонячне світло і дощ для дозрівання врожаю. Усе, чим вони володіли, належало Йому, а вони були тільки управителями Його майна.

У наміри Божі не входить, щоб християни, котрі мають значно більші переваги, аніж представники єврейської нації, жертвували менш щедро. «Кому багато довірено, — сказав Спаситель, — ще більше будуть вимагати від нього» (Луки 12:48). Щедрість, яка вимагалася від євреїв, здебільшого мала приносити користь їхній нації. Сьогодні Божа справа завер-

[338] шується по всій Землі. Христос довірив Своїм послідовникам скарби Євангелія і поклав на них відповідальність звіщати світові радісну Вістку спасіння. Тож на нас, без сумніву, покладено значно більші обов'язки, ніж на стародавній Ізраїль.

У міру поширення Божої справи намножуватимуться і прохання про допомогу. Щоб задовольнити їх, християни повинні прислухатися до повеління: *«Приносьте всі десятини до комори, щоб була пожива в Моїм домі» (Мал. 3:10)*. Якби християни виявляли вірність у принесенні Богові своїх десятин і пожертвуваль, Його скарбниця була б повною. Тоді не потрібно було б вдаватися до таких заходів, як ярмарки, лотерея або добродієнні вечори, з метою збору коштів на справу Євангелія.

Люди спокушувані витратити свої гроші на догоджання собі, своєму апетитові, на зовнішні прикраси чи оздоблення своїх домівок. Багато членів Церкви, не вагаючись, марно витрачають на це великі суми. А коли їх просять пожертвувати до Господньої скарбниці, аби Божа справа на Землі могла просуватися вперед, вони стримуються. Відчуваючи, що, можливо, через це не матимуть успіху, вони скупко виділяють суму, значно меншу за ту, котру часто витрачають на непотрібні речі, потураючи своїм забаганкам. Вони не люблять по-справжньому християнського служіння і не виявляють щирої зацікавленості до спасіння душ. Тож чи варто дивуватися, що такі люди не живуть християнським життям, а ледь животіють!

Той, чиє серце палає любов'ю Христа, вважатиме не тільки своїм обов'язком, але й задоволенням сприяти просуванню [339] найбільш благородної, святої справи, дорученої людині, — справи проповіді багатств доброти, милості й істини у світі.

Саме дух зажерливості спонукує людей задля задоволення власних егоїстичних потреб утримувати засоби, котрі по праву належать Богові. Цей дух так само огидний Йому сьогодні, як і тоді, коли через пророка Він суворо докорив Свій народ, говорячи: *«Хіба годиться людині обкрадати Бога? Ви ж Мене обкрадаєте й питаєте: В чім ми Тебе обікрали? — Десятинами й приносимами! Ви тяжко прокляті, а все ж таки ви, увесь народ, Мене обкрадаєте» (Мал. 3:8, 9)*.

Дух щедрості — це дух Неба. Цей дух знайшов свій найвищий прояв у хресній жертві Христа. Задля нас Отець віддав Свого Єдинородного Сина; і Христос, відмовившись від усього, що мав, віддав Себе, аби спасти людину. Голгофський хрест спонукує кожного послідовника Спасителя до доброчинності. Тут знайшов своє втілення принцип віддачі: *«Хто каже, що в Ньому перебуває, той має жити так само, як жив Він» (Івана 2:6).*

Дух егоїзму — це дух сатани. Принцип, який утілюють у своєму житті люди світу, полягає в тому, аби брати. Так вони сподіваються забезпечити собі щасливе легке життя, однак їм доведеться пожинати страждання і смерть.

Доки Бог не перестане благословляти Своїх дітей, доти вони зобов'язані повертати належну Йому частину. Вони не тільки мають віддавати Господу належну Йому частину, а й приносити до Його скарбниці щедрі дари — жертви подяки. [340] З радісними серцями вони мають посвячувати Творцеві перші плоди від отриманих ними щедрих дарів — своє найкраще майно, найбільш ревне святе служіння. Так Божі діти отримують багаті благословення. Саме Бог зробить їхні серця подібними до зрошуваного саду, в якому не забракне води. І коли буде зібране останнє велике жниво, вони зможуть принести Господеві снопи, котрі будуть їм винагородою за безкорисливе використання довірених їм Богом талантів.

Вибрані Божі вісники, які енергійно трудяться, ніколи не повинні перебувати на своєму утриманні, залишаючись без співчуття і щирої підтримки братів. Обов'язок членів Церкви — виявляти щедрість до тих, які задля служіння відмовилися від звичайної роботи. Коли Божих служителів підтримують, Його справа швидко просувається вперед. Але коли через людський егоїзм вони позбавлені цієї законної підтримки, їхні руки слабнуть і вони вже не приносять тієї користі, на яку здатні.

Боже незадоволення запалюється проти тих, хто, називаючи себе Його послідовниками, дозволяють, аби посвячені працівники, зайняті активним служінням, страждали через недостатнє забезпечення потреб життя. Цим егоїстам доведеться дати звіт не тільки за неправильну витрату Господніх

грошей, але й за те, що своєю поведінкою вони завдавали душевного болю й смутку Його вірним слугам. Люди, покликані на служіння, котрі з почуття обов'язку і задля Божої справи залишають усе, за свою самовіддану працю мають отримувати достатню платню для утримання себе та своїх сімей.

У різноманітних сферах нецерковної діяльності, як розумової, так і фізичної, старанні працівники можуть отримувати добру платню. А хіба справа поширення Істини й навернення душ до Христа є менш важливою за будь-яку світську роботу? Хіба люди, котрі сумлінно виконують цю роботу, не мають права на відповідну винагороду? По тому, як ми оцінюємо працю задля морального процвітання та працю задля матеріального добробуту, можна судити, що ставимо вище: небесне чи земне.

Божий народ має жертвувати щедро й охоче, щоб у скарбниці були засоби для підтримки служіння і місійних заходів. На служителях лежить серйозна відповідальність — повідомляти членів Церкви про потреби Божої справи та виховувати народ у дусі щедрості. Коли цим нехтується і церкви не жертвують для задоволення потреб ближніх, тоді не лише страждає справа Господня, але й віруючі не отримують належних їм благословень.

Навіть найбідніші люди повинні принести Богові свої пожертвування. Зрікаючись себе задля допомоги тим, чиї потреби ще більш відчутні, вони стають співниками благодаті Христа. Дар убогого, плід самозречення, Бог сприймає як запашний фіміам. Кожний учинок самопожертви зміцнює дух добродітності в серці жертводавця, ще тісніше з'єднуючи його з Тим, Хто, будучи багатим, задля нас став убогим, щоб ми збагатилися Його убогістю.

Учинок вдови, котра віддала до скарбниці дві лепти — усе, що мала, — записаний для підбадьорення тих, хто, борючись із бідністю, водночас бажає своїми дарами допомогти справі Божій. Христос звернув увагу учнів на цю жінку, котра віддала увесь свій прожиток (*Марка 12:44*). Він наголосив: її дар має більшу вартість за багаті пожертвування тих, для кого принесення милості не було пов'язане зі самозреченням. Від свого достатку вони давали лише трохи. Натомість удова, аби при-

нести своє пожертвування, відмовилася від найнеобхіднішого, маючи надію, що Бог подбає про її потреби на завтрашній день. Про неї Спаситель сказав: *«Запевняю вас, що ця бідна вдова вкинула більше за всіх тих, що кидали тут до скарбниці»* (Марка 12:43). Так Він навчав, що цінність дару визначається не розміром, а його часткою в загальному достатку людини і мотивами, котрими вона керується.

У своєму служінні церквам апостол Павло невтомно намагався пробудити в серцях новонавернених бажання звершувати великі діла для Божої справи. Він часто закликав їх виявляти щедрість. Згадуючи в розмові з ефеськими пресвітерами свою колишню працю для них, він сказав: *«Я вам увесь час показував, що, так працюючи, треба захищати немічних і згадувати слова Господа Ісуса, Який Сам сказав: “Блаженніше давати, ніж брати”»*. До коринтян він писав: *«Хто сіє скупю, той скупю і жатиме, а хто сіє щедро, той і щедро пожне. Кожний хай дає за велінням серця, а не з жалем [343] чи з примусу, адже Бог любить того, хто дає з радістю»* (Дії 20:35; 2Кор. 9:6, 7).

Майже всі віруючі в Македонії були матеріально бідні, але їхні серця сповнилися любов'ю до Бога та Його Істини, і вони з радістю жертвували для підтримки Євангелія. Коли в церквах, які склалися з навернених язичників, було проведено загальний збір пожертвувань для полегшення становища віруючих євреїв, щедрість навернених у Македонії була поставлена за приклад іншим церквам. У посланні до віруючих коринтян апостол звертав їхню увагу на *«благодать Божу, яка була дана македонським церквам, тому що серед великого досвіду переживання їхня надмірна радість при крайній убогості переросла в багатство їхньої щиросердечності. Бо я свідчу, що по змозі й понад змогу, добровільно, з наполегливим проханням вони благали нас про благодать і участь у служінні для святих»* (2Кор. 8:1-4).

Бажання жертвувати у віруючих Македонії було наслідком їхнього щирого посвячення. Спонукані Божим Духом, вони *«спочатку віддали себе Господеві»* (2Кор. 8:5), а потім охоче жертвували свої кошти для підтримки Євангелія. Їх не потрібно було закликати до цього; навпаки, вони тішилися

[344] перевагою відмовити собі навіть у необхідному, щоб задовольнити потреби інших. Коли апостол спробував стримати їх, вони наполегливо просили його прийняти їхнє пожертвування. У своїй простоті, у любові до братів вони з радістю зрікалися себе, приносячи рясний плід добродієвості.

Коли Павло послав Тита до Коринта, щоб зміцнити віруючих, він напучував його збудовувати цю церкву в дусі жертвості. У своєму Посланні до віруючих він додає й особистий заклик. *«І оскільки ви в усьому маєте достаток, — благає він, — у вірі, слові, знанні, в різних турботах, у вашій любові до нас, — то і в цій добродієвній справі збагачайтеся. Тепер же закінчіть справу, щоб як ревно бажали, так щоб і виконали в міру можливості. Бо коли є готовність, вона сприймається згідно з тим, що хто має, а не з тим, чого хто не має. А Бог спроможний збагатити вас усякою благодаттю, щоб ви завжди в усьому мали повний достаток і збагачувалися всяким добрим ділом. В усьому збагачайтеся різноманітною щирістю, яка через нас складає подяку Богові»* (2Кор. 8:7, 11-12; 9:8, 11).

Безкорисливість і щедрість наповнювали Рання Церкву радістю; бо віруючі знали, що своїми зусиллями допомагають звіщати Євангеліє тим, котрі перебувають у темряві, їхня добродієвність свідчила про те, що вони не марно прийняли Божу благодать. Що, як не освячення Духа, могло викликати таку щедрість? Для віруючих і невіруючих це було чудом благодаті.

[345] Духовне благополуччя тісно пов'язане з християнською щедрістю. Послідовники Христа мають тішитися перевагою виявляти в житті добродієвність свого Викупителя. Коли вони дають Господеві, то можуть бути впевнені: їхній скарб іде перед ними до небесних дворів. Чи можуть люди забезпечити своє майно? Нехай віддадуть його в Руки, котрі носять на собі сліди розп'яття. Хто бажає мати радість від свого багатства, нехай використає його на потреби потребуючих і страждальців. Хто бажає збільшити свої статки, нехай прислухається до Божественної настанови: *«Шануй Господа тим, що ти маєш; та первоплодами всіх твоїх прибутків, і твої клуні будуть ущерть повні, і твої винотоки вируватимуть молодим вином»* (Прип. 3:9, 10). Якщо ж вони утримуватимуть

багатство задля власних егоїстичних цілей, тоді втратять його навіки. Нехай же віддадуть свій скарб Богові, і з тієї миті він носитиме Його напис. Він буде запечатаний Його вічною незмінною печаткою.

Бог говорить: *«Щасливі ви, що сієте біля всіх вод» (Ісаї 32:20)*. Постійна віддача Божих дарів там, де справа Господа або потреби людей вимагають нашої допомоги, не призводить до бідності. *«Той сипле щедро, і йому ще прибуває, а той скупий надміру — і убожіє» (Прип. 11:24)*. Сіяч примножує насіння, розкидаючи його. Це можна сказати і про тих, хто вірний у віддачі Божих дарів. Наділяючи ними інших, вони примножують для себе благословення. *«Дайте — і дасться вам, — обіцяє Бог, — міру добру, натоптану, струснуту й переповнену дадуть вам» (Луки 6:38)*.

ПРАЦЮЮЧИ У ВАЖКИХ УМОВАХ

[346] Павло намагався викласти перед наверненими ясне біблійне вчення щодо належної підтримки Божої справи. І хоч він, як служитель Євангелія, мав право не працювати у звичному розумінні цього слова (*див. 1 Кор. 9:6*), однак у різні періоди служіння у великих центрах цивілізації займався ремеслом для матеріального самозабезпечення.

Для євреїв фізична праця не була чимось дивним або принизливим. Через Мойсея вони отримали настанову привчати своїх дітей до праці; дозволяти молоді ледарювати вважалося гріхом. Практичні навички вважали суттєво необхідними навіть для дитини, котру виховували для святого служіння. Кожного юнака, незалежно від матеріального становища його батьків, навчали якогось ремесла. Якщо батьки нехтували таким вихованням, на них дивилися як на людей, котрі ухиляються від науки Господньої. Відповідно [347] до цього звичаю, Павло ще в ранньому дитинстві був навчений ремесла виготовлення наметів.

Перш ніж стати учнем Христа, Павло займав високе становище і не мав потреби фізично працювати задля свого утримання. Але згодом, витративши всі власні кошти на справу Христа, час від часу брався за своє ремесло, щоб заробити на життя. Це відбувалося зокрема в тих випадках, коли його мотиви могли бути неправильно витлумачені.

Той факт, що Павло, проповідуючи Слово, заробляв власними руками на прожиття, уперше згадується в розповіді про його перебування в Солуні. У Посланні до тамтешніх віруючих він нагадує, що міг би бути тягарем для них, проте додає: *«Тож згадайте, брати, нашу працю та труднощі: ніч і день ми працювали, щоб не обтяжити когось із вас, і проповідували вам Божу Євангелію» (1Сол. 2:9).*

У своєму Другому посланні до цієї церкви він знову писав, що ані він, ані його співпрацівники, перебуваючи серед них, *«даром хліба не їли ні в кого»*. *«Працювали в утомі й напруженні день і ніч, — писав він, — аби не бути тягарем нікому з вас. Не тому, що ми не маємо влади, але щоб подати себе як приклад вам, аби ви стали подібними до нас» (2Сол. 3:8, 9).*

У Солуні Павло зустрів людей, які не бажали працювати власними руками. Про такий клас людей він пізніше писав: *«Бо чуємо, що деякі між вами бездіяльно живуть, нічого не роблять, лише пхаються до всього. Таким наказуємо і просимо в нашому Господі Ісусі Христі, щоб вони мовчки працювали та їли свій хліб»*. Працюючи в Солуні, Павло прагнув показувати таким добрий приклад. *«Бо коли ми були у вас, — писав він, — то заповідали вам: коли хто не хоче працювати, хай не їсть» (вірші 11, 12, 10).* [348]

У всі часи сатана намагався звести нанівець зусилля Божих слуг, запроваджуючи в Церкві дух фанатизму. Так було і за днів Павла, і в більш пізній період — за часів Реформації. Вікліф, Лютер та багато інших мужів, віра і вплив яких стали благословенням для світу, стикалися з підступами, з допомогою яких ворог намагається довести до фанатизму надмірно ревних, невірноважених або неосвячених людей. Душі, котрі перебувають в омані, навчають інших, що справжня святість звільняє розум від усіх земних думок, спонукаючи людей повністю стримуватися від праці. Інші, впадаючи в крайність при тлумаченні певних уривків Писання, навчають, що праця — це гріх, і християни не повинні думати про дочасний добробут свій і своїх сімей, але присвячувати себе винятково духовним питанням. Вчення і приклад апостола Павла спростовують ці крайні погляди.

Перебуваючи в Солуні, Павло не покладався лише на працю своїх рук для самозабезпечення. Розповідаючи пізніше про свої досвіди в цьому місті, він у листі до віруючих филип'ян дякував за отримані від них дари, зазначивши: «...*Так що аж двічі посилали ви до Солуня на мої потреби*» (Филп. 4:16). Незважаючи на отриману допомогу, Павло намагався показати [349] солунянам приклад старанності, аби ніхто не мав підстав звинуватити його в користолюбстві. Таким чином, люди, котрі дотримувалися фанатичних поглядів стосовно фізичної праці, були докорені не на словах, а на ділі.

Під час перших відвідин Коринта Павло працював серед людей, які з підозрою ставилися до побуджень захожих людей. Греки — мешканці морського узбережжя — були спритними торгівельниками. Вони так довго вправлялися в шахрайстві, що були переконані: зиск — це благочестя, і заробляти гроші як чесним, так і негідним шляхами — добра й похвальна справа. Павло знав ці їхні особливості, тому не хотів дати їм приводу вважати, нібито він проповідує Євангеліє задля власного збагачення. Апостол міг з повним правом домагатися підтримки від своїх коринтських слухачів, однак охоче відмовився від цієї переваги, аби несправедлива підозра щодо його користолюбства в проповіді Євангелія не пошкодила успіхові і корисності його служіння. Він намагався усунути будь-який привід для неправильного тлумачення, щоб його проповідь не втратила сили і впливу.

Незабаром після прибуття до Коринта Павло відшукав «*одного юдея, на ім'я Акила, родом з Лонту, що недавно прибув з Італії, та Прискилу*». «*Вони були того самого ремесла*», що й він. Вигнані за наказом Клавдія щодо депортації усіх євреїв з Рима, Акила та Прискила прийшли до Коринта, де зайнялися виготовленням наметів. Розпитавши про них і довідавшись, що вони бояться Бога і прагнуть уникнути згубного впливу оточення, Павло «*залишився в них і працював... Щосуботи він проводив бесіди в синагозі, переконуючи юдеїв та греків*» (Дії 18:2-4). [350]

Згодом до Павла в Коринті приєдналися Сила й Тимофій. Ці брати принесли кошти від Македонських церков для підтримки роботи.

У своєму Другому посланні до коринтських віруючих, написаному після заснування у Коринті міцної церкви, Павло нагадав їм про свій спосіб життя. *«Чи я вчинив який гріх, — запитував він, — коли принижував себе для того, аби ви були звеличені? Адже я даром благовістив вам Божу Євангелію! Від інших церков забрав я, приймаючи плату, щоб вам служити. А коли я прийшов до вас, то терпів нестатки, але нікому не був тягарем, бо мої нестатки поповнили брати, які прибули з Македонії. Я в усьому стримував себе, щоб не бути вам тягарем, — і буду стримувати. Істина Христа є в мені; і цю похвалу не відніме в мене ніхто в країнах Ахаї»* (2Кор. 11:7-10).

Павло розповідає, чому поведився так у Коринті. Він робив це, щоб усунути причину для докору з боку тих, *«котрі шукають підстави»* (2Кор. 11:12). Займаючись виготовленням наметів, він водночас вірно проповідував Євангеліє. Він сам говорить про свою працю: *«Адже ознаки апостольства виявилися у вас у всякому терпінні, в ознаках, а також у чудесах і проявах сили». І додає: «Бо в чому ви поступаєтеся іншим церквам? Хіба тільки в тому, що я не був для вас тягарем? Даруйте мені цю «провину». Оце втретє я готовий прийти до вас, та не буду тягарем, бо шукаю не вашого, а вас... Я ж охоче потрачуся на вас і пожертвую собою за ваші душі»* (2Кор. 12:12-15). [351]

Під час тривалого служіння в Ефесі, де три роки проводив активну євангелізацію того регіону, Павло знову займався своїм ремеслом. В Ефесі, як і в Коринті, апостола підбадьорювала присутність Акили й Прискили, котрі супроводжували його під час повернення до Азії, наприкінці другої місіонерської подорожі.

Дехто висловлювався проти ручної праці Павла, заявляючи, що вона несумісна з проповіддю Євангелія. Чому Павло, служитель високого покликання, повинен поєднувати цю фізичну роботу із благовістуванням Слова? Чи ж працівник не вартий платні? Чому він повинен витрачати на виготовлення наметів час, який, без сумніву, міг би використати з більшою користю?

Однак Павло не вважав цей час втраченим. Працюючи з Акилою, він не поривав зв'язку з Великим Учителем, вико-

ристовуючи будь-яку нагоду засвідчити про Спасителя й надати допомогу тим, хто потребує. Його розум завжди прагнув духовного знання. Апостол напучував своїх співпрацівників у духовних питаннях, подаючи їм приклад працелюбства й досконалості. Він був спритним, умілим працівником, старанним у ділі, палаючим духом у служінні Господеві (Римл. 12:11). Займаючись своїм ремеслом, Павло спілкувався з такими людьми, до яких інакше не мав би доступу. Він показав своїм співпрацівникам, що майстерність у ремеслі — це дар Бога, Котрий, наділяючи талантом, посилає і мудрість [352] для правильного його використання. Він навчав, що навіть у щоденній праці необхідно прославляти Бога. Натруджені руки не перешкождали цьому християнському служителяві звертатися до людських сердець із силою і натхненням.

Часом Павло працював день і ніч, щоб не тільки утримувати себе, але й допомагати співпрацівникам. Він ділився своїм заробітком з Лукою, підтримував Тимофія. Бували часи, коли апостол навіть голодував, аби задовольнити потреби інших. Його життя було вільне від егоїзму. Коли його служіння наближалось до завершення, він, виголошуючи прощальну промову до ефеських пресвітерів у Мілеті, вважав, що має право піднести свої натруджені працею руки і сказати: *«Срібла, чи золота, чи одягу я не жадав ні від кого. Самі знаєте, що моїм потребам і тим, що були зі мною, послужили ось ці руки. Я вам увесь час показував, що так працюючи, треба захищати немічних і згадувати слова Господа Ісуса, Який Сам сказав: Блаженніше давати, ніж брати!»* (Дії 20:33-35).

Якщо служителі вважають, що їм доводиться переживати труднощі й терпіти нестатки через справу Христа, нехай вони подумки відвідають майстерню, де трудився Павло. Вони не повинні забувати, що, працюючи з парусиною, цей вибраний Божий муж заробляв собі на хліб, на який йому давало право його апостольське служіння.

Праця — благословення, а не прокляття. Дух неробства руйнує благочестя й засмучує Божого Духа. Застійне болото являє собою огидне явище, тоді як чистий рухливий потік [353] несе здоров'я і радість навколишньому середовищу. Павло знав, що люди, котрі нехтують фізичною працею, згодом

ослабнуть. Він бажав викласти перед молодими служителями істину про те, що, працюючи власними руками, тренуючи свої м'язи й сухожилля, вони стануть сильними, готовими зносити важку працю й нестатки, які зустрінуться їм на ниві євангельського служіння. Павло також усвідомлював, що його проповідь утратить силу і життєздатність, якщо він не використовуватиме всі свої здібності.

Нероби втрачають дорогоцінний досвід, котрий здобувається у процесі старанного виконання звичайних життєвих обов'язків. Не кілька осіб, а тисячі існують, лише споживаючи даровані їм Божою милістю блага. Вони забувають приносити Господеві жертви подяки за довірені їм багатства. Вони забувають, що, мудро використовуючи даровані їм таланти, мають бути не тільки споживачами, але й виробниками. Якби вони зрозуміли, що Господь бажає бачити їх Своїми помічниками і доручає їм роботу, то не ухилялися б від відповідальності.

Корисність молодих людей, котрі відчують, що Бог кличе їх проповідувати, багато в чому залежить від налаштованості, з якою вони беруться за виконання цієї справи. Люди, вибрані Богом на служіння, повинні засвідчити про своє високе покликання і робити все можливе, аби стати придатними працівниками. Вони докладатимуть зусиль, аби набути досвіду, який допоможе їм у плануванні, організації й виконанні роботи. Усвідомлюючи святість свого покликання, вони з допомогою самодисципліни все більше уподібнюватимуться до свого Вчителя, виявляючи Його доброту, любов, істину. І якщо серйозно ставляться до вдосконалення [354] доручених їм талантів, то Церква з розважливістю повинна допомагати їм.

Не кожен, хто вважає себе покликаним проповідувати, повинен одразу ж отримувати від Церкви постійну фінансову допомогу для себе та своєї сім'ї. Існує небезпека, що деякі люди, володіючи невеликим життєвим досвідом, можуть зіпсуватися через лестощі й необачні обіцянки; не докладаючи зі свого боку жодних серйозних зусиль, вони сподіватимуться повної фінансової підтримки. Кошти присвячені для поширення Божої справи, не повинні витратитися на

людей, які вирішують проповідувати, аби тільки отримувати за це платню і задовольняти своє егоїстичне прагнення до легкого життя.

Молоді люди, котрі бажають використовувати свої таланти в справі служіння, можуть засвоїти корисний урок із життя Павла в Солуні, Коринті, Ефесі та інших місцях. Красномовний оратор, муж, вибраний Богом для особливої роботи, він ніколи не ухилявся від праці і не втомлювався жертвувати для улюбленої справи. *«Навіть тепер, — писав він до коринтян, — ми голодні та спрагли, голі й биті; ми тиняємося, трудимося, працюючи власними руками. Коли нас ображають, ми благословляємо, коли переслідують — терпимо» (1Кор.4:11, 12).*

Один з найбільших учителів серед людей, Павло, залюбки виконував як найпочесніші, так і найскромніші обов'язки. У служінні Господеві, коли цього вимагали обставини, він охоче займався своїм ремеслом. Проте він завжди був готовий відкласти свою світську роботу, аби протистати ворогам Євангелія [355] або ж використати особливі можливості для навернення душ до Ісуса. Його завзяття і працелюбність є докором бездіяльності і прагненню легкого життя.

Власним прикладом Павло спростував поширену в того-часній Церкві думку, що Євангеліє може успішно проповідуватися тільки тими, хто повністю звільнений від фізичної праці. Він показав на практиці, що можуть зробити посвячені члени Церкви в тих місцях, де люди незнайомі з євангельськими істинами. Його приклад надихнув багатьох скромних працівників робити все можливе для просування Божої справи і водночас продовжувати трудитися задля хліба щоденного. Акила й Прискила не були покликані віддавати увесь свій час євангельському служінню, однак Бог використав цих скромних працівників, аби відкрити Аполлосові повноту істини. Господь використовує різноманітні знаряддя для досягнення Своєї мети. І якщо одні особливо талановиті люди вибрані Богом, аби присвятити всі свої сили справі викладання та проповіді Євангелія, то багато інших, нерукоположених членів Церкви, також покликані відіграти важливу роль у спасінні душ.

Перед євангельськими працівниками, котрі перебувають на самозабезпеченні, відкрите широке поле діяльності. Багато людей можуть стати досвідченими служителями, присвячуючи частину часу фізичній праці. Таким чином можуть бути підготовлені сильні працівники для важливого служіння в місцях, де існує найбільша потреба.

Самовідданий Божий слуга, котрий невтомно трудиться у слові й ученні, несе важкий душевний тягар. Він не вимірює свою працю годинами. Платня не впливає на його роботу, і він не відмовиться від свого обов'язку, опинившись у несприятливих умовах. Він отримав доручення від Неба і від Неба чекає нагороди за виконану роботу. [356]

Божий намір полягає в тому, щоб такі працівники були звільнені від зайвих турбот і мали можливість виконати повеління, дане Павлом Тимофієві: *«Про це піклуйся, в цьому перебувай»* (1Тим.4:15). Хоч фізична праця і необхідна для підтримання фізичних і розумових сил, однак у Божий план не входить, аби більша частина часу була витрачена на роботу поза Церквою.

Ці вірні працівники, котрі охоче віддають своє майно і самих себе на євангельську справу, не вільні від спокус. Деякі з них, обтяжені тривогою через відсутність належної фінансової підтримки від Церкви, зазнають лютих нападок ворога. Зауважуючи, як низько оцінюється їхня праця, вони засмучуються. Звичайно, вони сподіваються отримати нагороду судного дня, і це підбадьорює їх, а тим часом їхні сім'ї мають потребу в їжі й одязі. Якби вони вважали себе вільними від виконання Божественного доручення, то охоче почали б працювати своїми руками. Але вони розуміють, що їхній час належить Богові, незважаючи на короткозорість тих, котрі повинні забезпечувати їх належним чином. Вони перемагають спокусу обрати заняття, яке дозволило б їм швидко позбутися нужди, і продовжують працювати за-для просування справи, дорожчої для них за власне життя. Однак для цього їм часом доводиться наслідувати приклад Павла і працювати власними руками, продовжуючи справу євангельського служіння. Вони роблять це не задля власних інтересів, а ради Божої справи на Землі. [357]

Часом Божому слугі здається, що він не може виконати необхідну роботу, бо йому бракує засобів. Декотрі побоюються, що їм забракне засобів, аби виконати все те, що вони вважають своїм обов'язком. Проте якщо вони зростають у вірі, то їм відкриється Боже спасіння і їхні зусилля матимуть успіх. Той, Хто звелів Своїм послідовникам іти по всьому світу, підтримає кожного працівника, котрий підкоряється наказові і прагне нести Божу вістку.

Господь не завжди відкриває все Своїм слугам, які виконують Його роботу. Іноді Він випробовує віру Свого народу, створюючи обставини, котрі змушують їх іти вперед з вірою. Часом Він приводить їх у тісні, скрутні місця та наказує прямувати вперед, хоч їм здається, що їхні ноги торкаються вод Йордану. Саме тоді молитви Його слуг підносяться до Нього зі щирою вірою в те, що Бог відкриє перед ними шлях і виведе їх на просторе місце.

Коли Божі вісники розуміють, що на них лежить обов'язок працювати на занедбаних ділянках Господнього виноградника і в душі Господа жнив невтомно працюватимуть для навернення душ, тоді ангели Божі приготують перед ними шлях і необхідні засоби для виконання роботи. Прогосвічені люди охоче жертвуватимуть для підтримки справи, яка звершується задля них. Вони з готовністю відгукнуться на заклик про допомогу, і Божий Дух впливатиме на їхні серця, спонукуючи підтримувати справу Господа не тільки у своїй країні, але й за кордоном. Таким чином працівники в інших місцях зміцняться, і Господня справа просуватиметься вперед визначеним Ним шляхом.

ПОСВЯЧЕНЕ СЛУЖІННЯ

Своім життям і вченням Христос дав досконалий [359] приклад безкорисливого служіння, яке бере свій початок у Богові. Бог живе не для Себе. Створивши світ та підтримуючи все в ньому, Він постійно служить іншим. *«Він Своєму сонцю велить сходити над злими і над добрими та посилає дощ на праведних і на неправедних» (Матв. 5:45).* Такий ідеал служіння Отець передав Своєму Синові. Ісусові дано було стати на чолі людства і Своім прикладом навчати, що означає служити. Усе Його життя було підпорядковане законові служіння. Він служив і допомагав усім.

Знову і знову Ісус намагався утвердити цей принцип серед Своїх учнів. Коли Яків та Іван почали домагатися першості, Він сказав: *«Хто хоче між вами стати великим, той хай буде вашим слугою, і хто лише хоче між вами бути першим, хай буде вашим рабом; так само і Син Людський — прийшов Він не для того, щоб служили Йому, а щоб послужити й віддати Свою душу як викуп за багатьох!» (Матв. 20:26-28).*

Від часу вознесіння Христос виконує Свою справу на [360] Землі з допомогою вибраних посланців, через яких промовляє до людських синів і піклується про їхні потреби. Великий Глава Церкви керує Своєю справою через людей, яким Бог доручає діяти як Своїм представникам.

На людях, покликаних Богом працювати в слові й ученні для збудови Його Церкви, лежить серйозна відповідальність. Від імені Христа вони повинні благодіти чоловіків і жінок

примиритися з Богом; але цю місію вони можуть виконати, лише отримавши мудрість і силу згори.

Христові служителі — це духовна сторожа довіреного народу. Їхня праця схожа на працю вартових. У давнину вартові стояли на мурах міст; із цих вигідних позицій вони спостерігали за важливими об'єктами, що потребували охорони, попереджаючи про наближення ворога. Безпека всіх мешканців міста залежала від їхньої вірності своєму обов'язкові. Через певні проміжки часу вартові мали перегукуватися між собою, аби переконатися, що ніхто не заснув і не постраждав. Підбадьорливі або попереджувальні вигуки передавалися від одного сторожа до іншого, відбиваючись луною по цілому місту.

Господь звертається до кожного служителя: *«Отже, й тебе, сину чоловічий, поставив Я вартовим над домом Ізраїля, щоб ти, як почувеш з Моїх уст слово, остеріг їх від Мене. Коли Я скажу безбожникові: Безбожнику, ти вмиреш!— і ти не скажеш нічого, щоб відвернути безбожника від його поведінки, то він, безбожник, умре за свою провину, але кров його Я буду вимагати від тебе. Коли ж ти остеріг безбожника, щоб він відвернувся від своєї поведінки, ти врятував свою душу»* (Єзек. 33:7-9).

Слова пророка свідчать про серйозну відповідальність тих, хто поставлений бути вартовими Божої Церкви, управителями Божих таємниць. Вони мають стояти як сторожа на мурах Сіону, звіщаючи звуком сурми про наближення ворога. Душам загрожує небезпека впасти в спокусу і загинути, якщо Божі служителі не будуть вірно виконувати свій обов'язок. Якщо з якоїсь причини їхнє духовне сприйняття притупиться настільки, що вони не зможуть розпізнати небезпеку і через це загинуть люди, Бог питає з їхніх рук кров цих загиблих.

Вартові на мурах Сіону мають привілей бути в таких близьких стосунках з Богом, стати настільки чутливими до впливу Його Духа, що Він зможе діяти через них, попереджаючи людей про небезпеку та вказуючи їм безпечне місце. Вони повинні сумлінно застерігати їх щодо неминучих результатів переступу і вірно дбати про інтереси Церкви. Вартові не можуть послабити пильність ані на мить, їхня праця

вимагає використання усіх здібностей. Вони мають підносити свій голос як звук сурми, який ніколи не видаватиме непевних, нечітких, сумнівних нот. Ці люди працюють не задля винагороди, а тому, що не можуть інакше, розуміючи, що їх спіткає лихо, якщо вони не проповідуватимуть Євангеліє. [362] Вибрані Богом, запечатані кров'ю посвячення, вони повинні спасати людей від прийдешньої загибелі.

Служитель, який співпрацює із Христом, глибоко усвідомлюватиме святість своєї справи, розуміючи, що для її успішного виконання необхідні важка праця і жертовність. Він не намагається створити собі легке, зручне життя, а забуває про себе. У пошуку загублених овець такий пастир не відчуває втоми, холоду й голоду. Він бачить перед собою лише одну мету — спасіння загублених.

Від того, хто служить під закривавленим прапором Емануїла, вимагаються героїчні зусилля і терпеливість. Але воїн хреста твердо стоїть на передовій лінії. Якщо ворог наступає, він звертається по допомогу до твердині і, представляючи Господеві обітницю Слова, зміцнюється для виконання своїх обов'язків. Він усвідомлює потребу в силі згори. Отримані перемоги не приводять його до самозвеличення, а спонукують усе більше покладатися на Всемогутнього. Уповаючи на цю Силу, він так переконливо звіщає Вістку спасіння, що вона знаходить відгук у серцях людей.

Учитель Слова і сам має постійно пильнувати, спілкуючись із Богом через молитву та вивчення Його Слова, адже в Цьому — джерело сили. Спілкування з Богом наділяє служителя силою, яка перевершує вплив його проповідей. Він не повинен дозволяти собі залишитися без цієї сили. Із серйозністю він має просити Бога зміцнити його для виконання обов'язку та перенесення випробування і торкнутися Його уст живим вогнем. Часто посланці Христа надто слабо тримаються вічних реалій. Якби люди ходили з Богом, Він сховав би їх в ущелині Скелі. Сховані таким чином, вони могли б побачити Бога, як бачив Його Мойсей. З допомогою посланих Богом сили та світла вони зможуть зрозуміти й здійснити більше, ніж їхнє обмежене судження вважає можливим. [363]

Найбільш успішно сатана застосовує свою майстерність проти тих, хто відчуває пригніченість. Коли служителяві загрожує розчарування, нехай він розповість Богові про свої потреби. Уповання Павла на Бога найчастіше виявлялося саме тоді, коли небо над його головою було подібним до міді. Більше за інших він знав, що таке скорбота і страждання; але прислухайтесь до його переможного поклику, коли всупереч спокусам і нападкам він прямував до Неба: *«Бо наше тимчасове легке терпіння готує нам понад міру вічну славу, адже ми не дивимося на видиме, а на те, що невидиме, бо видиме — тимчасове, а невидиме — вічне»* (2Кор. 4:17, 18).

Погляд Павла завжди був прикутий до невидимого й вічного. Розуміючи, що провадить боротьбу з надприродними силами, він покладався на Бога, і в цьому була його сила. Споглядаючи Невидимого, ми отримуємо силу й бадьорість душі, а наш розум і характер звільняються від влади земного.

Пастор має вільно спілкуватися з людьми, для котрих працює, аби, познайомившись із ними, знати, як пристосувати своє вчення до їхніх потреб. Виголошення проповіді — це тільки початок роботи служителя. На нього чекає індивідуальна робота з людьми. Він повинен відвідувати їх [364] удома, розмовляти й молитися з ними з усією серйозністю і смиренням. Деякі родини не приймуть істин Божого Слова, поки доморядники Його благодаті не увійдуть до їхніх домівок і не вкажуть на кращий шлях. Але серця цих служителів мають битися в унісон із серцем Христа.

Великий зміст вкладено в повеління: *«Вийди на шляхи, на загороди і змушуй увійти, щоб наповнився мій дім»* (Луки 14:23). Нехай служителі навчають істини в сім'ях, зближаючись із тими, для кого трудяться; співпрацюючи таким чином з Богом, вони здобудуть духовну силу. Христос буде їхнім Порадником у роботі; Він пошле слова, які глибоко зворушуватимуть серця слухачів. Кожний служитель має перевагу сказати разом із Павлом: *«Бо я не ухилявся від того, щоб об'явити вам усю Божу волю»*. *«Я не ухилявся ні від чого, що вам корисне, аби говорити вам і навчати вас прилюдно і по домах, засвідчуючи покаяння перед Богом і віру в Господа нашого Ісуса»* (Дії 20:27, 20, 21).

Спаситель ходив від дому до дому, зціляючи хворих, потішаючи зажурених, заспокоюючи страждальців, умиротворяючи безутішних. Він брав на руки і благословляв малих діток. Христос говорив слова надії й розради втомленим матерям. З незмінною ніжністю й лагідністю Він гоїв людське горе та страждання. Він працював не для Себе, а для інших. Христос був слугою усім. Його поживою та питтям було нести надію й силу всім, хто зустрічався на Його шляху. Коли [365] люди слухали виголошені Ним істини, які так відрізнялися від традицій і догм рабинів, у їхніх серцях пробуджувалася надія. У Його вченні була щирість, котра переконувала слухачів у Правді.

Служителі Христа мають навчатися від Нього методів роботи, щоб виносити зі скарбниці Його Слова те, що може задовольнити духовні потреби людей, для яких вони працюють. Тільки так вони зможуть виконати дане їм доручення. Той самий Дух, Який перебував у Христі, коли Він передавав постійно отримувані Ним настанови має стати джерелом їхнього знання і секретом їхньої сили у виконанні справи Спасителя у світі.

Не всі учасники служіння досягли успіху, бо не віддали себе повністю справі Господа. Служителі не можуть бути поглинуті жодними іншими інтересами, окрім великої справи навернення душ до Спасителя. Покликані Христом рибалки відразу залишили свої сіті й пішли за Ним. Робота служителів не може отримати Божого схвалення, якщо вони поєднуюватимуть її з підприємницькою діяльністю. Таке розділення інтересів притупить їхнє духовне сприйняття. Якщо розум і серце зайняті земним, служіння Христові відходить на другий план. Такі служителі починають пристосовувати Божу справу до своїх обставин, замість того аби впливати на обставини відповідно до вимог Божих.

Служитель повинен віддавати всі сили виконанню свого високого покликання. Усі його здібності належать Богові. Він не може займатися комерційною або якоюсь іншою діяльністю, яка б відволікала його від великої справи. *«Жодний воїн, щоб догодити тому, хто найняв його, не зв'язує себе життєвими справами»* (2Тим. 2:4). Цими словами апостол наголо- [366]

шує, що кожний служитель має цілковито присвятити себе на служіння Господу та відмовитися від участі у справах, які заважатимуть йому повністю віддатися своєму священному покликанню. Він не шукає земної слави чи багатства; його єдина мета — розповісти іншим про Спасителя, Котрий пожертвував Собою, щоб дарувати людям скарби вічного життя. Найбільше бажання служителя — не накопичувати земне багатство, а привертати увагу байдужих і непокірних до вічних цінностей. Йому можуть пропонувати участь у прибуткових справах, але на такі спокуси він повинен відповідати: *«Яка користь людині, якщо придбає весь світ, але занапастить душу свою?»* (Марка 8:36).

Сатана намагався спокусити цим Христа, бо знав: якщо Він прийме його пропозицію, світ ніколи не буде викуплений. Під різними личинами він і сьогодні пропонує цю спокусу Божим служителям, знаючи, що зведені таким чином, вони виявляться невірними своєму покликанню.

Немає Божої волі на те, аби Його служительі намагалися збагатитися. З цього приводу Павло писав до Тимофія: *«Бо коренем усього зла є грошолобство, віддавшись якому деякі* [367] *ухилилися від віри й самі наштотувалися на великі страждання. А ти, людино Божя, уникай цього. Шукай праведності, побожності, віри, любові, терпеливості та лагідності». Через проповідь і власний приклад посол Христа повинен нагадувати «багатим нинішнього часу... аби не носилися високо й не покладали надії на непевне багатство, але на Бога, Який нам усе дає щедро, для насолоди, щоб ми чинили добро, збагачувалися в добрих ділах, були щедрі, радо ділилися, збираючи собі скарб — добру основу на майбутнє, аби досягнути справжнє життя» (1Тим. 6:10, 11, 17-19).*

Досвіди апостола Павла та його настанови щодо святості служіння є джерелом допомоги і натхнення для тих, хто бере участь у євангельському служінні. Серце Павла палало любов'ю до грішників і він робив усе для придбання душ. Історія не знала більш самовідданого стійкого працівника. Отримані благословення він розцінював як великі переваги, які необхідно використати для благословення інших. Він не втрачав жодної можливості розповідати про Спасителя і до-

помагати нужденним. Апостол переходив від одного місця до іншого, проповідуючи Євангеліє Христа та засновуючи церкви. Усюди, де знаходив слухачів, він намагався протидіяти омані та спрямувати людей на дорогу праведності.

Павло не забував про засновані ним церкви. Після закінчення місіонерської подорожі він з Варнавою знову відвідував їх, обираючи мужів, котрі після відповідної підготовки могли б об'єднатися з ними в проповіді Євангелія.

Ця особливість діяльності Павла важлива і повчальна [368] для сучасних служителів. Складовою частиною своєї праці апостол вважав підготовку молоді до служіння. Він брав їх із собою в місіонерські подорожі, де вони набували досвіду, і це дозволяло їм виконувати згодом відповідальне служіння. Перебуваючи в розлуці з ними, він продовжував підтримувати з ними зв'язок і цікавитися їхньою працею, а його листи до Тимофія й Тита свідчать, як сильно він бажав їм успіху.

Досвідчені працівники наших днів чинять шляхетно, коли не самі несуть усі тягарі, натомість готують молодих служителів, покладаючи частину праці на їхні плечі.

Павло ніколи не забував про свою відповідальність служителя Христа. Він знав: якщо душі загинуть через його невірність, Бог спитає за це з нього. *«Я став... служителем, — писав він, — за Божим дорученням, що було дане мені щодо вас, аби виконати Боже Слово, — таємницю, заховану від віків і поколінь, а тепер відкрити Його святим. Бог забажав показати їм, яке багатство слави є в цій таємниці між язичниками, — тобто Христос у вас, надія слави! Його ми проповідуємо, переконуючи кожну людину й навчаючи кожну людину з усією мудрістю, аби зробити кожну людину досконалою в Ісусі Христі. Для цього я і відчайдушно працюю, борючись Його силою, яка могутньо діє в мені»* (Колос. 1:25-29).

Ці слова ставлять перед служителем Христа високу мету. [369] Але досягнути її можуть усі, хто, підкорившись Великому Вчителю, щодня навчається у школі Христа. Божа сила безмежна, і служитель, який під час випробування усамітнюється з Господом, може бути впевнений: він отримає те, що стане для його слухачів запахом життєдайним на життя.

У своїх посланнях Павло показує, що служитель Євангелія повинен жити згідно з істинами, яких навчає: «...нікому не чинимо жодної перешкоди, щоб служіння було бездоганним». Про свою працю він писав у Посланні до коринтських віруючих: «В усьому виявляємо себе як слуги Бога: у великому терпінні, у стражданнях, у нещастях, у пригніченнях, у ранах, у в'язницях, у заворушеннях, у труднощах, у недосипаннях, у постах, в очищенні, у пізнанні, у терпеливості, у лагідності, у Святому Дусі, у щирій любові, у слові істини, у силі Божій, зі зброєю праведності в правій та лівій руці, у славі й безчесті, у ганьбі й похвалі; як ті, що сіють оману, — але ми правдомовні; як невідомі, але добре знані; як ті, що вмирають, однак ми живі; як карані, але не страчені; як ті, що сумують, але завжди радіють; як убогі, але багатьох збагачуємо; наче ті, що нічого не мають, але всім володіють» (2Кор. 6:3-10).

До Тита він писав: «Молодь також заохочуй, щоб була стримана. У всьому самого себе подавай як приклад добрих діл: у постійному навчанні, статечності, чистоті, у здоровому й бездоганному слові, щоб супротивник засоромився, не маючи нічого поганого про нас сказати» (Тита 2:6-8).

[370] Немає нічого ціннішого в Божих очах за Його служителів, які прямують у пустинні місця землі сіяти насіння істини, із нетерпінням очікуючи жнив. І ніхто, крім Христа, не може оцінити працю Його слуг, котрі шукають загублені душі. Він наділяє їх Своїм Духом, і завдяки їхнім зусиллям люди навертаються від гріха до праведності.

Бог закликає мужів, які готові залишити свої ферми, справи, а якщо потрібно, і свої сім'ї, щоб стати Його місіонерами. І цей заклик не залишиться без відповіді. У минулому були мужі, зворушені любов'ю Христа і потребами грішників. Вони залишали свій затишний дім, друзів і навіть дружину й дітей, щоб іти в чужі краї і проповідувати вістку милості серед ідолопоклонників і дикунів. Багато хто заплатив за це життям, але на їхнє місце ставали інші і продовжували цю працю. Так, крок за кроком, Божа справа просувалася вперед, і посіяне зі смутком насіння приносило щедрий урожай. Знання про Бога поширювалося, і прапор хреста був установлений в язичницьких країнах.

Щоб повернути одного грішника, місіонер повинен напружувати всі свої сили. Створена Богом і викуплена Христом душа має велику цінність з огляду на відкриті перед нею можливості, даровані їй духовні переваги та здібності, котрі вона може розвинути, якщо її оживить Боже Слово; з огляду на безсмертя, якого вона зможе досягти, покладаючись на представлену в Євангелії надію. Якщо Христос залишив дев'яносто дев'ять овець, аби знайти і спасти одну загублену, то чи матимемо ми виправдання, якщо не чинимо те ж саме? Хіба наше небажання працювати і жертвувати так, як Христос, не є зрадою священного довір'я, образою для Бога? [371]

Серце справжнього служителя сповнене палким бажанням спасати душі. Він витрачає час і сили, не лякаючись важкої праці, адже й інші повинні почути істини, які принесли його власній душі радість і мир. На ньому спочиває Дух Христів. Він пильнує душі, бо зобов'язаний дати за них звіт. Спрямувавши погляд на Голгофський хрест, споглядаючи піднесеного Спасителя, покладаючись на Його благодать, віруючи в Його присутність із ним до кінця, бо Господь — його щит, сила й уміння, він трудиться для Бога. Благаючи й закликаючи людей, запевняючи їх у Божій любові, він намагається придбати душі для Ісуса, а на Небі він зарахований до когорти «покликаних, вибраних та вірних» (Об'явл. 17:14).

СПАСІННЯ ДЛЯ ЮДЕЇВ

(Послання до римлян)

[372] Після багатьох вимушених затримок Павло нарешті прибув до Коринта, міста, де в минулому працював з багатьма скорботами і котре вже довгий час викликало в нього глибоку стурбованість. Він побачив, що чимало віруючих продовжують виявляти до нього любов як до того, хто першим приніс їм світло Євангелія. Привітавши цих учнів і побачивши докази їхньої вірності й запалу, він сповнився радістю, що його праця в Коринті не була даремною.

Коринтські віруючі, котрі колись були схильні забувати про своє високе покликання у Христі, розвинули міцний християнський характер. Їхні слова і вчинки свідчили про перетворювальну силу Божої благодаті; вони стали силою на добро в цьому центрі язичества і забобонів. У товаристві своїх улюблених друзів і цих вірних учнів змучений і стурбований дух апостола знайшов заспокоєння.

[373] Під час перебування в Коринті Павло знаходив час і для того, аби поміркувати над пошуком ширших полів для служіння. Особливо його думки займала очікувана подорож до Рима. Побачити утвердження християнської віри в цьому великому центрі цивілізації було одним із його найзаповітніших сподівань і виплечаних задумів. У Римі вже була заснована церква, і апостол бажав заручитися підтримкою

тамтешніх віруючих у виконанні роботи в Італії та інших країнах. Аби приготувати шлях для своєї праці серед цих братів, багато з яких були йому ще незнайомі, він надіслав їм листа, повідомляючи про свій намір відвідати Рим та про надію встановити прапор Хреста в Іспанії.

У своєму Посланні до римлян Павло виклав великі принципи Євангелія. Він пояснив свою позицію щодо питань, які хвилювали єврейські та язичеські церкви, і показав, що надії й обітниці, котрі належали колись євреям, тепер є надбанням і язичників.

З великою ясністю і силою апостол відкрив доктрину про виправдання через віру в Христа. Він сподівався, що й інші церкви отримають користь від цих настанов, та навряд чи міг передбачити далекосяжний вплив своїх слів! Упродовж усіх віків велика істина про виправдання через віру була могутнім маяком, який вказував розкаяним грішникам шлях життя. Саме це світло розсіяло морок, яким був оповитий розум Лютера, і відкрило йому істину про те, що кров Христа очищає від гріха. Це ж світло [374] провадило тисячі обтяжених гріхом душ до істинного Джерела прощення й миру. Кожний християнин має всі підстави бути вдячним Богові за Послання до церкви в Римі.

У листі Павло відкрито висловлює свою тривогу за євреїв. Від часу свого навернення він прагнув допомогти братам-євреям зрозуміти євангельську вістку. *«Бажання мого серця і молитва до Бога, — писав він, — за Ізраїль на спасіння».*

Але апостол не тільки бажав цього. Він постійно благав Бога зробити щось для ізраїльтян, які не визнали Ісуса з Назарета обіцяним Месією. *«Істину кажу в Христі, — запевнив він віруючих у Римі, — не обманюю, як свідчить мені моя совість у Дусі Святому: я маю великий смуток і безупинний біль у своєму серці! Бо я бажав би сам бути відлученим від Христа задля моїх братів, моїх рідних за тілом, тобто ізраїльтян, яким належить синівство, слава, завіти, законодавство, служіння й обітниці. Їхніми є батьки, від них же тілом і Христос, Який є Бог над усіма, благословенний навіки».* Євреї були вибраним Богом народом, через який Він мав намір благословити все людство. З-поміж них Бог поставив багатьох пророків. Вони

провіщали Прихід Викупителя, Котрого відкинуть і вб'ють ті, кому належало першими визнати Його Обіцяним Месією.

[375] Пророк Ісаія бачив крізь віки, як Ізраїль відкидатиме пророка за пророком, а потім і Самого Сина Божого. Натхненний Святим Духом, він писав про прийняття Викупителя тими, котрі ніколи раніше не належали до дітей Ізраїлю. Посилаючись на це пророцтво, Павло говорить: *«А Ісаія сміливо говорить: “Мене знайшли ті, що не шукали Мене. Я відкрився тим, що не питали про Мене. А відносно Ізраїлю говорить: “Цілий день Я простягав руки Мої до народу непокірливого і впертого”».*

Та хоч Ізраїль відкинув Його Сина, Бог не відкинув їх. *«Отож, я запитую: Чи відкинув Бог Свій народ? Зовсім ні! Адже і я ізраїльтянин — з нащадків Авраама, з Веніаμιнового племені. Не відкинув Бог Свого народу, що його Він наперед знав. Хіба не знаєте, що Писання каже про Іллю, як він скаржиться Богові на Ізраїль: Господи, повбивали Твоїх пророків, порозбивали Твої жертовники, а я залишився сам; шукають і моєї душі! І що ж каже йому Бог у відповідь? — Залишив Я Собі сім тисяч чоловіків, які не схиляли коліна перед Ваалом. Так само і тепер, за вибором благодаті, залишився останок».*

Ізраїль спіткнувся й упав, але це не означало, що він не зможе піднятися. У відповідь на запитання: *«Чи спіткнулися вони, щоб упасти?»* апостол відповідає: *«Зовсім ні! Але через їхнє падіння прийде спасіння язичникам, щоб їх самих спонукати до ревності».*

[376] *Якщо ж їхнє падіння є багатством для світу, а їхня втрата є багатством для язичників, то наскільки більшою була б їхня повнота! Кажу вам, язичникам: оскільки я є апостол для язичників, то прославляю моє служіння, може, цим я викличу ревність своїх рідних за тілом і спасу декого з них. Бо коли їхнє відкинення є примиренням світу, то чим же є їхнє прийняття, як не життям із мертвих?»*

Згідно з Божим наміром, Його благодать мала бути явлена як серед язичників, так і серед ізраїльтян. Про це ясно свідчать пророцтва Старого Завіту. Деякі з них апостол використовує як свої аргументи. *«І чи не має влади гончар над глиною, щоб з тієї самої глини зробити одну посудину на честь, а іншу на нечесть? Тож Бог, бажаючи показати*

гнів і виявити Свою могутність, щадив з великим терпінням посудини гніву, приготовані для знищення, щоб показати багатство Своєї слави на посудинах милосердя, які заздалегідь приготував для слави, — нас, яких покликав не тільки з юдеїв, але і з язичників. Як і в Осії, каже: Назву не Мій народ — Моїм народом, і нелюбиму — улюбленою. І буде: на місці, де сказано їм: Ви не Мій народ, — там їх назвуть синами Живого Бога!» (див. Осії 1:10).

Незважаючи на падіння Ізраїлю як нації, серед них залишався благочестивий останок, котрий мав бути спасений. За часів Спасителя багато вірних мужів та жінок із радістю прийняли вістку Івана Хрестителя і почали заново досліджувати пророцтва про Месію. Перша християнська Церква складалася саме з цих вірних євреїв, котрі визнали в Ісусі з Назарета довгоочікуваного Месію. Саме про цей останок Павло писав: *«Коли перший сніп святий, то й тісто святе; і коли корінь святий, то й гілля святе»*. [377]

Павло порівнює останок Ізраїлю з благородною маслиною, віття якої подекуди було обламане. Він порівнює язичників із гілками дикої маслини, прищепленими до головного стовбура. *«Коли ж деякі з гілок відломилися, — пише він до віруючих із язичників, — а ти, будучи дикою оливкою, прищепився до них і живишся з кореня та соку оливкового дерева, то не хвалися перед гілками. Якщо ж хвалишся, то пам'ятай, що не ти корінь носиш, а корінь носить тебе. Скажеш: Галузки відломлено, щоб я прищепився. Гаразд. Вони відломилися через невірство, а ти тримаєшся вірою. Не величайся, але бійся. Бо коли Бог не пощадив природних галузок, то Він і тебе не пощадить. Отож, поглянь на Божу милість і суворість: на тих, що відпали, — суворість, а на тебе — Божу милість, якщо будеш залишатися в милості; якщо ж ні, то будеш відрубаний»*.

Через невірство та відкинення Небесного Плану Ізраїль як народ втратив свій зв'язок з Богом. Але відломлені від маслини гілки Бог міг приєднати до істинного стовбура Ізраїлю — останку, який залишився вірним Богові своїх батьків. *«Та й вони, — говорить апостол про ці відломлені гілки, — якщо не залишаться в невірстві, будуть прищеплені, бо Бог має силу їх знову прищепити. Бо коли ти, — звертається він до*

язичників, — відтятий від дикої за своєю природою оливи, був проти природи прищеплений до доброї оливи, — наскільки легше будуть прищеплені до своєї ж оливи вони природні? Бо не хочу, брати, щоб ви не знали цієї таємниці, аби не були високої думки про себе: Ізраїль залишатимеш частково запеклим, доки не ввійде повнота язичників.

Таким чином, весь Ізраїль спасеться, як написано: *Визволитель прийде з Сіону, Він відверне безбожність від Якова. Ось їм від Мене Завіт, коли усуну їхні гріхи! Тож згідно з Євангелією, вони вороги задля вас, а згідно з обранням, — улюблені задля батьків. Адже Божє покликання та дари — непохитні. Бо як ви колись не корилися Богові, а тепер помилувані через їхній непослух, так і вони нині не покорилися задля милосердя над вами, щоб тепер і вони самі були помилувані. Тож Бог замкнув усіх у непокорі, щоб усіх помилувати.*

О, глибино багатства, премудрості й знання Божого! Які незбагненні Його суди і недослідимі Його дороги! Бо хто пізнав розум Господній? Або хто був радником Йому? Чи хтось дав [379] Йому щось наперед, щоб воно було повернуто йому назад? Адже все з Нього, через Нього і для Нього! Йому слава навіки».

Так Павло показує, що Бог здатний змінити серце як євреїв, так і язичників, дарувавши кожному віруючому в Христа благословення, обіцяні Ізраїлеві. Він повторює слова Ісаї щодо Божого народу: *«Ісає виголошує про Ізраїль: Хоч буде число синів Ізраїлю, як піску в морі, але спасеться останок! Бо Господь, завершуючи і остаточно вирішуючи, здійснить по справедливості справу на землі, — бо справа вирішена остаточно. Так, як про це провіщав Ісає: Якщо б Господь Саваот не залишив нам потомства, ми стали б як Содом і уподібнилися б до Гоморри!»*

Коли Єрусалим був зруйнований, а храм лежав румовищем, багато тисяч євреїв були продані в рабство до язических країн. Подібно до уламків корабля на безлюдному березі, вони були розсіяні серед народів. Упродовж вісімнадцяти віків євреї блукали по світу і в жодному місці їм не було дозволено відновити свій давній національний престиж. Їх лихословили, ненавиділи і переслідували в усі часи; на їхню долю випало багато страждань.

Незважаючи на те, що євреї як нація прирекли себе на жакливу долю, відкинувши Ісуса з Назарета, у кожному столітті жили шляхетні, богобійні єврейські мужі та жінки — мовчазні страждальці. Бог потішав їхні серця в час горя і співчував їхньому жакливому становищу. Він чув [380] скорботні молитви тих, хто шукав Його всім серцем і прагнув зрозуміти Його Слово. Декотрі побачили в покірному Назарянинові, відкинутому і розп'ятому їхніми прабатьками, істинного Месію Ізраїлю. Коли вони збагнули значення знайомих пророцтв, так довго закрите нашаруванням традицій і фальшивого тлумачення, їхні серця сповнилися вдячністю Богові за невимовний Дар, Яким Він наділяє кожну людину, що повірила в Христа як особистого Спасителя.

Саме про таких людей Ісая згадував у своєму пророцтві: *«Спасеться останок»*. Від днів Павла аж до сьогодні Бог Своїм Святим Духом закликав як єврея, так і язичника. *«Бо не зважає Бог на обличчя»*, — стверджував Павло. Апостол вважав себе боржником греків і варварів, а також євреїв, але ніколи не забував про особливі переваги євреїв у порівнянні з іншими, і *«найперше те, що їм довірене Слово Боже»*. Він писав: *«Бо я не соромлюся Радісної вістки Христа; адже вона — Божя сила на спасіння кожному, хто вірить: перше — юдеєві, а тоді — грекові. Адже праведність Божя відкривається в ній з віри у віру, як написано: А праведний вірою житиме»*. У Посланні до римлян Павло писав, що не соромиться саме такого Євангелія Христа, котре однаково дієве для єврея та язичника.

Коли Євангеліє в усій повноті буде представлено євреям, багато з них повірять у Христа як Месію. Небагато християнських служителів відчують себе покликаними працювати [381] для єврейського народу. Але до тих, кого часто минають, як і до інших, повинна дійти вістка милості й надії у Христі.

Бог очікує, що наприкінці проповіді Євангелія, коли має бути звершена особлива робота для досі занедбаних класів людей, Його вісники виявлять особливе зацікавлення до єврейського народу, що проживає в усіх частинах світу.

Коли Писання Старого і Нового Завітів зіллються в одне ціле, відкриваючи віковичний план Єгови, для багатьох євреїв

це буде неначе світанок нового творіння, наче воскресіння душі. Коли вони побачать новозавітного Христа на сторінках старозавітних Писань і зрозуміють, наскільки ясно Новий Завіт пояснює Старий, їхні сонні душі прокинуться і вони визнають Христа Спасителем світу. Багато людей вірою приймуть Христа як свого Викупителя. Для таких виконаються слова: *«А тим, які прийняли Його, дав владу стати Божими дітьми, — тим, які вірять у Його Ім'я» (Івана 1:12).*

Серед євреїв декотрі, подібно до Савла з Тарса, сильні в Писанні; вони з дивовижною силою звіщатимуть незмінність Божого Закону. Бог Ізраїлів виконає це в наші дні. Його рука не стала коротшою, аби спасати. Коли Його слуги з вірою працюють для тих, хто довгий час був занедбаний і зневажений, тоді відкриється Його спасіння.

[382] *«Тому так говорить Господь, що відкупив Авраама, домові Якова: Яків не буде більше стидатися, обличчя його більш не червонітиме. Бо він побачить діло рук Моїх у себе, він буде святити Моє Ім'я. Святого Якового будуть святити, Бога Ізраїлевого жахатись. Ті, що блукають духом, — мудрості навчатись, і ті, що ремсвують, — розуму наберуться» (Ісаї 29:22-24).*

ВІДСТУПНИЦТВО В ГАЛАТІЇ

(Послання до галатів)

Під час свого перебування в Коринті Павло мав [383] підстави для серйозного занепокоєння з приводу деяких заснованих ним церков. Через вплив фальшивих учителів, які з'явилися серед віруючих у Єрусалимі, розділення, ересі та сенсуалізм швидко поширювалися серед віруючих Галатії. Ці фальшиві вчителі примішували юдейські традиції до євангельських істин. Всупереч рішенням Єрусалимського собору вони нав'язували наверненим із язичників обрядовий закон.

Становище було критичним. Пороки, що з'явилися, могли швидко знищити галатійські церкви.

Павло був уражений у саме серце, його душа була стримована таким відвертим відступництвом з боку тих, кого він вірно навчав принципів Євангелія. Він негайно написав заблудлим, викриваючи прийняті ними фальшиві теорії та з великою суворістю докоряючи відступників. Привітавши [384] галатів словами: *«Благодать і мир вам від Бога Отця нашого і від Господа Ісуса Христа»*, він звернувся до них із таким різким докором: *«Дивуюся, що ви так швидко залишаєте Того, Хто покликав вас благодаттю Христа, і переходите до іншої євангелії. Втім, вона не інша, але є деякі, що бентежать вас і хочуть змінити Євангелію Христа. Але якби й ми чи сам ангел з неба благовістили вам щось інше, ніж те, що ми вам благовістили, —*

хай буде відлучений!» Учення Павла узгоджувалися з Писанням, і Святий Дух засвідчив його працю, тому він застерігав братів не слухати вчення, яке суперечить викладеним ним істинам.

Апостол просив віруючих галатів уважно пороздумувати над своїми першими християнськими досвідами. *«О нерозумні галати! — вигукує він. — Хто звів вас не коритися істині, адже перед вашими очима був зображений розп'ятий Ісус Христос? Лише про одне хочу від вас довідатися: ви одержали Духа через діла Закону чи від віри в те, що почули? Чи вже настільки ви нерозумні, що, почавши Духом, тепер закінчуєте тілом? Як багато ви натерпілися! І невже все даремно? О, коли б тільки даремно! Той, Хто вселяє у вас Духа і робить чудеса серед вас, чи здійснює Він це ділами Закону чи вірою в почуте?»*

[385] Так Павло поставив віруючих галатів перед судом їхнього сумління, намагаючись зупинити їх на їхньому шляху. Покладаючись на спасенну Божу силу і відмовляючись визнати науку вчителів-відступників, апостол прагнув показати наверненим, що вони серйозно помилялися. Лише повернувшись до колишньої євангельської віри, вони могли зруйнувати намір сатани. Павло твердо дотримувався істини і праведності; його непохитна віра в проголошувану ним вістку допомогла багатьом ослабленим віруючим знову стати вірними Спасителеві.

Як відрізнялося Послання до коринтян від напучувань, адресованих галатам! Перших він докоряв обережно і ніжно, тоді як до галатів був нещадним. Коринтян перемогла спокуса. Обмануті майстерними мудруваннями вчителів, які оману видавали за правду, вони заплуталися і розгубилися. Аби навчити їх відрізняти істину від фальші, необхідно було виявляти обережність і терпіння. Різкість та нерозважлива покvapність з боку Павла послабили б його вплив на багатьох, кому він прагнув допомогти.

У галатійських церквах євангельську вістку витіснила відкрита, незамаскована омана. Вони фактично проміняли Христа, правдиву основу віри, на застарілі обряди юдаїзму. Апостол розумів: для звільнення віруючих Галатії від небезпечного впливу потрібно вдатися до найрішучіших заходів висловити найсуворіші застереження.

Кожний служитель Христа має засвоїти найважливіший урок: уміти пристосувати методи роботи до стану тих, кому [386] хоче допомогти. Ніжність і терпіння, рішучість і твердість однаково необхідні, але їх потрібно виявляти відповідно до ситуації. Розумно поводитися з різними категоріями людей за різних обставин та умов — це праця, котра вимагає мудрості та розсудливості, якими Божий Дух просвічує й освячує розум.

У Посланні до галатійських віруючих Павло коротко нагадав їм основні події, пов'язані з його наверненням та раннім християнським досвідом. Так він прагнув показати, що пізнав і засвоїв великі істини Євангелія завдяки особливому прояву Божественної сили. Отримавши вказівку від Самого Бога, Павло відчував спонукування серйозно й наполегливо попереджати і напучувати галатів. Він писав без вагань і сумніву, з повним переконанням та абсолютною впевненістю. Він чітко окреслив різницю між наукою, отриманою від людини, та вченням від Самого Христа.

Апостол переконував галатів залишити фальшивих порадників, які ввели їх в оману, і навернутися до віри, підтвердженій безпомилковими доказами Божественного схвалення. Люди, котрі намагалися відвести їх від віри в Євангеліє, були лицемірами з неосвяченим серцем і порочним життям. Їхня релігія складалася з низки обрядів, виконанням яких вони сподівалися заслужити прихильність Бога. Вони не бажали прийняти Євангеліє, яке вимагало послуху принципів: *«Хто не народиться згори, той не може побачити Божого Царства!»* [387] (Івана 3:3). Вони розуміли, що заснована на такому вченні релігія вимагає надто великої жертви, тому вперто трималися своєї омани, ошукаючи себе й інших.

Підмінити святість серця і життя зовнішніми формами релігії — така ж приємна справа для невідродженого серця сьогодні, як і за часів цих юдейських учителів. Сьогодні, як і тоді, існують фальшиві духовні наставники, до вчення котрих охоче прислухається багато людей. Сатана докладає рішучих зусиль, щоб відвернути людей від надії на спасіння через віру в Христа та послух Божому Законові. У кожному поколінні ворог роду людського пристосовує свої спокуси до упереджень і уподобань тих, кого намагається звести. За часів

апостолів він спонукував євреїв звеличувати обрядовий закон і відкидати Христа; у наш час заохочує багатьох християн під виглядом пошани до Христа зневажати моральний Закон і навчати, що його Заповіді можна безкарно порушувати. Обов'язок кожного Божого слуги — безстрашно викриваючи помилки, Словом Істини твердо й рішуче протистати людям, які перекручують віру.

Намагаючись відновити довіру своїх братів з Галатії, Павло вміло відстоював своє право бути апостолом Христа. Він називав себе апостолом *«не від людей, не через людину, але через Ісуса Христа і Бога Отця, що воскресив Його з мертвих»*. Своє доручення він отримав не від людей, а від найвищого Небесного Авторитету. Його покликання було визнане Єрусалимським собором, з рішеннями котрого Павло рахувався, працюючи серед язичників.

[388] Тим, які заперечували його апостольство, Павло доводив, що він *«нічим не менший від архиапостолів»* (2Кор. 11:5). І це він робив не для власного піднесення, а для звеличення Божої благодаті. Люди, котрі намагалися принизити його покликання й роботу, боролися із Самим Христом, благодать і сила Котрого були явлені через Павла. Опір ворогів примусив апостола рішуче відстоювати свій статус і авторитет.

Павло благав віруючих, котрі у своєму житті пізнали Божу силу, повернутися до першої любові до євангельської істини. За допомогою незаперечних аргументів він доводив, що вони мають перевагу стати вільними в Христі. Завдяки Його спокутній благодаті всі, хто цілковито підкоряється Йому, зодягаються в одягу Його праведності. Він відстоював думку, що кожна душа, котра прагне спасіння, повинна володіти особистим духовним досвідом.

Щире благання апостола не було безплідним. Святий Дух діяв з могутньою Силою, і багато з тих, хто став на чужий шлях, повернулися до своєї колишньої віри в Євангеліє. Відтоді вони твердо стояли в дарованій Христом свободі. В їхньому житті виявилися плоди Духа — *«любов, радість, мир, довготерпіння, ласкавість, доброта, віра, лагідність, стриманість»*. Боже Ім'я було прославлене, і багато мешканців того краю приєдналися до віруючих.

ОСТАННЯ ПОДОРОЖ ПАВЛА ДО ЄРУСАЛИМА

(Дії апостолів 20:4 - 21:16)

Павло дуже бажав відвідати Єрусалим напередодні [389] Пасхи, щоб мати можливість зустрітися з людьми, котрі зберуться на свято з усіх частин світу. Він завжди плекав надію, що зможе якимось чином подолати упередженість своїх невіруючих співвітчизників і привести їх до прийняття дорогоцінного світла Євангелія. Він також мав бажання зустрітися з віруючими Єрусалимської Церкви та передати їм дари, зібрані язическими церквами для бідних братів Юдеї. Павло сподівався, що цей візит дасть змогу встановити більш тісний зв'язок між наверненими юдеями та язичниками.

Закінчивши свою працю в Коринті, він твердо вирішив відплисти до одного з портів на узбережжі Палестини. Усі приготування було закінчено, і Павло вже збирався ступити на палубу корабля, коли його повідомили про змову юдеїв, які задумали вбити його. Усі попередні спроби цих противників віри покласти край роботі апостола закінчилися невдачею.

Успішна проповідь Євангелія викликала гнів юдеїв. Зві- [390] дусіль надходили відомості про поширення нового вчення, яке звільняло євреїв від дотримання обрядів церемоніаль-

ного закону і надавало язичникам рівні переваги з євреями як з дітьми Авраама. Проповідуючи в Коринті, Павло наводив ті ж самі аргументи, які так переконливо відстоював у своїх посланнях. Його виразна заява: «Нема ні грека, ні юдея, ні обрізання, ні необрізання» (Колос. 3:11) розцінювалася ворогами як зухвала богозневага, і вони твердо вирішили примусити його замовкнути.

Отримавши попередження про змову, Павло вирішив піти обхідною дорогою через Македонію. Йому довелося відмовитися від свого плану відвідати Єрусалим до Пасхи, але він розраховував бути там на П'ятидесятницю.

Павла й Луку супроводжували «Сопатер з Верії, солуняни Аристарх і Секунд, дервієць Гай, Тимофій та азійці Тихик і Трохим». У Павла була із собою велика сума грошей від язичницьких церков, яку він мав намір віддати відповідальним за роботу в Юдеї братам. Тому він розпорядився, щоб до Єрусалима його супроводжували представники громад, які пожертвували гроші.

[391] Павло затримався у Филипах, аби відсвяткувати Пасху. З ним залишився один Лука, інші супутники пішли до Троади і там чекали на нього. Филип'яни були найбільш прихильними і щирими з усіх навернених апостолом, і впродовж восьми днів свята він тішився мирним радісним спілкуванням з ними.

Відпливши з Филип, Павло і Лука через п'ять днів приєдналися до своїх супутників у Троаді і цілий тиждень спілкувалися з віруючими того міста.

В останній день його перебування брати «зібралися ламати хліб», бо їхній улюблений учитель мав відійти. Цього разу народу зібралося більше, ніж звичайно. Зібрання відбувалося в горниці на третьому поверсі. Там апостол, переживаючи за братів і палаючи до них любов'ю, проповідував до півночі.

На підвіконні одного з відчинених вікон сидів юнак на ім'я Євтих. Переживаючи в такому небезпечному положенні, він заснув і впав на підвір'я. Це викликало в усіх страх і замішання. Юнака підняли мертвим, і багато людей зібралося навколо нього з плачем та риданням. Але Павло, пройшовши крізь переляканий натовп, обняв мертвого

і палко благав Бога про його воскресіння. Його прохання було почуте. Серед плачу й ридання почувся голос апостола: *«Не тривожтеся, бо його душа в ньому!»* З радістю віруючі знову зібралися у верхній горниці. Вони взяли участь у Вечері, після чого Павло *«довго промовляв, аж до світанку»*.

Корабель, на якому Павло і його супутники планували продовжити свою подорож, мав незабаром відплисти, і брати поспішили зійти на палубу. Однак сам апостол вирішив скористатися коротшим сухопутним шляхом від Троади до Асона і там зустрітися зі своїми супутниками. Це давало йому трохи часу для роздумів і молитов. Труднощі і небезпеки, пов'язані з його майбутнім візитом до Єрусалима, ставлення тамтешньої церкви до нього та його праці, а також стан громад і євангельська справа в інших полях були предметом його серйозних тривожних роздумів. Тепер він скористався особливою можливістю шукати в Бога сили й керівництва. [392]

Відпливши на південь від Асона, подорожуючі обминули місто Ефес, де довгий час працював апостол. Павло прагнув відвідати тамтешню церкву, бо мав для віруючих важливі настанови й поради. Але, поміркувавши, вирішив поспішити, оскільки хотів *«при можливості бути в Єрусалимі на день П'ятдесятниці»*. Прибувши, проте, до Мілета, віддаленого від Ефеса приблизно на тридцять миль, він дізнався, що є можливість до відплиття корабля поспілкуватися з церквою. Тому негайно повідомив пресвітерів, закликаючи їх поспішити до Мілета на зустріч із ним перед тим, як апостол продовжить свою подорож.

Пресвітери відгукнулися на його заклик та прийшли, і Павло звернувся до них із сильними зворушливими словами напучування та прощання. *«Ви знаєте, — сказав він, — що з першого дня, відколи прийшов до Азії, я перебував з вами весь час, служачи Господеві з усією покірливістю, зі слізьми та випробуваннями, що їх зазнав через змови юдеїв; я не ухилявся ні від чого, що вам корисне, щоб говорити вам і навчати вас прилюдно і по домах, засвідчуючи юдеям і грекам покаяння перед Богом і віру в Господа нашого Ісуса»*. [393]

Павло завжди звеличував Божественний Закон. Він доводив, що Закон не здатний спасти людей від покаран-

ня за непослух. Грішники мають покаятися у своїх гріхах і впокоритися перед Богом, праведний гнів Якого вони стягнули на себе через порушення Його Закону. Вони також повинні вірити в кров Христа як єдиний засіб для отримання прощення. Син Божий помер як жертва за їхні гріхи і вознісся на Небо, щоб стати перед Отцем як їхній Заступник. Через покаяння й віру вони можуть звільнитися від прокляття гріха і завдяки благодаті Христа підкорятися Божому Запові.

«І ось тепер, — продовжував Павло, — я, зв'язаний Духом, іду в Єрусалим, не знаючи, що там мене спіткає; проте Святий Дух у кожному місці свідчить мені, кажучи, що мене очікують кайдани та муки. Але я ні про що не турбуюся і не дорожу своєю душею, лише б з радістю закінчити свою дорогу та служіння, яке я одержав від Господа Ісуса: засвідчити Радісну вістку Божої благодаті! І ось тепер я знаю, що більше не побачите мого обличчя всі ви, між якими я ходив, проповідуючи Боже Царство».

Павло не збирався говорити про це, але під час бесіди на нього зійшов Божий Дух, підтверджуючи його побоювання, що це остання зустріч з ефеськими братами. *«Тому свідчу* [394] *вам сьогодні, що я чистий від крові всіх! Бо я не ухилився від того, щоб об'явити вам усю Божу волю».* Ані страх образити людей, ані бажання зберегти дружбу чи заслужити похвалу не могли примусити Павла замовчувати слова, дані йому Богом для навчання, застереження і виправлення братів. І сьогодні Бог вимагає від Своїх слуг безстрашно проповідувати Слово та виконувати його настанови. Божий служитель має говорити людям не тільки приємні істини, замовчуючи те, що може завдати їм болю. Він повинен з великою турботою спостерігати за розвитком характеру. Зауваживши, що хтось із його отари плекає гріх, він, як вірний пастир, має викласти відповідне повчання зі Слова Божого. Якщо служитель дозволить заблудлим самовпевнено прямувати цим шляхом, не застерігши їх, то понесе відповідальність за їхні душі. Пастор, який відповідає своєму високому покликанню, повинен сумлінно навчати людей усіх пунктів християнської віри, пояснюючи, що вони мають робити,

аби залишитися непорочними в день Божий. Лише той, хто вірно викладає істину, зможе наприкінці своєї роботи сказати разом із Павлом: *«Я чистий від крові всіх!»*

«Пильнуйте себе, — навчав апостол братів, — та всю отару, у якій вас Дух Святий поставив єпископами, щоб пасти Церкву Господа і Бога, яку Він придбав Своєю кров'ю». Якби служителі Євангелія постійно пам'ятали, що мають справу з людьми, придбаними кров'ю Христа, вони глибше усвідомлювали б важливість своєї роботи. Вони повинні пильнувати себе і свою отару, власним прикладом підсилюючи свої повчання. Навчаючи людей, як правильно жити, вони не повинні давати приводу лихословити істину. Як представники Христа, вони мають підтримувати честь [395] Його Імені. Своім посвяченням, чистотою життя, благочестивою мовою служителі повинні довести, що гідні свого високого покликання.

Апостолові були відкриті небезпеки, які підстерігали Ефеську церкву. *«Я знаю, — говорить він, — що після мого відходу прийдуть до вас хижі вовки, які не будуть щадити отари. І з-поміж вас самих постануть мужі, що будуть говорити перекручене, аби потягти учнів слідом за собою».* Павло побоювався за церкву, коли, дивлячись у майбутнє, бачив, яких нападок вона зазнає від зовнішніх і внутрішніх ворогів. З урочистою серйозністю він просив своїх братів пильно охороняти довірену їм священну власність. Він поставив їм за приклад власну невтомну працю серед них: *«Тому пильнуйте, пам'ятаючи, що я зі слізьми три роки, день і ніч, не переставав навчати кожного з вас».*

«І тепер, — продовжував він, — доручаю вас Богові та Слову Його благодаті, що може збудувати й дати спадщину усіма освяченими. Срібла, чи золота, чи одягу я не жадав ні від кого». Деякі ефеські брати були багатими, але Павло ніколи не шукав особистої вигоди. Його вістка полягала не в тому, аби привертати увагу до власних потреб. *«Самі знаєте, що моїм потребам і тим, що були зі мною, послужили ось ці руки».*

Багато подорожуючи та ревно працюючи для Христової справи, він не тільки забезпечував себе усім необхідним, а й виділяв кошти для підтримки своїх співпрацівників і допомо- [396]

ги бідним. Це йому вдавалося лише завдяки наполегливості, старанності і найсуворішій економії. Він мав повне право поставити себе за приклад: *«Я вам увесь час показував, що так працюючи, треба захищати немічних і загадувати слова Господа Ісуса, Який Сам сказав: Блаженніше давати, ніж брати!»*

«Промовивши це, він опустився на коліна та помолився з ними всіма. Великий же був плач усіх! Припадаючи Павлові на шию, вони цілували його, сумуючи найбільше через слова, які сказав, що більше не побачать його обличчя. І вони провели його до корабля».

Із Мілета мандрівники попливли *«до Коса; наступного дня — до Родоса, а звідти — до Патари»* на південно-західному узбережжі Малої Азії, де, *«знайшовши корабля, що плив до Фінікії... сіли й попливли»*. У Тирі, де корабель розвантажувався, вони знайшли кількох учнів і провели з ними сім днів. Святий Дух відкрив цим учням, яка небезпека чекає на Павла в Єрусалимі, і вони переконували його не йти туди. Однак апостол не дозволив, аби страх перед стражданнями чи ув'язненням перешкодив виконати його намір.

Наприкінці тижня, проведеного в Тирі, усі брати зі своїми дружинами й дітьми провели Павла до корабля, і перед тим як він ступив на палубу, вони схиляли коліна на березі і помолилися: він за них, а вони за нього.

Тримаючи курс на південь, мандрівники прибули до [397] Кесарії і *«завітали до дому євангеліста Филипа, одного з семи, і залишилися в нього»*. Тут Павло провів кілька мирних щасливих днів — останніх днів на волі, котрою він користувався протягом тривалого часу.

Під час перебування Павла в Кесарії *«прийшов з Юдеї якийсь пророк, на ім'я Агав. І коли прибув до нас, — говорить Лука, — то взяв пояс Павла, зв'язав собі руки та ноги і сказав: Так звіщає Святий Дух: Мужа, власника цього пояса, отак зв'яжуть юдеї в Єрусалимі й видадуть у руки язичників»*.

«Коли ми це почули, — продовжує Лука, — то благали — і ми, і тутешні, — щоб він не йшов у Єрусалим». Але Павло не бажав ухилитися від обов'язку. Він був готовий йти за Христом у в'язницю і на смерть. *«Що ви робите, плачучи й надриваючи мені серце? — вигукнув він. — Бо я готовий не*

тільки бути ув'язненим, але й померти в Єрусалимі за ім'я Господа Ісуса!» Розуміючи, що завдали апостолові болю та не змінили його наміру, брати перестали вмовляти його, сказавши: *«Хай буде Господня воля»*.

Незабаром час короткого перебування в Кесарії закінчився, і в супроводі кількох братів Павло та його супутники вирушили до Єрусалима; їхні серця були засмучені передчуттям прийдешнього лиха.

Ще ніколи апостол не прямував до Єрусалима з таким важким серцем. Він знав, що знайде там мало друзів і багато ворогів. Він наближався до міста, котре відкинуло і вбило Сина Божого, і тепер над цим містом нависла загроза [398] Божественного гніву. Пам'ятаючи, якою сильною була його власна упередженість проти послідовників Христа, він відчував глибоку жалість до своїх заблудлих співвітчизників. І все ж як мало він міг надіятися, що зможе їм допомогти! Той самий сліпий гнів, який колись палав у його серці, тепер з нечуваною силою запалював серця всього народу проти нього.

Він не міг розраховувати на співчуття і підтримку навіть своїх братів по вірі. Ненавернені юдеї пильно стежили за ним і не забарилися поширити недобрі чутки в Єрусалимі — як в усній, так і письмовій формі — щодо нього та його роботи. Навіть деякі апостоли і пресвітери повірили цим чуткам, не намагаючись заперечити їх та не виявляючи бажання узгодити свої дії з Павлом.

Але всупереч розчаруванню апостол не впадав у відчай. Він вірив: Голос, Який промовляв до його серця, говоритиме і до сердець його співвітчизників; Господь, Якого любили і Якому служили його брати по вірі, об'єднає їхні серця в євангельській праці.

ПАВЛО — В'ЯЗЕНЬ

(Дії апостолів 21:17 - 23:35)

[399]

«**К**оли ми прибули в Єрусалим, брати прийняли нас з любов'ю. А наступного дня пішов Павло з нами до Якова; посходилися і всі старші».

З цієї нагоди Павло та його супутники офіційно передали керівникам Єрусалимської церкви пожертвування, зібрані церквами з язичників на підтримку їхніх бідних братів-євреїв. Збору цих пожертвувань апостол та його співпрацівники віддали багато часу, тривожних роздумів і виснажливої праці. Сума, котра значно перевершувала сподівання єрусалимських пресвітерів, виявила, на які великі жертви і навіть нестатки були готові віруючі з язичників.

[400]

Ці добровільні пожертвування свідчили про відданість язичників Божій справі, організованій у світі, і мали б бути прийняті всіма з подякою. Однак Павлові та його супутникам було ясно, що навіть серед тих, перед ким вони зараз стояли, були люди, неспроможні оцінити духа братської любові, яка спонукала до збору цих дарів.

У перші роки проповіді Євангелія серед язичників декотрі брати-керівники в Єрусалимі трималися колишніх упереджень та старого способу мислення і не співпрацювали щиросердо з Павлом та його помічниками. Прагнучи зберегти кілька безглузвих форм і обрядів, вони випустили з уваги благословення, які могли б отримати вони й улюблена справа, якби вони до-

клали зусиль для об'єднання усіх ділянок роботи Господньої. Хоч вони й піклувалися про інтереси християнської Церкви, проте не йшли в ногу з Божим Провидінням, у своїй людській мудрості намагаючись накласти на працівників багато непотрібних обмежень. Таким чином там з'явилася група людей, не знайомих з мінливими обставинами та конкретними потребами віруючих у віддалених полях. Однак вони наполягали на своєму праві керувати братами, котрі працювали в цих полях, і вказувати їм ті чи інші методи роботи. Вони вважали, що справа проповіді Євангелія повинна здійснюватися відповідно до їхньої думки.

Минуло кілька років, відколи брати в Єрусалимі разом із представниками інших провідних церков уважно розглянули важливі питання щодо методів євангельської роботи серед язичників. На цьому соборі брати однодушно розробили для громад чіткі рекомендації стосовно певних обрядів і звичаїв, [401] зокрема обрізання. Саме тоді брати однодушно рекомендували християнським церквам Варнаву й Павла як працівників, гідних цілковитого довір'я віруючих.

Деякі присутні на соборі різко критикували методи роботи апостолів, на котрих лежав основний тягар проповіді Євангелія язичникам. Проте під час того зібрання їхні поняття про Божий намір стали ширшими, і вони об'єдналися зі своїми братами в прийнятті мудрих рішень, які уможливили об'єднання всіх віруючих.

Пізніше, коли кількість навернених із язичників стала швидко зростати, декілька керівних братів у Єрусалимі знову почали плекати колишні упередження стосовно роботи Павла та його помічників. З роками ці упередження міцніли, аж поки деякі керівники не дійшли висновку, що відтепер проповідь Євангелія повинна здійснюватися згідно з їхніми ідеями. Якби Павло погодився з їхніми методами роботи, ці брати визнали б і підтримали його служіння; а інакше вони відмовлялися ставитися з прихильністю до його діяльності та підтримувати її.

Ці люди випустили з уваги, що Вчителем Свого народу є Бог, що кожний Його служитель повинен набути особистого досвіду, прямуючи за Божественним Вождем, а не чекаючи

безпосереднього керівництва від людини; що Божі працівники мають сформуватися не за людськими поняттями, а за Божественною подобою.

[402] У своєму служінні апостол Павло навчав народ *«не в переконливих словах людської мудрості, а в явленні Духа і сили»*. Проголошувані ним істини були відкриті йому Святим Духом, *«бо Дух досліджує все, навіть глибини Божі. Бо хто з людей знає те, що є в людині, крім духа людини, який живе в ній? Так само й Божого ніхто не пізнав, хіба тільки Дух Божий. Ми ж одержали не духа світу, але Духа, що від Бога, щоб знати те, що дароване нам Богом; про що й говоримо не вченими словами людської мудрості, але навченими Святим Духом, порівнюючи духовне з Духовним»* (1Кор. 2:4,10-13).

Здійснюючи своє служіння, Павло звертався за безпосереднім керівництвом до Бога. Водночас він старанно дотримувався рішень Єрусалимського собору, внаслідок чого церкви *«зміцнювалися у вірі і зростали числом щодня»* (Дії 16:5). І тепер, незважаючи на відсутність до нього симпатії і співчуття з боку деяких братів, він потішав себе думкою, що виконав обов'язок, виховуючи в навернених дух вірності, щедрості, братерської любові. Цей дух знайшов своє вираження у щедрих пожертвуваннях, які апостол мав змогу передати юдейським пресвітерам.

[403] Передавши дари, Павло *«докладно розповів про все, що зробив Бог між язичниками завдяки його служінню»*. Ці факти переконали навіть тих, хто сумнівався, що служіння апостола супроводжувалося благословенням Неба. *«Вони ж, почувши, славили Бога»*. Вони бачили, що методи апостола носили на собі небесне схвалення. Перед ними лежали щедрі пожертвування, і це робило ще вагомішим свідчення Павла про вірність нових церков, утворених із язичників. Мужі, котрі вважалися керівниками Божої справи в Єрусалимі і котрі наполягали на суворих заходах контролю, побачили служіння Павла в новому світі. Ці мужі переконалися, що їхні дії були невірними, вони перебували в рабстві юдейських звичаїв і традицій, і значною перешкодою для справи Євангелія була їхня неспроможність визнати, що стіна розділення між євреями та язичниками була зруйнована смертю Христа.

Усі керівні брати отримали чудову нагоду відверто визнати, що Бог діяв через Павла, а вони помилялися, дозволяючи чуткам, поширюваним його ворогами, пробуджувати в них ревність і упередженість. Проте вони не віддали належне обмовленому апостолові, натомість запропонували йому пораду, котра свідчила: вони продовжували вважати Павла великою мірою відповідальним за існуючу упередженість. Ці брати не стали шляхетно на його захист, ясно показавши незадоволення їхні помилки, а намагалися досягти компромісу, порадивши йому діяти в такий спосіб, який, на їхню думку, усуне будь-який привід до непорозуміння.

«Чи бачиш, брате, — сказали вони у відповідь на його свідчення, — скільки тисяч юдеїв, які повірили? І всі вони ревні прихильники Закону! Але донеслося до них про тебе, що навчаєш усіх тих юдеїв, що між язичниками, відступати від Мойсея, говориш їм не обрізати дітей і не дотримуватися звичаїв. Тож як бути? Напевне, збереться натовп, бо почують, що ти прийшов. Тому зроби те, що тобі радимо. Є в нас четверо чоловіків, які пов'язані обітницею. Візьми їх і очисться з ними, заплати за них витрати, щоб вони обстригли голови. І всі дізнаються, що чутки про тебе неправдиві, але що й сам дотримуєшся Закону, живеш згідно з ним. А стосовно язичників, що повірили, ми, обміркувавши, написали, щоб вони не дотримувалися нічого з того, а тільки щоб оберігали себе від посвяченого ідолам, крові, задушеного і розпусти». [404]

Брати сподівалися: якщо Павло прислухається до їхньої поради, то цим рішуче спростує фальшиві чутки про себе. Вони запевняли його, що рішення собору стосовно навернених із язичників та обрядового закону все ще залишається у силі. Але їхня порада суперечила цим рішенням. Вона була дана не за вказівкою Божого Духа, а являла собою плід боягузтва. Керівники церкви в Єрусалимі розуміли, що недотримання обрядового закону християнами викличе ненависть юдеїв та гоніння. Синедріон робив усе можливе, аби перешкодити поширенню Євангелія. Вони призначили людей, які мали стежити за апостолами, особливо за Павлом, і всіляко перешкоджати їхній роботі. Як синедріону вдалося звинуватити віруючих у Христа в по- [405]

рушенні закону, вони були б швидко і суворо покарані як відступники від юдейської віри.

Багато юдеїв, які прийняли Євангеліє, усе ще шанували обрядовий закон і готові були йти на необачні поступки, сподіваючись у такий спосіб завоювати довір'я співвітчизників, усунути їхню упередженість і допомогти їм повірити в Христа як Викупителя світу. Павло розумів, що доки керівники церкви в Єрусалимі будуть виношувати свою упередженість проти нього, вони постійно протидіятимуть його впливові. Він також усвідомлював: якщо шляхом розумних поступок він зможе придбати їх для істини, то усуне велику перепону на шляху проповіді Євангелія в інших місцях. Однак він не був уповноважений Богом йти на такі поступки, котрих вони вимагали.

Коли ми думаємо про велике бажання Павла бути в згоді зі своїми братами, його піклування про слабких у вірі, про його пошану до апостолів, які були з Христом, та Якова, брата Господнього, про його намір стати всім для всіх, не жертвуючи при цьому принципами, — коли ми думаємо про все це, то нам не здається таким дивним, що він був змушений відхилитися від того твердого, рішучого курсу, котрого завжди дотримувався. Однак його спроби примирення не досягли бажаної мети, натомість тільки прискорили кризу та його провіщені наперед страждання і призвели до розлуки [406] з братами. Через це церква втратила одного з найміцніших стовпів, а серця християн у всіх краях сповнилися сумом.

Наступного дня Павло почав виконувати пораду пресвітерів. Чотирьох мужів, що дали обітницю назорейства (див. *Чисел 6*), строк якої майже закінчився, Павло ввів у храм *«сповістити, коли закінчатся дні очищення і за кожного з них буде принесено жертву»*. Необхідно було ще принести дорогі жертви за очищення.

Ті, що порадили Павлові піти на цей крок, не цілком усвідомлювали, на яку велику небезпеку він наражався. У той час Єрусалим був переповнений паломниками з різних країн. Виконуючи дане йому Богом доручення, Павло відвідав чимало найбільших міст світу, проповідуючи Євангеліє язичникам. Тому його добре знали тисячі людей, які прийшли

на свято до Єрусалима з різних куточків імперії. Серед них були люди, які люто ненавиділи Павла, тому він ризикував життям, привселюдно зайшовши до храму. Упродовж кількох днів він входив і виходив разом з паломниками, залишаючись непоміченим, але перед закінченням визначеного терміну, під час бесіди зі священником стосовно жертвопринесення, його впізнали деякі юдеї з Азії.

Із сатанинською люттю вони накинулися на нього, вигукуючи: *«Мужі ізраїльські, допоможіть! Це людина, що всіх усюди навчає проти народу, Закону і цього місця!»* А коли люди почали реагувати на крик про допомогу, ці юдеї додали ще й інше звинувачення: *«Та ще й греків увів до храму і безчес-* [407] *тив це святе місце!»*

Згідно з юдейським законом, поява необрізаного чоловіка на внутрішніх дворах священної споруди вважалася злочином, який карався смертю. Павла бачили в місті у товаристві Трохима-ефесянина, тому було висловлене припущення, що він увів його до храму. Апостол не робив цього і не порушив закону, увійшовши до храму, оскільки сам був євреєм. Хоча звинувачення було фальшивим, однак воно викликало в людей гнів. Крик було підхоплено, і він рознісся по всіх дворах храму. Натовп ошаленів. Новина швидко розійшлася Єрусалимом, і *«заметушилося все місто, і було збіговисько народу»*.

Те, що відступник від віри Ізраїлю насмілювався опоганити храм саме тоді, коли тисячі людей з усіх частин світу прийшли на поклоніння, викликало шалену лютю натовпу. *«Схопивши Павла, потягли його геть із храму, а двері негайно зачинили»*.

«Коли ж намагалися вони його вбити, вістка, що заворушився весь Єрусалим, дійшла до тисяцького когорти». Клавдій Лисій добре знав, з якою бурхливою стихією має справу. *«Узявши воїнів та сотників, він негайно подався до них; а вони, побачивши тисяцького й воїнів, перестали бити Павла»*. Не знаючи причини заворушення, але зрозумівши, що лютю натовпу звернена проти Павла, римський начальник вирішив, що це єгиптянин-заколотник, про якого він чув і який усе [408] ще перебував на волі. Тому він *«схопив його, наказав скувати двома залізними ланцюгами та випитував, хто він і що зробив»*. Одразу ж багато голосів почали голосно й сердито

звинувачувати його. *«Кожний у натовпі кричав щось своє. Він же, не маючи змоги докладно зрозуміти через колотнечу наказав відвести його до казарми. Коли ж ступив на сходи, воїни були змушені нести його через несамовитість юрби, бо слідом йшла безліч народу, що кричала: Геть його!»*

Серед цього шаленого заворушення апостол залишався спокійним і не втрачав самовладання. Подумки він звертався до Бога, знаючи, що його оточували небесні ангели. Він не бажав залишити храм, не зробивши спроби представити істину своїм співвітчизникам. Коли його вже збиралися повести до казарми, він запитав тисяцького: *«Чи можна мені щось тобі сказати?»* Лисій відповів: *«То ти знаєш по-грецькому? Чи ти часом не той єгиптянин, що перед цими днями вчинив заколот і вивів у пустиню чотири тисячі вбивць? А Павло відповів: Я чоловік, юдей із Тарса в Килікій, громадянин славного міста. Благаю тебе, дозволь мені промовити до народу!»*

Прохання було задоволене, і Павло, *«стоячи на сходах, дав народові знак рукою»*. Його жест привернув їхню увагу, а його манера триматися викликала повагу. *«А як настала велика тиша, звернувся юдейською мовою, кажучи: Мужі-брати [409] і батьки! Вислухайте тепер моє виправдання перед вами»*. Почувши знайому єврейську мову, вони *«ще більше притихли»*. Коли запанувала загальна тиша, він продовжив: *«Я чоловік — юдей, який народився в Тарсі в Килікій, вихований у цьому ж місті, біля ніг Гамаліїла, навчений докладно батьківського закону: я ревнитель Бога, як всі ви сьогодні»*. Ніхто не міг заперечити цих слів апостола, оскільки згадані ним факти були добре відомі багатьом мешканцям Єрусалима. Далі він почав говорити про свою колишню ревність, з якою переслідував учнів Христа навіть до смерті. Він розповів про обставини свого навернення, про те, як його горде серце впокорилося перед розп'ятим Назарянином. Якби апостол спробував сперечатися зі своїми противниками, вони відмовилися б вислухати його. Але коли він почав ділитися з ними своїми досвідами, це справило на них враження, і на деякий час їхні серця пом'якшали й упокорилися.

Павло пояснив, що почав працювати серед язичників не з власного вибору. Він бажав служити своєму народові, але

в цьому ж храмі Божий голос звернувся до нього у святому видінні, наказуючи їти «далеко до народів».

Досі люди слухали з великою увагою, але коли Павло згадав, що Христос послав його до язичників, їхня лють спалахнула з новою силою. Вважаючи себе єдиною нацією, що користувалася прихильністю Бога, вони не бажали до- [410] зволити нікчемним язичникам користуватися перевагами, котрі, на їхню думку, належали винятково їм. Заглушуючи своїми вигуками промовця, вони закричали: «Геть такого з землі, бо не годиться йому жити!»

Вони кричали, кидали одяг і жбурляли порошок у повітря. Тож тисяцький звелів відвести його до казарми, наказавши бичуванням допитати його, щоб зрозуміти, з якої причини так кричали проти нього. А коли розтягли його ремнями, то Павло сказав сотникові, що стояв: Хіба вам дозволено бичувати чоловіка — римлянина і не засудженого? Почувши, сотник підійшов до тисяцького й сповістив, кажучи: Вважай, що хочеш робити, бо цей чоловік — римлянин! Наблизившись, тисяцький запитав його: Скажи мені, ти римлянин? Він відказав: Так. Відповів тисяцький: Я набув це громадянство за великі гроші. А Павло сказав: А я в ньому й народився. Негайно відступили від нього ті, що мали його допитувати, а тисяцький налякався, дізнавшись, що він римлянин і що він його зв'язав.

А наступного дня, бажаючи краще довідатися, у чому юдеї його звинувачують, звільнив його з кайданів і наказав, щоб прийшли первосвященники й увесь синедріон. І, привівши Павла, поставив його перед ними».

Тепер апостола повинен був судити той самий суд, членом якого він був до свого навернення. Стоячи перед юдейськими [411] начальниками, він поведився спокійно, а на його обличчі сяяв мир Христа. «Поглянувши на синедріон, Павло сказав: Мужі-брати, я до цього дня служив Богові з усієї доброї совісті!» Почувши ці слова, вони знову сповнилися люті. «Та первосвященик Ананій наказав своїм прислужникам бити його в уста». Почувши цей жорстокий наказ, Павло вигукнув: «Бог тебе битиме, стіно побілена! Ти ж сидиш, щоб судити мене за Законом, а наказуєш, переступаючи Закон, бити мене!» «А прислужники сказали: Ти докоряєш первосвященикові Божому?»

З властивою йому ввічливістю Павло відповів: *«Не знав я, брати, що це первосвященик, адже написано, що начальника свого народу не лихословитимеш!»*

Зрозумівши, що одна частина тут — садукей, а друга — фарисей, Павло вигукнув у синадріоні: Мужі, брати, я ж фарисей, син фарисейв! За надію на воскресіння мертвих мене судять!

Як тільки він це промовив, виникла незгода між фарисеями та садукеями, і збори поділилися. Адже садукей твердять, що немає ні воскресіння, ні ангела, ні Духа, а фарисей це визнають».

Прихильники двох партій почали сперечатися між собою, і сила їхньої опозиції проти Павла послабшала. *«Деякі книжники, що були з групи фарисейв, уставши, чинили опір, кажучи: Ми не знаходимо нічого лихого в цій людині. Що Дух заговорив до нього чи ангел? Не будемо воювати з Богом!»*

[412] У цьому сум'ятті садукей намагалися захопити апостола, щоб віддати його на смерть. Фарисей ж намагалися захистити його. *«Тисяцький, боячись, щоб вони Павла не роздерли, наказав воїнам увійти та забрати його з-посеред них і відвести до казарми».*

Пізніше, роздумуючи над болісними досвідами того дня, Павло став побоюватися, що вибраний тоді ним спосіб дій був не до вподоби Богові. Чи не припустився він помилки, прийшовши до Єрусалима? Чи не стало його велике бажання зберегти єдність із братами причиною цієї катастрофи.

Апостол відчував сильні душевні муки через те, що євреї, будучи Божим народом, виставляли себе перед невірющим світом у такому непривабливому світлі. Як могли ці язичеські начальники ставитися до людей, котрі вважали себе поклонниками Єгови, що звершують святе служіння, і водночас керувалися сліпим, безглуздим гнівом, намагаючись знищити навіть своїх братів, які відважилися дотримуватися інших релігійних поглядів, та перетворюючи свій законний дорадчий орган на арену запеклої боротьби та сум'яття. Павло розумів: Ім'я його Бога ганьбитись перед язичниками.

Тепер він перебував у в'язниці і знав, що його вороги у свій відчайдушній злobie вдаватимуться до будь-яких засобів, аби знищити його. Невже його праця для церков закінчилася і тепер до них увійдуть хижі вовки? Справа Христа була

близькою серцю апостола; його дуже тривожило, що розсі- [413]
яні церкви зазнають переслідувань саме від таких мужів, з
якими він зустрівся в синадріоні. У переживанні та скорбо-
ті він ридав і молився.

У цю похмуру годину Господь не забув про Свого слугу.
Він захищав його від кровожерливої юрби у дворах храму;
Він був з ним, коли той стояв перед синадріоном. Господь
з'явився Своему вірному свідкові у фортеці у відповідь на ширі
молитви про керівництво. *«А наступної ночі Господь, ставши
перед ним, промовив: Кріпися, Павле. Бо як ти свідчив про Мене
в Єрусалимі, так тобі треба свідчити й у Римі!»*

Павло давно хотів відвідати Рим; він палко бажав свідчити
там про Христа, але розумів, що його плани руйнуються через
вороже ставлення юдеїв. Навіть зараз він і не здогадувався,
що піде туди як в'язень.

У той час як Господь підбадьорював свого слугу, вороги
Павла завзято складали змову про його знищення. *«А коли
настав день, деякі юдеї, вчинивши змову, дали клятву, кажучи,
що не їстимуть і не питимуть, доки не вб'ють Павла. Було по-
над сорок тих, що склали цю спільну клятву». Це був той піст,
котрий Господь засудив через пророка Ісаю, — піст, аби «пра-
вувати та сваритись і немилосердно бити кулаком» (Ісаї 58:4).*

Змовники, «підійшовши до первосвящеників і старших, ска-
зали: Ми дали клятву нічого не їсти, доки не вб'ємо Павла. Тож
ви тепер із синадріоном скажіть тисяцькому, щоб завтра при-
вів його до вас, ніби бажаєте докладніше довідатися про нього.
Ми ж, перш ніж він прибуде, готові його вбити».

Замість того щоб засудити цей жорстокий план, свяще- [414]
ники й правителі охоче погодилися з ним. Павло був пра-
вий, коли порівнював Ананія з побіленим гробом.

Але Бог втрутився і врятував життя Свого слуги. Син
Павлової сестри, «почувши про засідку» змовників, «прибув
і, ввійшовши до казарми, сповістив Павлові. Павло ж, по-
кликавши одного із сотників, сказав: Проведи цього юнака до
тисяцького, бо має йому щось сказати. А тоді той, узявши
його, привів до тисяцького й сказав: В'язень Павло, покли-
кавши мене, попросив провести до тебе цього юнака, що має
щось тобі сказати».

Клавдій Лисій прихильно прийняв юнака і, відвів його убік, запитав: *«Що ти маєш мені сповістити?»* Юнак відповів: *«Юдеї змовилися попросити тебе, щоб завтра привів ти Павла до синадріону, ніби бажають вони докладніше випитати його. Ти ж не вір їм, бо на нього чекають у засідці понад сорок чоловік із них, що між собою склали клятву і не їсти, і не пити, доки не вб'ють його. Тож тепер вони готові й очікують від тебе розпорядження».*

«Тоді тисяцький відпустив юнака, наказавши: Нікому не розповідати, що ти мене повідомив про це».

[415] Лисій одразу вирішив передати справу Павла прокураторові Феліксу. На той час єврейський народ перебував у стані збудження й роздратування, тому часто мали місце заколоту. Подальше перебування апостола в Єрусалимі могло призвести до наслідків, небезпечних як для міста, так і для самого тисяцького. Тому він, *«покликавши якихось двох сотників, сказав: Приготуйте двісті воїнів, сімдесят кіннотників і двісті стрільців, щоб після третьої години ночі вони вирушили до Кесарії; і приведіть в'ючних тварин, щоб посадити Павла та відправити до намісника Фелікса!»*

Потрібно було негайно вислати Павла з міста. *«Воїни, згідно з наказом, узяли Павла, повели вночі до Антипатриди».* Звідти вершники доставили в'язня в Кесарію, а чотириста воїнів повернулися до Єрусалима.

Начальник охоронного загону передав в'язня Феліксові разом з листом від тисяцького. *«Клавдій Лисій — шановному намісникові Феліксові: вітання! Цього мужа, що його схопили юдеї та хотіли вбити, врятував я, приступивши з воїнами та довідавшись, що він римлянин. Бажаючи взнати причину, в чому його звинувачували, я повів його до їхнього синадріону. Я виявив, що його звинувачували в питаннях їхнього Закону і що немає жодної провини, вартої смерті або кайданів. Коли мені стало відомо про лихий задум, який мали юдеї проти цього мужа, негайно послав я його до тебе, наказавши*
[416] *і обвинувачам говорити перед тобою те, що мають проти нього. Будь здоровий!»*

Прочитавши листа, Фелікс поцікавився, з якої області походив в'язень; дізнавшись, що він із Килікії, сказав: *«Ви-*

слухаю тебе, коли твої обвинувачі прийдуть! І наказав його стерегти в Преторію Ірода».

Павло не був першим Божим слугою, який знайшов сховище в язичників від злоби так званого народу Єгови. У своїй люті проти Павла юдеї додали ще один злочин до темного переліку лихих справ, якими була позначена їхня історія. Вони закам'яніли серцем проти істини і тим самим винесли собі вироки.

Мало хто розуміє слова Христа, сказані Ним у синагозі Назарета, де Він оголосив Себе Помазанником. Він указав на Свою місію: потішати, благословляти, спасати засмучених і грішних. Потім, зауваживши, що серця його слухачів сповнені гордістю та невір'ям, Ісус нагадав їм, що в минулому Бог відвернувся від Свого вибраного народу через їхнє невір'я й непослух і явив Себе тим язичникам, які не відкинули небесного світла. Удова із Сарепти та Нааман-сиріянин жили згідно з отриманим світлом; тому були визнані більш праведними, ніж вибраний Божий народ, який відступив від Господа, пожертвувавши принципами задля вигоди і світської слави.

Христос висловив юдеям із Назарета жакливу істину [417] про те, що вірний Божий вісник не може бути в безпеці серед Ізраїлю-відступника. Вони не могли гідно оцінити такого вісника та його працю. Хоч юдейським начальникам здавалося, що вони ревнують про Божу славу й добро для Ізраїлю, вони були ворогами і того, й іншого. Своїм ученням і прикладом вони провадили народ усе далі й далі від послуху Богові, — туди, де Він уже не міг бути їхнім захистом у день горя.

Слова докору, сказані Спасителем мешканцям Назарета, стосувалися — у випадку с Павлом — не тільки невіруючих юдеїв, але і його братів по вірі. Якби керівники церкви повністю подолали почуття неприязні до апостола і прийняли його як мужа, особливим чином покликаного Богом нести Євангеліє язичникам, Господь зберіг би його для них, бо адже не постановляв, аби служіння Павла закінчилося так скоро. Проте Він не зробив чуда, щоб змінити хід подій, викликаних позицією керівників Церкви в Єрусалимі.

І сьогодні цей дух спричиняє такі самі результати. Неспроможність правильно оцінити і використати дари Божественної благодаті позбавила Церкву багатьох благословень. Як часто Господь міг би продовжити працю того чи іншого вірного служителя, якби його труди були гідно оцінені! Якщо ж віруючі дозволяють ворогові душ ушкодити їхній розум, унаслідок чого вони починають неправильно переставляти і тлумачити слова й учинки Христового слуги; якщо вони дозволяють собі ставати на його шляху і перешкоджати [418] його праці, Господь іноді забирає від них послане раніше благословення.

Сатана постійно діє через своїх слуг, аби засмучувати і губити тих, кого Бог обрав для здійснення великої доброї справи. Ці Божі обранці можуть бути навіть готовими пожертвувати власним життям задля успіху справи Христа, однак великий ошуканець навіює їхнім братам сумніви щодо них. А сумніви, якщо їх підтримувати і плекати, підривають віру в порядність і чесність цих людей, тому вони не можуть принести велику користь. Надто часто сатані вдається завдати їм з допомогою братів по вірі такої душевної скорботи, що Бог милостиво втручається, аби дати відпочинок Своїм переслідуваним слугам. І тільки коли їхні руки будуть складені на бездиханних грудях, коли замовкне їхній підбадьорливий і застережливий голос, тоді вперті отямляться й усвідомлять, які благословення вони відкинули. Їхня смерть завершить те, чого вони не змогли зробити за життя.

СУД У КЕСАРІЇ

(Дії 24-й розділ)

Через п'ять днів після прибуття Павла до Кесарії з [419] Єрусалима прийшли його обвинувачі в супроводі промовця Тертила, котрого вони найняли як радника. Слухання справи відкладати не стали, Павла привели до зали суду, і Тертил почав звинувачувати його. Вважаючи, що лестощі можуть справити на римського правителя більший вплив, ніж прості слова правди та справедливості, підступний промовець розпочав свій виступ з вихваляння Фелікса: *«Маємо тривалий мир — завдяки тобі; і завдяки твоїй дбайливості цей народ має добробут; це ми, преславний Феліксе, завжди й усюди зі щирою подякою визнаємо»*.

Тертил вдався тут до безсоромної неправди, бо Фелікс був підлою й нікчемною людиною. Про нього було сказано: *«Віддаючись різного роду пожадливістю і жорстокості, він володів царською владою і вдачею раба»* (Тацит. Історія, розд. 5, п. 9). Слухачі Тертила розуміли всю фальш його [420] улесливих слів, але бажання домогтися засудження Павла перемогло любов до правди.

У своїй промові Тертил звинувачував Павла в таких злочинах, що, якби вони були доведені, його засудили б за державну зраду.

Він говорив про нього як про *«згубного чоловіка, який провокує колотнечу між усіма юдеями в цілому світі, який*

є провідником назорейської єреси та намагався збезчестити храм...» Далі Тертил зазначив, що Лисій, начальник єрусалимського гарнізону, силоміць відібрав Павла в юдеїв, коли вони збиралися судити його за своїм церковним законом, і через це вони змушені викласти справу перед Феліксом. Це було сказано з розрахунком схилити прокуратора до рішення передати справу Павла до юдейського суду. Усі звинувачення були гаряче підтримані присутніми юдеями, котрі навіть не намагалися приховати свою ненависть до в'язня.

Фелікс володів достатньою проникливістю, щоб розпізнати вдачу обвинувачів Павла. Він розумів, з якої причини вони улещують його, і бачив їхню неспроможність підтвердити свої звинувачення. Звернувшись до звинуваченого, він дозволив йому захищатися. Павло не витрачав слів на компліменти, а просто сказав, що може відважно захищатися перед Феліксом, оскільки той уже довгий час є прокуратором, тому добре знає закони і звичаї євреїв. Що [421] ж до висунутих проти нього звинувачень, він ясно показав, що жодне з них не було правдивим. Апостол заявив, що не викликав заворушення в Єрусалімі і не опоганив святині. *«І ні в храмі, ні в синагогах, ні в місті не знайшли мене, щоб я з кимось сперечався або зчиняв колотнечу між людьми, — сказав він, — не можуть вони довести тобі й того, в чому тепер мене звинувачують».*

Визнаючи, *«що згідно з цим напрямом вчення, котрий вони звуть єрессю»*, він служить *«Богові батьків, віруючи в усе, що написано в Законі та в Пророків»*, апостол проголосив, що за Писанням вірить у воскресіння мертвих. І далі заявив, що головний принцип його життя — *«завжди мати незаплямовану совість перед Богом і людьми».*

Щиро й відверто він розповів про мету свого приходу до Єрусалима та обставини свого арешту й суду. *«А по багатьох роках прийшов я, щоб принести моєму народові милостиню та пожертвування. При цьому знайшли мене очищеного в храмі, а не з юрбою і не з заколотом. Деяким же юдеям з Ази належало б перед тобою стати й говорити, коли мають щось проти мене. Або хай вони самі скажуть, яку неправду знали в мене, як я стояв перед синедріоном; хіба що цей єдиний вислів,*

який я вигукнув, стоячи між ними: *Сьогодні ви мене судите за воскресіння мертвих*».

Апостол промовляв палко і широко, його слова звучали переконливо. Клавдій Лисій у своєму листі до Фелікса дав таке саме свідчення щодо поведінки Павла. Більше того, сам Фелікс значно краще знав юдейську релігію, ніж багато хто припускав. Ясне викладення фактів Павлом допомогло Феліксові краще зрозуміти мотиви юдеїв, які намагалися звинуватити апостола в підбурюванні до заколоту і зраді. Правитель не бажав задовольнити юдеїв, несправедливо засудивши римського громадянина; він також не збирався видати його їм, аби вони стратили його без справедливого суду. Водночас Фелікс був далекий від мотивів, вищих за власний інтерес, він керувався марнославством і бажанням просунутися по службі. Страх завдати образи юдеям не дозволив йому виявити повну справедливість до людини, котра, як він знав, була безвинною. Тому він вирішив відкласти суд до приїзду Лисія: *«Коли тисяцький Лисій прийде, розсуджу вас!»*

Апостол залишився в'язнем, але Фелікс наказав сотникові, котрий охороняв Павла, *«дати полегшення і нікому з близьких не забороняти йому прислужувати чи приходити до нього»*.

Незабаром після цього Фелікс та його дружина Друзила послали за Павлом, щоб у приватній бесіді почути від нього *«про віру в Ісуса Христа»*. Вони бажали і навіть прагнули почути нові істини, про які могли ніколи більше не дізнатися і котрі, у разі їхнього відкинення, стануть свідчити проти них у день Божий.

Павло розцінив це як дану Богом можливість, яку вирішив сумлінно використати. Він знав, що стоїть перед людиною, котра мала владу віддати його на смерть або звільнити, проте не звернувся до Фелікса і Друзили з похвальними або лестивими словами. Він усвідомлював, що його слова будуть для них запахом животворним на життя або запахом смертоносним на смерть, тому, забуваючи про себе, намагався змалювати небезпечність їхнього становища.

Апостол розумів: Євангеліє закликає до покаяння всіх людей, і Божого дня вони стоятимуть або серед чистих і святих навколо великого білого престолу, або ж серед тих,

яким Христос скаже: *«Видійдіть від Мене ви, що чинили беззаконня»* (Матв. 7:23). Він знав, що зустрінеється з усіма своїми слухачами перед небесним судом і повинен буде відзвітуватися не тільки за те, що говорив і чинив, але й за мотиви та дух своїх вчинків. Фелікс був настільки жорстоким і деспотичним, що мало хто відважувався натякати йому на небездоганність його характеру і поведінки. Але Павло не боявся людей. Він відкрито засвідчив про свою віру в Христа і причини цієї віри, після чого заговорив про ті чесноти, що притаманні для християнського характеру, але котрих було повністю позбавлене це пихате подружжя.

Він представив Феліксові та Друзилі характер Бога — Його праведність, справедливість, неупередженість, а також природу Його Закону. Він ясно показав, що обов'язок кожної людини — провадити тверезий, стриманий спосіб життя, підкоряючи пристрасті розумові згідно з Божим Законом та [424] зберігаючи фізичне й духовне здоров'я. Він засвідчив, що неминуче прийде день суду, коли кожен отримає нагороду відповідно до своїх діл. Тоді відкриється, що багатство, становище, титули людини не можуть здобути Божу прихильність або звільнити від наслідків гріха. Апостол сказав, що земне життя дане людині для приготування до життя майбутнього. Якщо вона не використає даровані їй можливості і переваги, то втратить вічність; іншого випробувального часу не буде.

Павло особливо зупинився на далекоюсяжних вимогах Божого Закону. Він показав, що Закон торкається глибоких таємниць моральної природи людини і проливає світло на те, що приховане від людських очей. Те, що можуть чинити руки чи промовляти язик, тобто зовнішні прояви, — не є ідеальним показником морального стану людини. Закон досліджує її думки, мотиви, наміри. Темні пристрасті, приховані від людських очей, заздрість, ненависть, хтивість і честолюбство, зло, яке плекається в потаємних куточках душі, але не знаходить свого вияву через брак можливості, — усе це засуджує Божий Закон.

Павло намагався спрямувати думки своїх слухачів до великої Жертви за гріх. Він указав на жертви, котрі були прообразом майбутніх благ, а потім представив Христа як

виконання усіх цих прообразів. Усі обряди вказували на Нього як єдине Джерело життя й надії для грішника. Святі мужі давнини спасалися вірою в кров Христа. Дивлячись на передсмертні муки жертовних тварин, вони через віки споглядали Агнця Божого, Котрий мав узяти на Себе гріх світу. [425]

Бог справедливо претендує на любов і послух усіх Своїх створінь. Він дав їм Свій Закон — досконале мірило правди. Але багато хто забуває свого Творця й воліє ходити власними шляхами всупереч Його волі. Вони платять Йому ворожнечею за любов — високу, як небо, і широку, як Всесвіт. Бог не може применшити вимоги Свого Закону до рівня мірила нечестивих; також і людина не може власними силами задовольнити вимоги Закону. Тільки через віру в Христа грішник може очиститися від гріха і дотримуватися Закону свого Творця.

Так в'язень Павло пояснював Заповіді Божественного Закону юдеям і язичникам, указуючи на Ісуса, зневаженого Назарянина, як на Сина Божого, Викупителя світу.

Юдейська княгиня добре розуміла священний характер Закону, котрий так безсоромно порушувала, але її упередженість проти Голгофського Мужа зробила її серце запеклим проти слова життя. Але Фелікс ще ніколи не чув істини, і коли Божий Дух докорив його, він був глибоко схвилюваний. Сумління прокинулося і заговорило; Фелікс відчував, що Павло говорить істину. У пам'яті воскресли картини гріховного минулого. Зі страхітливою чіткістю він пригадав таємні діла своєї молодості, позначеної розпустою і кровопролиттям, а також похмурий перелік учинків наступних років. Він побачив свою аморальність, жорстокість, жадібність. Ще ніколи істина не проникала так глибоко в його серце. Ще ніколи його душа не була охоплена таким страхом. Думка [426] про те, що всі таємниці його злочинної діяльності відкриті перед очима Бога і що він буде суджений згідно зі своїми ділами, змушувала його тремтіти від жаху.

Але він не дозволив Духові Святому привести його до покаяння, натомість намагався позбутися цих небажаних спогадів. Розмову з Павлом було обірвано. *«Тепер досить, іди, — сказав він, — а відповідного часу я покличу тебе!»*

Як різко відрізнялася поведінка Фелікса від поведінки в'язничного сторожа у Филипах! Служителі Господа були приведені до в'язничного сторожа в кайданах, як і Павло до Фелікса. Божественна сила, що підтримувала їх, їхня радість у стражданні та ганьбі, безстрашність під час землетрусу, дух хриstopодібного прощення переконали серце в'язничного сторожа; із тремтінням він визнав свої гріхи і знайшов прощення. Фелікс тремтів, але не каюся. В'язничний сторож із радістю впустив Духа Божого до свого серця й домівки; Фелікс наказав Божому вісникові відійти. Один вирішив стати Божою дитиною, спадкоємцем Неба, інший розділив долю беззаконників.

Упродовж двох років відносно Павла не було прийнято жодного рішення, і він залишався в'язнем. Фелікс кілька разів відвідував його й уважно слухав. Але справжнім мотивом цієї удаваної дружельності було бажання наживи, і він натякав, що за велику суму грошей Павло може бути звільнений. [427] Однак апостол був надто шляхетною людиною, аби домагатися волі за допомогою хабара. Він не скоїв жодного злочину і не міг опуститися до того, щоб отримати свободу ціною несправедливого вчинку. Крім того, він був надто бідним, щоб заплатити такий викуп, навіть якби захотів, і він не бажав використовувати співчуття та щедрість своїх навернених задля власної користі. Він також розумів, що перебуває в Божих руках, і не бажав втручатися у Божественні наміри щодо себе.

Зрештою Фелікса було відкликано до Рима через грубі правопорушення, вчинені проти юдеїв. Перед тим як залишити Кесарію, він вирішив *«догодити юдеям»*, залишивши Павла ув'язненим. Проте Феліксові не вдалося зберегти довір'я юдеїв. Він був з ганьбою усунутий з посади, а на його місце був призначений Порцій Фест, ставка котрого розмістилася в Кесарії.

Бог дозволив, аби промінь небесного світла освітив Фелікса, коли Павло говорив з ним про праведність, стриманість і майбутній суд. Небо дарувало йому можливість усвідомити власні гріхи й залишити їх. Але він сказав Божому вісникові: *«Тепер досить, іди, а відповідного часу я покличу тебе»*. Він знехтував останнім Божим закликом милості, а більше ніколи не почувти його.

ПАВЛО ЗВЕРТАЄТЬСЯ ДО КЕСАРЯ

(Дії 25:1-12)

«**А** Фест, перебравши владу, через три дні прийшов з Кесарії [428] до Єрусалима. Первосвященики та провідники юдеїв поскаржилися йому на Павла і благали його, ласкаво просячи, щоб прислав його в Єрусалим». Звертаючись із цим проханням, вони мали на меті влаштувати засідку дорогою до Єрусалима і вбити Павла. Але Фест з великою відповідальністю ставився до своєї посади, тому ввічливо відхилив це прохання. *«У римлян немає звичаю, — сказав він, — видавати якусь людину на страту, поки обвинувачений немає перед собою тих, що його звинувачують, і не матиме змоги боронитися від звинувачень»*. Він заявив, що й сам мав незабаром піти до Кесарії. *«Ті з вас, хто може, хай ідуть зі мною, і якщо є якесь порушення в цьому чоловікові, нехай звинувачують його!»*

Та не цього прагнули юдеї. Вони не забули своєї поразки [429] в Кесарії. У порівнянні з витримкою і вагомими аргументами апостола їхній зловий дух та безпідставні звинувачення по-стали б у найнепривабливішому світлі. Вони знову почали вимагати, аби Павла привели на суд до Єрусалима, проте Фест залишався непохитним у своєму намірі справедливо судити Павла в Кесарії. Бог у Своему провидінні керував рішенням Феста задля продовження життя апостола.

Зазнавши поразки, юдейські вожді відразу приготувалися свідчити проти Павла на суді прокуратора. Повернувшись до Кесарії після кількох днів перебування в Єрусалимі, Фест *«наступного дня, сівши на місце судді, наказав привести Павла. Коли його привели, оточили його ті юдеї, що прийшли з Єрусалима, висувуючи багато тяжких звинувачень, яких не могли довести»*. Цього разу юдеї не користувалися послугами ритора, а самі висували звинувачення. У ході цього судового процесу обвинувачений спокійно й ґрунтовно довів неправдивість їхніх заяв.

Фест зрозумів, що суперечка точиться винятково навколо юдейських доктрин. Крім того, звинувачення проти Павла, навіть якби їх вдалося довести, не містили нічого гідного смерті чи навіть ув'язнення. Однак він передбачав, яка здійметься буря гніву, якщо Павло не буде засуджений або відданий до їхніх рук. *«Бажаючи догодити юдеям»*, Фест [430] запитав Павла, чи він не бажає під його захистом йти до Єрусалима і стати перед судом синедріона.

Апостол знав, що не може сподіватися справедливості від людей, котрі своїми злочинами накликали на себе Божий гнів. Він розумів: подібно до пророка Іллі, він буде в більшій безпеці серед язичників, аніж серед тих, які відкинули небесне світло і зробили серця запеклими проти Євангелія. Його діяльний дух, змучений боротьбою, тяжко зносив постійні відстрочення, нестерпне чекання суду, ув'язнення. Тому він вирішив скористатися своїм правом римського громадянина і звернутися до кесаря.

У відповідь на запитання правителя Павло сказав: *«Я стою перед судом кесаря, де мені належить суд прийняти. Юдеїв я нічим не скривдив, і ти це добре знаєш. Якщо ж кривду або щось варте смерті я вчинив, то не відмовляюся вмерти. Якщо ж нема нічого того, в чому вони мене звинувачують, ніхто мене не може їм видати. Покликаюся на кесаря!»*

Фест нічого не знав про задуми юдеїв убити Павла, тому був здивований, що він вимагає суда кесаря. Однак слова апостола поклали кінець судовому процесу. *«Тоді Фест, порозмовлявши з радниками, відповів: Ти покликався на кесаря, то й підеш до кесаря!»*

Таким чином, ненависть, породжена фанатизмом і впевненістю у власній праведності, ще раз примусила Божого

служу шукати захисту в язичників. Це була та ж ненависть, яка примусила пророка Іллію звернутися по допомогу до вдови із Сарепти, а вісників Євангелія залишати євреїв і [431] проповідувати язичникам. Із цією ненавистю ще доведеться зустрітися Божому народові наших днів. У багатьох так званих послідовниках Христа живуть ті ж самі гордість, формалізм, егоїзм, той самий дух гноблення, котрими були сповнені серця юдеїв. У майбутньому люди, які називають себе представниками Христа, будуть поводитися так само, як священники й начальники із Христом та апостолами. У час великої кризи, через яку незабаром мають пройти вірні Божі слуги, вони зустрінуться з тими ж запеклими серцями, тією ж жорстокою рішучістю, непримиренною ненавистю.

Усі, котрі того лихого дня безстрашно служитимуть Богові згідно з велінням сумління, матимуть потребу в мужності, непохитності, знанні Бога та Його Слова. Тому що вірні Богові зазнають гонінь, їхні мотиви і вчинки будуть фальшиво тлумачити, а імена лихословити. Сатана діятиме з усією своєю звабливою силою, впливаючи на серце, затуманюючи розум, щоб зло здавалося добром, а добро — злом. Чим більш міцною та чистою буде віра Божого народу і твердою рішучістю слухатися Його, тим шаленіше сатана намагатиметься збудити проти них лють тих, хто, претендуючи на праведність, відкидає Божий Закон. Це вимагатиме найтвердішого уповання, героїчної відданості меті, щоб зберегти віру, колись передану святим.

Бог бажає, щоб Його народ приготувався до кризи, яка швидко наближається. Готові люди чи не готові — усім до- [432] ведеться зустріти її; і тільки ті, чиє життя відповідає Божественному мірилові, твердо стоятимуть під час випробувань. Коли світські правителі об'єднуються з релігійними служителями, щоб чинити диктат у питаннях совісті, тоді стане видно, хто справді боїться Бога та служить Йому. У час найбільшої темряви світло богоподібного характеру сятиме найяскравіше. Коли зруйнуються усі інші надії, тоді відкриється, хто постійно уповає на Єгови. І в той час, як вороги Правди на кожному кроці намагатимуться заподіяти слугам Господнім зло, Бог пильнуватиме над ними на добро. Він буде для них тінню великої скелі в засушливому краї.

«ТИ МАЙЖЕ ПЕРЕКОНАВ МЕНЕ»

(Дії 25:13-27; 26)

[433] **П**авло звернувся до кесаря, і Фесту нічого не залишалося робити, як відіслати його до Рима. Проте минув певний час, доки було знайдено відповідний корабель, оскільки разом з Павлом мали вирушити й інші в'язні, а розгляд їхніх справ зайняв чимало часу. Це дало Павлові можливість викласти підстави своєї віри начальникам у Кесарії, а також цареві Агрипі II, останньому з династії Іродів.

«Як минуло кілька днів, цар Агрипа й Верніка прибули до Кесарії поздоровити Феста. Через те, що перебували там чимало днів, Фест розповів цареві про Павла, кажучи: Є один чоловік, в'язень, залишений Феліксом, на якого, коли я був у Єрусалимі, первосвященики і юдейські старші подали скаргу, домагаючись його засудження». Він змалював обставини, які примусили в'язня звернутися до кесаря, розповів про останній судовий розгляд справи, що проходив за його участю. Правитель зазначив, що юдеї не висунули проти Павла жодного з тих звинувачень, яких він очікував, а «мали... суперечки про свої забобони і про Якогось померлого Ісуса, про Якого Павло запевняв, що Він живий».

[434] Коли Фест виклав цю історію, Агрипа зацікавився і сказав: *«Хотів би я і сам того чоловіка послухати»*. За його бажанням зустріч відбулася наступного дня. *«А наавтра прийшли Агрипа й Верніка з великою пишнотою і ввійшли до су-*

дової зали разом із тисяцькими та знатними мужами міста. Коли наказав Фест, привели Павла».

На честь гостей Фест постарався перетворити цю подію на імпазантне видовище. Багатий одяг прокуратора та його гостей, мечі воїнів та сяючі обладунки їхніх начальників додавали особливого блиску цій сцені.

І ось Павло, усе ще з кайданами на руках, постав перед зібраними. Який різкий контраст! Агрипа та Верніка володіли владою і становищем, тому користувалися прихильністю світу. Проте вони не володіли тими рисами характеру, котрі цінує Бог. Вони порушували Його Закон, мали розбещене серце і провадили розпусне життя. Їхня поведінка була огидною в очах Неба.

Літній в'язень, прикутий ланцюгом до воїна-охоронця, своїм зовнішнім виглядом аж ніяк не викликав світську шану. Однак у цьому мужі, позбавленому друзів, багатства і становища, ув'язненому через його віру в Сина Божого, було зацікавлене все Небо. Йому служили ангели. Якби явилася слава одного із цих сяючих вісників, царська гордість [435] і пишність потьмяніли б; цар і придворні попадали б на землю, як римська сторожа біля гробу Христа.

Фест сам представив Павла зібраним: *«Агрипо, царю, і всі мужі, що прийшли з нами! Ви бачите того, за якого настирливо просила мене вся юдейська громада і в Єрусалимі, й тут, викрикуючи, що не належить йому більше жити. Я ж, дізнавшись, що нічого вартого смерті він не зробив, і як сам він покликався на кесаря, вирішив послати його. Не маю нічого певного написати про нього володареві, тому привів я його до вас, особливо до тебе, Агрипо, царю, щоб як розпитаєш його, мав що написати. Бо здається мені недоречним посилати в'язня, не зазначивши звинувачення проти нього».*

Цар Агрипа дозволив Павлові говорити. Апостол не відчував збентеження від зовнішнього блиску і високого становища своїх слухачів, адже знав, яку малу вартість мають світське багатство і становище. Земна влада й пишність ні на мить не могли позбавити його мужності і самовладання.

«Царю Агрипо, вважаю себе щасливим, — сповістив він, — що сьогодні перед тобою можу дати відповідь на все те, в чому

звинувачують мене юдеї; особливо тому, що ти обізнаний з усіма юдейськими звичаями та питаннями. Тому прошу тебе терпеливо вислухати мене».

[436] Павло розповів історію свого навернення від запеклого невір'я до віри в Ісуса-Назарянина як Викупителя світу. Він змалював небесне видіння, яке спочатку сповнило його невимовним жахом, але пізніше виявилось джерелом найбільшої потіхи — одкровенням Божественної слави. На славному престолі він побачив Того, Кого зневажав та ненавидів, і послідовників Котрого намагався знищити. Відтоді Павло став новою людиною, щирим, ревним віруючим в Ісуса. Таким зробила його перетворювальна Божа милість.

Ясно і переконливо Павло виклав перед Агрипою основні події, пов'язані з життям Христа на Землі. Він свідчив, що Месія, про Котрого говориться в пророцтві, уже з'явився в особі Ісуса з Назарета. Він показав: Писання Старого Завіту говорили про те, що Месія має народитися серед людей, і в житті Ісуса докладно виконалися усі передречення Мойсея та пророків. Щоб викупити загіблий світ, Божий Син витерпів хрест, знехтував ганьбою і вознісся на Небо як Переможець над смертю й могилою.

— Чому, — міркував Павло, — воскресіння Христа з мертвих здається неймовірним? Колись так здавалося і йому, але як міг він не повірити в те, що сам бачив і чув? Біля воріт Дамаска він справді бачив розп'ятого й воскреслого Христа. Того, Хто ходив вулицями Єрусалима, помер на Голгофі, розірвав кайдани смерті і вознісся на Небо. Він бачив [437] Його, говорив з Ним, як і Кифа, Іван чи будь-який інший учень. Голос наказав йому звіщати Євангеліє воскреслого Спасителя, і як він міг не послухатися? У Дамаску, Єрусалимі, по всій Юдеї й у віддалених місцях він свідчив про Розп'ятого Ісуса, закликаючи всіх людей *«покаятися, навернутися до Бога і чинити діла, гідні покаяння»*.

«Через це, — сказав апостол, — юдеї, схопивши мене в храмі, намагалися розірвати. Та одержавши допомогу від Бога, аж до цього дня стою, щоб свідчити малому й великому, не розпитуючи нічого, крім того, що говорили пророки і Мойсей, що має статися: що має постраждати Христос, що

Він, перший воскреслий з мертвих, має проповідувати світло Своєму народові та язичникам».

Усі зібрані немов зачаровані слухали розповідь Павла про його чудові досвіди. Апостол викладав свою улюблену тему. Жоден зі слухачів не сумнівався в його щирості. Однак у самому розпалі його переконливого красномовного виступу Фест перервав його вигуком: *«Безумствуєш ти, Павле! Велика вченість приводить тебе до божевілля!»*

Апостол відповів: *«Я не божевільний, високоповажний Фесте, а звіщаю правдиві й розумні слова. Адже цар, до якого я сміливо говорю, знає про це, бо я не вірю, щоб щось з цього було скрите від нього, адже це не відбулося десь у закутку! Чи віриш, о царю Агрипо, пророкам? Знаю, що віриш!»*

Глибоко схвилюваний Агрипа на якусь мить забув про [438] оточення та своє високе становище. Думаючи тільки про почуті істини, не бачачи перед собою нічого, окрім смиренного в'язня — Божого посланця, він мимоволі відповів: *«Ще трохи — і мене переконаєш стати християнином!»*

Апостол серйозно відповів: *«Чи трохи, чи багато, але благав би я Бога, щоб не тільки ти, а й усі, що сьогодні мене чують, стали такими, як я».* І, піднісши свої закуті в кайдани руки, додав: *«За винятком оцих кайданів».*

Фест, Агрипа й Верніка фактично самі мали носити кайдани, в які був закутий апостол. Усі вони були винні в тяжких злочинах. Того дня цим грішникам було запропоновано спасіння в Ім'я Христа. Один із них принаймні був майже переконаний у необхідності прийняти запропоновані благодать і прощення. Але Агрипа відкинув даровану милість і відмовився прийняти хрест розп'ятого Викупителя.

Цікавість царя була вдоволена, і, підвівшись зі свого місця, він дав знати, що розмову закінчено. Залишаючи залу, зібрані говорили один до одного: *«Нічого вартого смерті або кайданів цей чоловік не робить».*

Хоч Агрипа був юдеєм, він не поділяв фанатичної ревності і сліпої упередженості фарисеїв. *«Цього чоловіка, — сказав він, — можна б звільнити, якби не покликався на кесаря».* Але справа була віддана до вищого суду і вже не належала до компетенції Феста й Агрипи.

МОРСЬКА ПОДОРОЖ І КОРАБЕЛЬНА АВАРІЯ

(Дії 27; 28:1-10)

[439] **Н**арешті Павло вирушив до Рима. *«Коли вирішили, — пише Лука, — що ми маємо відплисти до Італії, передали Павла та деяких інших в'язнів сотникові полку кесаря, на ім'я Юлій. Тож сівши на адрамитський корабель, що мав плисти до азійських місць, ми відпливли. З нами був Аристарх, македонець із Солуня».*

У першому столітті християнської ери подорож морем була пов'язана з особливими труднощами й небезпеками. Курс корабля моряки визначали здебільшого за сонцем та зірками; якщо ж світила не з'являлися на небосхилі і все свідчило про наближення бурі, власники суден не відважувалися виходити у відкрите море. Певний період року безпечне плавання було майже неможливим.

[440] Тепер апостола Павла очікували тяжкі випробування, які можуть випасти на долю закутого ланцюгами в'язня під час довгої виснажливої подорожі до Італії. Проте одна обставина значною мірою полегшувала важку долю Павла — йому дозволили взяти із собою товаришів: Луку й Аристарха. Пізніше у своєму Посланні до колосян він згадував останнього як *«ув'язненого разом із ним»* (Колос.

4:10). Та Аристарх розділив ув'язнення Павла добровільно, аби послужити йому в скорботах.

Подорож розпочалася успішно. Наступного дня вони кинули якір у Сидонській гавані. Юлій сотник *«ставився до Павла по-людськи»*, дізнавшись, що в тому місці були християни, *«дозволив йому піти до друзів, скористатися їхньою турботою»*. Апостол, який мав слабке здоров'я, був вельми вдячний за цей дозвіл.

Залишивши Сидон, корабель зустрівся із супротивним вітром, збився з прямого курсу і рухався повільно. У Мірі, Ликійській провінції, сотник знайшов великого олександрійського корабля, що плів до Італії, і негайно перевів своїх в'язнів на нього. Однак вітер і далі був супротивним і плавання було важким. Лука пише: *«Повільно пливучи багато днів і на силу допливши до Кніда, бо не дозволяв нам вітер, ми пропливли повз Крит біля Салмони. Ледве минувши його, ми пристали до одного місця, що зветься Добра Пристань»*.

У Добрій Пристані вони змушені були залишитися на деякий час, чекаючи сприятливого вітру. Швидко наближалася зима, *«плавання вже стало небезпечним»*, і власникам судна довелося залишити надію досягти місця призначення до закінчення навігації. Необхідно було тільки вирішити: залишатися у Добрій Пристані чи спробувати знайти краще [441] місце для зимівлі.

Це питання серйозно обговорювалося, і, врешті-решт, сотник звернувся за порадою до Павла, котрий здобув повагу і моряків, і воїнів. Апостол, не вагаючись, порадив залишатися на місці. *«Я бачу, — сказав він, — що плавання буде небезпечним і з великими втратами — не тільки для вантажу та корабля, а й для наших душ»*. Але *«керманич і власник судна»*, а також більша частина пасажирів і членів команди не прийняли цю раду. Оскільки гавань, у якій вони кинули якір, *«не була зручною для зимівлі»*, *«більшість радила відпливти звідти, щоб, якщо можливо, дістатися до Фініки і перезимувати в критській пристані, зверненій до півдня і відкритій для північно-західних вітрів»*.

Сотник вирішив прислухатися до думки більшості. Тому, *«як повіяв південний вітер»*, вони підняли вітрила і від-

пливли з Доброї Пристані, сподіваючись швидко дістатися бажаної гавані. *«Та незабаром повіяв супротивний рвучкий вітер... Коли підхопило корабель і він не міг протистояти вітрові, ми здалися, і нас понесло».*

[442] Гнане бурею судно наблизилося до невеличкого острова Клавда, і моряки приготувалися до найгіршого. Рятувальний човен, єдина надія у разі корабельної аварії, плив за судном на буксирі і будь-якої хвилини міг розбитися вщент. Першим завданням команди було підняти цього човна на палубу. Ті, що подорожували, вжили усіх можливих заходів перестороги, аби зміцнити корабель і приготуватися до натиску бурі. Маленький острів не міг захищати їх довгий час, і незабаром вони знову відчули на собі усю шаленість бурі.

Шторм лютував цілу ніч, і, незважаючи на всі застережні заходи, судно дало течу. *«Наступного дня... почали викидати вантаж».* Знову настала ніч, та вітер не вщухав. Пошарпаний бурею корабель із розбитою щоглою і подертими вітрилами кидало в різні боки. Коли судно хиталося й здригалося під натиском бурі, щомиті здавалося, що рипуча деревина от-от розпадеться на шматки. Теча в кораблі швидко збільшувалася, і пасажирів разом з екіпажем постійно відкачували воду. Ніхто не мав ані хвилини перепочинку.

«Третього дня, — пише Лука, — ми власноручно повикидали корабельне знаряддя. Оскільки багато днів не з'являлися ні сонце, ні зорі, а буря сильно налягала, ми цілком втратили надію на порятунок».

Упродовж чотирнадцяти днів їх носило вітром під чорним беззоряним небом. Апостол, хоч і сам страждав тілесно, у найпохмурішу годину знаходив слова надії, а в критичному становищі завжди приходив на допомогу. Вірою він ухопився за руку Безмежної Сили, і його серце покладалося на Бога. Він не боявся за себе, адже знав: Бог збереже його, аби він свідчив про істину Христа в Римі. Та його серце країв жаль за бідні душі навколо нього, грішні, не готові помирати. Коли він щиро благав Бога помилувати їхнє життя, йому було відкрито, що його молитва почута.

[443] Скориставшись тимчасовим затишшям, Павло зійшов на палубу і, підвищивши голос, сказав: *«О мужі! Потрібно було*

слухати мене й не відпливати з Криту, — то ми не зазнали б цього лиха та втрати. А тепер благаю вас: кріпійтеся, бо не загине душа жодного з вас, а тільки корабель. Бо постав переді мною цієї ночі ангел Бога, Якому я належу та Якому служу, і сказав: Не бійся, Павле! Тобі треба стати перед кесарем, і ось подарував тобі Бог усіх, що плывуть із тобою! Тому кріпійтеся, мужі! Бо я вірю Богові, що станеться так, як мені було сказано. Ми маємо дістатися якогось острова.

Від цих слів ожила надія. Пасажири й команда отямилися від заціпеніння. Ще багато потрібно було зробити, і вони мали докласти всіх зусиль, щоб уникнути катастрофи.

Лише на чотирнадцяту ніч після страшних мандрів по темних пінистих хвилях, опівночі моряки «здогадувалися, що наближаються до якоїсь землі. І, закинувши лот, виявили, що було двадцять сажнів; пройшовши ще трохи й знову закинувши, з'ясували, що було п'ятнадцять сажнів. А боячись, — пише Лука, — аби якось не наскочити на скелясті місця, кинули чотири якори з корми корабля і молилися, щоб настав день».

Удосвіта з'явилися невиразні обриси спотвореного штормом морського узбережжя, але не було помітно знайомих берегових орієнтирів. Перспектива здавалася такою похмурою, що моряки-язичники втратили мужність і були готові втекти з корабля. Удаючи, ніби хочуть «закинути з носа якорі», вони спустили рятувальний човен у море. Та Павло, розгадавши [444] їхній підступний задум, сказав сотникові й воїнам: «Якщо вони не залишаться на кораблі, ви не зможете врятуватися!» Воїни негайно перерізали канати човна, і він упав у море.

Однак найкритичніша година чекала на них попереду. Знову апостол підбадьорював усіх, благаючи моряків і пасажирів спожити трохи їжі: «Сьогодні чотирнадцятий день ви продовжуєте чекати голодними, нічого не ївши. Тому благаю вас вживати їжу, бо це для вашого порятунку. Жодному з вас і волосина з голови не впаде».

Сказавши це й узявши хліб, він у всіх на очах віддав хвалу Богові та, переломивши, почав їсти». Тоді ці змучені, зневірені 275 душ, які лише завдяки Павлові не впали у розпач, почали їсти разом з апостолом. «Наситившись їжею, почали полегшувати корабель, викидаючи збіжжя в море».

Уже повністю розвиднілося, однак вони не могли визначити своє місцезнаходження. *«Побачили якусь затоку з піщаним берегом, до якої і хотіли, при можливості, причалити кораблем. Піднявши якорі, пустилися в море, водночас послабили канати на стерні і, піднявши мале вітрило, бо дув вітер, попрямували до берега. Наскочивши на мілину, корабель застряг; ніс загруз і став нерухомий, а корму розбивало силою хвиль».*

[445] Тепер Павлові і решті в'язнів загрожувала доля, жахливіша за корабельну аварію. Воїни розуміли, що не зможуть втримати доручених їм в'язнів, коли всі будуть добиратися до суші. Кожний докладатиме всіх зусиль, аби врятуватися. І якщо когось із в'язнів бракуватиме, відповідальні за них можуть поплатитися власним життям. Тому воїни вирішили умертвити всіх в'язнів. Римський закон дозволяв цю жорстокість, і їхній задум був би негайно виконаний, якби серед в'язнів не було того, кому всі вони завдячували життям. Сотник Юлій розумів: дякуючи Павлові, усі присутні на кораблі були врятовані. Більше того, він був переконаний, що Господь перебуває з апостолом, тому боявся заподіяти йому зло. Отже, сотник *«наказав тим, що можуть плавати, першими стрибати й добиратися до берега, а інші — хто на дошках, хто на уламках з корабля. І сталося так, що всі врятувалися на землю».* Коли зробили перевірку, усі виявилися на місці.

Тубільці Мальти співчутливо поставилися до потерпілих. *«Запаливши вогонь, — пише Лука, — вони приймали нас усіх, бо був дощ і холод».* Павло, як міг, активно допомагав людям. Назбиравши купу хмизу, він поклав її на вогонь, аж раптом *«змія, виповзши через жар, вчепилася в його руку».*

[445] Людей, які стояли поруч, охопив жах. По кайданах Павла вони визначили, що той був в'язнем, тому казали один до одного: *«Певне, цей чоловік убивця, що йому, врятованому від моря, помста не дозволила жити!»* Але Павло струснув змію у вогонь, не зазнавши ніякої шкоди. Знаючи отруйність цієї змії, люди чекали, що він ось-ось упаде на землю, звиваючись у страшних муках. *«Як того довго очікували і бачили, що нічого злого йому не стається, змінили думку й почали говорити, що він — бог».*

Упродовж трьох місяців перебування на Мальті Павло і його співпрацівники скористалися багатьма можливостями для проповіді Євангелія. Господь діяв через них дивовижним чином. Завдяки Павлові до всіх, хто зазнав лиха, ставилися з надзвичайною добротою; усі їхні потреби були задовільнені, а перед від'їздом з Мальти їх щедро забезпечили всім необхідним для подорожі. Лука стисло викладає основні події, які мали місце під час їхнього перебування на Мальті.

«Навколо того місця були володіння начальника острова на ім'я Публій, який, прийнявши нас, три дні щиро виявляв гостинність. І сталося, що батько Публія лежав хворий на гарячку і дизентерію; Павло, увійшовши до нього і помолившись, поклав на нього руки й оздоровив його. Коли ж це сталося, то й інші на острові, що мали недуги, приходили й оздоровлялися. І вони вшанували нас великими почестями, а як ми відпливали, давали нам усе, що було потрібно».

У РИМІ

(Дії 28:11-31; Послання до Филимона)

[447] **З** початком навігації сотник і його в'язні вирушили до Рима. Олександрійський корабель «*Діоскури*» перезимував на Мальті, прямуючи на захід, і мандрівники сіли на нього. Хоч і з деякою затримкою через супротивний вітер, подорож пройшла успішно, і корабель кинув якір у мальовничій гавані ПUTEОЛ на узбережжі Італії.

У цьому місці мешкали кілька християн, і вони ублагали апостола пробути в них сім днів. Сотник люб'язно задовольнив це прохання. Отримавши Послання Павла до римлян, християни Італії з нетерпінням чекали на приїзд апостола. Вони не сподівалися побачити його в'язнем, та страждання Павла зробили його для них ще дорожчим. Від ПUTEОЛ до Рима було 140 миль, і цей морський порт мав [448] постійний зв'язок зі столицею, тому християни Рима знали про прибуття Павла і вийшли зустріти його та привітати.

На восьмий день після висадки на суходіл сотник і його в'язні вирушили до Рима. Юлій охоче допомагав апостолові, наскільки це було в його владі, однак не міг відпустити його на волю або зняти з нього ланцюг, яким той був прикутий до воїна-охоронця. З важким серцем Павло наближався до столиці світу, котру давно прагнув відвідати. Як же відрізнялися теперішні обставини від тих, на які він розраховував! Як він, закутий у кайдани, зганьблений, мав звіщати Євангеліє?

Здавалося, що його надіям на придбання в Римі багатьох душ для істини не судилося збутися.

Нарешті подорожні дісталися до Апієвого Форуму, що за 40 миль від Рима. Коли вони проходять крізь натовп, що заповнив велику дорогу, багато хто кидає зневажливі погляди на сивоголового старця, закутого ланцюгами разом із закоренілими на вигляд злочинцями, відпускаючи на його адресу брутальні жарти й глузування.

Раптом чується радісний вигук; від натовпу відокремлюється якийсь чоловік і кидається в'язневі на шию, обіймаючи його зі сльозами радості, як син обіймає батька після довгої розлуки. Ця сцена повторюється знову й знову в міру того, як пильні люблячі очі багатьох упізнають у закутому в кайдани в'язневі того, хто говорив їм слова життя в Коринті, Филипах, Ефесі.

Співчутливі учні з радістю оточують свого духовного батька, і вся процесія зупиняється. Не задоволені зволіканням воїни не знаходять, проте, мужності перервати цю щасливу зустріч; бо й вони встигли проїнятися повагою до свого в'язня. На цьому змученому, страдницькому обличчі учні бачать відбиток образу Христа. Вони запевняють Павла в тому, що не забули і не перестали любити його; вони в боргу перед ним за радісну надію, котра дає їм натхнення і мир з Богом. У запалі любові вони готові були, якби тільки можна, нести його на своїх плечах аж до міста. [449]

Мало хто усвідомлює глибоке значення слів Луки: «*Побачивши їх, Павло подякував Богові й підбадьорився*». В оточенні співчутливих віруючих, котрі ридали і не соромилися його кайданів, апостол голосно прославляв Бога. Смуток, що пригнічував його дух, розсіявся. Його християнське життя було низкою випробувань, страждань, розчарувань, але в ту хвилину він почував себе щедро винагородженим. Рішучим кроком і з радісним серцем апостол продовжив свій шлях. Він не скаржився на минуле і не боявся майбутнього. Він знав, що на нього чекають кайдани і страждання, але також усвідомлював, що його справа — звільнити душі від незрівнянно страшнішого рабства, і він тішився, що страждає за Христа.

У Римі сотник Юлій передав своїх в'язнів начальникові імператорської варті. Його добрий відгук про Павла, а також [450] лист від Феста допомогли апостолові здобути прихильність воєводи, котрий не вкинув його до в'язниці, натомість дозволив жити у винаймаєму помешканні. Хоч Павло ще був прикутий ланцюгом до воїна, однак міг вільно приймати друзів і працювати для поширення справи Христа.

Багатьом юдеям, кілька років тому вигнаним з Рима, було дозволено повернутися, і тепер їх налічувалося там багато. Павло вирішив їм найперше розповісти про себе та свою роботу, доки його вороги не підбурили їх проти нього. Тому через три дні після приходу до Рима він скликав їхніх керівників і просто й щиро розповів, чому прибув до Рима в кайданах.

«Мужі-брати, — сказав він, — хоч я нічого не зробив проти народу або батьківських звичаїв, мене передали з Єрусалима в'язнем у руки римлян, які, розсудивши мою справу, хотіли відпустити, бо жодної провини, вартої смерті, не було на мені. Та юдеї були проти, тому я змушений був покликатися на кесаря, — не для того, щоб народ мій у чомусь звинувачувати. Саме з цієї причини попросив, щоб вас побачити й порозмовляти, бо заради надії Ізраїля закований я в ці кайдани».

Він нічого не сказав про кривду, якої завдали йому юдеї, та їхні численні змови з метою погубити його. Слова апостола відзначалися обережністю і доброзичливістю. Він намагався не привернути увагу або викликати співчуття, а захистити істину і зберегти честь Євангелія.

[451] Його слухачі відповіли, що не отримували звинувачень на нього ані в письмовій, ані в усній формі, і жодний з юдеїв, які прийшли до Рима, не звинувачував його у злочині. Вони також висловили велике бажання почути від нього самого про причини його віри в Христа. *«Бо про цю секту відомо нам, що їй скрізь чинять опір».*

Оскільки юдеї хотіли цього самі, Павло попросив їх призначити день, коли міг би представити їм істини Євангелія. У призначений час посходилося багато слухачів, і він *«від ранку аж до вечора говорив їм, засвідчуючи про Боже Царство, переконував їх про Ісуса із Закону Мойсея і пророків»*. Він розповів

про власний досвід, просто, широко й переконливо викладаючи докази з Писань Старого Завіту.

Апостол показав, що релігія складається не з обрядів та церемоній, не з теорій і символів. Якби це було так, то тілесна людина могла б збагнути її шляхом дослідження, — як пізнається матеріальний світ. Павло навчав, що релігія — це спасенна сила, яку необхідно запроваджувати в життя; принцип, який походить від Бога; це особистий досвід дії Божої відроджувальної сили на душу.

Він пригадав їм, що Мойсей указав Ізраїлеві на Христа як на Пророка, Котрого вони мали слухати; що всі пророки свідчили про Нього як про великий, даний Богом засіб від гріха, як про Невинного, Хто мав понести гріхи винних. Він не засуджував їх за виконання обрядів і церемоній, а показав, що вони, ретельно дотримуючись обрядового служіння, відкидали Того, на Котрого вказували всі прообрази цієї системи. [452]

Павло зазначив, що до свого навернення він знав Христа не з особистого досвіду, а на підставі уявлення, котре він, подібно до інших, сформував щодо характеру й діяльності грядущого Месії. Він відкидав Ісуса з Назарета як самозванця, тому що Той не відповідав його поняттям. Але зараз, після навернення, уявлення Павла щодо Христа і Його місії були більш високими й духовними. Апостол стверджував, що не проповідує їм Христа за тілом. Ірод бачив Христа, коли Той жив на Землі; первосвященик Анна також бачив Його, Пилат, священики й начальники зустрічалися з Ним; римські воїни споглядали Його. Проте вони не бачили в Ньому прославленого Викупителя. Прийняти Христа вірою, мати про Нього духовне знання — важливіше, ніж особисте знайомство з Ним під час Його перебування на Землі. Теперішнє спілкування Павла з Христом було набагато ближчим і тривалішим, аніж звичайне земне спілкування між людьми.

Оскільки Павло свідчив про те, що знав і бачив, називаючи Ісуса з Назарета надією Ізраїлю, щирі шукачі істини були переконані. Принаймні на декотрих слова апостола справили незабутнє враження. Однак інші вперто відмовлялися прийняти ясне свідчення Писань, хоч воно було дане їм людиною, особливим чином просвіченою Святим Духом.

[453] Вони не могли спростувати його аргументів, але відмовилися прийняти його умовиводи.

Від часу прибуття Павла до Рима минуло багато місяців, перш ніж з'явилися юдеї з Єрусалима, щоб висунути свої звинувачення проти в'язня. Їхні плани вже не раз руйнувалися, і тепер, коли Павло мав стати перед найвищим трибуналом Римської імперії, вони не бажали ризикувати й наражати себе на чергову поразку. Лисій, Фелікс, Фест і Агрипа заявили, що вважають Павла невинним. Його вороги могли розраховувати на успіх тільки за умови, що їм вдасться з допомогою інтриги схилити імператора на свій бік. Зволікання допомогло б їм досягти мети, оскільки вони мали б час для вдосконалення і виконання своїх планів. Тому вони вичікували, перш ніж особисто висунути свої звинувачення проти апостола.

За Божим Провидінням ця затримка сприяла прогресові Євангелія. Завдяки прихильності в'язничного начальства, Павлові було дозволено жити в зручному будинку, де він міг вільно зустрічатися з друзями і щодня проповідувати істину тим, хто приходив послухати його. Так він працював упродовж двох років, *«проповідуючи Боже Царство і з усією відвагою, безборонно навчаючи про Господа Ісуса Христа»*.

Апостол також не забував про церкви, засновані ним у багатьох краях. Усвідомлюючи небезпеки, які загрожували наверненим у нову віру, він намагався, наскільки було можливо, задовольнити їхні потреби, надсилаючи їм листи із застереженнями та практичними настановами. Із Рима він послав [454] посвячених служителів працювати не тільки для цих громад, а й на незвіданих полях. Ці працівники як мудрі пастирі розвивали справу, успішно розпочату Павлом, а апостол, обізнаний з умовами існування та небезпеками громад завдяки постійному зв'язку з ними, мав змогу мудро керувати всіма ними.

Таким чином, хоч здавалося, що Павло позбавлений активного служіння, він справляв вплив, ширший і триваліший, ніж якби мав змогу особисто відвідувати церкви, як у минулому. Як в'язень Господа, він викликав більшу любов у своїх братів, а його слова, написані в кайданах за Христа, привертали до себе більшу увагу й пошану, ніж тоді, коли він перебував з ними. Доки Павло не був забраний від них,

віруючі не усвідомлювали, який великий тягар він ніс за них. Досі вони здебільшого неохоче брали на себе відповідальність, виправдовуючись тим, що їм бракувало його мудрості, тактовності й невгамовної енергії. Але тепер, змушені у своїй недосвідченості засвоювати ті уроки, котрих уникали, вони цінували його застереження, поради й повчання більше, ніж його особисту працю серед них. А дізнавшись про його мужність і віру під час тривалого ув'язнення, вони були спонукані до більшої вірності й запалу в справі Христа.

Серед Павлових помічників у Римі було багато його колишніх супутників і співпрацівників. Лука, *«улюблений лікар»*, котрий супроводжував його до Єрусалима, а також під час дворічного ув'язнення в Кесарії та в небезпечній морській подорожі до Рима, продовжував залишатися з ним. Тимофій також служив йому. Тихик, *«улюблений брат і вірний служитель [455] та співпрацівник у Господі»*, повівся шляхетно, не залишивши апостола. Димас і Марк також були поруч. Арістарх і Епафрас були *«ув'язнені разом із ним»* (Колос. 4:7-14).

Християнський досвід Марка став значно глибшим порівняно з першими роками його навернення у віру. Ретельніше досліджуючи життя і смерть Христа, він отримав більш чітке уявлення про місію Спасителя та пов'язані з нею працю й боротьбу. Рани на руках і ногах Христа відкрили йому самозречення Господа в Його служінні людям, яке спонукувало Його докладати всіх зусиль для спасіння загинувших та заблудлих, і Марко вирішив іти за Вчителем шляхом самопожертви. Тепер, розділяючи долю ув'язненого Павла, він краще, ніж будь-коли, зрозумів, що здобути Христа — безмежне надбання, а придбати світ і загубити душу, задля викуплення котрої була пролита кров Христа, — безмежна втрата. Перед лицем суворих випробувань і лиха Марко залишався непохитним мудрим улюбленим помічником апостола.

Димас, який спочатку виявляв стійкість, пізніше залишив справу Христа. У зв'язку з цим Павло писав: *«Димас, полюбивши нинішній вік, мене покинув»* (2Тим. 4:10). Димас проміняв усі високі, благородні ідеали на світські вигоди. Яка недалекоглядність! Володіючи тільки земними багатством і почеснями, Димас, наскільки б гордо не вважав його своїм,

насправді залишався бідним. А Марко, обравши страждання за Христа, володів вічними скарбами і вважався на Небі спадкоємцем Бога і співспадкоємцем Його Сина.

[456] Серед тих, хто завдяки праці Павла в Римі віддав своє серце Богові, був Онисим, раб-язичник, котрий, скривдивши свого господаря Филимона — віруючого християнина в Колосах, утік до Рима. Маючи добре серце, Павло постарався полегшити горе й бідність нещасного втікача, а потім освітив його затьмарений розум світлом істини. Онисим слухав слова життя, визнав свої гріхи і навернувся в християнську віру.

Павло полюбив Онисима як за його побожність і щирість, так і за ніжну турботу про апостола та ревність у євангельській справі. Павло бачив у нього риси характеру, які могли зробити його корисним помічником у місіонерському служінні; тому порадив Онисимові негайно повернутися до Филимона, попросити в нього прощення і спланувати своє майбутнє. Апостол пообіцяв відшкодувати ту суму грошей, на яку Филимон був пограбований. Маючи намір послати Тихика з листами до різних церков Малої Азії, він послав разом з ним Онисима. Прийти до скривдженого ним пана і здатися йому було суворим випробуванням для цього раба; але він став воістину наверненою людиною, тому не ухилився від виконання свого обов'язку.

Павло послав з Онисимом листа до Филимона. Із властивою йому тактовністю і добротою апостол благав за розкаяного раба та висловив бажання скористатися його послугами і в майбутньому. Лист починався теплим привітанням, зверненням до Филимона — друга і співпрацівника.

[457] *«Благодать вам і мир від Бога, нашого Отця, і Господа Ісуса Христа. Завжди дякую моєму Богові, пам'ятаючи про тебе в моїх молитвах, почувши про твою любов і віру, маєш до Господа Ісуса і до всіх святих, аби спільність твоєї віри була діяльною в пізнанні всього доброго, що є в нас в Ісусі Христі».* Апостол нагадав Филимонові, що всі його добрі наміри й риси характеру — це результат дії Христової благодаті; вона єдина зробила його неподібним до розпусників і грішних. Ця благодать могла перетворити і пропащего злочинця на Божу дитину, корисного працівника для справи Євангелія.

Павло міг би вимагати від Филимона виконання його християнського обов'язку, натомість віддає перевагу умовлянню. *«Я, Павло, старець, а тепер ще й в'язень Ісуса Христа, благода тебе за мого сина, якого я породив у кайданах, за Онисима, який колись тобі був непотрібний, та нині й тобі й мені дуже потрібний».*

Апостол просив Филимона, з огляду на навернення Онисима, прийняти розкаяного раба як його сина, виявляючи до нього таку любов, аби він забажав залишитися зі своїм колишнім господарем *«не як раб, але вище від раба, — як улюблений брат».* Павло хотів залишити Онисима при собі, щоб той послужив йому в його кайданах, як це зробив би і сам Филимон. Однак не бажав скористатися його послугами, доки Филимон добровільно не відпустить раба на волю.

Апостол добре знав, з якою суворістю господарі поводитися зі своїми рабами; знав він також, що Филимона сильно [458] обурила поведінка його слуги. Він намагався написати листа в такому дусі, аби викликати в ньому найглибші найніжніші християнські почуття. Навернення Онисима зробило його братом по вірі, і будь-яке покарання цього нововерненого Павло розцінив би як покарання його самого.

Павло добровільно запропонував узяти на себе борг Онисима, щоб винуватий не зазнав ганьби покарання і міг би знову користуватися втраченими привілеями. *«Отже, коли маєш мене за друга, — писав він до Филимона, — прийми його, як мене. Коли ж він у чомусь скривдив тебе або що винен, то зарахуй це мені. Я, Павло, написав своєю рукою: я віддам».*

Яка чудова ілюстрація любові Христа до розкаяного грішника! Слуга, котрий ошукав свого господаря, не мав чим відшкодувати збитки. Грішник, який упродовж багатьох років не служив Богові, не має засобів для погашення свого боргу. Ісус стає між грішником і Богом, говорячи: *«Я заплачу борг. Помилуй грішника; Я постраждаю за нього».*

Запропонувавши взяти на себе борг Онисима, Павло нагадав Филимонові, у якому великому боргу той був перед ним. Филимон був зобов'язаний апостолові самим собою, оскільки Бог зробив Павла знаряддям для його навернення. Далі у своєму листі автор щиро й ніжно просить Филимо-

на: як він своєю щедрістю підтримував святих, так нехай підтримає і дух апостола, подарувавши йому цю радість: [459] *«Переконаний у твоїй слухняності, я написав тобі, знаючи, що зробиш більше того, що кажу».*

Лист Павла до Филимона показує, який вплив мало Євангеліє на стосунки між господарем і слугою. Рабовласницький лад був формою правління в Римській імперії; і в більшості церков, де працював Павло, були як пани, так і раби. У містах, де раби значно перевищували чисельністю вільне населення, діяли надзвичайно суворі закони, щоб тримати рабів у покорі. Багатий римлянин часто володів сотнями рабів різного звання, різної національності і вартості. Маючи повну владу над душами й тілами цих безпорадних істот, він міг завдати їм різноманітних страждань. Якщо хтось із рабів з метою відплати або самозахисту наважувався піднести руку на власника, уся сім'я правопорушника могла бути по-звірячому знищена. Найменша помилка, нещасний випадок або недбалість часто немилосердно каралися.

Деякі господарі, що відрізнялися більшою гуманністю, були значно поблажливішими до своїх слуг. Проте більшість багатих і знатних, нестримних у похотях, пристрастях і апетитові панів робили своїх рабів нещасними жертвами примх і тиранії. Уся рабовласницька система безнадійно деградувала.

Апостол не ставив собі за мету змінити встановлений суспільний лад. Це перешкодило б успіхові Євангелія. Але він навчав принципів, які завдавали удару по самій основі рабства, і якби їх вдалося втілити в життя, зруйнували б, без [460] сумніву, усю систему. *«Де Господній Дух, там свобода»*, — писав він (2Кор. 3:17). Навернений раб ставав членом Христового тіла, його мали любити і поводитися з ним як із братом, співпадкомцем його пана в Божих благословеннях і перевагах Євангелія. З іншого боку, слуги мали виконувати свої обов'язки не *«про людське око, як ті підлабузники, але як раби Христа, виконуючи Божу волю щиро»* (Ефес. 6:6).

Християнство міцно єднає пана і раба, царя і підданого, служителя Євангелія і грішника, котрі знайшли у Христі очищення від гріха. Вони обмиті однією Кров'ю, оживотворені одним Духом, вони стали одне в Ісусі Христі.

КЕСАРІВ ДІМ

Євангеліє завжди мало найбільший успіх серед нижчих [461] верств. *«Гляньте, брати, на ваше покликання: небагато мудрих тілом, небагато сильних, небагато шляхетних» (1Кор. 1:26).* Важко було сподіватися, що Павло, бідний, позбавлений друзів в'язень, зможе привернути увагу заможних знатних римських громадян. Порок поставав перед ними в усьому своєму привабливому блиску, і вони були його добровільними рабами. Та з-поміж виснажених працею нужденних жертв їхнього утиску, з-поміж бідних рабів було багато таких, які з радістю слухали слова Павла, знаходячи у вірі в Христа надію і мир, підбадьорення в труднощах, які випадали на їхню долю.

Та, хоч апостол почав працювати серед бідного простого народу, його вплив досягнув і палацу самого імператора.

На той час Рим був столицею світу. Зарозумілі кесарі диктували закони мало не всім народам землі. Цар і придворні або нічого не знали про покірливого Назарянина, або ж ставилися до Нього з ненавистю і презирством. Проте менше ніж за два роки Євангеліє проклало шлях від скромного житла в'язня до палат імператора. Павло перебував у кайданах як злочинець, але *«Боже Слово не ув'язнити!» (2Тим. 2:9).* [462]

У минулому апостол привселюдно переконливо звіщав віру в Христа, ознаками і чудесами підтверджуючи її Божественний характер. З благородством і твердістю стояв він перед мудрецькими Греції; аргументи гордої філософії змушені були замовкнути перед його знанням і красномовністю. З непохитною мужністю виступав він перед царями та правителями,

звіщаючи праведність, стриманість і прийдешній суд, так що горді правителі тремтіли, ніби справді бачили страшний Божий день. Тепер в апостола, ув'язненого у своєму помешканні, не було таких можливостей; він міг звіщати істину тільки тим, які відвідували його. Він не отримав, як Мойсей та Аарон, Божественного повеління йти до розпусного царя та в Ім'я великого «Я є» викривати його жорстокість і тиранію. Однак саме в цей час, коли головний поборник Євангелія був позбавлений можливості проповідувати всенародно, Євангеліє отримало велику перемогу, тому що члени самого царського дому приєдналися до Церкви.

[463] Більш несприятливої для християнства атмосфери, ніж при римському дворі, не було ніде. Нерон, здавалося, знищив у своїй душі останні сліди Божественного і навіть людського, ставши подобою сатани. Його слуги та придворні були здебільшого такими, як він: лютими, зіпсутими, розбещеними. Здавалося, що християнство не могло утвердитися при дворі Нерона.

Однак у цьому випадку, як і в багатьох інших, підтвердилися слова Павла про те, що зброя його боротьби була *«сильною завдяки Богові, щоб знищити твердині» (2Кор. 10:4)*. Навіть у домі Нерона були здобуті трофеї Хреста. Деякі з порочних слуг ще порочнішого царя повернулися і стали Божими синами. Вони були не таємними християнами, а відкритими. Вони не соромилися своєї віри.

Яким же чином християнство проникло й міцно утвердилось там, де навіть доступ для нього здавався неможливим? У Посланні до филип'ян Павло пояснює успіх Євангелія в домі Нерона своїм ув'язненням. Побоюючись, аби не склалася думка, що його страждання загальмували поширення Євангелія, він заявляє: *«Хочу, брати, щоб ви знали: те, що зі мною сталося, ще більше пішло на користь Євангелія» (Филп. 1:12)*.

[464] Коли християнські церкви вперше дізналися про те, що Павло мав відвідати Рим, вони очікували блискучої перемоги Євангелія в тому місті. Павло приніс істину багатьом країнам; він звіщав її у великих містах. Хіба міг цей борець за віру не мати успіху в наверненні душ до Христа навіть у столиці світу? Але їхні надії згасли, коли вони дізналися, що Павло прибув до Риму як в'язень. Вони вірили і сподівалися,

що Євангеліє, утвердившись у цьому великому центрі, швидко досягне всіх народів і стане домінуючою силою на землі. Яким же великим було їхнє розчарування! Зруйнувалися людські надії, однак не задум Божий.

Не проповідь Павла, а його кайдани привернули увагу двору до християнства. Саме в ув'язненні він звільнив вельми багато душ від кайданів, які втримували їх у рабстві гріха. Але це ще не все. Апостол писав: *«Багатьом братам у Господі мої кайдани додали сміливості, і вони набралися відваги безстрашно звіщати Слово»* (Филп. 1:14).

Терпіння й бадьорість Павла під час тривалого несправедливого ув'язнення, його мужність і віра були постійною проповіддю. Його дух, такий неподібний до духу світу, свідчив: у ньому перебувала неземна сила. Його приклад спонукував християн енергійніше захищати справу, від виконання котрої був усунутий Павло. Таким чином, кайдани апостола виявилися дуже дійовими, і коли здавалося, що він безсилий і не спроможний зробити багато, він зібрав снопи для Христа в тих місцях, до яких практично не мав доступу. [465]

Наприкінці цього дворічного ув'язнення Павло міг сказати: *«Бо мої кайдани за Христа стали відомі всім іншим та в усьому преторію»*. Серед тих, які вітали филип'ян, він особливим чином згадує віруючих *«з дому кесаря»* (Филп. 1:13; 4:22).

Терпіння, як і сміливість, отримує свої перемоги. Лагідність під час випробування здатна придбати душі для Христа не менше, ніж відвага, виявлена в ризикованій справі. Християнин, який зберігає терпіння й бадьорість під час тяжкої втрати чи страждання, який зустрічає навіть саму смерть з миром, спокоєм і непохитною вірою, може зробити для Євангелія більше, ніж за довге життя сумлінної праці. Часто, коли Божий слуга втрачає можливість активно виконувати свій обов'язок, таємниче Провидіння, на котре ми у своїй недалекоглядності здатні нарікати, відкриває шлях для роботи, котра інакше ніколи не була б виконана.

Якщо послідовник Христа вже не спроможний відкрито активно працювати для Бога та Його істини, нехай він не думає, що для нього не залишилося служіння і нагороди. Справжні свідки Христа ніколи не будуть знехтувані. У здоров'ї чи

хворобі, житті чи смерті, Бог продовжує використовувати їх. Коли через сатанинську лють слуги Христа зазнають переживань, коли вони позбавлені можливості активно працювати, коли їх кидають у в'язницю або ведуть на ешафот чи вогнище, це допускається для того, щоб істина могла торжествувати ще з більшою силою. Коли ці вірні душі запечатували своє свідчення власною кров'ю, люди, котрі до цього часу відчували сумнів та невпевненість, переконувалися в справедливості Христової віри і сміливо приєднувалися до істини. З попелу мучеників зростало рясне жнивो для Бога.

Запал і вірність Павла та його співпрацівників, не менше ніж віра та послух людей, навернених у християнство за таких несприятливих обставин, є докором лінивству та [466] недовірству служителя Христа. Апостол та його помічники могли послатися на те, що, мовляв, даремно закликати до покаяння й віри в Христа слуг Нерона, які зазнавали лютих спокус, зустрічали величезні перешкоди та запеклий опір. Якщо навіть їх переконують в істині, то як вони зможуть дотримуватися її? Однак Павло так не думав; з вірою він проповідував Євангеліє цим душам, і декотрі зі слухачів вирішили підкоритися за будь-яку ціну. Незважаючи на перешкоди й небезпеки, вони прийняли світло і вірили, що Бог допоможе їм освітити цим світлом інших.

Навернені з кесаревого дому не тільки були придбані для істини, але й залишилися в цьому ж домі після свого навернення. Вони вважали, що не мають права залишити свій пост і обов'язок через несприятливі для них обставини. Істина знайшла їх там, і там вони залишалися, свідкуючи своїм життям і характером про перетворювальну силу нової віри.

Чи спокушуваний хтось із вас виправдовувати несприятливими обставинами свою відмову свідчити про Христа? Подумайте про становище учнів у кесаревому домі — порочність імператора, розбещеність двору. Навряд чи можна собі уявити більш несприятливі обставини для релігійного життя, які б вимагали більшої жертвності і загрожували б більшою опозицією ніж ті, в яких опинилися ці навернені. Однак серед труднощів і небезпек вони зберегли вірність. Християнин може намагатися вибачити свій непослух істині,

якою вона є в Ісусі, позірно нездоланими перешкодами, але ці виправдання не витримують критики. Якби людина [467] могла виправдати себе обставинами, вона також довела б, що Бог несправедливий, адже створив для Своїх дітей такі умови спасіння, котрі неможливо виконати.

Людина, котра вирішила у своєму серці служити Богові, знайде можливість свідчити про Нього. Труднощі не зможуть перешкодити тому, хто вирішив шукати перш за все Божого Царства та Його праведності. Зміцнений силою, одержаною завдяки молитві та дослідженню Слова, він шукатиме доброчесності і залишить гріх. Дивлячись на Ісуса, Засновника, і Проводиря, і Вершителя віри, Котрий від грішників перетерпів таку наругу над Собою, віруючий з готовністю зноситиме презирство і глузування. А Той, Слово Котрого — Істина, обіцяв дарувати допомогу і благодать, достатні для всіх обставин. Його руки обіймають душу, яка звертається до Нього по допомогу. У Його опіці ми можемо безпечно спочивати, говорячи: *«Коли ж страх мене огорне, то на Тебе уповаю»* (Псал. 56:4). Бог виконає Свою обітницю для тих, хто покладається на Нього.

Власним прикладом Спаситель показав, що Його послідовники можуть жити у світі і водночас бути не від світу. Він прийшов не для того, щоб зазнати його оманливих задовольень, стати рабом його звичаїв і дотримуватися їх, а щоб чинити волю Отця, знайти і спасти загине. Маючи перед собою таку мету, християнин може зберегти себе неопоганим за будь-яких обставин. Яке б становище він не займав — високе чи скромне — він доведе силу істинної релігії сумлінним виконанням обов'язку.

Характер християнина формується в горнилі випробування, а не в сприятливих обставинах. Неприйняття й опір спонукують послідовника Христа більше пильнувати та ревніше молитися до могутнього Помічника. Суворе випробування, перенесене завдяки Божій благодаті, розвиває терпіння, пильність, стійкість, а також глибоке постійне уповання на Бога. Тріумф християнської віри допомагає її послідовнику зносити страждання і залишатися сильним; упокорюватися і через це перемагати; бути вбитим, однак жити; нести хрест і таким чином здобути вінець слави. [468]

ЛИСТИ З РИМА

(Послання до колосян та филип'ян)

[469] **Н**а самому початку християнського життя апостолові Павлу були дані особливі можливості пізнати Божу волю щодо послідовників Ісуса. Він був *«підхоплений аж до третього неба», «у рай, і почув невимовні слова, яких людина не може висловити»*. Він сам засвідчив, що йому було дано багато *«Господніх видінь та об'явлень»*. Його розуміння принципів Євангельської Істини не поступалося розумінню *«архиапостолів» (2Кор. 12:2, 4, 1, 11)*. Він ясно, у всій повноті розумів *«ширину й довжину, висоту й глибину Христової любові, яка сягає за межі пізнання» (Ефес. 3:18, 19)*.

Павло не міг переповісти все, що бачив у видінні, тому що серед його слухачів були люди, котрі могли б зловживати його словами. Але те, що йому було відкрито, зробило його здібним керівником і мудрим учителем та знайшло своє вираження у посланнях, які пізніше він надіслав церквам.

[470] Враження від отриманих ним видінь завжди були присутні в його свідомості, даючи змогу правильно представляти християнський характер. Словами вуст і листами він передавав вістку, котра в усі часи була джерелом допомоги та сили для Божої Церкви. Сучасним віруючим ця вістка ясно говорить про небезпеки, що загрожуватимуть Церкві, та фальшиві вчення, з якими їм доведеться зустрітися.

Апостол бажав, щоб ті, до кого були звернені його листи з порадами та настановами, *«не були більше малими дітьми, які хитаються і захоплюються всяким вітром вчення»*, але досягли *«єдності віри й пізнання Божого Сина, досконалої змужнілості, міри зрілості повноти Христа!»* Він благав послідовників Ісуса, які проживали серед язичників, не бути *«як [ті] язичники, що ходять у марноті свого розуму, запаморочені своїм розумом, відчужені від Божого життя... через закам'янілість їхніх сердець»*, а *«уважно... поводитися не як немудрі, але як мудрі, цінуючи час»* (Ефес. 4:14, 13, 17, 18; 5:15, 16). Він спонукував віруючих дивитися в майбутнє, коли Христос, Який *«полюбив Церкву і віддав Себе за неї»*, поставить *«її Собі славною Церквою, що не має ні плями, ні вади, і нічого такого подібного»* (Ефес. 5:25, 27).

Ці вісті, написані не з людською, а Божою силою, містять уроки, котрі необхідно всім вивчати і часто перечитувати з користю для себе. Вони навчають практичного благочестя, принципів, яких необхідно дотримуватися в кожній церкві, а також висвітлюють шлях, що веде до вічного життя. [471]

У своєму Посланні до *«святих і вірних у Христі братів, що в Колосах»*, яке було написане під час ув'язнення в Римі, Павло згадує про свою радість з приводу їхньої непохитності у вірі. Звістку про це приніс йому Епафрас, який, за словами апостола, *«повідомив нас про вашу любов у Дусі. Тому й ми, — продовжує він, — від того дня, коли це почули, не перестаємо за вас молитися і просити, щоб ви сповнилися пізнанням Його волі в усякій мудрості й духовному розумінні; щоб ви поводитися гідно Господа, аби догодити Йому в усьому, приносити плід кожною доброю справою та зростати в пізнанні Бога, зміцнюючись усякою силою — за могутністю Його слави, для всякої витривалості і терпеливості з радістю»*.

Так Павло висловив своє бажання щодо віруючих у Колосах. Який високий ідеал для послідовника Христа явлено в цих словах! Вони розкривають прекрасні можливості християнського життя, запевняючи, що немає межі благословенням, які можуть отримати Божі діти. Постійно зростаючи в пізнанні Бога, вони переходитимуть від сили до сили, від однієї висоти до іншої у християнських досвідах, доки *«за*

могутністю Його слави» не стануть «гідними частки у спадщині святих у світлі».

[472] Апостол звеличував перед своїми братами Христа, через Котрого Бог створив усе і здійснив наше викуплення. Він засвідчив, що Рука, Котра підтримує світи в космічному просторі, досконалий порядок та безперервний рух у Божому Всесвіті, була задля них прибита до хреста. *«В Ньому створене все, — писав Павло, — що на небі й на землі, — видиме й невидиме, — чи престולי, чи панування, чи начала, чи влади, — все через Нього і для Нього створене. Він — раніш усього, і все існує в Ньому».* *«І вас, які колись були відчужені, непримиренні розумом в лукавих ділах, нині примирив Він смертю тіла Своєї плоті, щоб зробити вас святими, непорочними й невинними перед Собою».*

Божий Син принизив Себе, аби піднести грішних. Для цього Він залишив небесні світи, дев'яносто дев'ять люблячих Його, і прийшов на нашу землю, де *«Він був поранений за наші гріхи, за наші провини Він мучений був»* (Ісаї 53:5). Ісус у всьому уподібнився до Своїх братів. Він прийняв наше тіло. Ісус знав, що таке голод, спрага і втома. Він підкріплявся їжею, відновлював сили у сні. Він був чужинцем і прихоськом на землі, — жив у світі, однак був не від світу; спокушуваний і випробовуваний подібно до людей, однак провадив безгрішне життя. Ніжний, чуйний, співчутливий, завжди уважний до інших, Він відкривав характер Бога. *«Слово стало тілом, і перебувало між нами... повне благодаті й істини»* (Івана 1:14).

[473] Живучи в оточенні язичества, відчуваючи на собі вплив язичеських звичаїв, віруючі в Колосах перебували в небезпеці ухилитися від євангельської простоти. Тому Павло, застерігаючи їх від цього, указував на Христа — єдиного надійного Проводиря. *«Хочу, щоб ви знали, — писав він, — яку велику боротьбу я маю за вас і за тих, що перебувають у Лаодикії, і за всіх тих, котрі не бачили мого тілесного обличчя. Хай утішаться їхні серця, з'єднавшись у любові для всього багатства повноти розуміння і для пізнання таємниці Бога і Отця та Христа, в Якому заховані всі скарби премудрості й пізнання».*

Кажу це, щоб ніхто вас не звів хитрими доказами. Бо хоч я і далеко від вас тілом, але духом я з вами; і радію, спостерігаючи

за вашим порядком і твердістю вашої віри в Христа. Отже, як ви прийняли Господа Ісуса Христа, так і ходіть у Ньому; будьте вкорінені й збудовані в Ньому, зміцнюйтеся вірою, як ви навчилися, переповнюючись у Ньому подякою. Стережіться, щоб ніхто вас не звів філософією і пустим обманом людських переказів, згідно з принципами світу, а не за Христом. Адже в Ньому тілесно перебуває вся повнота Божества. І ви в Ньому маєте повноту. Він — Голова всякого начальства та влади».

Христос передрік появу ошуканців, через що «пошириться беззаконня», а «любов багатьох охолоне» (Матв. 24:12). Він попереджав, що для Церкви це зло є більш небезпечне, ніж гоніння з боку її ворогів. Павло знов і знов застерігав віруючих щодо фальшивих учителів. Християни особливим [474] чином мали стерегтися цієї небезпеки. Приймаючи фальшивих учителів, вони відчиняли двері омані, за допомогою якої ворог хоче затьмарити духовне сприйняття та похитнути довіру тих, хто нещодавно прийняв Добру вістку. Христос був мірилом, Яким вони мали перевіряти будь-яке вчення. Усе, що не узгоджувалося з Його принципами, необхідно відкинути. Христос розп'ятий за гріх, Христос воскреслий із мертвих, Христос, Який вознісся на Небо, — цієї науки спасіння вони мали навчатися самі та навчати інших.

Перестороги Божого Слова щодо небезпек, які оточують християнську Церкву, стосуються і нас. Як за днів апостолів люди намагалися з допомогою традицій і філософії знищити віру в Писання, так і сьогодні з допомогою привабливих сентиментів вищого критицизму, еволюції, спіритуалізму, теософії та пантеїзму ворог правди намагається спрямувати душі на заборонені шляхи. Для багатьох Біблія є світильником без оливи, бо вони налаштували свою свідомість на умоглядну віру, котра призводить до неправильного розуміння та плутанини. Вищий критицизм з його критичним аналізом, здогадками і реконструкціями підриває віру в Біблію як Божественне одкровення. Він позбавляє Боже Слово сили облагороджувати й надихати людину, керувати її життям. Спіритуалізм прищеплює багатьом віру в те, що бажання — це найвищий закон, розпушеність — це свобода, і людина відповідає тільки перед самою собою.

Послідовник Христа зустрінеться із «хитрими доказами», про які апостол застерігав віруючих у Колосах. Він зіткнеться зі спіритуалістичним тлумаченням Писань, але [475] не повинен приймати його. Його голос має гучно лунаати на захист вічних істин Писання. Зосередивши погляд на Христі, він повинен невпинно рухатися вперед визначеним шляхом, відкидаючи все, що не узгоджується з Його вченням. Істина Божа має стати предметом його роздумів і дослідження. Він повинен розцінювати Біблію як Божий голос, що промовляє безпосередньо до нього. Так він знайде Божественну мудрість.

Усі спасенні мають пізнати Бога, явленого в Христі. Таке пізнання змінює характер. Запроваджене в життя, воно перетворює душу за образом Христа. Це те знання, до якого Бог закликає Своїх дітей. Поряд з ним усе інше є марним і безмістовним.

У кожному поколінні, у кожному краї єдина правдива підвалина для формування характеру — принципи, відкриті в Божому Слові. Єдине безпечне, надійне правило — чинити те, що говорить Бог. *«Закон Господній — досконалий», і «хто отак чинить, не захитається повіки» (Псал. 19:8; 15:5).* Апостоли зустрічали фальшиві теорії свого часу Божим Словом, говорячи: *«Адже ніхто не може покласти іншої основи, окрім уже покладеної, а нею є Ісус Христос» (1Кор. 3:11).*

Під час свого навернення і хрещення віруючі в Колосах присягалися залишити вірування та звичаї, котрі досі були частиною їхнього життя, і бути вірними Христові. У своєму Посланні Павло нагадав їм про це, бажаючи не забувати: для [476] виконання своєї обіцянки їм необхідно постійно докладати зусиль у боротьбі зі злом, яке намагатиметься заволодіти ними. *«Отож, коли ви з Христом воскресли, — говорить він, — то шукайте горішнього — того, де Христос сидить праворуч Бога. Думайте про горішнє, — не про земне. Адже ви померли і ваше життя поховане з Христом у Бозі».*

«Отож, хто в Христі, той нове творіння; давнє минуло, — ось постало все нове» (2Кор. 5:17). Силою Христа люди розривають кайдани гріховної звички. Вони відмовляються від егоїзму. Богозневажний стає шанобливим, п'яниця — тверезим,

розпусний — цнотливим. Душі, котрі мали подобу сатани, змінюються на образ Божий. Така зміна — чудо із чудес. Викликана Словом зміна є однією з найглибших таємниць Слова. Ми не можемо зрозуміти її, ми тільки можемо вірити словам Писання: *«Христос у вас, надія слави!»*

Коли Божий Дух керує розумом і серцем, навернена душа співає нову пісню, бо вона усвідомлює: у її житті виконалася Божа обітниця, її беззаконня прощене, а гріх покритий. Вона розкалася перед Богом за порушення Божественного Закону та повірила в Христа, Котрий помер задля виправдання людини. *«Виправдавшись вірою»,* вона *«має мир з Богом через нашого Господа Ісуса Христа»* (Римл. 5:1).

Але, зазнавши такого досвіду, християнин не може скласти руки, задовольняючись здійсненням для нього. Хто [477] твердо вирішив увійти в духовне царство, той побачить, що проти нього повстали всі сили і пристрасті невідродженої природи, підтримувані царством темряви. Щодня він має заново присвячувати себе; щодня провадити боротьбу зі злом. Старі звички, успадковані нахили до зла намагатимуться заволодіти ним, але він повинен завжди пильнувати, отримуючи перемогу силою Христа.

«Тому умертвіть ваші земні члени, — писав Павло до колосян, — ...між якими й ви колись ходили, як жили між ними. Нині ж і ви відкиньте оте все: гнів, лют, злобу, богозневагу, безсоромні слова з ваших уст... Отож, зодягніться, як обрані Богом, святі й улюблені, у щире милосердя, доброту, покірність, лагідність, довготерпіння, вибачаючи і прощаючи одне одному, коли хто проти кого має якусь скаргу. Як Христос простив вам, так само й ви робіть. А понад усе — любов; вона — зв'язок досконалості. Нехай перебуває у ваших серцях мир Христа, до якого ви були покликані в одному тілі, і будьте вдячні».

У Посланні до колосян міститься багато цінних уроків для всіх, хто служить Христу; уроків, які показують цілеспрямованість і високу мету в житті людини, котра правильно представляє Спасителя. Відмовляючись від усього що заважає удосконалюватися або зводить ближнього з вузького шляху, [478] віруючий виявлятиме в щоденному житті милість, доброту, покірність, лагідність, великодушність і любов Христа.

Нам вкрай необхідна сила для більш високого, чистого, благородного життя. Ми надто багато думаємо про світське і надто мало — про Небесне Царство.

Намагаючись досягти Божественного ідеалу, християнин не повинен впадати у відчай. Моральна й духовна досконалість через благодать і силу Христа обіцяна всім. Ісус — Джерело сили і життя. Він приводить нас до Свого Слова і дає листя з дерева життя для зцілення ураженої гріхом душі. Він приводить нас до престолу Бога і вкладає в наші уста молитву, через яку ми налагоджуємо тісний зв'язок з Ним. Задля нас Він приводить в дію всемогутні небесні сили. На кожному кроці ми зустрічаємося з Його життєдайною силою.

Бог не встановлює межі для вдосконалення тих, хто бажає *«сповнитися пізнанням Його волі в усякій мудрості й духовному розумінні»*. Через молитву, пильнування, знання та розуміння вони повинні *«зміцнюватись усякою силою за могутністю Його слави»*. Так вони готуються працювати для інших. Спаситель бажає, щоб очищені й освячені люди стали Його помічниками. За цю велику перевагу подякуємо Тому, Хто *«знайшов нас гідними частки у спадщині святих у світлі. Він визволив нас від влади темряви та переніс до Царства Свого улюбленого Сина»*.

[479]

Послання до филип'ян, як і Послання до колосян, було написано Павлом із римської в'язниці. Церква у Филипах надіслала Павлові дари через Епафродита, — *«мого брата, помічника і співвоїна, а вашого посланця і служителя в моїй потребі»*, — як говорить про нього Павло. У Римі Епафродит захворів і *«був при смерті, але Бог помилював його, — писав Павло, — і не тільки його, а й мене, щоб я не мав смутку за смутком»*. Почувши про хворобу Епафродита, віруючі у Филипах захвилювалися, і він вирішив повернутися до них. *«Він побивався за всіма вами й був дуже стривожений, оскільки ви почули, що він захворів... Тому я швидко послав його, аби, побачивши його, ви знову зраділи, та щоб і я не страждав. Прийміть же його в Господі з повною радістю і шануйте таких, бо він за справу Христа був близько до смерті, наражаючи своє*

життя на небезпеку, аби доповнити недостаток вашого служіння для мене».

Через Епафродита Павло передав віруючим у Филипах листа, у котрому висловив подяку за надіслані йому дари. З-поміж усіх церков громада у Филипах була найбільш щедрою у задоволенні Павлових потреб. *«Знайте ж ви, филип'яни, — писав апостол у своєму листі, — що на початку поширення Євангелії, коли я вийшов з Македонії, жодна церква не взяла участі в праві давання і приймання, — тільки ви одні; так що аж двічі посилали ви до Солуня на мої потреби. Не тому, що я шукаю дарів; ні, я шукаю плоду, який помножує вашу славу. Я одержав усе і повністю забезпечений. Мені вистачає всього, відколи я одержав від Епафродита [480] те, що ви послали, — ніжні пахощі, приємна жертва, яка до впадоби Богові».*

«Благодать вам і мир від Бога, нашого Отця, і Господа Ісуса Христа. При кожній згадці про вас я дякую моєму Богові; завжди, в кожній моїй молитві за всіх вас, з радістю молюся за вашу участь у поширенні Доброї вістки — від першого дня і аж дотепер. Я впевнений у тому, що Той, Хто розпочав у вас добре діло, завершить його до дня Ісуса Христа. Справедливо мені думати так про всіх вас, адже ви — в моєму серці; всі ви є в моїх кайданах, і в обороні, і в утвердженні Євангелії: мої співники в благодаті. Бог мені свідок, що ... я тужу за всіма вами. Молюся про те, щоб ваша любов все більше й більше зростала в пізнанні і в усякому досвіді, щоб ви досліджували все краще та були чисті й бездоганні в день Христа, сповнені плодами праведності через Ісуса Христа — для Божої слави та похвали».

Божа благодать підтримувала Павла в ув'язненні, допомагаючи йому радіти в час скорботи. З вірою й упевненістю він писав своїм братам-филип'янам, що його ув'язнення посприяло поширенню Євангелія. *«Хочу, брати, щоб ви знали, — писав він, — те, що зі мною сталося, ще більше пішло на користь Євангелії. Бо мої кайдани за Христа стали відомі всім іншим та в усьому преторію. Багатьом братам у Господі [481] мої кайдани додали сміливості, і вони набралися відваги безстрашно звіщати Слово».*

У цьому досвіді Павла міститься для нас повчання, адже ми бачимо, як діє Бог. Господь може перетворити на перемогу те, що здається нам поразкою. Ми перебуваємо в небезпеці забути Бога, дивитися на видиме, замість того щоб очима віри споглядати невидиме. Коли трапляється невдача чи лихо, ми готові звинувачувати Бога в байдужості і жорстокості. Коли Він вважає за потрібне припинити нашу працю в певній галузі, ми сумуємо, не думаючи, що таким чином Бог може діяти для нашого добра. Ми повинні усвідомити, що покарання — це частина Його великого плану і в горнилі страждання християнин може часом зробити для Господа більше, ніж активно працюючи.

Павло вказував филип'янам на Христа як приклад у їхньому християнському житті. *«Він, маючи Божу природу, не вважав посяганням бути рівним Богові, але понизив Самого Себе, прийнявши образ раба, постав у подобі людини, і з вигляду був як людина; Він упокорив Себе, був слухняним аж до смерті, і до смерті хресної».*

«Тому, мої любі, — продовжував він, — так як ви завжди були слухняні, не тільки коли я був присутній, але значно більше тепер, коли я відсутній, зі страхом і трепетом звершуйте своє спасіння. Адже то Бог за Своєю доброю волею викликає у вас і бажання, і дію. Усе робіть без нарікань і сумніву, щоб [482] ви, непорочні та чисті, були бездоганними Божими дітьми серед лукавого й розбещеного роду, серед якого ви сяєте, мов світила у світі, дотримуючи слово життя мені для похвали в день Христа, що я даремно біг, даремно трудився».

Ці слова записані для підтримки кожної душі, яка бореться. Павло відкриває ідеал досконалості та показує, як його досягнути. *«Звершуйте своє спасіння, — говорить він, — адже Бог діє у вас».*

Спасіння досягається шляхом співпраці та взаємодії. Бог і покаятний грішник мають співпрацювати. Це необхідно для формування в характері правильних принципів. Людині необхідно докладати серйозних зусиль, аби подолати те, що заважає їй досягти досконалості. Проте її успіх цілковито залежить від Бога. Людських зусиль недостатньо; без допомоги Божественної сили вони даремні. Бог діє і

людина діє. Опір спокусі має виходити від людини, котра черпає сили від Бога. З одного боку — безмежна мудрість, співчуття і сила; з іншого — слабкість, гріховність, абсолютна безпорадність.

Бог бажає, щоб ми володіли собою. Але Він не може допомогти нам без нашої згоди і співробітництва. Божественний Дух діє через дані людині здібності й можливості. Самі по собі ми не можемо узгодити свої наміри, бажання і нахили з Божою волею, але якщо ми бажаємо віддати себе Спасителеві, Він учинить це для нас, *«руйнуючи задуми та всяку гордість, що повстає проти Божого пізнання, та під- [483] порядковуючи кожну думку на послух Христові»* (2Кор. 10:4,5).

Хто бажає розвинути міцний гармонійний характер, хто хоче бути врівноваженим християнином, той має віддати все і робити все для Христа, адже Викупитель не прийме половинчастого служіння. Така людина щодня повинна пізнавати, що означає підкорення Божій волі. Вона має вивчати Боже Слово, пізнавати його значення та коритися його настановам. Так вона зможе досягти християнської досконалості. День у день Бог працює для неї, удосконалюючи характер, який мусить витримати остаточне випробування. День у день віруючий звершує перед людьми й ангелами найвеличніший експеримент, показуючи, що може зробити Євангеліє для грішних істот. *«Я не вважаю себе тим, що осягнув, — писав Павло. — Але забуваючи те, що позаду, і прямуючи до того, що попереду, я відчайдушно біжу до мети — до нагороди високого Божого покликання в Ісусі Христі».*

Павло зробив багато. Відколи він віддав себе Христові, його життя стало життям невтомного служіння. Він переходив від міста до міста, від країни до країни, звіщаючи про хрест, навертаючи душі до Євангелія та засновуючи Церкви. Він постійно піклувався про ці громади і написав до них багато повчальних послань. Часом він займався своїм ремеслом, аби заробити на хліб щоденний. Але в усіх життєвих заняттях Павло ніколи не випускав з поля зору одну велику мету — прагнути вперед до нагороди свого високого покликання. Одну ціль він завжди бачив перед собою: бути [484] вірним Тому, Хто відкрився йому біля воріт Дамаска. Ніщо

не могло відвернути його від цієї мети. Звеличення Голгофського хреста стало всеосяжним бажанням, яке надихало його слова і вчинки.

Велика мета, що спонукувала Павла прямувати вперед, незважаючи на труднощі й важкі випробування, має надихати кожного християнського працівника на повне посвячення служінню Богові. Світські принади намагатимуться відвернути його увагу від Спасителя, але він повинен невпинно йти до мети, свідкуючи світові, ангелам і людям, що надія бачити Боже лице гідна всіх зусиль і жертв.

Хоч Павло був в'язнем, він не падав духом. Навпаки, у всіх його посланнях церквам, написаних із Рима, звучить переможна нота. *«Радійте завжди в Господі, — писав він до филип'ян, — і ще раз кажу: радійте!... Нічим не журіться, але в усьому молитвою та благаннями з подякою висловлюйте ваші прохання Богові. І мир Божий, що перевищує всяке розуміння, нехай береже ваші серця і ваші думки в Христі Ісусі. Наостанку, брати: те, що істинне, що чесне, що справедливе, що чисте, що любе, що гідне хвали, — коли яка чеснота або коли яка похвала, — про це роздумуйте».*

«А мій Бог, згідно зі Своїм багатством, нехай задовольнить усяку вашу потребу, у славі, в Ісусі Христі... Благодать Господа Ісуса Христа з усіма вами».

НА ВОЛІ

У той час як благословенна праця Павла в Римі привела до навернення багатьох душ, до зміцнення й підбадьорення віруючих, почали збиратися хмари, які загрожували не тільки його безпеці, а й процвітанню Церкви. Після прибуття до Рима Павло був переданий під нагляд начальника імператорської варти, людини справедливої та чесної, з милості котрої він користувався відносною свободою у проповіді Євангелія. Але наприкінці дворічного ув'язнення апостола на зміну цій людині прийшов чиновник, від якого апостол не міг очікувати особливої прихильності. [485]

Тепер юдеї активніше, ніж будь-коли раніше, діяли проти Павла. Вони знайшли підтримку розпусної жінки, котра стала другою дружиною Нерона і котра, будучи навернена в юдейську віру, використала весь свій вплив для сприяння їхнім кривавим задумам щодо поборника християнства.

Павло мав малу надію на справедливість кесаря, якому подав апеляційну скаргу. З усіх своїх попередників Нерон [486] був найбільш аморальним, легковажним, кровожерним і жорстоким. Ніколи ще кермо влади не перебувало в руках більш деспотичного правителя. Перший рік царювання він відзначив отруєнням свого молодшого зведеного брата, законного спадкоємця трону. Усе більше занурюючись у пороки і злочини, Нерон дійшов до того, що вбив власну матір, а згодом і дружину. Не було такого звірства, якого б він не вчинив, такого злодіяння, до якого б не вдався.

У кожної благородної душі він викликав тільки огиду та презирство.

Подобиці беззаконня, що чинилося при дворі Нерона, є надто аморальними й жахливими, щоб їх описувати. Його надзвичайна нечестивість викликала огиду і ненависть навіть у багатьох з тих, які змушені були брати участь у його злочинах. Вони відчували постійний страх, не відаючи, яким буде наступний страхітливий злочин. Однак навіть злочини Нерона не могли похитнути вірності його підданих. Він був визнаний абсолютним правителем усього цивілізованого світу. Більше того, йому віддавалися божественні почесті і поклонялися як богів.

З людської точки зору, засудження Павла таким суддею було неминучим. Але апостол знав: доки він вірний Богові, йому немає чого боятися. Той, Хто охороняв його в минулому, міг і тепер захистити його від злоби юдеїв і влади кесаря.

[487] І Бог заступився за Свого слугу. Під час розслідування справи Павла висунуті проти нього обвинувачення не підтвердилися, і, всупереч загальному очікуванню, Нерон виявив справедливість, що аж ніяк не узгоджувалося з його характером, оголосивши в'язня невинним. З Павла було знято кайдани, він знову був вільним.

Безперечно, якби суд над ним тривав довше або з якоїсь іншої причини Павло затримався в Римі до наступного року, він загинув би під час гонінь, які мали тут місце. За час перебування Павла у в'язниці кількість навернених у християнство настільки зросла, що це привернуло увагу властей, викликаючи в них ворожість. Імператор був особливо розгніваний наверненням членів його власного дому і незабаром знайшов привід для жорстокої, немилосердної розправи з християнами.

Приблизно в цей час у Римі сталася жахлива пожежа, яка знищила майже половину міста. Ходили чутки, що Нерон сам підпалив його. Аби відвести від себе підозру, імператор прикинувся вельми щедрою людиною, допомагаючи безпритульним і нужденним. Проте його звинуватили в злочині. Народ був схвилюваний та розлючений. Щоб виправдати себе і водночас звільнити місто від людей, яких він боявся й нена-

видів, Нерон переклав звинувачення на християн. Його задум мав успіх, і тисячі послідовників Христа — чоловіків, жінок, дітей — були віддані на жорстоку смерть.

Павло уникнув цього жахливого гоніння, оскільки невдовзі після свого звільнення залишив Рим. Упродовж цього останнього періоду перебування на волі він старанно працював у церквах. Апостол намагався встановити тісніший зв'язок між грецькими і східними церквами, укріпити віруючих у боротьбі з фальшивими вченнями, що закрадалися в громади [488] та руйнували віру.

Випробування і тривоги, яких зазнав Павло, відбилися на його здоров'ї. Давали про себе знати й старечі немочі. Він розумів, що його робота завершується, і чим менше в нього залишалося часу, тим більших докладав зусиль. Здавалося, його запалові не було меж. Рішучий, енергійний, сильний у вірі, він відвідував церкви в багатьох країнах, намагаючись зробити все можливе, аби зміцнити руки віруючих, щоб вони старанно працювали для навернення душ до Ісуса. Щоб у важкий час, який уже навіть тоді починався, вони могли залишатися непохитними в євангельській справі, вірно свідкуючи про Христа.

ОСТАННІЙ АРЕШТ

[489] **П**рацю Павла в громадах після його виправдання в Римі не могли не помітити його вороги. Від початку гонінь при Нероні християни всюди стали забороненою сектою. Згодом невіруючі юдеї задумали звинуватити Павла в підбурюванні до підпалу Рима. Хоч їм і на думку не спадало, що він був винний у цьому, однак вони розуміли: якщо їм вдасться зробити це звинувачення хоч трохи правдоподібним, його доля буде вирішена. Їхніми зусиллями Павло знову був заарештований і з поспіхом доставлений на місце свого останнього ув'язнення.

Під час другої подорожі до Рима Павла супроводжували деякі з його колишніх супутників; інші щиро бажали розділити його долю, проте він не дозволив їм наражатися на небезпеку. Теперішня перспектива була більш несприятливою, ніж під час попереднього ув'язнення. Переслідування при Нероні призвели до значного зменшення кількості християн у Римі.

[490] Тисячі були віддані на мученицьку смерть за свою віру, багато хто залишив місто, решта були пригнічені та налякані.

У Римі Павла вкинули до похмурого підземелля, де він мав перебувати до закінчення розслідування. Звинувачений у підбурюванні до скоєння найбільш огидного і жакливого злочину проти міста й нації, він викликав всезагальну ненависть.

Кілька друзів, які поділяли тягар апостола, почали залишати його, одні просто його покинули, інші — вирушили з місіонерськими дорученнями до різних церков. Першими

відійшли Фігел і Гермоген. Потім Димас, злякавшись хмар труднощів і небезпеки, що почали скупчуватися, покинув переслідуваного апостола. Крискента Павло послав до галатійських церков, Тита — до Далматії, Тихика — до Ефеса. Згадуючи про це, Павло писав у Посланні до Тимофія: *«Зі мною лише Лука» (2Тим. 4:11)*. Ще ніколи апостол не відчував такої потреби у своїх братах, як зараз, коли він, ослаблений від старості, важкої праці й немочі, перебував у вологих темних казематах Римської в'язниці. Послуги Луки, улюбленого учня та вірного друга, були для Павла великою втіхою, даючи змогу підтримувати зв'язок з братами та зовнішнім світом.

У цей важкий час підбадьоренням для Павла стали часті відвідини Онисифора. Цей співчутливий ефесянин робив усе можливе, аби полегшити тягар тюремного ув'язнення апостола. Його улюблений учитель перебував у кайданах через істину, а він був на волі, тому не шкодував себе, намагаючись зробити життя Павла більш стерпним.

У своєму останньому листі апостол так говорить про [491] цього вірного учня: *«Хай Господь дасть милість домові Онисифора, бо багато разів він давав мені відраду і не соромився моїх кайданів. Але коли він прибув у Рим, то настирливо шукав мене — і знайшов. Хай же дасть йому Бог знайти милість від Господа того дня!» (2Тим. 1:16-18)*.

Прагнення любові й співчуття закладене в серце Самим Богом. Христос у хвилину душевної агонії в Гефсиманії палко прагнув співчуття Своїх учнів. І хоч Павло, здавалося, спокійно зносив труднощі і страждання, він також потребував співчуття, дружньої підтримки. Відвідини Онисифора свідчили про його вірність апостолові в час його самотності, коли всі покинули його. Вони принесли радість і підбадьорення тому, котрий усе своє життя віддав служінню іншим.

ПАВЛО ПЕРЕД НЕРОНОМ

[492] **К**оли Павла прикликали з'явитися перед Нероном на суд, це означало майже вірну смерть. Серйозність злочину, в якому його звинувачували, ворожість, з якою усі ставилися до християн, залишали мало надії на щасливий фінал.

У греків і римлян звинувачуваному дозволялося наймати адвоката, котрий заступався б за нього на суді. Силою аргументів, безсторонньою красномовністю або ж слізним благанням такий адвокат часто домагався вироку на користь ув'язненого або ж пом'якшення суворого вироку. Але коли Павла прикликали перед Нероном, ніхто не наважився бути його радником або адвокатом. Поряд не знайшлося навіть друга, щоб занотувати висунуті проти нього звинувачення або [493] його аргументи на свій захист. Серед християн Рима не було жодного, хто став би поруч із ним у цю годину випробування.

Єдиний достовірний опис цієї події даний самим Павлом у його Другому посланні до Тимофія. *«При мойй першій обороні, — писав апостол, — нікого не було зі мною, але всі мене покинули. Хай не буде їм це зараховано. А Господь став при мені й підкріпив мене, аби через мене сповнилася проповідь: щоб усі язичники почули, і я був визволений з пащі лева» (2Тим. 4:16, 17).*

Павло перед Нероном — який разючий контраст! Пихатий монарх, перед яким Божий муж мав відстоювати свою віру, досягнув вершини земної влади, сили й багатства, а водночас найнижчих глибин злочину і беззаконня. За силою й величчю він не мав собі рівних. Ніхто не сумнівався в його

владі; ніхто не опирався його волі. Царі складали свої вінці до його ніг. За його наказом вирушали могутні армії; знамена, що майоріли на його кораблях, звіщали перемогу. Його статуя була встановлена в палацах правосуддя, а декрети сенаторів і рішення суддів були лише відлунням його волі. Мільйони схилялися в покорі перед його наказами. Перед ім'ям Нерона тремтів світ. Викликати його незадоволення означало втратити майно, свободу, життя; його похмурого погляду слід було боятися більше, ніж моровиці.

Перед Нероном стояв літній в'язень — без грошей, друзів, порадників. Обличчя імператора носило ганебний слід пристрастей, які бушували в його серці; лице ж звинуваченого говорило про те, що його серце перебуває в мирі з Богом. Життя Павла було життям бідності, самозречення, страждання. Незважаючи на постійні наклепи, обмови, образи, котрими вороги намагалися залякати його, він безстрашно тримав знамено хреста. Як і його Господь, він був безпритульним подорожнім і, подібно до Нього, жив для благословення людства. Як міг Нерон, примхливий, шалений, розпусний тиран, зрозуміти чи оцінити характер і мотиви цього сина Божого? [494]

Величезний зал заповнював нетерплячий, неспокійний натовп; люди тиснули одне одного, намагаючись пробратися наперед, аби бачити й чути все, що там відбуватиметься. Там були знатні і прості, багаті й бідні, освічені і неосвічені, горді й покірні — усім їм однаково бракувало правдивого знання про дорогу життя та спасіння.

Юдеї висунули проти Павла давні звинувачення в підбуренні до повстання та єресі; і як юдеї, так і римляни звинувачували його в підбуренні до підпалу міста. Перед лицем цих звинувачень Павло зберігав незворушний спокій. Народ і судді з подивом дивилися на нього. Вони були присутніми на багатьох судових процесах і бачили не одного злочинця, але ще ніколи не споглядали такого святого спокою, який був на обличчі цього в'язня. Проникливі судді, які звикли вивчати обличчя в'язнів, даремно намагалися знайти на лиці Павла ознаки вини. Коли йому дозволили говорити, усі слухали його з великою увагою.

[495] Павло отримав ще одну можливість піднести знамено хреста перед цим величезним зібранням. Коли він дивиться на натовп, який стоїть перед ним, — юдеїв, греків, римлян, чужинців з багатьох країв, — його душу охоплює сильне бажання відкрити їм шлях до спасіння. Він забуває про все: про грізну небезпеку, жакливу долю, що незабаром спіткає його. Він бачить тільки Ісуса, Посередника, Котрий заступається перед Богом за грішників. Із надлюдськими силою та красномовністю Павло викладає євангельські істини. Він указує своїм слухачам на жертву, принесену за грішне людство, говорить про безмежну ціну, заплачену за його викуплення. Небо зробило все, щоб людина могла розділити славу Божого Царства. Через ангелів-посланців земля з'єднана з Небом, і всі людські діла, добрі чи лихі, відкриті перед очима Безмежної Справедливості.

Так звертається до суду захисник істини. Вірний серед невірних, віруючий серед невіруючих, він стоїть як представник Бога, і його голос подібний до голосу з Неба. У його словах і погляді немає ані страху, ані суму, ані зневіри. Зміцнений усвідомленням своєї невинності, зодягнутий в обладунок істини, він радіє, що є сином Божим. Його слова — як переможний поклик, який пересилує шум битви. Він говорить, що справа, котрій він присвятив своє життя, ніколи не зазнає краху. Хоч він може загинути, Євангеліє не загине. Бог живе, і Його істина тріумфуватиме.

Багато з тих, хто того дня дивився на нього, *«побачили, що його обличчя було подібне до обличчя ангела»* (Дії 6:15).

[496] Ніколи ці люди не чули нічого подібного. Слова апостола торкнулися струн, що забриніли навіть у найзапекліших серцях. Правда, зрозуміла й переконлива, перемогла оману. Світло осяяло уми багатьох, котрі згодом з радістю прийняли його промені. Істинам, проголошеним того дня, судилося приголомшити народи і жити у віках, справляючи вплив на серця людей уже після того, як уста, що виголосили їх, зімкнула мученицька смерть.

Ще ніколи Нерон не чув такого викладу істини, як того дня. Ніколи перед ним так ясно не відкривалася жаклива гріховність його життя. Небесне світло проникло в його

серце, освітлюючи його потаємні, опоганені гріхом куточки. Імператор тремтів від страху, думаючи про останній суд, перед яким він, правитель світу, стане для отримання справедливої відплати за свої діла. Він боявся Бога, в Якого вірив апостол, і не насмілювався винести вирок Павлові, оскільки жодне з висунутих звинувачень не підтвердилося. Шанобливий страх на деякий час приборкав його кровожерливий дух.

На якусь мить Небо відкрилося перед грішним, запеклим Нероном; він забажав його миру і чистоти. Тієї хвилини заклик милості був звернений навіть до нього. Але думка про прощення знайшла в ньому відгук лише на мить. Відтак було дано наказ відвести Павла до підземелля, і коли за Божим вісником замкнулися двері, перед імператором Рима назавжди зачинилися двері покаяння. Уже ніколи жодний промінь небесного світла не проб'ється крізь темряву, що огорнула його. Незабаром його мали спіткати караючі Божі суди.

Через деякий час Нерон вирушив у свій безславний похід до Греції, де зганняв себе і своє царство негідною легковажною поведінкою. Повернувшись з великою пиш- [497] ністю до Рима, він оточив себе придворними, занурившись в огидну розпусту. У розпалі цієї оргії на вулицях почувся сильний шум. Вісник, якого послали дізнатися про причину, повернувся із жажливою звісткою про те, що Галба на чолі армії швидко наближається до Рима. У місті вже вибухнуло повстання і вулиці заповнила розлючена чернь, котра швидко наближалася до палацу, проголошуючи смерть імператорові та його прибічникам.

У цей небезпечний час у Нерона, на відміну від вірного Павла, не було могутнього й співчутливого Бога, на Котрого він міг покластися. Побоюючись страждань і можливих тортур від рук голоти, нещасний тиран вирішив сам вкоротити собі життя, але в критичну хвилину мужність залишила його. Цілковито втративши людську гідність, він ганебно втік з міста, знайшовши притулок неподалік у сільській місцевості. Але це не врятувало втікача. Його схованка була швидко виявлена, і коли наблизилися вершники, що переслідували його, він прикликав на допомогу раба і завдав собі смертельної рани. Так загинув тиран Нерон у віці 32-х років.

ОСТАННІЙ ЛИСТ ПАВЛА

(Друге послання до Тимофія)

[498] **І**з судової зали кесаря Павло повернувся до своєї в'язниці, розуміючи, що домігся лише короткої відстрочки. Він знав: його вороги не заспокояться, доки не побачать його мертвим. Але йому також було відомо, що істина на деякий час узяла гору. Звіщати про розп'ятого і воскреслого Спасителя перед величезним натовпом — це була перемога. Того дня розпочалася справа, яка буде зміцнюватися і розвиватися, котрій ані Нерон, ані всі вороги Христа не здатні були перешкодити.

День у день сидючи у своїй похмурій камері, знаючи, що за одним словом або рухом голови Нерона його життя може обірватися, Павло думав про Тимофія і вирішив послати за ним. Тимофієві було доручено піклуватися про церкву в Ефесі, тому він не супроводжував Павла в його останній подорожі до Рима. Павла й Тимофія зв'язувала надзвичайно глибока і міцна любов. Від часу свого навернення Тимофій розділяв з Павлом його працю і страждання; їхня дружба ставала дедалі міцнішою, глибшою, священною, доки Тимофій не став для старого, виснаженого важкою працею апостола всім, чим може бути син для улюбленого шанованого батька. Тож не дивно, що у своїй самотності Павло прагнув бачити його.

[499] За найбільш сприятливих обставин необхідно було кілька місяців, щоб Тимофій міг прибути з Малої Азії до

Рима. Павло знав, що його життя висить на волоску, і тому побоювався, що Тимофій може запізнитися. Він мав важливі поради й повчання для молодого чоловіка, котрому була довірена така велика відповідальність. Благаючи його негайно прийти, апостол продиктував передсмертний заповіт, який, можливо, йому вже не доведеться виголосити особисто. Душа Павла була переповнена любов'ю й турботою щодо свого сина у благовістнуванні та церкві, довірених його опіці; він бажав закарбувати у свідомості Тимофія важливість вірності його священному обов'язкові.

Павло почав свого листа привітанням: *«До Тимофія, улюбленого сина: благодать, милість і мир, від Бога Отця та Ісуса Христа, Господа нашого. Дякую Богові, Якому від предків служу з чистим сумлінням, що постійно пам'ятаю про тебе в моїх молитвах день і ніч».*

Апостол нагадав Тимофієві про необхідність бути твердим у вірі. *«Я тому пригадую тобі це, — писав він, — щоб ти підігрівав Божий дар, що є в тобі через покладання моїх рук. Адже Бог не дав нам духа страху, але духа сили, любові й розсудливості. Тому не соромся свідчити про нашого Господа, ні мене — Його в'язня; але злигодні за Євангеліє перенось силою Бога».* Павло благав Тимофія пам'ятати, що він був покликаний *«святим покликанням»* звіщати силу Того, Котрий *«життя і нетління освітив Євангелієм, для якого, — стверджував він, — я поставлений проповідником, апостолом і вчителем язичників. Через це я і страждаю, але не соромлюся, бо знаю, Кому я повірив, і переконаний, що Він має силу зберегти довірене мені до того дня».* [500]

За все своє довге служіння Павло ніколи не похитнувся у вірності Спасителеві. Де б він не перебував: перед розгніваними фарисеями чи римськими властями; перед розлюченим натовпом у Лістрі чи грішниками, ув'язненими в македонському підземеллі; поруч з охопленими жахом моряками на судні, що тоне, чи стоячи сам на сам перед Нероном, — апостол ніколи не соромився справи, котру захищав. Єдиною великою метою його християнського життя було служіння Тому, Ім'я Котрого колись викликало в нього презирство; жодна опозиція, жодне переслідування не могли

відвернути його від цієї мети. Його віра, загартована зусиллями та очищена жертівністю, підтримувала й укріпляла його.

[501] *«Отож, мій сину, — продовжував Павло, — міцній у благодаті, що в Ісусі Христі. І що ти почув від мене при багатьох свідках, те передай вірним людям, які будуть спроможні й інших навчити. Ти ж перенось злигодні, як добрий воїн Ісуса Христа».*

Правдивий Божий служитель не уникатиме труднощів чи відповідальності. Із невичерпного Джерела, призначеного для щирих шукачів Божественної допомоги, він черпає силу, котра робить його здатним перемагати спокуси та виконувати доручені Богом обов'язки. Отримана благодать допомагає все більше пізнавати Бога і Його Сина. Його душа палко бажає здійснювати приємне для Господа служіння. Прямуючи християнським шляхом, він *«міцніє у благодаті, що в Ісусі Христі»*. Ця благодать допомагає йому бути вірним свідком почутого. Він не зневажає і не ігнорує отримане від Бога знання, натомість передає його вірним людям, які, у свою чергу, навчають інших.

У своєму останньому листі до Тимофія Павло поставив перед молодим працівником високий ідеал, указуючи на обов'язки, покладені на нього як служителя Христа. *«Постарайся представити себе гідним перед Богом, — писав апостол, — бездоганним працівником, що наставляє на принципи істини... Уникай молодечих пожадань, настирливо шукай праведності, віри, любові, миру з тими, що кличуть до Господа від чистого серця. А нерозумні й необґрунтовані суперечки обминай, знаючи, що вони породжують сварки. Адже Господній раб не повинен сваритися, але має бути до всіх привітний, здатний*
[502] *навчати, терпеливий, такий, що з лагідністю наставляє противників, чи не дасть їм Бог покаяння, щоб пізнали істину».*

Апостол застерігав Тимофія від фальшивих учителів, які намагатимуться увійти в Церкву. *«Знай же, — писав він, — що в останні дні настануть тяжкі часи. Бо люди будуть самолюбні, грошолобні, чванливі, горді, наклепники, батькам неслухняні, невдячні, нечестиві... які мають вигляд благочестя, але сили його відреклися. Таких уникай».*

«А лихі люди і шахраї матимуть успіх у злому, — продовжував апостол, — обманюючи й самі будучи обмануті. Ти

ж тримайся того, чого ти навчився і що тобі довірено, пам'ятаючи, від кого ти навчився. І ти змолоду знаєш Святе Писання, що може тебе зробити мудрим для спасіння... Усе Писання богонатхненне й корисне для навчання, для докору, для виправлення, для виховання в праведності, щоб Божя людина була досконала, на всяке добре діло готова». Бог щедро забезпечив нас усім необхідним для успішної боротьби зі злом, яке панує у світі. Біблія — це арсенал, де ми можемо озброїтися для боротьби. Наші стегна мають бути підперезані істиною; праведність повинна бути нашою бронею. Нам необхідно узяти щит віри, одягнути шолом спасіння та озброїтися мечем Духа — Словом Божим, прокладаючи шлях через перешкоди й пута гріха.

Павло знав: Церкву очікують дуже небезпечні часи, тому ті, кому доручено опікуватися громадами, повинні старанно, серйозно працювати. Він писав до Тимофія: *«Свідчу перед Богом та Ісусом Христом, Який має судити живих і мертвих під час Свого приходу й у Своєму Царстві. Проповідуй Слово, утверджуй за сприятливих і несприятливих обставин, докоряй, потішай, закликай — з усякою терпеливістю і повчанням»*. [503]

Це урочисте напутнє слово ревному вірному Тимофієві — переконливе свідчення щодо важливості та відповідальності роботи євангельського служителя. Звертаючись до Тимофія, перед судом Божим, Павло наказує йому проповідувати Слово, а не байки та людські звичаї; бути готовим принагідно свідчити про Бога всюди: перед великим зібранням і в приватному колі, дорогою, біля домашнього вогнища, друзям і ворогам, у безпеці і небезпеці, у труднощах, знаючи ганьби і втрат.

Побоюючись, що через свою лагідність і поступливість Тимофій ухилитиметься від виконання важливої частини своєї роботи, Павло навчав його бути вірним, викриваючи беззаконня, і навіть строго докоряти тим, які завинили в тяжких гріхах. Проте робити це він має *«з усякою терпеливістю і повчанням»*. Він повинен був виявляти терпіння і любов Христа, пояснюючи та зміцнюючи свої докори істинами Слова.

Ненавидіти й викривати гріх, водночас виявляючи жалість і ніжність до грішника, — важка справа. Чим серйоз-

нішими будуть наші зусилля досягти святості серця й життя, тим гострішим буде наше сприйняття гріха і рішучішим несхвалення будь-якого відхилення від правди. Ми маємо остерігатися надмірної суворості щодо грішника, однак не забувати про надзвичайну гріховність гріха. Необхідно [504] виявляти хриstopодібне терпіння й любов до заблудного, проте не бути надто толерантними до його гріха, інакше він вважатиме, що не заслуговує докорів, і відкине їх як зайві та несправедливі.

Служителі Євангелія іноді спричиняють велику шкоду, дозволяючи своїй вибачливості щодо грішника перетворюватися на толерантність до гріхів і навіть на участь у них. Таким чином, вони починають вибачати і покривати те, що засуджує Бог; а згодом вони стають настільки засліпленими, що схвалюють тих, кого Бог звелів викривати. Хто притупив своє духовне сприйняття гріховною терпимістю до тих, кого засуджує Бог, ті незабаром учинять ще більший гріх, виявляючи суворість та різкість до тих, кого Бог схвалює.

Гордість людського розуму, зневага до впливу Святого Духа, неприязнь до істин Божого Слова призводять до того, що багато так званих християн, які вважають себе компетентними, щоб навчати інших, відвертаються від Божих вимог. Павло писав до Тимофія: *«Бо настане час, коли не слухатимуть здорового вчення, а виберуть собі вчителів за своїми пожадливостями, щоб лестили слух, аби відвернути вуха від істини та схилитися до небилиць»*.

Апостол говорить тут не про відвертих безбожників, але тих, які визнають себе християнами, проте, керуючись природними нахилами, стають рабами власного «я». Вони хочуть слухати лише такі вчення, які не докоряють за гріх і [505] не засуджують любов до задовolenь. Їх ображають відверті слова вірних Божих слуг, тому вони обирають собі вчителів, які хвалили б їх та лестили їм. І серед так званих служителів зустрічаються такі, що проповідують думки людей замість Божого Слова. Невірні своєму обов'язкові, вони зводять тих, хто шукає в них духовного керівництва.

У Заповідях Свого святого Закону Бог дав досконале правило життя. Він оголосив, що до кінця часу цей Закон, в

якому не зазнає зміни жодна риска або йота, залишатиметься обов'язковим для всіх людей. Христос прийшов прославити і звеличити Закон. Він показав, що Закон утверджений на широкій основі любові до Бога та людини, і послух Його Заповідям — обов'язок людини. Ісус власним життям дав приклад послуху Божому Запові. У Нагірній проповіді Він показав, що його вимоги виходять за межі зовнішніх учинків, поширюючись на думки і наміри серця.

Послух Запові спонукує людей зректися *«безбожності й світських пожадань»* і *«жити чесно, праведно і побожно в теперішньому світі»* (Тита 2:12). Але ворог усякої правди поневолив світ і веде людей до непослуху Запові. Як Павло і передбачав, багато людей відвернулися від простих випробувальних істин Слова Божого й обрали вчителів, які пропонують їм приємні байки. Чимало як служителів, так і рядових віруючих топчуть ногами Божі Заповіді. Так вони зневажають Творця світу, і сатана сміється, тішачись успіхом своїх задумів.

Поряд із дедалі зростаючою зневагою до Божого Закону [506] панують огида до релігії, пиха, любов до задовольень, непослух батькам, самодогоджання. Розважливі люди стурбовано запитують: що можна зробити, аби виправити це жахливе зло? Відповідь знаходиться в пораді Павла Тимофієві: *«Проповідуй Слово»*. Тільки в Біблії можна знайти надійні принципи поведінки. У ній викладена Божа воля, виражена Божественна мудрість. Вона допомагає людині збагнути великі життєві проблеми. Для всіх, хто прислухається до її настанов, вона стане безпомилковим дороговказом; вона не дасть їм змарнувати життя на хибній дорозі.

Бог відкрив Свою волю, і нерозумно сумніватися в тому, що вийшло з Його вуст. Коли промовляє Безмежна Мудрість, тоді не може бути вагань або спірних нерозв'язних питань. Усе, що вимагається від людини, — щиро узгодити своє життя з явленою волею Бога. Послух — це найвище втілення розуму й сумління.

Павло продовжував давати настанови: *«Ти ж будь тверезий у всьому, терпи злидні, виконуй діло благовісника, звершуй своє служіння»*. Незабаром Павло мав закінчити

свій шлях; він бажав, аби Тимофій зайняв його місце, охороняючи Церкву від байок і єресей, за допомогою яких ворог намагатиметься різноманітними способами відвести її від євангельської простоти. Павло навчав його уникати світських справ і марноти, які могли б перешкодити йому цілковито віддати себе на служіння Богові. Тимофій з радістю має зносити протистояння, ганьбу, гоніння, на котрі наражатиметься через свою вірність. Він повинен [501] виконувати своє служіння та використовувати всі доступні засоби для здійснення добра тим, за кого помер Христос.

Павло втілював у життя істини, котрих навчав, і в цьому була його сила. Він постійно глибоко усвідомлював свою відповідальність і працював у єднанні з Джерелом справедливості, милості й істини. Він горнувся до хреста Христового як єдиної гарантії успіху. Любов Спасителя була для нього постійним стимулом, який підтримував його в боротьбі з власним «я» і злом, коли, працюючи для Христа, він наполегливо йшов уперед, усупереч неприязні світу та протидії ворогів.

У цей небезпечний час Церква потребує цілої армії працівників, які, подібно до Павла, виховали б себе для корисної праці, мали глибокий духовний досвід і були сповнені запалу й щирості. Існує потреба в освячених, самовідданих людях, які не злякаються випробувань і відповідальності; людей мужніх і правдивих, у серцях котрих живе Христос — *«надія слави»*. Вони *«проповідують слово»* вустами, яких торкнувся священний вогонь. Через брак таких працівників Божя справа втрачає силу, а фатальна омана, як смертоносна отрута, розкладає моральність та руйнує надії більшої частини людства.

Хто вийде вперед і займе місце вірних, утомлених важкою працею прапороносців, які віддають своє життя за істину? Чи прийме наша молодь святу відповідальність з рук своїх батьків? Чи готуються вони зайняти місця, що звільняться [508] через смерть вірних служителів? Чи прислухаються вони до напутнього слова апостола, чи приймуть заклик до виконання обов'язку, незважаючи на егоїзм та честолюбство, котрі приваблюють молодь?

Павло закінчив свого листа особистими зверненнями до різних людей і ще раз висловив своє настійне прохання, щоб Тимофій прийшов до нього якомога швидше, до настання зими. Він говорив про свою самотність, спричинену дезертирством одних друзів і вимушеною відсутністю інших. Аби Тимофій не вагався, побоюючись, що церква в Ефесі потребуватиме його служіння, Павло повідомив, що він уже послав Тихика зайняти його місце.

Згадавши про суд перед Нероном, дезертирство його братів та підкріплюючи благодать вірного заповітові Бога, Павло закінчив листа, передавши свого улюбленого Тимофія опіці Архипастора, Котрий постійно піклуватиметься про Свою отару, навіть якщо молодші пастирі підуть з життя.

ЗАСУДЖЕНИЙ НА СМЕРТЬ

[509] **П**ід час останнього суду над Павлом сила його слів справила на Нерона таке сильне враження, що він відклав вирішення його справи, не виправдавши і не засудивши звинувачуваного Божого слугу. Але незабаром злоба імператора спалахнула з новою силою. Роздратований своєю неспроможністю зупинити поширення християнської релігії навіть у власному домі, він твердо вирішив віддати апостола на смерть при першій ліпшій нагоді. Згодом Нерон виголосив рішення, за яким Павла засудили на мученицьку смерть. Оскільки римські громадяни не підлягали тортурам, його мали обезголовити.

Павла таємно привели на місце страти. Тільки небагатьом дозволили бути присутніми, тому що гонителі, занепокоєні сильним впливом апостола, побоювалися, що сцена його смерті сприятиме наверненню багатьох у християнство. Але [510] навіть бездушні воїни, які супроводжували його, прислухалися до його слів і з подивом зауважували, що він бадьорий і навіть радісний перед лицем смерті. Для декотрих свідків мученицької смерті Павла його дух прощення щодо своїх убивць та непохитне до останку довір'я Христові виявилися запахом життя на життя. Вони повірили у Спасителя, Котрого проповідував Павло, і незабаром безстрашно запечатали свою віру власною кров'ю.

До останньої години життя Павла свідчило про правдивість його слів, звернених до коринтян: *«Бог, — Який сказав: Нехай із темряви засяє світло! — освітив наші серця, щоб просвітити пізнання Божої слави в особі Ісуса Христа. Цей скорб ми носимо в глиняних посудинах, щоб велич сили була Божа, а не наша. В усьому нас тіснять, але ми не пригноблені; ми в скрутних обставинах, але не впадаємо в розпач; нас переслідують, але ми не залишені; нас принижують, але ми не погублені; ми завжди носимо в тілі мертвість Ісуса, щоб і життя Ісуса проявилось в нашому тілі»* (2Кор. 4:6-10). Сила Павла крилася не в ньому самому, а в присутності та дії Божественного Духа, Котрий наповнив його душу та підкорив кожную думку на послух волі Христа. Пророк звіщає: *«Твердий духом зберігає глибокий мир і на Тебе вповає»* (Ісаї 26:3). Небесний мир на обличчі Павла спонукав чимало душ прийняти Євангеліє.

Павло був оточений атмосферою Неба. Усі, хто спілкувався з ним, відчували вплив його союзу з Христом. Він втілював у життя проповідувану ним істину, і це надавало переконливої сили його проповіді. У цьому полягає сила істини. Невимушений, неусвідомлений вплив святого життя — це найпереконливіша проповідь на користь християнства. Аргументи, навіть найвагоміші, можуть викликати тільки протидію, але благочестивий приклад володіє силою, котрій неможливо опиратися. [511]

Апостол, забувши про власні страждання, благав за тих, кого ось-ось мав залишити для боротьби з упередженнями, ненавистю й переслідуванням. Тих кількох християн, які проводжали його на місце страти, він намагався підбадьорити й зміцнити обітницями, даними переслідуваням за правду. Він запевняв їх, що жодне слово Господа стосовно Його випробуваних вірних дітей не залишиться невиконаним. У своєму дочасному житті вони можуть зазнати труднощів через різноманітні спокуси, залишитися без земних переваг, але їм слід підбадьорювати свої серця упевненістю в Божій вірності, говорячи: *«Я знаю, Кому я повірив, і переконаний, що Він має силу заховати на той день заставу мою»* (2Тим. 1:12). Незабаром ніч випробування і страждання закінчиться, настане радісний світанок миру й постійного дня.

Апостол очікував славного майбутнього не з непевністю чи страхом, а радісною надією та бажанням. Стоячи на місці своєї мученицької смерті, він бачить не меч ката, не землю, що має незабаром прийняти його кров; крізь спокійну [512] блакить неба того літнього дня він бачить престол Вічного.

Цей муж віри бачить сходинки з видіння Якова, що з'єднують землю з небом, смертну людину з безсмертним Богом. Його віра зміцнюється, коли він пригадує, як патріархи і пророки покладалися на Того, Хто є його опорою й утіхою і за Котрого він віддає життя. Від цих святих мужів, які із століття у століття несли свідчення про свою віру, він чує запевнення в тому, що Бог істинний. Він чує, як свідчать про Ісуса, Сина Божого, Спасителя світу, його брати-апостоли. Проповідуючи Євангеліє, вони зустрічатимуть релігійний фанатизм і язичеські забобони, гоніння, презирство; не шкодуючи власного життя, вони несуть світло хреста через похмурі лабіринти безбожності. З ешафотів, вогнищ, підземель, печер і земних ущелин до Павла долинають переможні вигуки мучеників. Він чує свідчення цих стійких душ, які всупереч втратам, стражданням, мукам безстрашно й урочисто свідчать про віру, заявляючи: «Я знаю, кому я повірив». Віддаючи життя за віру, вони свідчать світові: Той, на Кого вони уповають, сильний спасти їх.

Викуплений жертвою Христа, обмитий від гріха Його кров'ю, зодягнутий у Його праведність, Павло має свідчення в собі, що його душа дорогоцінна в очах Викупителя. Його [513] життя сховане із Христом у Бозі, і він переконаний, що славний Переможець смерті здатний зберегти його заставу. У пам'яті апостола воскресає обітниця Спасителя: «Я воскресу його останнього дня» (Івана 6:40). Його думки й надії зосереджені на Другому приході Господа. І коли кат опускає свого меча й над мучеником з'являється смертна тінь, його остання думка, як і перша в час великого пробудження, лине до Життєдавця, Котрий запросить його увійти в радість блаженства.

Минуло майже двадцять століть, відколи Павло-старець пролив свою кров за Боже Слово та свідчення Ісуса Христа. Жодна рука не описала для прийдешніх поколінь останні

сцени життя цього святого мужа, однак богонатхненне Слово зберегло для нас його передсмертне свідчення. Подібно до звуку сурми його голос лунав упродовж усіх віків; його мужність надихала тисячі свідків для Христа, пробуджуючи в багатьох засумованих серцях відлуння його тріумфальної радості: *«Я вже стаю жертвою, і настає час мого відходу. Я звершив добрий подвиг, закінчив свій біг, зберіг віру. А тепер приготовлено мені вінець праведності, який того дня дасть мені Господь, справедливий Суддя; і не тільки мені, а й усім, що полюбили Його прихід»* (2Тим. 4:6-8).

ВІРНИЙ СПІВПАСТИР

(Перше послання Петра)

[514] **У** книзі Дії апостолів мало згадується про подальшу діяльність апостола Петра. У роки активного служіння після злиття Духа в день П'ятидесятниці він був серед тих, хто невтомно працював для навернення юдеїв, котрі приходили на поклоніння до Єрусалима під час річних свят.

У міру того як кількість віруючих у Єрусалимі та інших місцях, де побували вісники хреста, зростала, таланти Петра виявилися неоціненними для ранньої християнської Церкви. Вплив його свідчення про Ісуса з Назарета поширився. На ньому лежала подвійна відповідальність. Він упевнено свідчив про Месію перед невіруючими, ревно працюючи для їхнього навернення, і водночас виконував особливу роботу для віруючих, зміцнюючи їх у вірі Христовій.

[515] Заклик до пасторського служіння Петро отримав тільки після того, як зрікся свого «я» і цілковито поклався на Божественну силу. Христос сказав Петрові перед його зреченням: *«Ти, коли навернешся, зміцни своїх братів»* (Луки 22:32). Ці слова вказували на велику плідну роботу, котру цей апостол мав виконати в майбутньому для віруючих. До такої роботи Петро був готовий завдяки власному досвідові падіння, страждання й покаяння. Лише збагнувши свою слабкість, він зрозумів, наскільки віруючому необхідно покладатися на Христа. Зазнавши бурі спокуси, він усвідомив: людина

може перебувати в безпеці тільки тоді, коли не довіряє собі, а повністю покладається на Спасителя.

Під час останньої зустрічі Христа з учнями біля моря Петро, випробуваний триразовим запитанням: *«Чи ти любиш Мене?»* (Івана 21:15-17), знов зайняв своє місце серед дванадцятьох. Йому була призначена робота пасти отару Господню. Нині, навернений і прийнятий, він мав не тільки рятувати заблудних, але й бути пастирем вівцям.

Христос назвав Петрові тільки одну умову покликання на служіння: *«Чи ти любиш Мене?»* Це суттєво необхідна риса. Хоч Петро міг володіти всіма іншими якостями, без Христової любові він не міг стати вірним пастирем Божої отари. Знання, доброта, красномовність, запал — усе це важливе для успішної роботи, але без Христової любові в серці праця християнського служителя зазнає невдачі.

Любов Христова — це не поривчасте почуття, а живий принцип, який має постійно перебувати в серці. Якщо ха- [516] рактер і поведінка пастиря узгоджуються з істиною, котру він відстоює, Господь скріпить його працю печаткою Свого схвалення. Пастир і отара стануть одним цілим, їх об'єднуюватиме спільна надія у Христі.

Те, як Спаситель повівся з Петром, було уроком і для нього, і для його братів. Хоч Петро зрікся свого Господа, Ісус не переставав любити його. І коли апостол почне служити Словом іншим, він також має ставитися до грішника з терпінням, співчуттям і любов'ю, котра все прощає. Пам'ятаючи власні слабкості і падіння, він мав поводитися з вівцями та ягнятами, довіреними його опіці, так само чуйно, як Христос повівся з ним.

Хоч люди самі підвладні злу, однак схильні немилосердно поводитися зі спокушуваними й заблудними. Вони не можуть читати серця; їм невідомі внутрішня боротьба та болі. Люди повинні навчитися докоряти з любов'ю, зціляти сердечні рани, застерігати, даючи надію.

Упродовж свого служіння Петро вірно пильнував довірену йому отару і таким чином виявився гідним цього доручення й відповідальності, покладеної на нього Спасителем. Він завжди звеличував Ісуса з Назарета як Надію Ізраїлю,

Спасителя людства. Усе своє життя він підкорив Господу жнив. Усіма доступними йому засобами він намагався приготувати віруючих до активного служіння. Його благочестивий приклад і невтомна діяльність надихали багатьох обдарованих молодих людей цілковито присвятити себе на [517] служіння. З плином часу вплив апостола як вихователя й керівника зростав, і хоч основні зусилля він віддав праці для юдеїв, однак ніс свідчення й іншим краям і зміцнював віру в Євангеліє багатьох людей.

У подальші роки свого служіння Петро, натхненний Святим Духом, писав до віруючих *«у розсіянні на чужині: в Понті, Галатії, Кападокії, Азії і Вітинії»*. Його листи сприяли відновленню мужності та зміцненню віри людей, які зазнавали випробувань і страждань. Вони також спонукали знову чинити добро тим, кому загрожувала небезпека втратити своє уповання на Бога через різноманітні спокуси. Складається враження, що ці листи були написані людиною, котра багато постраждала за Христа й отримала щедre потішення від Бога: людиною, усе єство котрої зазнало перетворення під дією благодаті і котра мала тверду незмінну надію на вічне життя.

На початку свого Першого Послання перестарілий слуга Божий віддав своєму Господеві належну хвалу й подяку. *«Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, — вигукнув він, — Який зі Свого великого милосердя через воскресіння з мертвих Ісуса Христа віродив нас до живої надії, до нетлінної, непорочної і нев'янучої спадщини, що збережена на небі для вас, — що силою Божою зберігається через віру для спасіння, яке готове з'явитися в останній час»*.

Перші християни тішилися цією надією на нетлінну спадщину на Новій Землі навіть під час найсуворішого випробування та скорбот. *«З того радійте, — писав Петро, — навіть якщо тепер ви маєте бути трохи засмучені всілякими випробовуваннями, щоб випробування вашої віри, — набагато ціннішої за золото, яке гине, хоч і випробовується у вогні, — виявилось для похвали, слави і честі при з'явленні Ісуса Христа. Ви Його любите, не бачивши... хоча не бачите нині, радієте невимовною і преславною радістю, бо досягаєте мети вашої віри — спасіння душ!»* [518]

Апостол написав ці слова для повчання віруючих усіх віків. Вони мають особливе значення для людей останнього часу, коли *«наблизився всьому кінець»*. Його настанови й застереження, а також слова віри та мужності необхідні всім, хто бажає зберегти свою віру *«твердо аж до кінця»* (Євр. 3:4).

Апостол намагався навчити віруючих, наскільки важливо не дозволяти своїм думкам зосереджуватися на заборонених темах і не витрачати сил на дріб'язкові речі. Хто не бажає стати жертвою сатанинських вивертів, той має пильно охороняти підступи до своєї душі: не читати, не слухати і не дивитися те, що здатне викликати нечисті думки. Думки не повинні безладно блукати, зупиняючись на кожній запропонованій ворогом душ темі. Серце необхідно старанно охороняти, тому що зовнішнє зло пробудить зло внутрішнє, і душа блукатиме в темряві. *«Підперезавши стегна вашого розуму, — писав Петро, — будучи тверезими, цілком покладіть надію на благодать, що приноситься вам у з'явленні Ісуса Христа. Як діти послуху, не потураючи в незнанні вашим попереднім пожадливістям, але як Той, Хто покликав вас, є святий, будьте й ви святі в усьому вашому житті, бо написано: Будьте святі, як Я Святий!»* [519]

«У страсі проводьте час вашого життя, знаючи, що ви були викуплені від марного вашого життя, переданого батьками, нетлінним сріблом або золотом, а дорогоцінною кров'ю Христа, як непорочного й чистого Агнця, Який був передбачений ще перед заснуванням світу; але з'явився задля вас у кінці часів. Через Нього ви повірили в Бога, Який підняв Його з мертвих і дав Йому славу, щоб ваша віра й надія були на Бога».

Якби спасіння можна було купити за срібло чи золото, то як легко було б це зробити Тому, Хто говорить: *«Мені належить срібло, Мені — золото»* (Огія 2:8). Але беззаконник може бути викуплений тільки дорогоцінною кров'ю Сина Божого. План спасіння був заснований на жертві. Апостол Павло писав: *«Адже ви знаєте благодать нашого Господа Ісуса Христа, що, будучи багатим, заради вас став убогим, аби ви збагатилися Його убогістю»* (2Кор. 8:9). Христос віддав Себе за нас, щоб викупити нас від усякого беззаконня. І, як за-

вершальне благословення спасіння, дарував *«вічне життя в Христі Ісусі, Господі нашім»* (Римл. 6:23).

[520] *«Очистивши [Духом] ваші душі на нелицемірне братолюбство через послух істині, — продовжував Петро, — ревно й щиросеречно любіть один одного».* Слово Боже — Істина, канал, яким Господь зливає Свій Дух і силу. Послух Слову породжує чудовий плід — *«щиросердечне братолюбство»*. Ця любов небесного походження, вона породжує благородні спонукання та безкорисливі вчинки.

Коли істина стає незмінним принципом життя, тоді душа *«відроджена не з тлінного насіння, а з нетлінного — живим Божим Словом, що пробував вічно»*. Таке нове народження — результат прийняття Христа як Слова Божого. Коли Божественні істини закарбовуються в серці Святим Духом, тоді з'являються нові поняття, а сили, які досі дрімають, пробуджуються до співпраці з Богом.

Так було з Петром та іншими учнями. Христос відкрив Істину світові. Нетлінне насіння — Слово Боже, було посіяне Ним у людських серцях. Але багато найдорогоцінніших уроків Великого Вчителя залишилися незрозумілими для Його слухачів. Коли після вознесіння Ісуса Святий Дух нагадав учням Його повчання, вони збудилися від духовної дрімоти. Їхній розум осяяло світло нового одкровення; чиста, непорочна Істина знайшла там для себе місце. Тоді чудові досвіди життя Спасителя стали їхніми досвідами. Ці мужі, Божі обранці, проповідували Слово і звіщали велику істину: *«Слово стало тілом, і перебувало між нами... повне благодаті й істини. Бо з Його повноти ми всі одержували благодать за благодаттю»* (Івана 1:14, 16).

[521] Апостол закликав віруючих досліджувати Писання, через правильне розуміння котрих вони можуть досягти вічності. Петро розумів: у житті кожної душі, котра врешті-решт переможе, будуть труднощі та випробування. Але він знав і те, що розуміння Писань допоможе спокушуваному пригадати обітницю, котрі потішають серце і зміцнюють віру у Всемогутнього.

«Бо кожне тіло, немов трава, — писав він, — і всяка слава людини, як квітка рослини: засохла трава — і цвіт її опав. А Слово Господнє пробуває вічно! А це те Слово, яке сповіщене

вам у Євангелії. Отож, відкладіть усяке зло, і всякий обман, і лицемірство, і заздрість та всілякі обмови і, як новонароджені немовлята, ждайте чистого духовного молока, щоб на ньому ви зросли для спасіння, бо ви скуштували, що Господь добрий».

Чимало віруючих, до кого Петро адресував свої листи, жили серед язичників, і багато залежало від їхньої вірності своєму високому покликанню. Апостол нагадував їм про їхню перевагу, як послідовників Христа Ісуса. *«Ви — рід вибраний, — писав він, — царське священство, святий народ, придбаний, аби звіщати чесноти Того, Хто вас покликав із темряви до дивного Його світла. Ви колись були «ненарод», а тепер народ Божий; ви колись були «непомилувані», а тепер ви помилувані.*

Улюблені, благаю вас, як чужинців і мандрівників, стриму- [522]
ватися від тілесних пожадлиностей, що воюють проти душі, мати добру поведінку серед язичників, щоб за те, за що вас обмовляють, мов злочинців, побачивши добрі діла, прославили Бога в день відвідин».

Апостол ясно показав, як віруючі мають ставитися до громадянських властей: *«Підкоріться всякій людській владі задля Господа, — чи цареві, як володареві, чи правителям, як від Нього посланих, аби карати злочинців та хвалити тих, що чинять добро. Бо така Божя воля, щоб вони добрими вчинками приборкували неучтво немудрих людей, як вільні, — що не використовують свободу як прикриття для зла, — але як раби Божі. Шануйте всіх, любіть братерство, бійтеся Бога, поважайте царя».*

Слугам була дана порада коритися своїм панам *«із повним страхом... не тільки добрим та лагідним, а й прикрим. Бо це благодать, — пояснює апостол, — коли хто свідомо, задля Бога переносить злидні, страждаючи несправедливо. Бо яка честь, коли зазнаєте покарання за провини? Але коли терпите й страждаєте, роблячи добро, — це благодать перед Богом. На це ви були покликані, тому що й Христос постраждав за нас, залишивши нам приклад, щоб ми йшли Його слідами. Він не вчинив гріха, і не знайдено підступу в устах Його; коли Його лихословили, Він не лихословив; страждаючи, не погрожував, а передавав Тому, Хто судить справедливо. Він Сам [523]*

Своїм тілом підняв наші гріхи на дерево, щоб ми, вмерши для гріхів, жили для праведності; Його ранами ви оздоровлені. Бо ви були як блукаючі вівиці, а тепер повернулися до Пастиря і Наставника ваших душ.

Апостол повчав віруючих жінок, щоб вони були стриманими в мові, скромними у вбранні й поведінці. *«Хай окрасою для них, — радив він, — буде не зовнішнє, не заплітання волосся та навішування золота чи прикрашання одягу, а прихована сердечна людина, в нетлінності лагідного і мовчазного духа, що є дорогоцінним перед Богом».*

Це повчання стосується віруючих усіх віків. *«За їхніми плодами пізнаєте їх» (Матв. 7:20).* Внутрішня окраса лагідного і мовчазного духа — дорогоцінна. У житті справжнього християнина зовнішня окраса завжди гармоніює з внутрішнім миром і святістю. *«Коли хто хоче йти за Мною, — сказав Христос, — хай зречеться самого себе, візьме свій хрест і йде за Мною» (Матв. 16:24).* Життя християнина буде позначене самозреченням і жертовністю. Одяг усіх, хто йде шляхом, прокладеним для викуплених Господом, свідчитиме про навернення їхнього смаку.

Любити красу і прагнути її — добра справа, але Бог бажає, щоб ми перш за все любили та шукали вищу, нетлінну красу. Жодна зовнішня окраса не може зрівнятися своєю цінністю чи привабливістю з тим *«лагідним і мовчазним духом»*, *«білим [524] і чистим вісоном» (Об'явл. 19:14),* котрий матимуть усі святі землі. Цей одяг зробить їх прекрасними й приємними на землі, а в майбутньому стане їхньою перепусткою до палацу Царя. Його обітниця говорить: *«Вони ходитимуть зі Мною в білому, бо є того гідні» (Об'явл. 3:4).*

Пророчим поглядом дивлячись у майбутнє, на тривожні часи для Христової Церкви, апостол закликав віруючих бути непохитними перед лицем випробувань і страждань. *«Любі, — писав він, — не дивуйтеся вогневі, що трапляється з вами для вашого випробування, — наче якомусь дивному випадкові».*

Випробування — частина виховного процесу в школі Христа з метою очищення Божих дітей від земних домішок. Випробування випадають на їхню долю саме тому, що їх про-

вадить Бог. Випробування й перешкоди — це Його вибрані методи виховання та призначені Ним умови успіху. Той, Хто читає серця людей, знає їхні слабкості краще за них самих. Він бачить, що деякі мають такі риси, котрі при правильному спрямуванні можуть бути використані для просування Його справи. У Своєму Провидінні Він ставить ці душі в таке становище, такі різноманітні обставини, щоб вони виявили вади, про які й не здогадуються. Він дає їм можливість перемагати їх і підготувати себе до служіння. Часто Він дозволяє палати вогню страждання, щоб вони могли очиститися.

Бог постійно піклується про Свій спадок, допускаючи для Своїх дітей лише ті скорботи, котрі необхідні для їхнього теперішнього та вічного блага. Він очистить Свою Церкву, як [525] Христос очистив храм під час земного служіння. Усі труднощі й випробування, які Він посилає Своєму народові, мають сприяти досягненню більшого благочестя, більшої сили для перемоги справи хреста.

У житті Петра був час, коли він не бажав бачити Хрест у справі Христа. Коли Спаситель відкрив учням, що на Нього чекають страждання і смерть, Петро вигукнув: *«Змилуйся над Собою, Господи! Хай цього Тобі не станеться!»* (Матв. 16:22). Протест Петра був викликаний жалістю до себе, він не бажав розділяти страждання Христа. Це був гіркий урок для учня. Він повільно опановував істину про те, що земний шлях Христа пролягав через муки і приниження. Але він мав засвоїти цей урок у вогняному горнилі. Колись енергійний, а тепер зігнутий під тягарем років і праці, він писав: *«Любі! Не дивуйтеся вогневі, що трапляється з вами для вашого випробування, — наче якомусь дивному випадкові; але радійте, що ви є учасниками Христового страждання, щоб і при з'явленні Його слави ви раділи та веселилися»*.

Звертаючись до пресвітерів Церкви щодо їхньої відповідальності як співпастирів Христової отари, апостол писав: *«Пасіть те Боже стадо, що є у вас; наглядайте не з примусу, а добровільно, по-Божому; не задля ненаситної жадоби користі, а з ревності; не як ті, що панують над спадком, але як ті, що самі є прикладом для стада; і коли з'явиться Архи- [526] пастир, одержите нев'янучий вінець слави»*.

Співпастирі мають старанно пильнувати Господню отару, їхнє пильнування не повинно носити характер диктаторства; їхнє завдання — підбадьорювати, зміцнювати, підносити. Служіння означає щось більше, ніж тільки проповідування; воно означає серйозну особисту працю. Церква на землі складається зі схильних до помилок людей; їх підготовка та виховання вимагають терплячих наполегливих зусиль, аби вони могли отримати визнання в цьому житті, а в житті прийдешньому — славу і безсмертя. Існує потреба у вірних пастирях, які не будуть уleshувати Божий народ, ані поводитися з ним брутально, але годуватимуть його хлібом життя. Ці мужі щоденно відчують перетворювальну силу Святого Духа, плекають міцну безкорисливу любов до тих, для кого працюють.

Зустрічаючись у церкві з відчуженням, прикрістю, заздрістю, ревнощами, співпастир має виявляти тактовність. Йому необхідно працювати в дусі Христа, щоб залагоджувати різні справи. Людей потрібно застерігати, докоряти за гріх; виправляти допущені помилки слід не тільки з-за кафедри, але і з допомогою індивідуальної роботи. Норовливе серце може не погоджуватися із закликами, Божого слугу можуть критикувати, недооцінювати. Тоді нехай він згадає: *«Мудрість, що згори, насамперед чиста, потім мирна, лагідна, покірна, повна милосердя і добрих плодів, безстороння, нелукава. Адже плід праведності сіється в мирі — і творцями миру»* (Якова 3:17, 18).

Завдання служителя Євангелія — *«просвітити всіх, у чому полягає здійснення таємниці, що від віків була схована в Бозі»* (Ефес. 3:9). Якщо хтось обирає найлегший, вільний від самопожертви шлях, задовольняючись проповідуванням і перекладаючи свою роботу на іншого, то Бог не прийме його служіння. Душі, за котрі помер Христос, гинуть через те, що ніхто не проводить з ними цілеспрямованої, індивідуальної роботи. Служитель, який не бажає працювати з людьми особисто, як цього вимагають інтереси отари, обрав для себе роботу не за покликанням.

Справжній пастир забуває про себе. Він випускає з уваги власне «я», щоб чинити діла Божі. Проповідуючи Слово, особисто працюючи з людьми по домах, він дізнаєть-

ся про їхні потреби, скорботи, випробування. Співпрацюючи з великим Носієм тягарів, він розділяє їхнє горе, потішає в смутку, задовольняє голод душі та наворачтає серця до Бога. У цій роботі служителям допомагають небесні ангели, а сам він навчений і просвічений в істині, яка може зробити мудрим на спасіння.

Повчаючи тих, хто займає відповідальні пости в Церкві, апостол виклав деякі загальні принципи, котрих мали дотримуватися всі учасники церковної спільноти. Молодих членів отари апостол переконував наслідувати приклад своїх пастирів у їхній христоподібній покорі. *«Також і ви, молодші, коріться старшим; та й усі виявляйте покору один до одного, адже Бог гордим противиться, а покірним дає благодать. Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас підняв свого часу. Покладіть на Нього всі ваші турботи, бо Він дбає про вас. Будьте тверезі, пильнуйте. Ваш ворог — диавол — ходить і ричить, мов лев, шукаючи, кого б поглинути. Протидійте йому міцною вірою».* [528]

Так Петро писав віруючим під час особливого випробування Церкви. Багато людей вже стали співучасниками Христових страждань, і незабаром Церква мала пережити час жахливого переслідування. Через кілька коротких років багато вчителів та керівників Церкви віддадуть своє життя за Євангеліє. Невдовзі до неї мали увійти хижі вовки, які не будуть щадити отари. Але ніщо не зможе розчаровувати тих, чий надії зосереджувалися на Христі. Словами підбадьорення та підтримки Петро скерував думки віруючих від тогочасних випробувань і майбутніх страждань до *«нетлінної, непорочної і нев'янучої спадщини».*

«А Бог усякої благодаті, — палко молився він, — що в Ісусі Христі покликав вас до Своєї вічної слави, нехай тих, хто трохи постраждав, поновить; хай укріпить, хай зміцнить, хай твердо поставить! Йому слава і влада на віки віків! Амінь».

НЕПОХИТНІ ДО КІНЦЯ

(Друге послання Петра)

[529] **У** другому листі Петра до тих, які *«прийняли віру, рівноцінну нашій»*, апостол викладає Божественний план розвитку християнського характеру. Він пише: *«Благодать вам і мир хай помножиться в пізнанні Бога й Ісуса, нашого Господа! Усе те, що потрібне для життя і побожності, подарувала нам Його Божя сила — пізнанням Того, Хто покликав вас власною славою і чеснотою. Через них даровані нам дорогоцінні та великі обітницї, щоб через них ви стали учасниками Божественної природи, уникнувши морального розтління, що у світі.*

Тому докладіть усі старання, покажіть у вашій вірі чесноту, а в чесноті — пізнання, в пізнанні — стриманість, у стриманості — терпеливість, у терпеливості — побожність, у побожності — братерство, а в братерстві — любов. Бо коли це у вас є та примножується, то не залишить вас без діла, ні без плоду для пізнання Господа нашого Ісуса Христа».

[530] У цих словах повчання лунають переможні нотки. Апостол показує віруючим сходинки християнського прогресу, кожний крок — це зростання у пізнанні Бога. У цьому процесі сходження не повинно бути зупинки. Віра, чеснота, пізнання, стриманість, терпеливість, побожність, братерство та любов — ось щаблі цих сходів. Ми спасаємося, підіймаючись сходинка за сходинкою, просуваючись крок за кроком до висоти Христового ідеалу. Так Він стає для нас мудрістю, праведністю, освяченням і викупленням.

Бог покликав Свій народ до слави й чесноти, і ці риси виявлятимуться в житті усіх, хто воістину з'єднаний з Ним. Ставши спільниками небесного дару, вони повинні вдосконалюватися, збережені *«силою Божою через віру» (1Петра 1:5)*. Слава Божа полягає в тому, що Він наділяє Своїх дітей Своєю доброчесністю. Він бажає, щоб чоловіки та жінки досягли найвищого мірила. Коли вони вірою тримаються за силу Христа, коли благають про виконання Його вірних обітниць, які вони вважають своїми, коли із нездоланною наполегливістю шукають сили Святого Духа, то досягають у Ньому повноти.

Прийнявши євангельську віру, віруючий має здобути доброчесність і таким чином очистити серце та приготувати розум до прийняття богопізнання. Це знання — основа всякої справжньої освіти та служіння. Це єдиний можливий захист від спокуси, і саме воно може уподібнити людину за характером до Бога. Через пізнання Бога та Його Сина Ісуса Христа віруючий отримує *«усе те, що потрібне для життя і побожності»*. Жодний добрий дар не удержується від того, хто щиро бажає отримати праведність Христа. [531]

«Вічне життя є те, — сказав Христос, — щоб знати Тебе, єдиного істинного Бога, і Того, Кого Ти послав, — Ісуса Христа» (Івана 17:3). А пророк Єремія сповістив: *«Хай не хвалиться мудрий мудрістю своєю, хай не хвалиться сильний силою своєю, хай не хвалиться багатий своїм багатством. Ні! Хто хвалиться, хай хвалиться тим, що розуміє і знає Мене, що Я — Господь, Який творю милість і суд, і справедливість на землі; Мені бо це до вподоби — слово Господнє» (Єрем. 9:22, 23)*. Людський розум навряд чи може збагнути широту, глибину та висоту духовних досягнень того, хто придбав це знання.

Кожний може досягти досконалості християнського характеру на своєму рівні. Завдяки жертві Христа віруючий може отримати все необхідне для життя і побожності. Бог вимагає від нас досягнення досконалості; Він ставить нам у приклад характер Христа. У Своїй людській природі, удосконаленій завдяки постійному опорі злу, Спаситель показав: співпрацюючи з Божеством, люди можуть досягти досконалості характеру вже в цьому житті. І Бог запевняє нас, що ми також можемо отримати повну перемогу.

[532] Перед віруючим відкривається чудова можливість стати подібним до Христа, слухняним усім принципам Його Закону. Проте сама людина не може досягти такого стану. Святість, яку вона, за Божим Словом, повинна мати, перш ніж бути спасенною, є результатом дії Божественної благодаті, коли людина підкоряється вихованню та стримуючому впливові Духа Істини. Послух людини може стати досконалим лише завдяки фіміамові Христової праведності, яка наповнює Божественним ароматом кожний учинок послуху. Обов'язок християнина — наполегливо перемагати кожну ваду. Він повинен завжди молитися, прохаючи Спасителя зцілити його уражену гріхом душу. У нього немає ані мудрості ані сили для перемоги; вони належать Господу, і Він дарує їх тим, які в смиренні й розкаянні шукають у Нього допомоги. Процес перетворення людини від порочності до святості — постійний процес. З дня на день Бог працює над освяченням людини, а людина має співпрацювати з Ним, докладаючи наполегливих зусиль у формуванні добрих звичок. Вона повинна додавати благодать до благодаті; і в той час як вона виконує дію додавання, Бог виконує для неї дію множення. Наш Спаситель завжди готовий вислухати молитву розкаяного серця та відповісти на неї, і мир та благодать намножуються для Його вірних. Він охоче дарує їм благословення для боротьби зі злом, яке напосідає на них.

Деякі люди намагаються піднятися сходишками християнського прогресу, але під час сходження починають покладатися на людську силу і незабаром втрачають з поля зору Ісуса, [533] Проводиря і Вершителя їхньої віри. Результат — невдача, втрата усіх надбань. Воістину сумне становище тих, хто, втомившись на шляху, дозволяє ворогові душ викрадати в них християнські чесноти, сформовані в серці і житті. *«А в кому цього нема, — говорить апостол, — той сліпий, короткозорий, він забув про очищення від своїх попередніх гріхів».*

Апостол Петро мав багатий досвід духовного життя з Богом. Його віра в спасаючу силу Бога з роками міцніла, доки в нього не залишилося жодного сумніву в тому, що людина, яка з вірою йде вперед, сходишка за сходишкою, підіймаючись до небесних воріт, не може зазнати поразки.

Упродовж багатьох років Петро переконував віруючих у необхідності постійного зростання в благодаті та пізнанні істини. Тепер же, знаючи, що скоро йому доведеться прийняти мученицьку смерть за свою віру, він ще раз привернув їхню увагу до дорогоцінних переваг, доступних кожному віруючому. Маючи нездоланну впевненість у своїй вірі, перестарілий апостол закликав своїх братів бути цілеспрямованими в християнському житті. *«Старайтеся, — благав він, — утвердити ваше покликання та обрання, бо роблячи так, ніколи не спіткнетеся. Бо таким чином щедро забезпечиться вам вхід до вічного Царства нашого Господа і Спасителя Ісуса Христа»*. Дорогоцінне запевнення! Славну надію має людина, котра з вірою прямує до висот християнської досконалості!

«Тому я буду постійно, — продовжував апостол, — нагадувати вам про це, хоч ви й знаєте і впевнені в теперішній істині. Бо вважаю за справедливе, доки я ще в цій оселі, спонукувати вас нагадуванням, знаючи, що невдовзі покину свою оселю, як і Господь наш Ісус Христос показав мені. Дбатиму, щоб і після мого відходу ви завжди про це пам'ятали». [534]

Апостол був достатньо обізнаним, щоб говорити про наміри Бога стосовно людського роду, тому що під час земного служіння Христа він багато бачив і чув щодо Божого Царства. *«Адже ми сповістили вам про силу та присутність Господа нашого Ісуса Христа, — нагадував він віруючим, — не йдучи за хитрими вигадками, але будучи очевидцями Його величі. Бо Він прийняв честь і славу від Бога Отця, коли до Нього донісся від величної слави такий голос: Це Мій Син, Мій улюблений, Якого Я вподобав! І ми, будучи з Ним на святій горі, чули цей голос, що пролунав з неба»*.

Це був переконливий доказ того, що надія віруючих має під собою тверду основу. Проте ще більш переконливим було пророче свідчення, яке зміцнювало віру учнів і ставило її на безпечний якір. *«І ми маємо ще, — писав Петро, — непорушне пророче слово. Ви добре робите, зважаючи на нього як на світильник, що світить у темному місці, — доки почне розвиднятися і ранкова зоря засяє у ваших серцях, насамперед знаючи те, що жодне пророцтво в Писанні не постає з власного тлумачення. Бо пророцтво ніколи не було з волі людини, але від Бога звіщали мужі, натхнені Святим Духом»*. [535]

Звеличуючи «непорушне пророче слово», як надійне керівництво в час небезпеки, апостол серйозно застерігав Церкву від фальшивих пророцтв «лжевчителів», які таємно вноситимуть «згубні єресь і відречуться Господа». Про цих фальшивих учителів, що постануть у Церкві і котрих багато братів вважали істинними, апостол говорить: «Вони — безводні джерела, гнані вітром хмари, імла; їм приготований морок темряви». «Останнє для них є гірше від першого, — писав він. — Адже краще їм було не пізнавати дороги праведності, ніж пізнавши, відвернутися від переданої їм святої заповіді».

Дивлячись крізь призму віків аж до кінця часу, Петро, натхненний Святим Духом, змалював стан світу перед Другим приходом Христа. «В останні дні придуть з насмішками кепкуни, — писав він, — які живуть за власними пожаданнями і кажуть: Де обітниця Його приходу? Бо відколи впокоїлися батьки, все залишається так, як від початку творення!» Але «коли говоритимуть: Мир і безпека, — тоді раптово прийде на них погибель» (ІСол. 5:3). Однак не всі будуть уведені в оману вигадками ворога. Коли наблизиться кінець віку цього, на [536] Землі житимуть вірні, здатні розрізняти ознаки часу. У той час як багато позірних віруючих своїми ділами зречуться віри, існуватиме останок, який встоїть до кінця.

Петро зберігав у серці надію на повернення Христа і запевняв Церкву в неминучому виконанні обітниці Спасителя: «І коли піду та приготую вам місце, то Я знову прийду і візьму вас до Себе» (Івана 14:3). Вірним, випробуваним душам може здаватися, що Прихід затримується, але апостол запевняв їх: «Не бариться Господь з обітницею, хоч це деякі вважають за зволікання, але є довготерпеливий до нас, не бажаючи, аби хтось загинув, а щоб усі прийшли до каяття. А Господній день прийде, мов злодій уночі, коли небо з гуркотом пройде, а розпечені стихії розплавляться, і земля та діла, що на ній, згорять».

Коли все це таким чином буде знищене, то якими треба бути у святому житті й у побожності вам, що чекаєте й прагнете приходу Божого дня, під час якого небо, охоплене полум'ям, зникне, а розжарені стихії розплавляться? Ми за Його обітницею чекаємо нових небес і нової землі, в яких проживає праведність. Тому, улюблені, очікуючи цього, постарайтеся, щоб Він

знайшов вас в мирі, чистими і незаплямованими. А довготерпіння нашого Господа вважайте за спасіння, як і написав вам з притаманною йому мудрістю наш улюблений брат Павло... Тож ви, любі, заздалегідь знаючи про це, стережіться, щоб не були ви зведені оmanoю безбожних і не відступили від своєї непохитності, але зростаєте в благодаті й пізнанні нашого Господа і Спасителя Ісуса Христа». [537]

Згідно з Божим Провидінням, Петрові було дозволено закінчити своє служіння в Римі, де за наказом імператора Нерона його ув'язнили приблизно в час другого арешту Павла. Таким чином, двоє апостолів-ветеранів, котрих праця розлучила на багато років, мали востаннє засвідчити про Христа в столиці світу і пролити на її землі свою кров як насіння для великих жнив святих і мучеників.

Відколи Петро був відновлений після свого зречення від Христа, він мужньо зустрічав небезпеку, виявляючи благородство й сміливість у проголошенні вістки про розп'ятого, воскреслого і вознесеного на Небо Спасителя. Перебуваючи у в'язниці, він згадував слова Христа: «Знову й знову запевняю тебе: коли ти був молодий, то підперізувався сам і ходив, куди хотів, коли ж постарієш, простягнеш свої руки й інший тебе підпереже та поведе, куди ти не захочеш» (Івана 21:18). Так Ісус відкрив Своему учневі, якою смертю той помере, і навіть передрік, що його руки будуть простягнуті на хресті.

Петра, як єврея і чужоземця, присудили до бичування та розп'яття. Перед лицем цієї жахливої смерті апостол пригадав свій великий гріх зречення від Ісуса в час Його приниження. Але якщо раніше він не бажав прийняти хрест, то тепер вважав за радість віддати своє життя за Євангеліє. Ось тільки померти так, як його Учитель, він вважав за надто велику честь для себе, бо колись зрікся свого Господа. Петро щиро розкався у тому гріху і був прощений Христом. Про це свідчить дане йому високе доручення: пасти овець і ягнят отари. Але він не міг простити собі. Навіть думка про муки останньої жахливої сцени в його житті не могла применшити гіркоту його смутку й розкаяння. І він попросив своїх катів про останню милість: розп'ясти його на хресті донизу головою. Прохання було задовільнене. Так помер великий апостол Петро. [538]

УЛЮБЛЕНИЙ ІВАН

[539] Іван відомий серед інших апостолів як *«учень, якого любив Ісус»* (Івана 21:20). Він, здається, перебував у більшій дружбі із Христом, ніж інші; і отримав багато доказів того, що Спаситель любить його й довіряє йому. Він один із трьох, кому було дозволено споглядати славу Христа на горі Переображення та Його муки в Гефсиманії; це його опіці наш Господь довірив Свою матір в ті останні години страждання на хресті.

Улюблений учень відповідав на любов Спасителя усією палкістю своїх почуттів. Іван горнувся до Христа, як виноградна лоза до величної опори. Задля свого Господа він нехтував небезпекою перебування в судилищі та поблизу хреста; отримавши звістку про воскресіння Христа, він поспішив до гробу, випереджаючи у своєму завзятті навіть запального Петра.

Довірлива любов і безкорислива відданість, виявлені в житті й характері Івана, — це дорогоцінні уроки для християнської Церкви. Іван від народження не володів таким [540] привабливим характером, який виявився в нього наприкінці життя. Від природи він мав серйозні вади; був не тільки гордим, честолюбним, схильним до самоутвердження, але й імпульсивним, і образливим. Він та його брат були названі «синами громовими». Гнівливість, жадоба помсти, дух критики — усе це було притаманне улюбленому учневі. Про-

те за всім цим Божественний Учитель бачив палке, шире, любляче серце. Ісус докоряв його за корисливість, руйнував честолюбні надії, випробовував віру. Але Він явив йому те, до чого прагнула його душа, — красу святості, перетворювальну силу любові.

Вади характеру Івана стали особливо помітними в кількох ситуаціях під час його особистого спілкування зі Спасителем. Якось Христос послав перед Собою вісників до самарянського селища з проханням до мешканців надати Йому та Його учням притулок на ніч. Але коли Спаситель наблизився до міста, мешканцям здалося, що Він прямує до Єрусалима. Це викликало в самарян заздрість, і замість того щоб запросити Його до себе, вони відмовили в люб'язності, яку виявили б до звичайного подорожнього. Ісус ніколи й нікому не нав'язує Себе, і самаряни втратили благословення, котре було б дароване їм, якби вони прийняли Його.

Учні знали, що Христос бажав благословити самарян Своєю присутністю, тому виявлені до їхнього Господа холодність, заздрість і неповага здивували й обурили їх. Особливо розгнівалися Яків та Іван. Подібне поводження [541] з Тим, Кого вони так шанували, здалося їм надто великим злом, щоб його можна було залишити без негайного покарання. У своєму запалі вони сказали: *«Господи, хочеш, ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і знищив їх, так як зробив Ілля?»* Вони мали на думці знищення самарянських воєначальників та їхніх воїнів, які були послані захопити пророка Іллю. Брати були здивовані, побачивши, що їхні слова завдали болю Ісусові. Ще більше здивував їх Його докір: *«Не знаєте, якого ви духа, бо Людський Син прийшов не губити людські душі, а спасати їх»* (Луки 9:54-56).

У місію Христа не входить примушувати людей прийняти Його. Це сатана і люди, керовані його духом, чинять насильство над сумлінням. Удаючи з себе поборників праведності, люди, які перебувають у змові зі злими ангелами, завдають страждань своїм ближнім, намагаючись нав'язати їм власні релігійні погляди. Христос же завжди виявляє милість, намагаючись завоювати серце Своєю любов'ю. Він не може миритися з наявністю кумирів у душі і не приймає часткового

служіння. Але він бажає тільки добровільного служіння, добровільного підкорення серця, спонукуваного любов'ю.

[542] Іншого разу Яків та Іван попросили через свою матір, щоб їм було дозволено зайняти найвищі і найпочесніші місця в Царстві Христа. Незважаючи на неодноразове повчання Христа щодо природи Його Царства, ці молоді учні продовжували плекати надію на Месію, Котрий посяде престол і прийме царську владу за бажанням людей. Мати, як і її сини, бажала для них почесного місця в цьому Царстві, тому попросила: *«Звели, щоб двоє моїх синів сіли — один праворуч Тебе, а другий — ліворуч у Твоєму Царстві»*.

Але Спаситель відповів: *«Не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я маю пити? Або хреститися хрещенням, яким Я хрещуся?»* Вони пригадали Його таємничі слова про випробування і страждання, проте впевнено відповіли: *«Можемо»*. Вони вважали за найбільшу честь довести свою вірність, розділяючи все, що випаде на долю їхнього Господа.

«Отже, чашу Мою будете пити і хрещенням, яким Я хрещуся, будете хреститися», — сказав Христос. Замість престолу Він бачив перед Собою хрест і двох злочинців праворуч та ліворуч від Себе. Яків та Іван мали стати співниками в стражданнях свого Господа: одному судилася швидка смерть від меча, другий мав прожити найдовше за всіх апостолів, наслідуючи приклад свого Господа у праці, зазнаючи ганьби та переслідувань. *«Але щоб сісти по правиці й лівиці від Мене, не Моє це давати, а лише кому приготував Мій Отець»* (Матв. 20:21-23).

[543] Ісус знав мотив цього прохання, тому докорив двох учнів за гордість і честолюбство: *«Князі народів володіють ними, а сильні світу панують над ними. Не так буде у вас: бо хто хоче між вами стати великим, той хай буде вашим слугою, і хто лише хоче між вами бути першим, хай буде вашим рабом; так само і Син Людський — прийшов Він не для того, щоб служили Йому, а щоб послужити й віддати Свою душу як викуп за багатьох!»* (Матв. 20:25-28).

У Божому Царстві місце здобувається не через кумівство. Його не можна ані заробити, ані отримати за свавільним рішенням. Це — плід характеру. Вінець і престол — це знак ви-

конання умов, знак перемоги над самими собою силою благодаті нашого Господа Ісуса Христа.

Через багато років, коли Іван досягнув повного взаєморозуміння з Христом через участь у Його стражданнях, Господь Ісус відкрив йому умову здобуття Його Царства. *«Переможцеві, — сказав Христос, — дозволю сісти зі Мною на Моєму престолі, — як і Я, перемігши, сів з Моїм Отцем на Його престолі» (Об'явл. 3:21)*. Найближче до Христа буде той, хто найбільше напоєний Його духом самовідданої любові, яка *«не заздрить, не гордиться... не шукає свого власного, не спалахує гнівом, не задумує лихого» (1Кор. 13:4, 5)*; любові, котра спонукує учня, як вона спонукувала нашого Господа, віддати все, жити, працювати й жертвувати аж до смерті задля спасіння людства.

Іншого разу, на початку свого євангельського служіння, Яків та Іван зустріли чоловіка, котрий, не будучи явним послідовником Христа, виганяв демонів Його Ім'ям. Учні заборонили йому це робити, і вважали, що вчинили правильно. Виклавши ж цю справу перед Христом, вони почули від Нього докір: *«Не забороняйте йому. Бо немає такого, хто зробив би чудо в Моє Ім'я і зміг би відразу Мене лихословити» (Марка 9:39)*. Ніколи не можна відштовхувати людину, яка прихильно ставиться до Христа. Учні не повинні плекати [544] дух обмеженості й винятковості, натомість виявляти таке ж всеосяжне співчуття, яке бачили у свого Господа. Яків та Іван вважали, що дбають про честь Господа, проте зрозуміли, що відстоювали власну честь. Вони визнали свою помилку і прийняли докір.

Найбільшим скарбом для Івана стали уроки Христа про те, що лагідність, покірливість і любов суттєво необхідні для зростання у благодаті й придатності для Його справи. Він дорожив кожним уроком і постійно намагався узгодити своє життя з Божественним зразком. Іван почав розуміти славу Христа — не світську пишність і владу, на які він був навчений уповати, але *«славу як Єдинородного від Отця, повного благодаті й істини» (Івана 1:14)*.

Глибина та палкість любові Івана до свого Вчителя були не причиною Христової любові до нього, а наслідком

цієї любові. Іван бажав бути подібним до Ісуса, і внаслідок перетворювального впливу любові Христа він дійсно став лагідним і покірливим. Іван більше за всіх своїх товаришів підкорився силі цього чудового життя. Він говорить: *«Життя з'явилося, і ми побачили»*. *«Бо з Його повноти ми всі одержували благодать за благодаттю»* (Івана 1:2; Івана 1:16). Іван [545] пізнав Спасителя на власному досвіді. Уроки його Вчителя були закарбовані в його душі. Коли він свідчив про благодать Спасителя, його прості слова красномовно відкривали любов, якою було просякнуте все його єство.

Палка любов Івана до Христа спонукувала його завжди бути поряд з Ним. Спаситель любив усіх дванадцятьох, але Іван був найбільш сприйнятливим. Він був наймолодшим і з дитячою довірою відкривав своє серце Ісусові. Таким чином, він перебував у більш тісному єднанні зі Христом, і через нього людям були передані найглибші духовні істини.

Ісус любить тих, хто представляє Отця, а Іван міг говорити про любов Отця так, як ніхто інший. Він відкривав своїм ближнім те, що відчував у власній душі, являючи у своєму характері Божі риси. На його обличчі була відображена слава Господня. Христоподібним сяйвом його лице випромінювало красу тієї святості, котра перетворила його. З любов'ю і захопленням споглядав він Спасителя, доки єдиним його бажанням не стало уподібнитися до Христа й перебувати в єднанні з Ним і доки в його характері не відобразився характер його Господа.

«Подивіться, — говорить він, — яку любов дав нам Отець, щоб ми звалися Божими дітьми! ...Улюблені! Тепер ми Божі діти, але ще не виявилося, що будемо. Знаємо, що коли Він з'явиться, будемо подібні до Нього, бо побачимо Його таким, який Він є» (Івана 3:1, 2).

ВІРНИЙ СВІДОК

(Послання Івана)

Після вознесіння Христа Іван виступив як вірний, [546] ревний працівник Господа. Разом з іншими учнями він пережив злиття Духа в день П'ятидесятниці та з новим запалом і силою проповідував людям слова життя, намагаючись спрямувати їхні думки до Невидимого. Він був палким, щирим, сильним проповідником. Прекрасною мовою, милозвучним голосом розповідав він про слова й діла Христа, справляючи велике враження на серця слухачів. Простота його слів, велична сила істин і запал, з яким він викладав їх, відкривали йому доступ до всіх верств суспільства.

Життя апостола узгоджувалося з його вченнями. Любов до Христа, що палала в його серці, спонукувала його серйозно і невтомно працювати для ближніх, особливо для братів-християн.

Христос звелів Своїм учням любити один одного, як [547] Він полюбив їх. Таким чином вони мали засвідчити світові, що в них живе Христос — надія слави. *«Нову заповідь даю вам: Любіть один одного! Як Я полюбив вас, щоб і ви любили так один одного» (Івана 13:34).* Тоді учні не могли зрозуміти цих слів. Але згодом, ставши очевидцями Його страждань, розп'яття, воскресіння й вознесіння на Небо та одержавши Святого Духа в день П'ятидесятниці, вони мали більш чітке уявлення про любов Бога та про любов один до одного. Тоді Іван міг написати своїм братам: *«Ми пізнали любов з того,*

що Він поклав Свою душу за нас; і ми маємо класти душі за братів» (Івана 3:16).

Після злиття Святого Духа, коли учні вийшли проповідувати про живого Спасителя, їхнім єдиним бажанням було спасіння душ. Вони раділи спілкуванню зі святими і були ніжними, вдумливими, самовідданими, готовими пожертвувати усім задля істини. У щоденному спілкуванні один з одним вони виявляли заповідану Христом любов. Своїми безкорисливими словами і вчинками вони намагалися запалити цю любов у серцях інших людей.

[548] Віруючі повинні були завжди плекати таку любов. Вони мали йти вперед, охоче підкоряючись новій заповіді, і настільки з'єднатися із Христом, аби бути здатними виконувати всі Його вимоги. Своїм життям вони мали звеличувати силу Спасителя, Котрий міг виправдати їх Своєю праведністю.

Але поступово ситуація змінювалася. Віруючі почали вивідувати вади в інших. Зосереджуючись на помилках, даючи місце недобрій критиці, вони втратили з поля зору Спасителя та Його любов. Вони почали суворо дотримуватися зовнішніх форм, звертаючи більше уваги на теорію, а не на практичне життя віри. Ревно засуджуючи інших, не помічали власних помилок. Християни втратили братерську любов, яку заповідав Христос, і, що прикро, не усвідомлювали цієї втрати. Вони не розуміли, що втрачають радість і щастя; що, закривши серця для Божої любові, вони незабаром опиняться в п'єтмі.

Іван розуміючи, що братерська любов у Церкві згасає, нагадував віруючим про постійну потребу в ній. Ця думка простежується в його посланнях до Церкви. *«Улюблені, любімо одне одного, — пише він, — бо любов є від Бога, і кожний, хто любить, народився від Бога і знає Бога. Хто не любить, той не пізнав Бога, бо Бог є любов. Божя любов до нас виявилася в тому, що Бог послав Свого Єдинородного Сина у світ, щоб ми через Нього жили. Любов не в тому, що ми полюбили Бога, а в тому, що Він полюбив нас і послав Свого Сина як примирення за наші гріхи. Улюблені, коли Бог нас так полюбив, то й ми повинні любити одне одного!»* (Івана 4:7-11).

Апостол пише про те, як саме ця любов має виявлятися в житті віруючих: *«Знову я вам пишу нову заповідь, яка справді*

є в Ньому і в вас, що темрява минає, і вже сяє істинне світ- [549]
ло. Хто каже, що він перебуває у світлі, а ненавидить свого
брата, той ще досі в темряві. Хто любить свого брата, той
перебуває у світлі й у ньому немає спокуси. А хто ненавидить
свого брата, той — у темряві, він ходить у пільмі і не знає,
куди йде, бо темрява зробила його очі незрячими» (Івана
2:8-11). «Бо це та звістка, яку ви чули від початку: щоб ми
любили одне одного... А хто не любить брата, той перебуває
в смерті. Кожний, хто ненавидить свого брата, той убивця.
А ви знаєте, що жодний убивця не має в собі вічного життя,
яке б у ньому перебувало. Ми пізнали любов з того, що Він
поклав Свою душу за нас; і ми маємо класти душі за братів»
(Івана 3:11, 14-16).

Не опір з боку світу є найбільшою небезпекою для Хри-
стової Церкви. Зло, виплекане в серцях віруючих, — ось най-
більше для них нещастя і головна перешкода на шляху Божої
справи. Ніщо так не послаблює духовність, як заздрість,
підозри, прискіпливість, лихі думки. З іншого боку, згода та
єдність людей з різними характерами, котрі складають Його
Церкву, є найпереконливішим свідченням того, що Бог послав
Свого Сина у світ. Перевага послідовників Христа — нести
це свідчення. Але для цього їм необхідно підкоритися пове-
лінню Христа. Вони повинні узгодити свій характер з Його
характером, свою волю — з Його волею.

«Нову заповідь даю вам, — сказав Христос, — любіть один [550]
одного! Як Я полюбив вас, щоб і ви любили так один одного»
(Івана 13:34). Яке чудове повеління, але як погано воно ви-
конується! На жаль, сьогодні в Божій Церкві бракує братер-
ської любові. Багато з тих, хто заявляє про свою любов до
Спасителя, не люблять одне одного. Невіруючі спостерігають
за тим, чи справляє віра християн освячувальний вплив на
їхнє життя; вони швидко помічають вади характеру, непо-
слідовність поведінки. Християни не повинні давати ворогові
нагоду говорити про них: «Дивіться, як ці люди, що стоять
під прапором Христа, ненавидять одне одного!» Усі християни
є членами однієї сім'ї, усі вони діти одного Небесного Отця;
усі володіють однією блаженною надією на безсмертя. Їх
мають з'єднувати дуже тісні ніжні узи.

Божественна любов найзворушливішим чином звертається до серця, закликаючи нас виявляти таке ж ніжне співчуття, що й Христос. Тільки людина, яка безкорисливо любить свого брата, має правдиву любов до Бога. Справжній християнин не допустить, щоб душа, котра перебуває в небезпеці і терпить нужду, залишилася без застереження й уваги. Він не цуратиметься грішників, дозволяючи їм ще глибше занурюватися в безодню нещастя й смутку або загинути в битві із сатаною.

Хто ніколи не відчував ніжної, чарівної любові Христа, той не зможе привести інших до джерела життя. Така любов [551] у серці — це дійова сила, що спонукує людей виявляти Христа в розмові, у ніжному, співчутливому дусі, ушляхетненні життя тих, з ким вони спілкуються. Щоб мати успіх у служінні, християни повинні знати Христа, а для цього необхідно пізнати Його любов. Їхню придатність до служіння Небо визначає їхньою здатністю любити і працювати так, як любив і працював Христос.

«Любімо не словом та язиком, — пише апостол, — але ділом та правдою!» (Івана 3:18). Досконалість християнського характеру досягається тільки при постійному внутрішньому спонуканні допомагати іншим і благословляти їх. Саме атмосфера цієї любові, що оточує віруючого, робить його запахом життя на життя і викликає бажання Бога благословити його працю.

Любити Бога понад усе і безкорисливо любити одне одного — це найкращий дар, який може послати Небесний Отець. Така любов — не миттєвий порив, а Божественний принцип, постійно діюча сила. Вона не може зародитися в неосвяченому серці, але живе тільки там, де царює Ісус. *«Ми любимо Його, бо Він перший полюбив нас» (Івана 4:19).* Любов — рушійна сила оновленого Божественною благодаттю серця. Вона змінює характер, керує спонуканнями, стримує пристрасті, ушляхетнює почуття. Така виплекана в серці любов робить життя запашним, облагороджуючи навколишній світ.

Іван прагнув показати віруючим високі переваги, які вони матимуть, виявляючи дух любові. Ця спасенна сила, наповнюючи серце людини, керуватиме всіма спонукання-

ми, підносячи її над розтлінним впливом світу. Якщо лю- [552]
бові дати цілковиту владу, зробивши її рушійною силою в
житті, тоді серця людей наповняться довірою до Бога та
Його Провидіння. Тоді вони зможуть приходити до Нього
з твердою вірою, знаючи, що отримають від Нього все
необхідне для теперішнього й вічного добра. *«Таким чином,
любов стала в нас досконалою, — писав апостол, — щоб ми
мали сміливість у день суду, бо як Він, так і ми є в цьому
світі. У любові немає страху, але досконала любов проганяє
страх» (1 Івана 4:17-19). «І це та відвага, яку маємо до Нього,
що коли чогось попросимо згідно з Його волею, Він вислуховує
нас! А коли знаємо, що слухає нас, — чого б тільки ми не
попросили, — то знаємо, що одержуємо те, чого просили в
Нього» (1 Івана 5:14, 15).*

*«А коли хто згрішить, то маємо Заступника перед Отцем,
Ісуса Христа — Праведника. Він — примирення за наші гріхи,
і не тільки за наші, а й за гріхи всього світу» (1 Івана 2:1, 2).
«Якщо ж визнаємо свої гріхи, то Він, вірний і праведний, щоб
простити нам гріхи й очистити нас від усякої неправедності»
(1 Івана 1:9). Умови для отримання милості від Бога прості й
прийнятні, Господь не вимагає від нас вчинити щось важке
й нестерпне, щоб одержати прощення. Нам не потрібно
здійснювати довгі утомливі паломництва чи виконувати
болісну покуту, щоб завоювати прихильність Небесного Бога
або загладжувати свої переступи. Хто «признається та кидає»
свій гріх, той «буде помилуваний» (Прип. 28:13).*

У небесних дворах Христос заступається за Свою Цер- [553]
кву — за тих, кого викупив власною кров'ю. Тисячоліття,
віки не можуть послабити силу Його жертви примирення. Ні
життя, ні смерть, ні висота, ні глибина не можуть відлучити
нас від Божої любові, яка в Христі Ісусі, і не тому, що ми
так міцно тримаємося за Нього, а тому, що Він так міцно
тримає нас. Якби наше спасіння залежало від наших зусиль,
ми не змогли б спастися, але воно залежить від Того, Хто
стоїть за всіма обітницями. Може здаватися, що ми слабо
тримаємося за Нього, але Він любить нас як старший Брат;
і доки ми зберігаємо нашу єдність з Ним, ніхто не вирве
нас із Його руки.

З плином часу, у міру зростання кількості віруючих, Іван трудився ще з більшою відданістю й наполегливістю для своїх братів. Це був небезпечний для Церкви час. Усюди поширювалася сатанинська омана. Вдаючись до обману та спотворення, слуги сатани намагалися викликати опір вченню Христа, і зрештою Церкві стали загрожувати розділення та ересь. Деякі християни стверджували, що Божа любов звільнила їх від послуху його Закону. Інші наполягали на необхідності дотримуватися юдейських звичаїв і церемоній, навчаючи, що самого дотримання Закону без віри у кров Христа достатньо для спасіння. Деякі вважали, що Христос був доброю Людиною, і заперечували Його Божественність. А ще інші, запевняючи про свою вірність Божій справі, були обманщиками, котрі власним життям зреклися Христа і Його Євангелія. Живучи в гріхах і переступах, вони вносили ересь в Церкву. Через це багато душ опинилися в лабіринтах скептицизму й омани.

[554] Із сумом Іван спостерігав, як ці отруйні лжевчення закрадалися в Церкву. Він бачив небезпеки, які загрожували Церкві, і своєчасно й рішуче вказував на них. Послання Івана дихають любов'ю. Складається враження, що він писав їх пером, вмокаючи його в любов. Однак порушників Божого Закону, котрі претендували на безгрішне життя, він, не вагаючись, застерігав від жадливої омани.

Звертаючись до помічниці в євангельській роботі, жінки бездоганної репутації й широкого впливу, він писав: *«Бо багато ошуканців увійшло в світ, які не визнають, що Ісус Христос прийшов у тілі; такий є обманщик і антихрист. Стережіться, щоб ви не втратили того, над чим ми працювали, але щоб дістали повну нагороду. Кожний, хто робить переступ і не залишається у вченні Христа, Бога не має. Хто перебуває у вченні, той має і Отця, і Сина. Коли хто приходить до вас, але не приносить цього вчення, не приймайте його в дім і не вітайте його. Бо хто його вітає, той стає співучасником його злих вчинків»* (2Івана 7-11).

Ми уповноважені дотримуватися тієї ж самої оцінки, що й улюблений учень, — стосовно тих, які стверджують, що перебувають у Христі, однак порушують Божий Закон.

У ці останні дні існує таке ж зло, яке загрожувало благополуччю першоапостольської Церкви, тому потрібно уважно дослідити вчення апостола Івана з цього питання. *«Ви повинні любити»* — цей заклик можна почути всюди, особливо від тих, які вважають себе освяченими. Але справжня любов надто чиста, аби прикривати нею невизнаний гріх. Виявляючи любов до душ, за які помер Христос, ми не повинні йти на компроміс зі злом. Ми не повинні об'єднуватися з бунтівниками і називати це любов'ю. Бог вимагає, щоб Його народ у цей час стояв за правду так само непохитно, як протистояв згубній омані Іван. [555]

Апостол навчає, що, виявляючи християнську ввічливість, ми водночас уповноважені бути чесними і відвертими щодо гріха і грішників; і це не суперечить правдивій любові. *«Кожний, хто робить гріх, — пише він, — робить і беззаконня, бо гріх є беззаконням. І ви знаєте, що Він з'явився, аби взяти наші гріхи, а в Ньому гріха немає. Кожний, хто в Ньому перебуває, не грішить. Кожний, хто грішить, не бачив Його і не пізнав Його»* (Івана 3:4-6).

Як свідок Христа, Іван не полемізував і не сперечався. Він говорив про те, що знав, бачив і чув. Він перебував у тісному спілкуванні із Христом, слухав Його вчення, був свідком Його могутніх чудес. Мало хто міг бачити красу Христового характеру так, як бачив її Іван. Для нього темрява минула і засяяло істинне світло. Його свідчення про життя і смерть Спасителя було ясным і переконливим. Він говорив від серця, переповненого любов'ю до Спасителя, і жодна сила не могла зупини його.

«Про те, що було від початку, — писав він, — що ми почули, що побачили на власні очі, що ми оглядали і до чого доторкнулися наші руки, — про Слово життя... що ми побачили й почули, сповіщаємо й вам, щоб і ви мали спільність з нами. А наша спільність — з Отцем і з Його Сином — Ісусом Христом» (Івана 1:1, 3). [556]

Тому нехай кожний справді віруючий своїм життям *«підтвердить, що Бог правдивий»* (Івана 3:33). Він може свідчити про те, що бачив, чув і відчував завдяки силі Христа.

ПЕРЕТВОРЕНИЙ БЛАГОДАТТЮ

[557] **Ж**иття апостола Івана — приклад правдивого освячення. За роки близького спілкування із Христом він часто отримував застереження від Спасителя і приймав ці докори. Коли Іванові відкрився характер Божественного Вчителя, він побачив власні вади; це відкриття упокорило його. День у день апостол споглядав ніжність і милосердя Ісуса, чув Його повчання про покірливість і терпіння, що так суперечило неприборканій вдачі Івана. День у день його серце горнулося до Христа, аж доки власне «я» не розчинилося в любові до Господа. Сила й ніжність, велич і лагідність, могутність і терпіння, побачені ним у щоденному житті Божого Сина, наповнювали його душу захопленням. Він підкорив свою образливу честолюбну вдачу перетворювальної силі Христа, і Божественна любов змінила його характер.

[558] Життя іншого учня, Юди, різко відрізнялося від життя Івана, котрий пережив досвід освячення. Як і його товариш, Юда називався учнем Христа, однак мав тільки вигляд благочестя. Він не був байдужим до краси характеру Христа і часто, слухаючи Спасителя, відчував докори сумління, проте не бажав упокоритися серцем та визнати свої гріхи. Опіраючись Божественній силі, він ганьбив Господа, Котрого на

словах любив. Іван широко боровся зі своїми вадами, натомість Юда чинив опір сумлінню і поступався спокусі, усе більше закорінюючись у гріховних звичках. Втілення в життя істин, яких навчав Христос, суперечило його бажанням і намірам, він не міг примусити себе зректися власних поглядів задля небесної мудрості. Замість того щоб ходити у світлі, він обрав темряву. Він плакав гріховні бажання, зажерливість, дух помсти, похмурі, гнітючі думки, доки сатана не отримав над ним повної влади.

Іван і Юда представляють тих, хто називає себе послідовниками Христа. Обидва учні мали однакові можливості вивчати Божественний Взірець і наслідувати Його. Обидва були тісно пов'язані з Ісусом і мали перевагу слухати Його вчення. У кожного були серйозні вади характеру, і обидва мали доступ до Божественної перетворювальної благодаті. Але якщо один покійно навчався від Ісуса, то другий залишався лише слухачем, а не виконавцем слова. Один, щоденно помираючи для свого «я» та перемагаючи гріх, освячувався істиною; інший, опираючись перетворювальній силі благодаті й потураючи егоїстичним бажанням, опинився в рабстві сатани.

Перетворення характеру, яке ми бачимо в житті Івана, є [559] завжди наслідком спілкування з Христом. У характері людини можуть бути помітні вади, але коли вона стає справжнім учнем Христа, сила Божественної благодаті перетворює й освячує її. Споглядаючи, як у дзеркалі, славу Господа, вона змінюється від слави в славу, доки не уподібниться до Того, Кого вона любить.

Іван був учителем святості; у своїх посланнях до Церкви він виклав непомильні правила поведінки християн. *«І кожний, хто має цю надію на Нього, очищає себе, так як Він чистий»*. *«Хто каже, що в Ньому перебуває, той має жити так само, як жив Він»* (Івана 3:3; 2:6). Він навчав, що християнинові необхідно мати чисте серце і непорочне життя, ніколи не задовольнятися формальним визнанням релігії. Подібно до того, як Бог святий на Небесах, так і грішна людина через віру в Христа має досягти святості у своєму житті.

«*Це ж воля Божя, — писав апостол Павло, — ваше освячення*» (1Сол. 4:3). Освячення Церкви — це мета Бога у всіх стосунках з Його народом. Він обрав їх від вічності, щоб вони були святими. Він віддав Свого Сина на смерть за них, щоб вони освятилися через послух істині та звільнилися від кайданів самолюбства. Він вимагає від них зусиль і самовіддачі. Бог лише тоді може бути прославлений віруючими, коли в них відображається Його образ і вони перебувають під керівництвом Його Духа. Тоді, свідкуючи про Спасителя, вони своїм життям являють людям, що Божественна благодать зробила для них.

[560] Справжнє освячення приходить через здійснення принципу любові. «*Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, і Бог у ньому*» (1Івана 4:16). Якщо в серці людини перебуває Христос, її життя буде сповнене практичного благочестя. Її характер буде очищеним, піднесеним, облагородженим і прославленим. Чисте вчення буде поєднуватися з учинками праведності, а небесні приписи запроваджуватимуться в життя.

Хто бажає досягнути благословення освячення, ті повинні спочатку збагнути значення самопожертви. Хрест Христа — центральний стовп, на який спирається «*у безмірнім багатстві слава вічної ваги*». «*Коли хто хоче йти за Мною, — говорить Христос, — хай зречеться самого себе, візьме свій хрест і йде за Мною*» (2Кор. 4:17; Матв. 16:24). Пахощі нашої любові до ближніх свідчать про нашу любов до Бога. Терпіння в служінні дає спокій душі. Добробут Ізраїлю досягається шляхом покірної, наполегливої, сумлінної праці. Бог підтримує і зміцнює людину, котра бажає йти за Христом.

Освячення — це справа не однієї миті, години чи дня, а всього життя. Це не радісний порив почуттів, а результат постійного помирання для гріха і постійного життя для Христа. Докладаючи слабких, нерішучих зусиль, неможливо звільнитися від вад та змінити характер. Тільки тривалі, наполегливі зусилля, сувора дисципліна й рішуча боротьба приведуть нас до перемоги. Ми не знаємо, наскільки сувора боротьба чекає на нас завтра. Доки панує сатана, нам доведеться підкоряти своє «я» та перемагати спокуси гріха. Доки триває життя, не повинно бути зупинки, стадії,

коли ми могли б сказати: *«Я вже осягнув»*. Освячення — це [561]
результат послуху впродовж усього життя.

Ніхто з апостолів і пророків не вважав себе безгрішним. Мужі, котрі перебували в найтіснішій близькості з Богом, котрі воліли краще пожертвувати власним життям, ніж свіdomо згрішити; мужі, котрих Бог ушанував Божественними світлом і силою, визнавали гріховність свого єства. Вони не покладалися на тіло, не претендували на власну праведність, але повністю уповали на праведність Христа.

Так буде з усіма, хто споглядає Христа. Чим ближче ми до Ісуса, чим ясніше нам відкривається чистота Його характеру, тим повніше ми усвідомлюватимемо надзвичайну пагубність гріха і тим менше будемо схильні до самозвеличення. Душа постійно прагнутиме Бога, постійно, щиро, зі скрушеним духом визнаючи гріхи та впокоряючи серце перед Ним. З кожним кроком уперед у нашому християнському досвіді розкаяння буде більш глибоким. Ми пізнаємо, що наша сила тільки у Христі, і скажемо разом з апостолом: *«Адже знаю, що не живе в мені, тобто в моєму тілі, добро»*. *«А я не став би хвалитися нічим іншим, як тільки хрестом Господа нашого Ісуса Христа, яким для мене розп'ятий світ, а я для світу»* (Римл. 7:18; Гал. 6:14).

Нехай ангели, що ведуть записи нашого життя, занотують історію святої боротьби та битв Божого народу, їхні молитви й сльози, але нехай Бог не буде збезчещений словами: *«Я безгрішний, я святий»*. Освячені уста ніколи не вимовлять таких самовпевнених слів. [562]

Апостол Павло був підхоплений до третього неба; він бачив і чув невимовні речі, однак з покірністю визнавав: *«Не тому, що я вже осягнув або вже став досконалим, але борюся»* (Филп. 3:12). Нехай небесні ангели запишуть, як перемагав Павло, змагаючись добрим подвигом віри. Нехай Небо радіє його твердою ходою до Небес і тим, що, споглядаючи нагороду, він усе вважав за сміття. Ангели з радістю повідомляють про його перемоги, однак Павло не вихваляється своїми досягненнями. Таку ж позицію повинен займати кожний послідовник Христа, крокуючи вперед і змагаючись за нетлінний вінець.

Нехай люди, схильні високо оцінювати свою святість, зазирнуть у дзеркало Божого Закону. Зрозумівши його глибокі вимоги як судді думок і намірів серця, вони не вихвалитимуться безгрішністю. *«Коли ми, — говорить Іван, не відокремлюючись від братів, — скажемо, що не маємо гріха, то самих себе обманюємо, і немає в нас правди. А коли скажемо, що ми не згрішили, то робимо Його не правдомовним, і Його слово в нас не перебуває. Якщо ж визнаємо свої гріхи, то Він, вірний і праведний, щоб простити нам гріхи й очистити нас від усякої неправедності»* (Івана 1:8, 10, 9).

[563] Декотрі люди претендують на святість і стверджують, що повністю належать Господеві та мають право на обітниці Божі, водночас відмовляючись виконувати Його Заповіді. Ці порушники Закону претендують на все, обіцяне Божим дітям, але це самовпевненість, бо Іван говорить, що правдива любов до Бога виявлятиметься в послухові всім Його Заповідям. Недостатньо лише визнавати теорію істини і сповідувати християнство, вірити в те, що Ісус не був ошуканцем, а біблійна релігія — це не хитра вигадка. *«Хто каже, що пізнав Його, а заповідей Його не дотримується, — писав Іван, — той неправдомовець, і в ньому немає правди. А хто дотримується Його слова, в тому Божя любов справді є досконалою. З цього пізнаємо, що ми в Ньому»*. *«А хто зберігає Його заповіді, той у Ньому перебуває, а Він — у ньому»* (1 Івана 2:4,5; 3:24).

Іван не говорив, що спасіння можна заробити послухом; натомість навчав, що послух є плодом віри й любові. *«І ви знаєте, що Він з'явився, аби взяти наші гріхи, а в Ньому гріха нема. Кожний, хто в Ньому перебуває, не грішить. Кожний, хто грішить, не бачив Його і не пізнав Його»* (Івана 3:5, 6). Якщо ми перебуваємо у Христі, якщо в серці живе Божя любов, наші почуття, думки і вчинки будуть узгоджуватися з волею Бога. Освячене серце перебуває в гармонії з приписами Божого Закону.

[564] Чимало людей намагаються виконувати Божі Заповіді, однак не мають миру й радості. Цей недолік їхнього досвіду — результат недостатнього застосування віри. Вони ходять немовби по солончаках, по пересохлій пустелі. Такі

люди мало просять, хоч могли б просити багато, тому що для Божих обітниць немає меж. Вони мають неправильне уявлення про освячення, котре є наслідком послуху Істині. Господь бажає, щоб усі Його сини й доньки були щасливими, сповненими миру та слухняними. Ці благословення християнин отримує вірою. Через віру можна сформувати необхідні риси характеру, очиститися від усякої скверни, виправити всі вади та розвинути все добре.

Молитва — це даний Небом засіб для досягнення успіху в боротьбі з гріхом та формування християнського характеру. Божественна сила у відповідь на молитву віри звершить у душі прохача жадані перетворення. Ми можемо просити про прощення гріха, про Святого Духа, хриstopодібний характер, мудрість і силу звершувати Його справу, про будь-який обіцяний Ним дар, — і обітниця запевняє: *«Ви отримаєте»*.

Перебуваючи на горі з Богом, Мойсей побачив зразок прекрасної споруди, яка мала стати місцем перебування Його слави. Саме перебуваючи на горі з Богом, — у потаємному місці спілкування, ми можемо споглядати Його славний ідеал для людства. У всі віки Бог через спілкування Його дітей з Небом виконував Свій намір що до них, поступово відкриваючи їм вчення благодаті. Його спосіб передачі істини виражений у словах: *«Його прибуття певне, як зірниця» (Осії 6:3)*. Той, хто прагне туди, де Бог може просвітити його, буде йти вперед від сірого світанку до повного блиску полудневого сонця.

Справжнє освячення означає досконалу любов, доско- [565]
налий послух і досконале узгодження з волею Бога. Ми маємо освячуватися для Бога через послух Істині. Наше сумління необхідно очистити від мертвих учинків для служіння живому Богові. Ми ще не досконалі, але нам дарована перевага звільнитися від пут власного «я» та гріха і наближатися до досконалості. Кожний з нас має великі можливості і може досягти високого й святого.

Багато людей в наш час не зростають духовно тому, що приймають свої власні бажання за Божу волю. Потураючи своїм примхам, вони потішають себе думкою, що виконують Божу волю. Такі люди не борються зі своїм «я».

Інші ж на деякий час можуть досягти успіху в боротьбі з егоїстичним бажанням задоволень і легкого життя. Вони щирі й ревні, однак стомлюються від тривалої боротьби, щоденного розп'яття свого «я», від нескінченного хвилювання. Бездіяльність видається такою привабливою, а смерть для гріха — такою неприємною; і вони заплющують свої сонні очі і стають жертвою спокуси, замість того щоб опиратися їй.

Настанови, викладені в Божому Слові, не залишають місця для компромісу зі злом. Божий Син з'явився, аби повернути до Себе всіх людей. Він не прийшов заколисувати світ, а вказати на вузький шлях, яким мають іти всі, хто бажає досягти воріт Божого міста. Його діти повинні прямувати прокладеною Ним стежкою і провадити постійну боротьбу із собою, жертвуючи вигодами, відмовляючись потурати своїм егоїстичним примхам, не лякаючись праці і страждань.

[566]

Бог найбільше прославлений тоді, коли люди стають Його освяченими каналами, через які Він може діяти. Час швидко спливає у вічність. Не будемо ж забирати в Бога те, що належить Йому. Не будемо відмовляти Йому в служінні, котрого не можна зректися, не ризикуючи при цьому вічністю, і котре буде винагороджене. Він бажає володіти всім вашим серцем; віддайте його Йому, воно належить Йому за правом творіння й викуплення. Бог претендує на ваш розум; віддайте його Йому, це — Його власність. Він просить у вас гроші, віддайте їх, вони належать Йому. *«Ви не належите самим собі, бо ви викуплені за ціну» (1Кор. 6:19, 20).* Бог бажає бути шанованим освяченою душею, приготовленою на служіння через віру, керовану любов'ю. Він відкриває нам найвищий ідеал, саму досконалість. Він просить нас цілковито і рішуче віддати себе Йому в цьому світі, у той час як Він заступається за нас у присутності Бога.

«Це ж воля Божя — ваше освячення» (1Сол. 4:3). Чи саме в цьому полягає і ваша воля? Ваші гріхи можуть стояти перед вами, як гори, але якщо ви упокорите серце й визнаєте свої гріхи, покладаючись на заслуги розп'ятого та воскреслого Спасителя, Він простить і очистить вас від усякої неправди. Бог вимагає від вас цілковитого узгоджен-

ня з Його Законом. Цей Закон — відлуння Його голосу, котрий закликає вас: Освячайтеся, більше освячайтеся. Жадайте повноти Христової благодаті. Нехай ваше серце постійно прагне Його праведності, плодом якої, згідно з Божим Словом, є мир, спокій і впевненість.

Якщо ваша душа прагне Бога, ви будете знаходити все більше і більше незбагнених багатств Його благодаті. Якщо [567] ви будете роздумувати про ці багатства, то станете володіти ними й відкриєте заслуги жертви Спасителя, захист Його праведності, повноту Його мудрості та Його силу представити вас перед Отцем *«чистими й незаплямованими»* (2Петра 3:14).

ПАТМОС

[568] **М**инуло понад півстоліття від часу заснування християнської Церкви. У цей період євангельська вістка постійно зустрічала опір. Її вороги ніколи не послаблювали своїх зусиль, і врешті-решт їм вдалося залучити до боротьби проти християн владу римського імператора.

Почалося жажливе гоніння, під час якого апостол Іван зробив багато для утвердження і зміцнення віри учнів. Він ніс свідчення, яке не здатні були спростувати його противники і котре допомагало його братам мужньо та стійко зустрічати випробування. Коли віра християн, здавалося, починала хитатися під натиском лютих переслідувань, перестарілий випробуваний слуга Ісуса із силою та красномовністю розповідав про розп'ятого й воскреслого Спасителя. Він твердо тримався своєї віри, і його вуста постійно сповіщали радісну вістку: *«Про те, що було від початку, що ми почули, що побачили на власні очі, що ми оглядали і до чого доторкнулися* [569] *наші руки, — про Слово життя... що ми побачили й почули, сповіщаємо й вам» (Івана 1:1-3).*

Іван дожив до глибокої старості. Він став свідком зруйнування Єрусалима та величного храму. Він був останній живий з-посеред учнів, тісно пов'язаних зі Спасителем, його свідчення мало велику вагу в утвердженні істини про те, що Ісус — Месія, Викупитель світу. Ніхто не міг сумніватися в його щирості, і завдяки його проповіді багато людей навернулося до віри.

Юдейські правителі сповнилися лютою ненавистю до Івана через його непохитну вірність справі Христа. Вони заявили, що їхні заходи проти християн будуть даремними, доки народ чутиме свідчення Івана. Аби чудеса і вчення Ісуса канули в забуття, голос сміливого свідка мав замовкнути.

Тому Івана викликали до Рима, щоб судити за його віру. Тут, перед представниками влади, учення апостола було подане у фальшивому світлі. Лжесвідки звинувачували його в поширенні бунтівних єресей. За допомогою цих звинувачень його вороги сподівалися домогтися винесення смертного вироку.

Іван захищав себе ясно й переконливо, з такою простотою і щирістю, що його слова справили на слухачів сильне враження. Вони дивувалися його мудрості й красномовству. Але чим переконливіше звучало його свідчення, тим сильніше розпалювалася ненависть його ворогів. Імператор Доміціан сповнився люті. Він не міг ані спростувати докази вірного захисника Христа, ані протистати силі, з якою він сповіщав Істину. Однак він вирішив примусити його замовкнути. [570]

Івана було вкинуто в котел з киплячою оливою, але Господь зберіг життя Свого вірного слуги, як зберіг колись трьох єврейських юнаків у вогняній печі. Коли було проголошено: *«Так загинуть усі, хто вірить в того ошуканця Ісуса Христа з Назарета»*, — Іван відповів: *«Мій Господь терпляче зносить усе, що тільки могли вигадати сатана та його ангели, аби принизити й мучити Його. Він віддав Своє життя задля спасіння світу. Мені виявлена честь страждати за Нього. Я — слабка, грішна людина. Христос — святий, невинний і непорочний. Він не вчинив гріха і не знайдено підступу в устах Його»*.

Ці слова справили належне враження, і Івана витягли з котла ті самі люди, що вкинули його туди.

Незабаром апостол знову відчув на собі важкий тягар гоніння. Згідно з імператорським указом, Івана було заслано на острів Патмос *«за Слово Боже і за свідчення Ісуса Христа»* (Об'явл. 1:9). Звідси, вважали його вороги, його вплив не буде поширюватися, і він врешті-решт помре від труднощів і горя.

Патмос, пустинний скелястий острів у Егейському морі, був вибраний римською владою як місце заслання злочинців, але для Божого слуги ця похмура оселя стала ворітьми Неба.

Тут, ізольований від суєтного життя, не маючи можливості активно працювати, він спілкувався з Богом, Христом і небесними ангелами, отримуючи від них повчання для Церкви на всі прийдешні віки. Йому були показані події, [571] що матимуть місце наприкінці історії нашої Землі; тут він записав отримані від Бога видіння. Коли замовк його голос свідчення про Того, Кого він любив і Кому служив, отримані ним на цьому пустинному острові вістки світили у світі як сяючий світильник, розкриваючи плани Господа щодо всіх народів на Землі.

Серед скель і урвищ Патмоса Іван спілкувався зі своїм Творцем. Він переглядав своє минуле, і при думці про отримані благословення мир наповнював його серце. Він провадив християнське життя і міг з вірою сказати: *«Ми знаємо, що ми перейшли від смерті до життя» (Івана 3:14)*. Цього не міг сказати імператор, який засудив його на заслання. Він міг, оглядаючись назад, бачити лише сцени бою та кривавої різанини, спустошені оселі, засмучених удів і сиріт — плоди його честолобного прагнення до вищості.

У вигнанні Іван міг уважніше, ніж будь-коли раніше, дослідити прояви Божественної сили в книзі природи та на богонатхненних сторінках. Для нього було насолодою роздумувати про діла творіння і захоплюватися Божественним Зодчим. Колись у минулому він милувався вкритими лісами горами, зеленими долинами та родючими рівнинами; споглядаючи красу природи, він із захопленням бачив у ній докази мудрості й майстерності Творця. Тепер же його оточували пейзажі, котрі багатьом могли б видатися похмурими і непривабливими, але Іван сприймав їх інакше. Хоч оточуюча [572] його природа була безплідною та вбогою, синє небо, що схилилося над ним, було таким же яскравим і прекрасним, як і над його улюбленим Єрусалимом. У диких стрімких скелях, у таємницях морської безодні, у красі і славі небозводу він читав важливі уроки. Усе несло вістку про Божу силу і славу.

Усюди апостол знаходив свідчення про потоп, який знищив мешканців Землі, котрі наважилися порушити Божий Закон. Кам'яні брили, викинуті з морської пучини та з надр землі водами, що пробилися назовні, красномовно нагадува-

ли про жахливе злиття Божого гніву. У шумі багатьох вод, коли прикликає безодня безодню, пророк чув голос Творця. Розлючене море, збурене безжалісними вітрами, нагадувало гнів зневаженого Бога. Могутні хвилі, що страшенно хвилювалися, не сміючи перейти накреслену невидимою Рукою межу, говорили про те, що всім управляє безмежна Сила. На противагу цьому апостол бачив слабкість і безумство смертних, які, будучи лише творіннями з пороку земного, хизуються своєю уявною мудрістю й силою і повстають проти Правителя Всесвіту, ніби Бог подібний до них. Скелі нагадували йому про Христа, Скелю його сили, де він міг знайти безпечне сховище. Апостол, засланий на скелястий Патмос, душею щиро прагнув Бога, підносячи до Нього палкі молитви.

Історія Івана — яскравий приклад того, як Бог може використати літніх працівників. Коли Івана було заслано на острів Патмос, багато хто вважав, що його служіння за- [573] лишилося в минулому, що він, як стара зламана очеретина, впаде будь-якої хвилини. Але Господь вважав за потрібне і далі використовувати його. Перебуваючи далеко від місця своєї колишньої праці, він не переставав свідчити про істину. Навіть на Патмосі він знаходив собі друзів і навертав їх до Христа. Він сповіщав їм Радісну вістку про воскреслого Спасителя, Котрий на Небі заступається за Свій народ, а потім повернеться на землю взяти їх до Себе. І саме тоді, коли Іван постарів, звершуючи служіння для свого Господа, він одержав більше одкровень з Неба, ніж за всі попередні роки свого життя.

Необхідно виявляти найніжніше піклування про тих, хто пов'язав своє життя з Божою роботою. Ці перестарілі працівники залишалися вірними серед бурі та випробування. Вони можуть мати немочі, але їхні таланти дозволяють їм залишатися на своєму місці у справі Божій. Хоч вони втомилися і їм не під силу важкі тягарі, котрі може і повинна нести молодь, їхні поради дорогоцінні.

Вони, можливо, припускалися помилок, проте на власних невдачах навчилися, як їх уникати й уберегтися від небезпек. То ж чи не здатні вони дати мудру раду? Вони витримали перевірку й випробування, і хоч уже не такі енергійні,

Господь не усуває їх від праці. Він посилає їм особливі благодать і мудрість.

[574] Ті, хто служив своєму Господеві у важкі часи, і залишився вірним, тоді як мало хто стояв за істину, повинні користуватися повагою й пошаною. Господь бажає, щоб молоді працівники набували мудрості, сили та зрілості у спілкуванні з цими вірними мужами. Нехай молоді люди усвідомлять, яка це велика перевага — мати їх у своєму середовищі. Нехай вони надають їм почесне місце у своїх радах.

Наближаючись до завершення свого земного шляху, люди, які усе своє життя служили Богові, будуть спонукувані Святим Духом ділитися досвідами щодо їхньої праці для Господа. Літопис чудового Божого Провидіння для Його народу та Його великої милості, що визволяла їх від лиха, потрібно повторювати для тих, хто нещодавно прийняв Христа у своє серце. Бог бажає, аби перестарілі випробувані працівники стояли на своєму місці, виконуючи певну роль у справі спасіння людей від усепоглинаючого могутнього потоку зла. Він бажає, щоб вони не знімали свого обладунку, доки Він не зветить їм це зробити.

Досвід апостола Івана під час гоніння містить чудовий за своєю силою й розрадою урок для християн. Бог не перешкоджає змові нечестивих, натомість Він обертає їхні задуми на добро для тих, хто у випробуваннях і боротьбі зберігає свою віру та вірність. Часто служителям Євангелія доводиться виконувати свою справу серед бурі переслідувань, запеклого опору і несправедливих дорікань. У такі хвилини нехай він пам'ятає, що набутий у горнилі випробування й горя досвід вартий перенесених мук. Так Бог наближає Своїх дітей до Себе і показує їм їхню слабкість та Свою силу. Він навчає їх покладатися на Нього. Цим Він готує їх до зустрічі із критичними ситуаціями, для того щоб вони зайняли від-
[575] повідальні місця і виконали великий задум, задля котрого вони наділені здібностями.

У всі віки вибрані Богом свідки зазнавали ганьби й гоніння за істину. Йосипа лихословили й переслідували за те, що він зберігав цнотливість і непорочність. За Давидом, вибраним Божим вісником, вороги полювали, як за диким

звіром. Даниїла вкинули до лев'ячої ями за його вірність Небу. Йов утратив земне майно та був уражений такою тілесною недугою, що викликав огиду в родичів і друзів, однак не зрікся своєї непорочності. Єремію не могли залякати, щоб він не звіщав Божі слова; його свідчення викликало в царя та князів таку лютість, що вони вкинули його до бридкої ями. Степана каменували за те, що він проповідував Христа, і до того ж розп'ятого. Павла кидали до в'язниці, били палицями, каменували і врешті-решт віддали на смерть, бо він був вірним Божим вісником для язичників. А Іван був засланий на острів Патмос за *«Божє Слово і свідчення Ісуса Христа»*.

Ці приклади людської стійкості свідчать про вірність Божих обітниць — про незмінну присутність і благодать Господа. Вони свідчать про те, що віра здатна протистояти силам світу. Вона дає можливість покладатися на Бога в найпохмуріші хвилини і відчувати у час найсуворішого випробування й життєвих бур, що подіями керує наш Отець. Тільки очима віри можна зазирнути за межі сьогодення і правильно оцінити вічні скарги.

Ісус не дає Своїм послідовникам приводу сподіватися земної слави й багатства, вільного від випробувань життя. Навпаки, Він закликає їх іти шляхом самозречення й ганьби. Той, Хто прийшов викупити світ, зустрівся з протидією об'єднаних сил зла. Князь миру зазнавав немилосердних нападок злих людей, які діяли в союзі зі злими ангелами. Кожне Його слово й учинок були виявом Божественного співчуття, але Його неподібність до світу викликала найлютішу ненависть. [576]

Так буде з усіма, хто бажає благочестиво жити в Ісусі Христі. Усіх, хто має Дух Христов, чекають гоніння й ганьба. Характер переслідувань із часом змінюється, але принцип — дух, що їх підбурює, — той самий, що вбивав Господніх вибранців від днів Авеля.

У всі віки сатана переслідував Божих дітей. Він мучив їх, убивав, але, помираючи, вони перемагали. Вони свідчили про силу Того, Хто могутніший за сатану. Нечестиві можуть катувати й убивати тіло, проте не можуть торкнутися життя, схованого з Христом у Богові. Вони можуть ув'язнити людину, однак не можуть поневолити дух.

[577] Через випробування й гоніння слава Бога — Його характер — відкривається в Його вибраних. Віруючі в Христа, яких світ ненавидить і переслідує, виховуються й гартуються у школі Христа. На землі вони ідуть вузьким шляхом та очищуються в горнилі страждання. Вони прямують за Христом, незважаючи на жорстоку боротьбу; виявляють самозречення, зазнають гірких розчарувань, але саме так пізнають вину й горе гріха і дивляться на нього з огидою. Ставши спільниками Христових страждань, вони крізь морок можуть споглядати славу, говорячи: *«Бо я вважаю, що страждання теперішнього часу нічого не варті в порівнянні з майбутньою славою, що має з'явитися нам»* (Римл. 8:18).

ОБ'ЯВЛЕННЯ

За днів апостолів християни були сповнені горливості [578] та ентузіазму. Вони так невтомно працювали для свого Господа, що за порівняно короткий час, незважаючи на лютий опір, Євангеліє Царства проповідувалося в усіх населених куточках Землі. Для підбадьорення віруючих усіх часів богонатхненне перо описує той запал, який виявляли тоді послідовники Ісуса. Про Ефеську церкву, котру Господь Ісус використав як символ християнської Церкви апостольських часів, вірний і правдивий Свідок сказав: *«Я знаю твої діла, твою працю і твою терпеливість; і що не можеш терпіти злих, і що випробував тих, які називають себе апостолами, але ними не є, і виявив їхню неправдомовність, і маєш терпеливість, і постраждав за Моє Ім'я, але не знемігся»* (Об'явл. 2:2, 3).

Спочатку Ефеська церква відзначалася дитячою простою й запалом. Віруючі щиро намагалися слухатися кожного [579] Божого слова, їхнє життя свідчило про щирю любов до Христа. Вони з радістю чинили Божу волю, тому що Спаситель постійно перебував у їхніх серцях. Сповнені любов'ю до свого Викупителя, вони вважали за найвищу мету навертати душі до Нього. Вони й гадки не мали приховувати дорогоцінний скарб Христової благодаті. Вони розуміли важливість свого покликання і, проголошуючи звістку: *«На землі мир в людях доброї волі!»* — палали бажанням донести радісну новину про спасіння у найвіддаленіші куточки Землі. І світ пізнавав їх,

що вони були з Ісусом. Грішні люди, розкаяні, прощені, очищені й освячені, прилучалися до тісного спілкування з Богом через Його Сина.

Члени Церкви були єдині в почуттях і діях. Любов до Христа, як золотий ланцюг, з'єднувала їх. Вони все глибше пізнавали Господа, їхнє життя свідчило про радість і мир у Христі. Вони відвідували сиріт і вдів у їхніх скорботах та берегли себе чистими від світу, розуміючи: якщо не чинитимуть цього, то виявляться недостойними свого визнання і зречуться свого Викупителя.

Робота звершувалася в кожному місті. Наверталися душі, котрі, у свою чергу, вважали своїм обов'язком розповісти іншим про отриманий ними безцінний скарб. Вони не заспокоювалися, доки світло, що осяяло їхній розум, не зливалось на інших. Тисячі невіруючих знайомилися з основами [580] християнської надії. Палкі, натхненні особисті заклики були звернені до грішників, покидьків і тих, хто, претендуючи на знання істини, більше любив задоволення, ніж Бога.

Проте з часом запал віруючих почав згасати, їхня любов до Бога й одне до одного почала холонути. У Церкву почала закрадатися байдужість. Деякі забули про те, в який чудовий спосіб вони прийняли правду. Один за одним старі прапороносці помирали на своєму посту. Деякі молоді працівники, котрі могли б понести тягар цих піонерів і таким чином приготуватися до мудрого керівництва, втомилися від часто повторюваних істин. Прагнучи чогось нового й надзвичайного, вони спробували видозмінити вчення і зробили його більш привабливим для більшості. Однак це суперечило фундаментальним принципам Євангелія. У своїй самовпевненості й духовній сліпоті ці люди не розуміли, що такі хитрування примусять багатьох засумніватися в досвідах минулого і призведуть до замішання й невір'я.

Коли почали нав'язуватися ці фальшиві вчення, виникли суперечки, і багато людей відвернули свій погляд від Ісуса — Проводиря і Вершителя віри. Час, який міг би бути використаний для проповіді Євангелія, витрачався на дискусії з приводу маловажливих пунктів учення та примісних людських байки. Безліч людей, яких можна було б пе-

реконати й навернути за допомогою правильно викладених істин, залишилися без попередження. Побожність швидко зникала, і здавалося, що сатана ось-ось заволодіє тими, котрі вважали себе послідовниками Христа.

Саме в цей критичний час в історії Церкви Іван був засуджений на вигнання. Ще ніколи Церква не мала такої потреби в його голосі, як зараз. Майже всі його брати по служінню померли мученицькою смертю. Останок віруючих зустрівся із шаленим опором. Усі видимі ознаки свідчили про те, що наближається день, коли вороги Христової Церкви отримають перемогу.

Однак у цій темряві невидима рука Господа керувала подіями. Згідно з Божим Провидінням, Іван опинився там, де Христос міг дати йому чудові одкровення про Себе й Божественну істину для просвічення церков.

Засланням Івана вороги істини сподівалися примусити назавжди замовкнути голос вірного свідка Божого, але на Патмосі учень отримав вістку, яка зміцнюватиме Церкву аж до кінця часу. Хоч вороги Івана не звільняються від відповідальності за свою несправедливість, однак вони стали знаряддям у руках Бога для виконання Небесного плану; сама спроба загасити світло істини викликала в багатьох сміливу віру.

Господь слави з'явився засланому апостолові саме в суботу. Іван так само свято дотримувався суботи на Патмосі, як і тоді, коли проповідував народів в містах і селах Юдеї. Він вірив, що йому належать дорогоцінні обітниці стосовно цього дня. *«Я був у дусі Господнього дня, — пише Іван, — і почув за собою гучний, наче сурми, голос, який промовляв: Я є Альфа й Омега, перший і останній... І я оглянувся, щоб подивитися, чий це голос говорив зі мною; і обернувшись, я побачив сім золотих світильників, а серед світильників — подібного до Сина Людського» (Об'явл. 1:10-13).*

Цей улюблений учень зазнав великої ласки. Він бачив свого Господа в Гефсиманії, коли Його чоло було вкрите кривавим потом, а *«вигляд Його не мав нічого людського в собі» (Ісаї 52:14).* Він бачив Його в руках римських воїнів, одягнутим у стару багрянцю і увінчаним терням. Він бачив Його на Голгофському хресті, коли Він був об'єктом

жорстоких глузувань та образ. Тепер Іванові ще раз було дозволено поглядати свого Господа. Але як змінився Його вигляд! Він уже не Страдник, зневажений і принижений людьми. Він зодягнутий в осяйні небесні шати. *«Голова ж Його і волосся білі, мов біла вовна, мов сніг, а Його очі — як полум'я вогню, а Його ноги подібні до блискучої бронзи, наче в печі розпеченої»* (Об'явл. 1:14, 15). Його голос подібний до музики багатьох вод. Його обличчя сяє, наче сонце. У Своїй руці Він тримає сім зірок, і з уст Його виходить гострий двосічний меч — символ влади Його Слова. Патмос осяяла слава воскреслого Господа.

«І коли я Його побачив, — пише Іван, — то впав Йому до ніг, наче мертвий. А Він поклав Свою правицю на мене та й промовив: Не бійся!» (вірш 17).

[583] Іван був зміцнений, щоб залишитися живим у присутності свого прославленого Господа. І тоді перед його зачудованим поглядом відкрилася небесна слава. Йому було дозволено побачити Божий престол і, забувши про земну боротьбу, поглядати сонм зодягнутих у білий одяг викуплених. Він чув музику небесних ангелів і переможний спів тих, хто переміг кров'ю Агнця та словом свого свідчення. У дарованому йому одкровенні одна за одною відкривалися захопливі сцени з життя Божого народу та історії Церкви, провіщеної аж до кінця часу. В образах і символах Іванові були показані події надзвичайної важливості, котрі він мав записати, аби Божий народ його часу та майбутніх віків зрозумів, які небезпеки й боротьба чекають на нього.

Це одкровення було дане для керівництва й розради Церкви впродовж християнської доби. Однак учителі релігії проголосили, що це запечатана книга і її таємниці не можуть бути пояснені. Тому багато людей відвернулися від пророцтв, відмовляючись вивчати їхні таємниці. Та Бог не бажає, щоб Його народ мав подібне уявлення про цю книгу. Це *«Об'явлення Ісуса Христа, яке дав Йому Бог, щоб показати Своїм рабам те, що має незабаром статися»*. *«Блаженний той, хто читає, — проголошує Господь, — ті, що слухають слова пророцтва та дотримуються написаного в ньому, бо час близький!»* (вірші 1, 3).

«Бо свідчу кожному, хто чує слова пророцтва, що в цій книзі: Коли хто додасть до них, то Бог накладе на нього кари, [584] записані в цій книзі. А коли хто відійме від слів цього пророцтва, що в книзі, Бог забере його частку з дерева життя і з святого міста, про які записано в цій книзі. Каже Той, Хто свідчить це: Так, незабаром приходжу!» (Об'явл. 22:18-20).

В Об'явленні зображені глибини Божі. Уже сама назва цих богонатхненних сторінок — «Об'явлення» — заперечує твердження про те, що ця книга запечатана. Це те, що об'явлене. Сам Господь оголосив Своему слугі таємниці цієї книги і бажає, щоб вони були відкриті для всіх. Її істини призначені так само для людей останніх днів історії Землі, як і для сучасників Івана. Деякі події, змальовані в цьому пророцтві, мали місце в минулому, деякі відбуваються зараз, інші пов'язані із завершенням великої боротьби між силами темряви і Князем Неба, а ще інші відбуватимуться на Новій Землі, де будуть тріумфувати й радіти викуплені.

Якщо ви не можете пояснити значення кожного символу в Об'явленні, то не думайте, що даремно досліджувати цю книгу і намагатися зрозуміти істину, котра в ній міститься. Той, Хто відкрив ці таємниці Іванові, допоможе старанному шукачеві істини відчувати небесне блаженство. Якщо серця людей відкриті для прийняття істини, вони зрозуміють її вчення. Їм буде дароване благословення, обіцяне тим, які *«слухають [585] слова пророцтва та дотримуються написаного в ньому».*

В Об'явленні об'єднуються і закінчуються усі книги Біблії. У ньому міститься доповнення до книги Даниїла. Одна є пророцтвом, друга — одкровенням. Книга, що була запечатана, — це не Об'явлення, а частина пророцтва Даниїла про останні дні. Ангел звелів: *«А ти, Даниїле, заховай ті слова й запечатай книгу до часу кінця» (Дан. 12:4).*

Саме Христос звелів апостолові записати те, що йому було відкрито. *«Те, що бачиш, запиши в книгу і пошли до семи церков: у Ефес, у Смирну, в Пергам, у Тиятири, в Сарди, у Філадельфію і в Лаодикію». «Я ...живий. І був Я мертвий, і ось Я живий на віки віків. Отож, напиши, що ти побачив, і те, що є, і те, що має статися після цього. Таємниця семи зірок, які ти бачив у Моїй правиці, та семи золотих світильників така:*

сім зірок — це ангели семи церков, а сім світильників, які ти бачив, — це сім церков» (Об'явл. 1:11,18-20).

Назви семи церков символізують Церкву в різні періоди християнської історії. Число сім означає повноту і символічно вказує на те, що ці вістки сягають кінця часу, а використані символи розкривають стан Церкви в різні періоди історії світу.

[586] Христос зображений як Той, Який ходить між золотими свічниками. Так символічно представлено Його ставлення до церков. Він підтримує постійний зв'язок зі Своїм народом. Він знає їхній справжній стан. Христос спостерігає за порядком, благочестям, посвяченістю своїх дітей. Хоч Він Первосвященик і Посередник у Небесній Святині, проте водночас зображений як Той, Хто ходить серед Своїх церков на землі. Невтомно, з невсипущою пильністю Він спостерігає за тим, чи не тьмяніє й не гасне світло когось із Його вартових. Якби свічники були полишені на людську опіку, мерехтливий вогонь міг би ослабнути й погаснути. Але Він — правдивий Сторож у Господньому домі, правдивий Вартовий у дворах храму. Його постійна турбота й підкріплююча благодать є джерелом життя та світла.

Христос зображений як Той, Який тримає сім зірок у Своїй правиці. Це запевняє нас, що жодна церква, вірна своєму покликанню, не повинна боятися за своє майбутнє, тому що жодна зірка, що перебуває під захистом Всемогутнього, не буде вихоплена з руки Христа.

[587] *«Оце говорить Той, Хто тримає сім зірок у Своїй правиці» (Об'явл. 2:1).* Ці слова звернені до вчителів церкви, на котрих Бог поклав велику відповідальність. У Церкві має відчуватися благодіючий вплив Божих служителів, які повинні виявляти любов Христа. Небесні зірки перебувають під Його контролем. Він наповнює їх світлом. Він керує їхнім рухом і спрямовує його. Якби Бог не робив цього, вони б упали. Це можна сказати і про служителів. Вони лише знаряддя в Його руках і все добре здійснюють Його силою. Через них повинно світити Його світло. Спаситель повинен бути їхньою силою й дієвістю. Якщо вони дивитимуться на Нього, як Він дивився на Отця, то зможуть виконувати Його

роботу. Якщо вони покладатимуться на Бога, Він допоможе їм віддзеркалювати Його світло для світу.

На світанку історії Церкви таємниця беззаконня, перед-речена апостолом Павлом, уже почала свою руйнівну роботу; і коли лжевчителі, про яких Петро попереджав віруючих, стали поширювати свої ересі, багато хто піддався впливові фальшивого вчення. Декотрі похитнулися під час випробування і були спокушені залишити віру. У той час, коли Іванові було дане це одкровення, багато хто втратив першу любов до євангельської істини. Але Бог у Своїй милості не залишив церкви в стані відступництва. У вістці безмежної ніжності Він відкрив Свою любов до них і закликав працювати для вічності. *«Згадай, — просить Він, — звідки ти впав, покайся і роби попередні діла»* (в. 5).

Церква мала пороки і потребувала суворого докору й покарання. Іван був натхненний записати вісті попередження, докору і благання до тих, хто випустив з уваги фундаментальні принципи Євангелія і ризикував надією на спасіння. Але слова докору, які Бог вважає необхідними для Церкви, завжди виголошуються з ніжною любов'ю й обітницею миру для кожного розкаяного віруючого. *«Ось Я стою під дверима і стукаю, — говорить Господь, — якщо хто почує Мій голос і відчинить двері, то Я ввійду до нього і буду вечеряти з ним, і він зі Мною»* (Об'явл. 3:20).

А для тих, котрі в умовах боротьби мали зберегти свою віру в Бога, пророкові були дані слова схвалення й обітниці: *«Я знаю твої діла. Ось Я перед тобою відчинив двері, і їх ніхто не може зачинити. Ти маєш малу силу, але Слово Моє зберіг і не відрікся від Мого Імені. Бо ти зберіг слово Мого терпіння, і Я тебе збережу від години випробування, що має прийти на Всесвіт, аби випробувати мешканців Землі»*. Віруючі отримали настанову: *«Будь чуйний і зміцнюй інших, які мають умерти... Я незабаром приходжу. Тримайся ж того, що маєш, щоб ніхто не забрав твого вінця»* (вірші 8, 10, 2, 11). [588]

Через мужа, який назвав себе *«братом і спільником у скорботі»* (Об'явл. 1:9), Христос відкрив Своїй Церкві, що вона має витерпіти задля Нього. Дивлячись крізь довгі віки темряви й забобонів, цей перестарілий вигнанець бачив

тисячі людей, які зазнають мученицької смерті за любов до істини. Але він також бачив, що Той, Хто підтримував Своїх перших свідків, не залишить Своїх вірних послідовників і впродовж віків переслідування, через яке вони мають перейти, перед кінцем часу. *«Не бійся, — говорить Господь, — що будеш страждати. Ось диявол кидатиме декого з вас до в'язниці, щоб ви були випробувані; і матимете утиски... Будь вірний аж до смерті, і Я дам тобі вінець життя»* (Об'явл. 2:10).

Іван почув обітницю, дані всім вірним, борцям зі злом:
[589] *«Переможцеві дам їсти з дерева життя, що є в Божому раю». «Переможець зодягнеться в білий одяг, і не зітру його імені з книги життя, і визнаю його ім'я перед Моїм Отцем та перед Його ангелами». «Переможцеві дозволю сісти зі Мною на Моєму престолі, — як і Я, перемігши, сів з Моїм Отцем на Його престолі»* (Об'явл. 2:7; 3:5, 21).

Іван бачив, як милість, ніжність і любов Бога поєднуються з Його святістю, справедливістю і силою. Він бачив, як грішники знаходять Отця в Тому, Кого вони боялися через свої гріхи. Дивлячись на події після кульмінації великої боротьби, він бачив на Сіоні тих, *«що перемогли... Вони стояли на скляному морі, тримаючи Божі гусли»*, і співали *«псінню Мойсея і Агнця»* (Об'явл. 15:2, 3).

Спаситель постає перед Іваном у символах *«Лева, що з племені Юди»* та *«Агнця, наче заколеного»* (Об'явл. 5:5, 6). Ці символи показують поєднання всемогутньої сили й жертвовної любові. Лев, що з племені Юди, такий страшний для тих, які відкинули Його благодать, буде Агнцем Божим для слухняних і вірних. Стовп вогняний, жадливий і караючий для порушників Закону Божого, є ознакою світла, милості й визволення для тих, котрі зберегли Його Заповіді. Міцна рука покарає бунтівників, але визволить вірних. Кожний вірний буде спасенний. *«З гучною сурмою пошле Своїх ангелів*
[590] *і зберуть Його вибраних з чотирьох вітрів, з одного кінця неба до другого»* (Матв. 24:31).

Порівняно з мільйонами мешканців світу Божий народ буде, як і завжди, малою отарою, але якщо вони стоятимуть за істину, відкриту в Його Слові, Бог буде їхнім сховищем. Широкий щит Всемогутнього захищає їх. Бог завжди є біль-

шістю. Коли звук останньої сурми проникне у в'язницю мертвих і праведники переможно вийдуть з могил із вигуками: *«Смерте, де твоє жало? Могило, де твоя перемога?»* (1Кор. 15:55), — тоді Божі діти стоятимуть з Богом, з Христом, з ангелами та з вірними й правдивими усіх віків — тобто у значній більшості.

Справжні учні Христа прямують за Ним крізь важку боротьбу, виявляючи самозречення і зазнаючи гіркого розчарування. Але це допомагає їм зрозуміти вину й горе гріха, і вони починають дивитися на нього з огидою. Спільники Христових страждань удостояться бути спільниками Його слави. У святому видінні пророк бачив остаточну перемогу Божої Церкви останку. Він пише:

«І я побачив наче скляне море, змішане з вогнем, і тих, що перемогли... Вони стояли на скляному морі, тримаючи Божі гусла. Вони співали пісню Мойсея, Божого раба, та пісню Агнця, проголошуючи: Великі та дивні діла Твої, Господи Божже, Вседержителю! Праведні й правдиві дороги Твої, Царю народів!» (Об'явл. 15:2, 3).

«І я глянув — і ось Агнець стоїть на Сіонській горі, а з Ним сто сорок чотири тисячі, що мають Його ім'я та Ім'я Його Отця, написані на їхніх чолах» (Об'явл. 14:1). Їхній розум у [591] цьому світі був присвячений Богові; вони служили Йому і розумом, і серцем; тепер Він може написати Своє Ім'я «на їхніх чолах». *«І вони будуть царювати на віки віків»* (Об'явл. 22:5). Вони не входять і не виходять, як ті, що просять для себе місця. Вони належать до числа тих, до кого Христос каже: *«Прийдіть, благословенні Мого Отця, успадкуйте Царство, приготоване вам від сотворення світу!»* Він запрошує їх як Своїх дітей: *«Увійди в радість свого пана»* (Матв. 25:34, 21).

«Вони йдуть слідом за Агнцем, куди б Він не йшов. Вони викуплені від людей — перші плоди для Бога і Агнця» (Об'явл. 14:4). У видінні пророк бачить, як вони стоять на горі Сіон, підперезані для святого служіння, зодягнуті в білий вісон, — праведність святих. Але всі ті, що йдуть за Господом на Небі, спочатку мали йти за Ним на землі, без нарікань і обурення, а з тими довірою, любов'ю та добровільним послухом, з якими отара прямує за пастирем. *«Почув я голос, наче співають нову пісню*

перед престолом... І ніхто не міг навчитися тієї пісні, окрім цих ста сорока чотирьох тисяч, що викуплені від землі... В їхніх устах не знайдено лукавства, бо вони непорочні перед престолом Божим» (вірші 2-5).

[592] «І я побачив святе місто, новий Єрусалим, що сходить з неба від Бога, приготований, наче наречена, прикрашена для свого чоловіка... Сяяння його подібне до коштовного каменя, наче каменя яшми, чистого, як кришталь. Воно має великий та високий мур, у якому дванадцять брам, і на брамах дванадцять ангелів та імена написані — імена дванадцятьох племен синів Ізраїля... А дванадцять брам — то дванадцять перлин, і кожна брама була із однієї перлини. Вулиці міста — чисте золото, прозоре, мов скло. А храму я не бачив у ньому, бо Господь Бог, Вседержитель і Агнець — то його храм» (Об'явл. 21:2, 11, 12, 21, 22).

«І жодного прокляття більше не буде. А буде в ньому престол Бога і Агнця, і Його раби будуть служити Йому; і побачать Його обличчя, а Його Ім'я на їхніх чолах. І ночі вже більше не буде, і не потребуватимуть світла світильника та світла сонця, бо Господь Бог їх освічує» (Об'явл. 22:3-5).

«І показав він мені чисту ріку живої води, прозорої, мов кришталь, що виходила від престолу Бога і Агнця. Серед його вулиць — і з одного, і з другого боку ріки — дерево життя, що приносить дванадцять плодів, кожного місяця приносить свій плід. А листя дерева — для оздоровлення народів... Блаженні ті, що виперуть свій одяг, щоб мати право на дерево життя і ввійти брамами до міста» (вірші 1-2, 14).

«І почув я гучний голос із престолу, що промовляв: Ось Божя оселя з людьми; і Він поселиться з ними, і вони будуть Його народом, і Сам Бог буде з ними — їхній Бог» (Об'явл. 21:3).

ТРІУМФУЮЧА ЦЕРКВА

Минуло понад вісімнадцять віків з того часу, як [593] апостоли спочили від своїх трудів, але історія їхньої праці й жертвності задля Христа і надалі залишається одним з найдорожчих скарбів Церкви. Ця історія була записана під керівництвом Святого Духа, аби надихати послідовників Христа у всі часи з більшим запалом і ревністю звершувати справу Спасителя.

Учні виконали доручення Христа. Коли ці вісники хреста почали звіщати Євангеліє, Божа слава була явлена з небаченою досі силою. Співпрацюючи з Божественним Духом, апостоли здійснили справу, яка приголомшила світ. Упродовж одного покоління Євангеліє було донесене до кожного народу.

Славними результатами супроводжувалося служіння вибраних апостолів Христа. На початку свого служіння деякі з них були неосвіченими людьми, але вони повністю присвятили себе справі Господа і під Його керівництвом [594] приготувалися до виконання дорученої їм великої роботи. У їхніх серцях панували благодать і істина, викликаючи святі спонування й керуючи їхніми вчинками. Їхнє життя було сховане із Христом у Бозі. Занурившись у глибини безмежної любові, вони забули про власне «я».

Учні вміли щиро говорити й молитися, міцно тримаючись за Силу Ізраїля. Як близько стояли вони біля Бога, як тісно пов'язали власні інтереси з Його престолом! Єгова був їхнім Богом. Його честь була їхньою честю, Його істина

була їхньою істиною. Усякі нападки на Євангеліє глибоко ранили їхні душі, і всім своїм єством вони воювали за справу Христа. Вони могли звіщати слово життя тому, що отримали небесне помазання. Вони сподівалися багато чого, і тому намагалися зробити багато. Христос відкрив Себе їм, і вони чекали Його керівництва. Їхнє розуміння істини і здатність протистояти опоріві залежали від їхнього підкорення Божій волі. Ісус Христос — мудрість і сила Бога, був темою усіх бесід. Вони звеличували Його Ім'я — єдине Ім'я під небом, яким люди можуть спастися. Коли проповідували повноту Христа, воскреслого Спасителя, їхні слова зворушували серця і люди наверталися до Євангелія. Багато з тих, які лихословили Ім'я Спасителя і зневажали Його силу, тепер визнавали себе учнями Розп'ятого.

[595] Не власними силами виконували апостоли свою місію, але силою живого Бога. Їхня праця була нелегкою. Перші труди християнської Церкви супроводжувалися труднощами й гірким смутком. Учні постійно зустрічалися з нестатками, наклепами і переслідуванням, проте вони не дорожили своїм життям і раділи, що були покликані постраждати за Христа. Вагання, нерішучість, недостатня цілеспрямованість були їм невідомі. Вони мали бажання віддавати свої сили та майно. Усвідомлення відповідальності очищало і збагачувало їхній досвід, а благодать Неба відкривалася в одержаних для Христа перемогах. Сила Всемогутнього Бога діяла через них задля тріумфу Євангелія.

Апостоли будували Божу Церкву на підвалині, котру заклав Сам Христос. У Писанні символ спорудження храму часто використовується як ілюстрація процесу збудування Церкви. Захарія говорить про Христа як про Пагін, Який збудує храм Господній, і язичники допомагатимуть у роботі: *«І ті, що далеко перебувають, прийдуть і будуватимуть Господній храм»*. А Ісая звіщає: *«Сини чужинців відбудують твої мури»* (Зах. 6:12, 15; Ісаї 60:10).

Описуючи будівництво цього храму, Петро говорить: *«Приходьте до Нього — живого коштовного Каменя, знехтуваного людьми, але вибраного Богом. І ви самі, мов живе каміння, збудовуйтеся в духовний дім, щоб бути святим свя-*

щенством, приносити духовні жертви, приємні Богові, через Ісуса Христа» (1Петра 2:4, 5).

Апостоли працювали в каменярні юдейського та язичеського світу, видобуваючи камені, щоб класти їх на фундамент. У своєму листі до віруючих в Ефесі Павло писав: *«Тож ви більше не чужі й не прихоськи, а співгромадяни святих і домашні для Бога, збудовані на основі апостолів і пророків, де наріжним каменем є Сам Ісус Христос; на Ньому вся будівля, досконало збудована, зростає у святий храм у Господі, в Якому й ви разом будетеся Духом в Божу оселю»* (Ефес. 2:19-22). [596]

А до коринтян він писав: *«Згідно з Божою благодаттю, яка мені дана, я, мов той мудрий будівничий, поклав підвалину, а інший будує на ній. Тож нехай кожний пильнує, як буде! Адже ніхто не може покласти іншої основи, окрім уже покладеної, а нею є Ісус Христос. Коли хто будує на цій основі із золота, срібла, коштовних каменів, дерева, сіна, солом, то діло кожного виявиться; день покаже, бо виявляється вогнем; сам же вогонь і випробує діло кожного, — яким воно є»* (1Кор. 3:10-13).

Апостоли будували на надійній основі — на Віковичній Скелі. На цю підвалину вони клали камені, видобуті з каменоломні світу. Будівничі працювали не без перешкод. Їхня робота була надзвичайно важкою через опір ворогів Христа. Їм доводилося боротися з фанатизмом, упередженістю, ненавистю тих, хто будував на фальшивій підваляні. Багатьох будівничих Церкви можна порівняти з будівничими муру за днів Неемії, про яких написано: *«Ті, що будували мур, і ті, що носили тягарі, були озброєні; однією рукою робили роботу, а однією тримали зброю»* (Неем. 4:11). [597]

Царі й правителі, священники й начальники намагалися зруйнувати храм Божий. Але, незважаючи на ув'язнення, тортури, смерть, вірні мужі продовжували свою роботу, і споруда зростала красивою й симетричною. Інколи робітники були майже засліплені туманом забобонів, який скупчувався навколо них. Часом вони були майже переможені своїми ворогами, але з непохитною вірою й мужністю продовжували працю.

Один по одному будівничі, що були в перших лавах, падали від руки ворога. Степана каменували, Якова вбили

мечем, Павла обезглавили, Петра розп'яли, Івана заслали. Проте Церква зростала. Нові трудівники займали місце загиблих, і до будівлі додавалися камінь за каменем. Так повільно зводився храм Божої Церкви.

Після заснування християнської Церкви настали століття лютого гоніння, однак ніколи не бракувало мужів, які вважали, що справа спорудження Божого храму дорожча за саме життя. Про таких написано: *«Ще інші зазнали знущань і побоїв, а також кайданів і ув'язнення. Їх каменували, перепилювали навпід, вони вмирали, зарубані мечем, тинялися в овечих і козячих шкурах — збідовані, знедолені, покривджені. Ті, яких світ не був гідний, тинялися в пустинях, у горах, у печерах, у земних яругах»* (Євр. 11:36-38).

Ворог праведності вдавався до всіх можливих засобів, аби зупинити роботу, доручену будівничим Господа. Але Бог *«не переставав свідчити про Себе»* (Дії 14:17). З'являлися працівники, котрі уміло захищали віру, колись передану святим. Історія свідчить про стійкість і героїзм цих мужів. Подібно до апостолів, багато з них загинули на своєму посту, але спорудження храму впевнено просувалося вперед. Працівників убивали, але робота продовжувалася. Вальденці, Джон Вікліф, Гус і Єронім, Мартін Лютер і Цвінглі, Кренмер, Латимер і Нокс, гугеноти, Джон і Чарльз Уеслі, а також багато інших клали на підвалину матеріал, який витримає вічність. І в наступні роки благородні сіячі Божого Слова, котрі своїм служінням у язичеських країнах приготували шлях для проповіді останньої великої вістки, також допомагали споруджувати будівлю.

Упродовж віків від днів апостолів спорудження Божого храму не припинялося. Ми можемо озирнутися в минуле і побачити, як живе каміння, з якого складалася будова, випромінювало потоки світла серед мороку омани й забобонів. Упродовж вічності це дорогоцінне каміння сяятиме все яскравіше, свідкуючи про силу Божої правди. Близьких відшліфованих каменів виявляє й великий контраст між світлом і темрявою, золотом істини й шлаком омани.

Павло й інші апостоли, усі наступні праведники відіграли свою роль у будівництві храму. Але споруда все ще не за-

вершена. Ми, котрі живемо в цей час, маємо виконати свою частку роботи, відіграти свою роль. Ми повинні класти на підвалину матеріал, який витримає випробування вогнем: золото, срібло, дорогоцінні камені, *«витесані на окрасу палацу»* (Псал. 144:12). До тих, які будують так для Бога, Павло звертається зі словами підбадьорення і застереження: *«Коли чиєсь діло, яке він збудував, устоїть, той одержить нагороду; а чиє діло згорить, той зазнає шкоди; втім, сам він спасеться, та наче через вогонь»* (1Кор. 3:14, 15). Християнин, який правильно подає слова життя, провадячи людей на шлях святості й миру, кладе в основу тривкий матеріал, а в Божому Царстві він буде вшанований як мудрий будівничий.

Про апостолів написано: *«Вони ж пішли і проповідували всюди, а Господь допомагав і стверджував слово чудесами, що його супроводжували»* (Марка 16:20). Як Христос посилав учнів, так сьогодні Він посилає членів Своєї Церкви. Для них призначена та ж сила, якою володіли апостоли. Якщо вони зроблять Бога своєю силою, Він працюватиме з ними, і їхня праця не буде марною. Їм необхідно зрозуміти, що вони займаються роботою, на котрій Господь поставив Свою печатку. Бог сказав до Єремії: *«Не кажи: я дитина — бо до всіх, до кого я пошлю тебе, ти підеш, і все, що накажу тобі, [600] ти говоритимеш. Не страхайся перед ними, бо Я з тобою, щоб тебе врятувати»*. Тоді Господь простягнув Свою руку і, торкнувшись уст Свого слуги, сказав: *«Ось Я поклав Мої слова тобі в уста»* (Єрем. 1:7-9). Він наказує нам йти та сповіщати даровані Ним слова, відчуваючи Його святий дотик на наших устах.

Христос дав Церкві священне доручення. Кожний її член має бути каналом, через який Бог може передавати світові скарби Своєї благодаті, незбагненні Христові багатства. Спаситель нічого так не бажає, як помічників, котрі явили б світові Його Дух і Його характер. Світ нічого так не потребує, як любові Спасителя, відкритої в людях. Усе Небо чекає на чоловіків і жінок, через яких Бог може виявити силу християнства.

Церква — Боже знаряддя для проголошення істини; Він уповноважив її виконати особливу роботу. Якщо вона вірна

Йому, слухняна всім Його Заповідям, то в ній перебувати-ме повнота Божественної благодаті. Якщо вона буде вірною своєму обов'язкові, якщо шануватиме Господа Бога Ізраїлевого, то жодна сила не встоїть перед нею.

Горливість щодо Бога та Його справи спонукувала учнів нести свідчення Євангелія з великою силою. Чи ж не повинні наші серця горіти такими ж запалом і рішучістю, щоб розповідати людям про викупну любов, про Христа, і то розп'ятого? Перевагою кожного християнина є не тільки чекати, а й прискорювати Прихід Спасителя.

[601] Якщо Церква зодягнеться в шати Христової праведності, відмовляючись від усіх зв'язків зі світом, то для неї настане світанок славного дня. Дана їй Божа обітниця стоятиме вічно. Він зробить її вічною величчю, радістю багатьох поколінь. Істина, пройшовши повз тих, хто зневажає й відкидає її, тріумфуватиме. Хоч часом її поширення, здавалося, уповільнювалося, однак воно ніколи не припинялося. Коли Божа вістка зустрічає опір, Він дає їй додаткову силу, щоб вона могла справляти більший вплив. Зодягнута в Божественну силу, вона прокладатиме дорогу крізь найміцніші бар'єри і тріумфуватиме над усіма перешкодами.

Що підтримувало Божого Сина в Його жертвовному житті? Він бачив плоди мук Своєї душі і був задоволений. Дивлячись у вічність, Він споглядав щастя тих, які завдяки Його при-ниженню отримали прощення й вічне життя. До Його слуху долинали щасливі вигуки викуплених. Він чув, як вони спі-вали пісню Мойсея та Агнця.

Ми можемо бачити майбутнє небесне блаженство. Біблія відкриває видіння майбутньої слави, дорогі для Церкви картини, написані Божою Рукою. Вірою ми можемо стати на порозі вічного міста і почути милостиве запрошення, звернене до тих, хто в цьому житті співпрацює із Христом, вважаючи за честь постраждати за Нього. Коли промовляються слова: *«Увійдіть, благословенні Отця Мого»*, вони складають свої вінці біля ніг Викупителя, вигукуючи: *«Заколений Агнець достойний прийняти силу і багатство, мудрість, міць, честь, славу, благо-словення! І чув я, як кожне творіння, що на небі й на землі, під землею і на морі, і все те, що в них, говорило: Тому, Хто сидить*

на престолі, й Агнцеві — благословення, і честь, і слава, і влада [602] на віки віків!» (Об'явл. 5:12, 13).

Там викуплені вітають тих, котрі привели їх до Спасителя, і всі об'єднуються в прославленні Того, Хто помер, щоб люди могли жити життям, співмірним із життям Бога. Боротьба закінчена. Скорботам і ворожнечі покладено кінець. Пісні перемоги наповнюють усе Небо, коли викуплені підхоплюють радісну пісню: Достойний, достойний Агнець, Який був заколений, і ось, живий, тріумфуючий Переможець!

«Після цього я поглянув — і ось, величезний натовп, якого злічити ніхто не може, з кожного народу, покоління, народності і племені. Вони стояли зодягнені в білий одяг перед престолом і перед Агнцем, і пальмове віття було в їхніх руках; і кличуть гучним голосом, промовляючи: Спасіння нашому Богові, Який сидить на престолі, і Агнцеві!» (Об'явл. 7:9, 10).

«Це ті, що прийшли з великої скорботи й випрали свій одяг, і вибілили його в крові Агнця. Тому вони перебувають перед Божим престолом і служать Йому вдень і вночі в Його храмі. А Той, Хто сидить на престолі, буде жити з ними. Не будуть голодувати більше, і не будуть спрагнені, і не буде палити їх сонце, ні жодна спека, бо Агнець, Який посеред престолу, буде пасти їх і водитиме до джерел вод життя, і Бог зітре всяку сльозу з їхніх очей!» «І більше не буде смерті, ні страждань, ні голосіння, ні болю, — вже більше не буде, бо перше минулося» (Об'явл. 7:14-17; 21:4).

ЗМІСТ

Розділ 1. Божий план щодо Його Церкви.....	3
Розділ 2. Приготування дванадцятьох	8
Розділ 3. Велике доручення	13
Розділ 4. П'ятидесятниця	20
Розділ 5. Дар Духа	28
Розділ 6. Біля воріт храму.....	35
Розділ 7. Застереження лицемірам	44
Розділ 8. Перед Синедріоном	49
Розділ 9. Сім дияконів	56
Розділ 10. Перший християнський мученик.....	63
Розділ 11. Євангеліє в Самарії	67
Розділ 12. Із гонителя — в учні	73
Розділ 13. Дні приготування	81
Розділ 14. Шукач істини	87
Розділ 15. Звільнення із в'язниці	95
Розділ 16. Євангеліє в Антіохії	104
Розділ 17. Провісники Євангелія	112
Розділ 18. Проповідь серед язичників	119
Розділ 19. Євреї та язичники	127
Розділ 20. Звеличення хреста	136
Розділ 21. За межами малої Азії	143
Розділ 22. Солунь	150
Розділ 23. Верія й Афіни	157
Розділ 24. Коринт	165

Розділ 25. Послання до солунян	173
Розділ 26. Аполлос у Коринті	182
Розділ 27. Ефес	191
Розділ 28. Дні праці і випробувань	198
Розділ 29. Вістка застереження і благання	203
Розділ 30. Покликані досягати високих моральних стандартів	210
Розділ 31. Прийнята вістка	220
Розділ 32. Щедра церква	228
Розділ 33. Працюючи у важких умовах	236
Розділ 34. Посвячене служіння	245
Розділ 35. Спасіння для юдеїв.....	254
Розділ 36. Відступництво в Галатії	261
Розділ 37. Остання подорож Павла до Єрусалима	265
Розділ 38. Павло — в'язень.....	272
Розділ 39. Суд у Кесарії	285
Розділ 40. Павло звертається до кесаря	291
Розділ 41. «Ти майже переконав мене».....	294
Розділ 42. Морська подорож і корабельна аварія	298
Розділ 43. У Римі	304
Розділ 44. Кесарів дім	313
Розділ 45. Листи з Рима	318
Розділ 46. На волі	329
Розділ 47. Останній арешт	332
Розділ 48. Павло перед Нероном	334
Розділ 49. Останній лист Павла	338
Розділ 50. Засуджений на смерть	346
Розділ 51. Вірний співпастир	350
Розділ 52. Непохитні до кінця	360
Розділ 53. Улюблений Іван	366
Розділ 54. Вірний свідок	371
Розділ 55. Перетворений благодаттю	378
Розділ 56. Патмос	386
Розділ 57. Об'явлення	393
Розділ 58. Триумфуюча церква	403

Еллен Уайт

ДІЇ АПОСТОЛІВ

Переклад з англійської
Ольги Перванчук
Директор видавництва
Василь Джулай
Головний редактор
Лариса Качмар
Коректура
Ірини Джердж, Юлії Вальчук
Комп'ютерна верстка
Віри Кузьменко
Обкладинка
Тетяни Романко
Відповідальна за друк
Тамара Грицюк

Підписано до друку 6.06.2012 р.
Формат 84х108 $\frac{1}{32}$. Папір офсетний. Офсетний друк.
Об'єм 46,5 фіз. друк. арк. 43,5 ум. др. арк.
Наклад 5000 примірників.
Видавництво «Джерело життя», 04071, м. Київ, вул. Лук'янівська, 9/10-А
тел. (044) 425-69-06